

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN DIŞ POLİTİKASINDA
YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI: AFRİKA ÖRNEĞİ**

RAMAZAN AKZEYBEK

**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ORTADOĞU VE AFRİKA ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

TEMMUZ 2018

**ÇİN HALK CUMHURİYETİ’NİN DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ
UYGULAMALARI: AFRİKA ÖRNEĞİ**

Ramazan AKZEYBEK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ORTADOĞU VE AFRİKA ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2018

Ramazan AKZEYBEK tarafından hazırlanan “Çin Halk Cumhuriyeti’nin Dış Politikasında Yumuşak Güç Uygulamaları: Afrika Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Ortadoğu ve Afrika Çalışmaları Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK

Uluslararası İlişkiler, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan: Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK

Sosyoloji, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

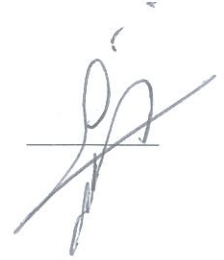
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Doç Dr. Fatma TAŞDEMİR

Uluslararası İlişkiler, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 16/07/2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Saliha AĞAÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ramazan AKZEYBEK

16.07.2018

ÇİN HALK CUMHURİYETİ’NİN DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI: AFRİKA ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Ramazan AKZEYBEK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2018

ÖZET

Bu tezde Çin Halk Cumhuriyeti’nin özellikle 2000’li yıllarla birlikte ekonomik gücü doğrultusunda artan yumuşak güç uygulamalarının Afrika örneği üzerinden nitelik ve nicelik açısından değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu kapsamda Çin’in yumuşak güç uygulamaları; kültür unsurları, siyasî ve diplomatik unsurlar, ekonomik unsurlar ve iletişim unsurları şeklinde ele alınmaktadır. Çin’in Afrika’ya yönelik yumuşak güç uygulamalarında tarihsel ve kültürel vurgular ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda Çin’in Üçüncü Dünyacılık vurgusuyla dış yardımlara ve uluslararası arenada Afrika ülkeleriyle işbirliğine önem verdiği görülmektedir. Bunun yanında Konfüçyüs Enstitüleri, CCTV, Xinhua Haber Ajansı ve CRI gibi kuruluşların küresel ölçekte olduğu gibi Afrika’da da etkin olarak kullanıldığı görülmektedir.

Bilim Kodu : 114101

Anahtar Kelimeler : Afrika, Çin Halk Cumhuriyeti, kamu diplomasisi, yumuşak güç

Sayfa Adedi : 151

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Soyalp Tamçelik

**SOFT POWER PRACTICES IN THE FOREIGN POLICY OF PEOPLE’S
REPUBLIC OF CHINA: CASE OF AFRICA**

(M.Sc. Thesis)

Ramazan AKZEYBEK

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

July 2018

ABSTRACT

In this thesis, the soft power implementations of PRC which have increased due to its rising economic power especially during 2000s are evaluated by focusing on Africa Case in qualitative and quantitative terms. Within this context, the soft power implementations of PRC are discussed with respect to its cultural, political, diplomatic, economic and communication elements. Regarding the soft power implementation of PRC toward Africa, historical and cultural emphasises have become prominent. In this context, it is considered that China gives importance to the cooperation with African countries through underlining the Third Worldism. Besides it is revealed that organizations such as Confucius Institutes, CCTV, Xinhua News Agency and CRI are used efficiently in Africa as well as on the global scale.

Science Code : 114101
Key Words : Africa, People’s Republic of China, public diplomacy, soft power
Page Number : 151
Supervisor : Prof. Dr. Soyalp Tamçelik

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında en az benim kadar emeği olan ve gece gündüz demeden her soruma cevap, her sorunuma çözüm bulmaya çalışan tez danışmanım ve değerli hocam Sayın Prof. Dr. Soyalp Tamçelik'e öncelikli olarak teşekkür ederim. Bu çalışma boyunca değerli yönlendirmeleri, destekleri ve doğrudan katkıları ile tezde büyük katkıları olan dostlarım Alper Akgün, Murat Karaman, Erkan Ak ve Emre Gök'e teşekkür ederim. Ayrıca insan olmanın getirdiği en önemli duygunun sevgi olduğuna inanan birisi olarak; sevgiyi severek öğreten anneme, babama, abime ve kardeşime özel olarak teşekkür ederim. Son olarak her zaman yanımda olan ve kendisinden güç aldığım sevgili eşim Gülnaz Akzeybek'e teşekkürlerin en büyüğünü sunarım.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	vii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xi
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE KAMU DİPLOMASİSİ

1.1. Güç.....	5
1.2. Yumuşak Güç.....	11
1.2.1. Yumuşak Güç Kavramının Ortaya Çıkışı.....	11
1.2.2. Yumuşak Güç Kavramının Tanımlanması	13
1.2.3. Bir Güç Çeşidi Olarak Akıllı Güç Anlayışı.....	15
1.2.4. Yumuşak Gücün Kaynakları, Özellikleri ve Hedefleri	17
1.3. Yumuşak Gücün Bir Aracı Olarak Kamu Diplomasisi.....	20
1.3.1. Kavramın Ortaya Çıkışı.....	21
1.3.2. İlişkili Kavramlar.....	23
1.3.2.1. Diplomasi	23
1.3.2.2. Propaganda.....	28
1.3.3. Kavramın Tanımlanması	32

1.3.3.1. Kamu Diplomasinin Boyutları	35
1.3.3.1.1. Günlük iletişim	36
1.3.3.1.2. Stratejik iletişim.....	36
1.3.3.1.3. Uzun süreli iletişim.....	37
1.3.4. Kamu Diplomasisi Biçimleri.....	38
1.3.4.1. Kültür unsurları	39
1.3.4.2. Siyasî ve diplomatik unsurlar.....	40
1.3.4.3. Ekonomik unsurlar	41
1.3.4.4. Stratejik iletişim unsurları	42

2. BÖLÜM

ÇİN'İN DIŞ POLİTİKASI'NDA YUMUŞAK GÜÇ UNSURLARI

2.1. Tarihî Süreçte Çin Dış Politikası	45
2.1.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Dış Politika Anlayışı	45
2.1.2. Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası.....	48
2.1.2.1. Mao dönemi	49
2.1.2.1.1. Kore Savaşı.....	50
2.1.2.1.2. Çin-Hindistan Savaşı ve Tibet Sorunu	51
2.1.2.1.3. Üçüncü Dünyacılık söylemi	52
2.1.2.1.4. Kültür Devrimi	54
2.1.2.1.5. SSCB'den uzaklaşma ve ABD ile yakınlaşma	55
2.1.2.2. Çin'in dönüşümü ve uluslararası düzene entegrasyon	57
2.1.2.2.1. Tiananmen Meydanı Olayları	58
2.1.2.3. XXI. yüzyılın modern Çin'i	60
2.1.2.3.1. Devlet yönetimi	60
2.1.2.3.2. Yükselen güç Çin.....	62
2.1.2.3.3. Yükselişin temel dinamiği: ekonomi.....	63

2.2. Yumuşak Güç Uygulamalarının Çin Dış Politikasındaki Yeri	66
2.2.1. Teorik Altyapısı.....	68
2.2.2. Çin'in Yumuşak Güç Söylemleri	70
2.3. Çin'in Yumuşak Güç Uygulamaları	73
2.3.1. Kültür Unsurları.....	75
2.3.1.1. Panda diplomasisi	77
2.3.1.2. Ping-pong diplomasisi.....	79
2.3.1.3. 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları.....	79
2.3.1.4. Konfüçyüs Enstitüleri	82
2.3.1.5. Eğitim ve değişim programları	83
2.3.2. Siyasî ve Diplomatik Unsurlar	84
2.3.3. Ekonomik Unsurlar	89
2.3.4. Stratejik İletişim Unsurları	92

3. BÖLÜM

ÇİN'İN AFRIKA'YA YÖNELİK KULLANDIĞI YUMUŞAK GÜÇ UNSURLARI

3.1. Tarihsel Perspektiften Hareketle Çin ve Afrika İlişkileri	99
3.2. Çin'in Afrika'ya Yönelik Yumuşak Güç Uygulamaları	108
3.2.1. Kültür Unsurları.....	110
3.2.2. Siyasî ve Diplomatik Unsurlar	115
3.2.2.1. FOCAC	116
3.2.2.2. BM Barışı Koruma Misyonları	118
3.2.3. Ekonomik Unsurlar	120
3.2.4. Stratejik İletişim Unsurları	126
SONUÇ	131
KAYNAKLAR	135
ÖZGEÇMİŞ	151

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Gücün formları.....	10
Çizelge 1.2. Gücün davranış yelpazesi ve olası kaynakları	18
Çizelge 1.3. Kamu diplomasisi ve diplomasi.....	27
Çizelge 3.1. FOCAC zirveleri kronolojisi	117

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Çin'in resmi kalkınma yardımı türleri.....	90
Şekil 2.2. Çin'in resmi kalkınma yardımlarının kıtalara göre dağılımı	91
Şekil 3.1. Çin'in Afrika'ya yönelik eğitim yardımlarının kurumsal çerçevesi.....	114
Şekil.3.2. Çin'in BM Barışı Koruma Misyonları'nda Afrika'da görevli personel sayısı.....	119
Şekil 3.3. Çin'in Afrika'ya yönelik dış yardımlarının türleri	123

HARİTALARIN LİSTESİ**Harita****Sayfa**

Harita 2.1. Birleşmiş Milletler Barış Koruma Misyonları 86

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AA	Anadolu Ajansı
AAPSO	Afro-Asya Halkları Dayanışma Örgütü
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFP	Fransız Haber Ajansı
AP	Associated Press (ABD’li Haber Ajansı)
ASEAN	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BBC	Britanya Yayın Kuruluşu
BM	Birleşmiş Milletler
BRF	Belirsiz Resmi Finansman
BRICS	Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika
CCTV	Çin Merkez Televizyonu
CRI	Çin Uluslararası Radyosu
CSIS	(ABD) Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi
ÇDP	Çin Dış Politikası
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	Çin Komünist Partisi
Dolar	ABD Doları
DRY	Diğer Resmi Yardımlar
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
FLN	(Cezayir) Ulusal Kurtuluş Cephesi
FOCAC	Çin-Afrika İşbirliği Forumu
HANBAN	Konfüçyüs Enstitüleri Genel Merkezi
IMF	Uluslararası Para Fonu
IRNA	(İran) İslâm Cumhuriyeti Haber Ajansı
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
UHK	(ÇHC) Ulusal Halk Kongresi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

Kısaltmalar**Açıklamalar****RKY**

Resmi Kalkınma Yardımları

SAPPRFT(ÇHC) Basın, Yayın, Film, Radyo ve Televizyon
Devlet İdaresi**SSCB**

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ŞİÖ

Şanghay İşbirliği Örgütü

Tayvan

Çin Cumhuriyeti

TRT

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TV

Televizyon

USIA

ABD Enformasyon Ajansı

VOA

Amerika'nın Sesi (Radyosu)

GİRİŞ

Köklü bir geçmişe sahip olan Çin; Afrika, Latin Amerika ya da Hindistan gibi sömürge olarak çokça anılmamakla birlikte, bir dönem kendi topraklarında ‘Çinliler ve köpekler giremez’ gibi¹ aşağılamalara maruz kalmış eski bir ‘üçüncü dünya’² ülkesidir (Harman, 2009: 440). Ancak günümüzde, sahip olduğu büyük ve üretken nüfusuyla, nükleer silah kapasitesiyle (İşyar, 2013: 164) ve Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi daimî üyeliğiyle Çin önemli bir küresel güç haline gelmiştir (Akzeybek, 2016). Aynı zamanda hızla yükselen ekonomik göstergeleriyle Çin, 2009 itibariyle dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline gelmiştir (IMF, 2016: 173). Bu ekonomik gelişmenin aynı zamanda eğitim ve kültür verilerine de yansıdığı görülmektedir.

Çin Dış Politikası (ÇDP) da ekonomik dönüşüm doğrultusunda değişikliklere uğramaktadır. Bu minvalde güvenlik konusu, dış politikayı etkileyen en önemli meselelerden biri olarak ÇDP hakkında çok şey söylemektedir. Çin’in bugünkü güvenlik sorunları, dış politikayı büyük ölçüde etkilemekle birlikte sert güçten öte yumuşak güçle ve geleneksel diplomasi kanalları kullanılarak çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmada da önemine, ortaya çıktığı döneme ve etkilediği dış politika süreçlerine göre analiz edilen güncel güvenlik konularının başında; Tibet ve Tayvan meselelerine yer verilmektedir.³ Bunun yanında çalışma içerisinde tarihsel bağlamda Kore ve Mançurya konuları da ele alınmaktadır. ÇDP açısından günümüz sorunları arasında sayılan ancak çalışma içerisinde çok yer verilmeyen Doğu Türkistan, Güney Çin Denizi ve İç Moğolistan konuları da güvenlik sorunlarının temelinde yer almaktadır.

Güvenlik sorunlarının yanında dış politikayı etkileyen bir diğer önemli konu devletlerin ideolojik duruşlarıdır. Bu konuda Çin henüz kendi sanayileşmesini tamamlamış olduğu bir dönemde bile “Üçüncü Dünyacılık” söylemi ile başta Afrika ülkeleri olmak üzere birçok

¹ Bir dönem Şanghay Parkı’nda yer almış olan bir uyarıdır. Hatta Bruce Lee’nin “Fist of Fury” isimli filminde de bu ilana dair bir sahne yer almaktadır.

² Üçüncü Dünyacılık Mao Zedong tarafından ortaya atılan ve özellikle Soğuk Savaş döneminde Bağlantısızlar tarafından dış politika söyleminde etkin olmuş bir söylemdir. Bu çalışma boyunca da Zedong’un teorik çerçevesi bağlamında Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkelerini kasteder biçimde kullanılacaktır (Üngör, 2009).

³ Resmi adı Çin Cumhuriyeti olan ve Formosa Adası’nda bulunan bu ülke, Çin Halk Cumhuriyeti ile karıştırılmaması açısından bu çalışma boyunca Tayvan olarak ifade edilmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti Tayvan’ı bağımsız bir devlet olarak tanımamakta ve resmi ilişki kurduğu ülkelere de Tayvan’ın tanınmaması konusunda diplomatik baskıda bulunmaktadır. Günümüzde çoğu, küçük ülkelerden oluşan 19 ülke Tayvan’ı resmi olarak tanımaktadır (Yu ve Blanchard, 2018).

geri bırakılmış devletle yakın işbirliği içerisine girmiş bir ülkedir. 1950’lerde başlayan ve 1960’larda yoğunlaşan üçüncü dünya ülkeleri arasındaki temaslarda Çin öncü rol oynayan ülkelerden biri olmayı başarmıştır. Sadece siyasî ve ekonomik bağlamda değil, kültürel bağlamda da ilişkilere öncülük eden Çin; Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin resmî temsilcileriyle üst düzeyde ziyaretlerde bulunmakta bunun yanında film günleri, fotoğraf sergileri ve endüstri fuarları gibi çeşitli organizasyonlar düzenlemektedir (Üngör, 2009). Çin’in ideolojik duruşu özellikle 1980’lerden itibaren konjonktürel olarak değişiklikler göstermiş ve pragmatist bir politikaya dönüşmüştür. Ancak günümüzde de Üçüncü Dünyacılık politikası bağlamında kurulan ilişkilerin sürdürüldüğü görülmektedir. Çin, günümüzde ekonomik gücünün yanında kamu diplomasisi ile yumuşak güç sahibi olmaya çaba göstermektedir. Yumuşak güç bağlamında öğrenci değişim programlarına gösterilen hassasiyet ve sağlanan burs imkânları yönünden Çin’in adeta bir cazibe merkezi haline geldiği görülmektedir. Bunun yanında Konfüçyüs Enstitüleri’nin küresel ölçekte yoğun çalışmalarda bulunması, Çin’in olimpiyatlar gibi büyük spor organizasyonlarını başarılı şekilde yönetmesi, panda diplomasisi gibi çeşitli alanlarda adını duyurması da yumuşak gücünü artıran unsurlar bakımından ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

Çin’in özellikle Soğuk Savaş sonrasında küresel aktör olmak adına attığı önemli adımlar, küresel bağlamda ABD’nin rakibi olarak okunmasına sebep olmaktadır. XXI. yüzyılda tüm dünya ile ekonomik ilişkilerini yoğunlaştıran Çin’in ekonomik gücünün çerçevesinde kurulan yumuşak gücü ön plana çıkmaktadır. Uluslararası İlişkiler tarihi de göstermektedir ki, askerî güç ile ekonomik güç arasında büyük bir bağ bulunmaktadır. Doğrusal ilerleyen bu bağa, XXI. yüzyıl ile birlikte devletler yumuşak gücü de dâhil etmeye başlamaktadır. Çin açısından XXI. yüzyıl itibariyle kabul edilen büyük ekonomik güç, yumuşak güçle desteklenmekle birlikte henüz tam anlamıyla siyasî veya askerî güçle yani sert güçle desteklenmemektedir.⁴

Çin’in büyüyen gücü özellikle üçüncü dünya ülkeleri ile yoğunlaşan ilişkilerinde yumuşak güç kullanmasıyla katlanarak artmaktadır. Bu sayede Çin ile üçüncü dünya ülkeleri arasında hem siyasî hem iktisadî düzeyde, ilişkilerde çok mesafe kaydedilmiştir. Çin’in üçüncü dünya ülkeleriyle ilişkilerinde de özellikle Afrika örneği üzerinden yumuşak güç politikasını okumanın daha açıklayıcı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda Çin ile

⁴ Burada kastedilen askerî gücün veya siyasî gücün olmadığı ya da çok zayıf olduğu şeklinde değil, ekonomik gücün boyutuyla kıyaslandığında, biraz geride kaldığıdır.

Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilere bakıldığında daha Soğuk Savaş döneminde başlamakla birlikte diğer güçler gibi inişli çıkışlı değil genel itibariyle istikrarlı bir biçimde ilerlediği görülmektedir.

Bu doğrultuda yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramlarına yönelik özellikle 2000’li yıllar ile birlikte artan ilgi bu kavramların karşılığının daha muğlaklaşmasına sebep olmaktadır. Bu çalışmada bu kavramlara yönelik muğlaklığın giderilmesi, Çin’in yumuşak güç bağlamında dış politikasının şekillenışı ve özellikle de Üçüncü Dünyacılık politikasıyla başlayan Afrika ilişkilerine yönelik etkisi incelenmektedir. Böylelikle ÇDP’nin günümüz uluslararası sistemi bağlamında konumunu ortaya koymaya çalışmak ve bu alanda yapılacak çalışmalara ve alana katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda yöntem açısından saha çalışmasından öte basılı veya internet kaynakları kullanılmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın niteliği gereği ÇDP’nin temelde yumuşak güç bağlamında değerlendirilmesi ve Afrika kıtası ülkeleri ile ilişkileri açısından sınırlılıklar gözetilmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde; güç, yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları kavramsal boyutuyla ve teorik çerçevede açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu kavramların tam olarak anlaşılabilmesi hususunda kargaşaya sebep olan; akıllı güç, diplomasi ve propaganda kavramları açıklanmaya ve yumuşak güç ile kamu diplomasisi kavramlarıyla karşılaştırılmaya çalışılmaktadır.

İkinci bölümde ÇDP ve Çin’in yumuşak güç bağlamında söylem ve pratikleri; Barışçıl Gelişme, Pekin Konsensüsü ve Uyumlu Dünya gibi dış politika çıktıları değerlendirilmekte ve son kertede küresel bağlamda uygulanan yumuşak gücün unsurları değerlendirilmektedir. Yumuşak güç unsurları olarak sırasıyla; kültür unsurları, siyasî ve diplomatik unsurlar, ekonomik unsurlar ve iletişim unsurları şeklinde ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümde de Çin’in yumuşak gücünün en yüksek olduğu yerlerin başında gelen Afrika kıtası ile ilişkilerinin tarihsel boyutta değerlendirmesi yapılmaktadır. Sonrasında da tarihsel çerçevesi sunulan Çin-Afrika ilişkilerinin ikinci bölümde ifade edilen yumuşak güç unsurları bağlamında değerlendirmesi yapılmaktadır.

Çin'in yumuşak güç bağlamında amiral gemisi mahiyetinde FOCAC, Konfüçyüs Enstitüleri, Çin Merkez Televizyonu (CCTV), Xinhua Haber Ajansı ve Çin Uluslararası Radyosu (CRI) gibi kuruluşları ön plana çıkmakta ve değerlendirmede daha çok bu kuruluşların faaliyetleri üzerinden yapılmaktadır. Böylelikle Çin'in yumuşak güç unsurları Afrika örneği üzerinden değerlendirilerek, ÇDP'deki yeri ve önemi görülmeye çalışılmaktadır.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE KAMU DİPLOMASİSİ

Dünya, hızla gelişen teknoloji ve iletişim olanakları sayesinde bir “küresel köy” haline gelmektedir (McLuhan, 1962). Küreselleşme, özellikle Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte uzun süre sosyal bilimlerin gündeminde yer almış bir kavramdır. Ancak küreselleşme kavramının özellikle XXI. yüzyılla birlikte büyük bir değişim ve dönüşüm sürecine girdiği görülmektedir. İletişim araçlarının ve süreçlerinin dönüşümü, küreselleşme kavramının niteliğine yönelik büyük bir etkide bulunmaktadır. Bunun yanında bu dönüşüm süreci, Uluslararası İlişkiler disiplininde de tartışma konularında da değişiklikler meydana getirmiştir. Dinamikleri tartışılmakla beraber klasik diplomasi ve güç kavramlarına ilişkin tartışmalar, yerini kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramlarına bırakmıştır. Bu yönden çalışmada ilk olarak güç kavramı sonrasında da sırasıyla yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları ele alınmaktadır.

Disiplininin ve dış politikanın temel tartışma alanlarından biri haline gelen yumuşak güç kavramına, ilk defa Joseph Nye (1990) tarafından yayımlanan “Bound to Lead: The Changing Nature of American Power” isimli kitabında yer verilmiştir. Bu kavramın özellikle Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve küreselleşme mefhumu ile birlikte daha çok tartışılmaya başlandığı gözlemlenmektedir. Genellikle yumuşak güç kavramıyla eşanlamlı olarak görülen kamu diplomasisi esasında yumuşak gücün bir aracı niteliğindedir. Ancak yumuşak güç kavramıyla yakından ilişkisi olması hasebiyle çoğu çalışmada birlikte ele alınmaktadır. Bu çalışmada da kamu diplomasisi kavramı daha çok yumuşak güç uygulamalarına karşılık gelir biçimde kullanılmaktadır.

1.1. Güç

Yumuşak güç kavramının çerçevesini ortaya koyabilmek adına öncelikle güç kavramını açıklamak gerekmektedir. Güç, Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde en çok tartışılan kavramlardan biri olmakla beraber, güç olgusu özellikle II. Dünya Savaşı’nın akabinde realist teorisyenler tarafından analizlerin merkezinde yer almaya başlamıştır.

Nye, (1990a: 25) gücü aşka benzeterek, “denenmesi, tanımlanması ya da ölçülmesinden daha kolaydır” demektedir. Bununla birlikte yine Nye’a (1990b) göre güç, hava durumu gibidir. Yani herkesin hakkında konuştuğu, ancak çok az insanın işleyiş mantığını anladığı bir kavramdır. Nye’ın da bahsettiği gibi gücün tanımlanması oldukça zordur. Bununla birlikte güç, Uluslararası İlişkiler disiplininde en çok çalışılan kavramlardan biridir.

Uluslararası İlişkiler açısından çok önemli bir kavram olmasına rağmen güç konusunda yapılan çalışmalar, bu kavramın anlamını net olarak ortaya koyamamıştır. Bunun temelinde karmaşık bir kavramı teorik basitlikte ifade etmeye ilişkin bir ikilem yatmaktadır. Kavram basitleştirildikçe anlamını kaybetmekte, gerçeğe yaklaşan açıklamalar ise analize imkân vermeyen bir karmaşıklıkta olmaktadır. Bu nedenle Uluslararası İlişkilerin en temel analitik birimi olan güç, genellikle en basit şekliyle tanımlanmakta bu yönüyle de yapılan bu tanımlar eksik kalmaktadır (Özdemir, 2008). Gücü tanımlama zorluğunun altında yatan temel sebep, kavramın geniş kapsamlı olması ancak bu kapsam genişliğinin de belirsizliğe sebep olmasıdır. Bu sebeple tanımlama yapılırken, genelde ya kavrama birçok unsur dâhil edilerek, kavram analize imkân vermeyecek ölçüde karmaşık bir hal almakta ya da basitçe ifade edilmeye çalışılarak, kavramın teorik çerçevesi oluşturulamamaktadır. Bu yüzden teorik çerçevenin eksikliğini kapatmak adına da başvurulmuş temel yöntem, örneklemelere bol bol yer vermektir.

Kavramın anlamı net olarak ortaya konamasa da bu alanda temel kabul edilebilecek bazı tanımlamalar da mevcuttur. Bu temel tanımlamalara bakıldığında gücün karşılığı olarak ifade edilen ilk kavramlar genel itibariyle; asker, savaş, ordu, silah şeklindedir. Yani güç denildiğinde dünyanın sosyal yapısının ve öğretilerinin doğrultusunda askerî güç anlaşılmaktadır. Edward Hallett Carr’a (1962: 109) göre askerî gücün önemi, savaşın uluslararası ilişkilerde en son çare olmasından kaynaklanmaktadır. Faruk Sönmezoğlu’nun (2005: 176) da belirttiği gibi gücü, askerî güce indirgeyen görüşlere Uluslararası İlişkiler yazınında sıkça rastlanmaktadır. Bununla birlikte diplomasiyi ve ekonomik gücü yadsımadan güç tanımlamaları da yapılmıştır. Örneğin, neorealist teorisyenlerden Kenneth Waltz (1967: 227-228); “güçlü devletler, askerî kuvvetleri ile her şeyi yapamazlar; fakat askerî anlamda güçlü olmayan devletlerin yapamadıklarını yapma imkânına sahiptirler” demektedir. Waltz, her ne kadar diplomasiyi ve ekonomik gücü yadsımasa da askerî gücün en önemli güç çeşidi olduğunu vurgulamaktadır. Benzer biçimde ekonomik gücü yadsımayan Sönmezoğlu’na (2005: 177) göre askerî gücün eşit ya da birbirine yakın

olduğu durumlarda çatışmanın sonucunu belirleyecek diğer unsurların başında ekonomik güç gelmektedir.

Ekonomik güç özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından siyasette ve Uluslararası İlişkiler disiplininde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu güç çeşidi dışarıdan bakıldığında yumuşak güç içerisinde gibi görülse de aslında birçok boyutuyla sert gücün içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla aynen askerî güç gibi ekonomik güçte de sopa gösterme unsuru bulunmaktadır. (Yılmaz, 2011). Kullanılan ekonomik güç yöntemleri arasında gümrük vergileri, kotalar, yasal yaptırımlar, döviz kurlarının manipüle edilmesi, doğal kaynakların kullanımını kartelleştirmek, kalkınma yardımları gibi unsurlar bulunmaktadır. Fakat ekonomik gücü kullanma amaçlı politikaların en önemli boyutu, başkalarını, mümkün olduğu ölçüde kendine muhtaç hale getirebilmektir. Bununla birlikte dünya ekonomik sistemi, küresel aktörler arasında karşılıklı bağımlılık oluşturmaktadır. Bu durum ekonomik gücün efektif olarak kullanımının önünde bir engel oluşturmaktadır. Örneğin; 2010 yılında ABD'nin Tayvan'a silâh satması Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) yönetiminin büyük tepkisiyle karşılaşmış ve tepki olarak ABD Hazine Bonolarının satışı gündeme gelmiştir (Gertz, 2010). Ancak ÇHC Hükûmeti kendi finansal piyasalarının da zarar görebileceği endişesiyle bu konuyu daha ileri bir safhaya taşımamıştır.

Askerî ve ekonomik niteliklerinin ötesinde, gücün birçok farklı yaklaşımla ele alındığı görülmektedir. Özellikle temel tartışma konusu, gücün bir vasıf mı ya da bir ilişki mi olduğu üzerinedir. Gücün vasıf olmasından kasıt, insanların ya da devletlerin sahip olması ve kullanmak istediklerinde güce rahatça başvurabilmeleridir (Brown ve Ainley, 2007: 74). Bu yönüyle gücün bir vasıf olması yaklaşımı potansiyel güce tekabül etmektedir. Gücün bir vasıf olarak algılanması özellikle geleneksel teorilerde varsayılan bir boyuttur.

Gücün ölçülebilir olduğunu ileri süren teorisyenler ise gücün askerî kapasite ve nüfus gibi birçok sabit ve değişken etkenin çeşitli yöntemlerle hesaplanması ile bulunabileceğini düşünmektedirler (Brown ve Ainley, 2007: 75). Gücün ölçülebilirliği, aynı zamanda askerî kapasite ya da ekonomik veriler gibi sert güç unsurları yönünden değerlendirme yapabilmeye işaret etmektedir. Sert gücün aksine, yumuşak gücün niteliği ve içeriği gereği ölçülebilirliği zor olarak ifade edilebilmektedir (Sağlam, 2012: 20). Bu yüzden yumuşak güç tanımlaması, teorik çerçevede eksikliği bulunduğu yönünde eleştirilere maruz kalmaktadır. Nitekim ölçülebilir olması da gücün tam olarak kavramsallaştırıldığı

anlamına gelmemektedir. Gücün ölçülebilir olmasından kasıt; çeşitli varsayımların bir formül içine yerleştirilmesi ve gücün belirli unsurlarının değer olarak karşılığı olduğu düşünülen sayıların formül içine yerleştirilerek hesaplanmasına dayanmaktadır. Ancak birçok girdinin ihmal edilebilmesi ya da tam tersine moral değerlerin bu unsurlara dâhil edilebilmesi ölçülebilirliğe zeval getirebilmektedir. Bunun yanında verilen değerlerin, belirlenen unsurlara tam olarak tekabül ettiğini düşünmek de sosyal bilimler açısından oldukça zor görülmektedir.

Gücün ölçülebilirliğinin ötesinde bir ilişki olarak kavramsallaştırmasına bakıldığında, Brown ve Ainley'e (2007: 74) göre güç; insanların ya da devletlerin diğer insanlar ya da devletler üzerinde etkiye bulunarak istediklerini elde etme yeteneği olarak ifade edilmektedir. Bu anlamıyla güç bir ilişki olarak tanımlanabilmektedir. İlişkisel gücün bilinen ilk tanımlanması Robert Dahl tarafından yapılmıştır. Dahl (1957) gücü, başka bir aktöre yapmayacağı bir şeyi yaptırma ya da yapacağı bir şeyi yaptırmama yeteneği olarak sunmaktadır. Buna göre; bir aktörün davranışının nedeni olarak başka bir aktörü gösteren ve gücü böyle tanımlamaya çalışan bu yaklaşıma göre güç, belirli bir aktörün sahip olduğu kaynaklar veya yeteneklerle ilişkili bir kavramdır (Özdemir, 2008). Keohane ve Nye'a (1977: 11) göre; "güç, bir aktörün diğerlerine normalde yapmayacağı bir şeyi yaptırabilme yeteneğidir."

"Kontrol" ve "etki", gücün ilişkisel bağlamında öne çıkan iki kavramdır. Güç tanımlamalarında ilişkisel bağlamda bu iki kavramdan bazen biri ön plana çıkarılırken bazen de her ikisinin de tanımlarda yer bulduğu görülmektedir. Örneğin "kontrol" kavramını ön plana çıkaran Hans Morgenthau (1948: 13) gücü, "insanın, diğer insanların düşünce ve eylemleri üzerindeki kontrolü" olarak tanımlamaktadır. "Etki" kavramını ön plana çıkaran Abramo Fimo Kenneth Organski'ye (1968: 104) göre güç "başkalarının davranışlarını kendi amaçları doğrultusunda etkileme kapasitesi" olarak tanımlamaktadır. Nye (1990c) ise her iki kavramı da kullanarak gücü; birine yapmayacağı bir şeyi yaptırma, davranışlarını etkileyebilme ve onları kontrol etme becerisi olarak tanımlamıştır.

Morgenthau, gücün sadece şiddete ya da zorlamaya dayalı bir kavram olmadığını vurgulamak amacıyla askerî güçle siyasî güç arasında bir ayrım yapmaktadır. Morgenthau (1948: 14) siyasî gücü, bir insanın diğer insanların düşünce ve davranışları üzerindeki kontrolü olarak tanımlamakta ve onun psikolojik bir ilişki türü olduğunu belirtmektedir.

Sahip olunan psikolojik etki nedeniyle taraflardan biri diğerine istediklerini yaptırabilmektedir. Gücü yansıtan psikolojik ilişkide taraflardan birinin diğerinin isteklerini yerine getirmesini sağlayan üç unsur olabilmektedir. Bunlar; fayda beklentisi, zarar korkusu ve kişi veya kuruma duyulan saygı ve/veya sevgidir (Tanrısever, 2011: 55-56). Eğer bu psikolojik etki, yaratılabilmiş ve bu tür bir ilişki kurulabilmişse burada bir güç ilişkisinden söz edilebilmektedir (Morgenthau, 1948: 14).

Lukes’a göre bir aktörün diğerinin davranışlarını etkilemesi, güçten söz edebilmek için tek başına yeterli değildir. Bir güç ilişkisinden söz edebilmek için taraflardan birinin (gücü kullanan tarafın), diğerinin davranışlarını kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde yönlendirmesi gerekmektedir. Yani A ülkesi, B’nin yönlendirmesiyle kendi çıkarlarına aykırı hareket ediyorsa, B’nin A üzerinde güç kullandığından söz edilebilmektedir. Lukes’a (1974: 32-33) göre başka bir aktörün davranış değişikliğine neden olurken kullanılabilecek ikna yöntemleri güç olarak nitelendirilememektedir. Hâlbuki iknada davranışı değişen aktör, belki de kendi çıkarına bir durumu görmüş ve davranışını değiştirmiş olabilmektedir. Örneğin; danışmanları bir yöneticiyi belirli bir karar almaya ikna edebilirler; ama bu, yöneticinin davranışını yönlendirmiş olmasına rağmen onların yönetici üzerinde güç kullandıkları anlamına gelmemektedir. Bu yaklaşımda taraflar arasında uzlaşmaya dayalı politikalar güç tanımı içerisinde yer almamaktadır. Nye (2004: 2) da Lukes’a benzer biçimde gücün her zaman ilişkilerin var olduğu duruma ve şartlara bağlı olduğunu ifade etmektedir.

Nye’in (2004: 5; 2008) ünlü tanımına göre güç; “birinin istediği sonuçları alabilmesi için başkalarının davranışlarını etkileyebilmesi” olarak ifade edilmektedir. Başkalarının davranışlarını etkilemenin temel olarak üç yolu vardır; bunlardan birincisi tehdit (sopa) yoluyla birini bir şey yapmaya zorlamaktır. İkincisi, davranış değişikliğini sağlamak için birtakım teşviklerde (havuç) bulunmaktır. Üçüncüsü ise çekiciliğinizi kullanarak başkalarının sizin istediklerinizi istemesini sağlamak ve bu yöntemle işbirliğine yönlendirmektir (Nye, 2004: 2). Buradan da görülebildiği üzere, ilk iki yöntem sert güce üçüncü yöntem ise yumuşak güce tekabül etmektedir.

Çizelge 1.1. Gücün formları (Nye, 2004: 31)

Gücün Formları	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükûmet Politikaları
Askerî Güç	•Zorlama •Caydırma •Koruma	•Tehdit •Kuvvet	•Zorlayıcı Diplomasi •Savaş ve İttifak
Ekonomik Güç	•Teşvik •Zorlama	•Para Verme •Yatırım	•Yardım •Rüşvet
Yumuşak Güç	•Hayranlık Uyandırma •Gündem Yaratma	•Değerler •Kültür •Politikalar ve Kurumlar	•Kamu Diplomasisi •İki Taraflı ve Çok Taraflı Diplomasi

Potansiyel güç kullanılmayan, ancak sahip olunan güce karşılık gelmektedir. Dolayısıyla güçten bahsedilebilmesi için öncelikle güce sahip olmak ve gerektiğinde kullanabilmek gerekmektedir. Kullanılması halinde başarı sağlanamamışsa, yine de güçten bahsetmek zor görünmektedir. Örneğin, ABD'nin Vietnam ile savaşı sırasında kullandığı sert güç istediği sonucu almasına yetmemiştir.

Nye'nin (2005: 36) kategorileştirmesiyle, Uluslararası İlişkilerde gücü anlamanın ve güçten etkin biçimden faydalanabilmenin en iyi yolu, gücün; sert güç ve yumuşak güç olmak üzere iki uçta seyrettiğini görebilmek,⁵ aynı zamanda bu iki gücün birbirleriyle dirsek teması içinde ve birbirini sürekli besler bir ilişkide olduğunu tespit etmekten geçmektedir.

Gücün ölçülebilir olması açısından gücün unsurları genel itibariyle şu şekildedir; siyasî, askerî, ekonomik, demografik, coğrafi, kültürel, bilimsel ve teknolojik. Gücün bu şekilde tanımlanmasının yanında, izlenen politikaların sonuçlarından yola çıkarak tanımlanmaya çalışıldığı da görülmektedir. Analitik açıdan kullanışlı olmamasına rağmen (Özdemir, 2008) güç kavramını sonuçlardan yola çıkarak açıklamaya çalışmak disipline büyük katkılar sağlamaktadır. İzlenen politikaların sonuçlarından yola çıkarak tanımlama yapılan çalışmalarda genel itibariyle, gücün sadece sert güç olmadığı salık verilmektedir. Dolayısıyla, politika yapıcılara yumuşak gücü yani, savaş ve benzeri sert güç yöntemleri yerine kamu diplomasisi gibi yumuşak güç yöntemlerini dolaylı yoldan tavsiye etmektedirler.

⁵ Nye'nin benzetmesindeki güç kavramına ilişkin yelpazede, bir uçta sert güç diğer uçta yumuşak güç yer almaktadır. Gücün zaman içinde sert güç tarafındaki ağırlığının ortaya hatta yumuşak güç tarafına doğru yönelmesi ile yumuşak gücün önemi artmıştır (Nye, 1990a; 1990c).

Nye'in (1990c) bilginin kontrolünün önemini vurguladığı ve gücün "sermaye zenginlerinden", "bilgi zenginlerine" geçtiğini belirttiği gibi, önceleri devletin medya ile kamuoyunu yönlendirebileceği; ama günümüzde bunun çift taraflı işlerlik kazanıp, kamuoyunun da devleti medya ile etkileyebileceği belirtilmektedir (Aydoğan, 2011: 7). Nye'in (2004: 1; 2008) da dile getirdiği gibi "bilgi, güç demektir" ve modern bilgi teknolojisi bilgiyi, tarihte hiç olmadığı kadar geniş alanlara yaymaktadır. Bilginin; teknolojinin gelişmesi ve iletişimin dönüşmesi sayesinde yatay hareketlenmesi söz konusu olmuştur. Bu durum da yumuşak güç kavramının günümüzde çokça tartışılmasına zemin hazırlamıştır.

1.2. Yumuşak Güç

1.2.1. Yumuşak Güç Kavramının Ortaya Çıkışı

Yumuşak güç kavramının, ilk defa ABD'li Profesör Joseph S. Nye (1990) tarafından yayımlanan "Bound to Lead: The Changing Nature of American Power" adlı kitapta yer aldığından yukarıda bahsedilmektedir. Sonrasında üzerine birçok çalışma yapılan bu kavram yine Nye'in (2004), ABD açısından detaylı olarak incelediği "Soft Power: The Means to Success in World Politics" adlı kitabı sayesinde tekrar popülerlik kazanmıştır.

Yumuşak gücün kavramsallaştırması yeni olmakla birlikte içeriğinde belirttiği uygulamalar çok daha eskilere götürülebilmektedir. Bu konuda XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Fransız dilinin ve kültürünün Avrupa'nın birçok yerinde etkin olması örnek olarak verilebilmektedir. Aynı dönemde Fransızca, diplomasi dili olmanın yanında, aralarında Prusya ve Rusya'nın da olduğu bazı yabancı mahkemelerde kullanılabilir bir dil haline gelmiştir. Fransız Devrimi esnasında Fransa, diğer devletlerin yöneticilerini kontrol etmeye ve devrim ideolojisini kullanarak o ülkelerin halkını kendine çekmeye çalışmıştır. Yine Fransa tarafından kurulan Alliance Française (1883) ilk kamu diplomasisi kuruluşu olarak sayılabilmektedir. Sonrasında diğer Avrupa devletleri de Fransa ile aynı yolu izlemiş ve benzer kuruluşlar oluşturmuşlardır (Nye, 2004: 100).

I. Dünya Savaşı'nı müteakip, yumuşak güç oluşturma çabaları hız kazanmış ve ABD dâhil birçok devlet, diğer ülkelere kendi kültürlerini tanıtmak için birbirleriyle yarışmışlardır. 1920'lerde radyonun icadı, birçok devletin yabancı dilde yayın yapmasına olanak vermiştir

(Nye, 2003a: 69). Örneğin, Amerika'nın Sesi Radyosu (VOA) II. Dünya Savaşı sırasında hızla büyümüş ve önemli görevler üstlenmiştir. VOA ve daha sonra faaliyete geçen TV (televizyon) kanalı halen bu alanda yayınlarını sürdürmektedir (Nye, 2004: 102).

Almanya, Hitler döneminde yabancı dilde yayın yapmanın yanı sıra propaganda filmleri de çekmiştir (Nye, 2004: 101). 1945'ten sonra Sovyetler Birliği (SSCB), Avrupa'nın yanında Afrika ve Asya'da bulunan bazı ülkelerde birçok insanı kendi ideolojisine çekmek maksadıyla yürüttüğü faaliyetlere milyarlarca dolar harcamıştır (Nye, 2004: 101). Bunun yanında ilk kapsamlı yumuşak güç uygulaması olarak, ABD tarafından II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleştirilen Marshall Planı gösterilmektedir (Nye, 2004: 48).

Nye'a göre, ABD'nin, sert gücünün üstünlüğü yanında yumuşak gücünü de kullanması, Sovyet sistemini içeriden yıpratmıştır. Böylelikle esasında ABD açısından kazanılmış görünen Soğuk Savaş, Nye'a göre yumuşak ve sert gücün bileşimiyle sonlanmıştır. Soğuk Savaş sırasında, kültür ilişkileri, akademik ve bilimsel alışverişler yoluyla birçok bilim insanı, SSCB'de, insan hakları ve liberalizmin başlıca yandaşları haline gelmişlerdir. 1958 yılından 1988'e kadar yazarı, gazetecisi, memuru, müzisyeni, dansçısı, atleti ve akademisyeniyle toplam 50.000 Sovyet vatandaşı, ABD'yi ziyaret etmiştir. Bundan daha fazla sayıda Amerikalı da SSCB'ye gitmiştir (Nye, 2004: 45-46). Seçkin sınıflar arasındaki kültürel ilişkilerden doğan çekicilik ve yumuşak güç, ABD'nin politik hedeflerine, önemli katkılarda bulunmuştur.

Nye'a (2004: 23) göre gücün doğası değişmiş ve kaynak ülkenin istediği sonuçlar doğrultusunda, hedef gruplara yönelik davranışsal etki edebilme kapasitesi ortaya çıkmıştır. Yine Nye (2005: 24); "televizyon ve sinema, Berlin Duvarı'nı, 1989 yılından çok daha önce delip geçmişti" diyerek, yumuşak gücün Soğuk Savaş'ın görünmez ve katı sınırlarına takılmadığını ve sonlanmasında da etkili güçlerden biri olduğunu vurguladığı görülmektedir.

İnsanlığın var oluşundan bu yana savaşlar var olagelmıştır. Savaşın günümüz tanımlamasıyla sert gücü doğurduğunu, aynı şekilde gücün de savaşı beslediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim bundan beş asır önce Machiavelli de hükümdarlara zulüm ve korku politikaları öğütleyerek, askerî gücü ön plana çıkarmıştır. Uluslararası gücü çok boyutlu hale getiren Carr (1962: 108) gücü; askerî, ekonomik ve kanaatler üzerindeki güç

olarak tasniflemiştir. Carr'ın, siyasî amaçlar açısından değerlendirildiğinde kanaatler üzerindeki gücün de askerî ve ekonomik güç kadar önemli olduğunu vurguladığı ortaya çıkmaktadır (Melissen, 2005: 4). Buradan hareketle Melissen, Nye'in yumuşak güç kavramsallaştırmasının, Carr'ın "kanaatler üzerindeki güç" kavramsallaştırmasının postmodern bir biçimi olduğunu ifade etmektedir (Melissen, 2005: 4).

Yumuşak güç, günümüzde yukarıda da bahsedildiği şekliyle 1990 yılında ortaya çıkmış olmasına rağmen uygulaması özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Nye tarafından ortaya atılan yumuşak güç kavramıyla birlikte güç tartışmasının yeni bir boyut kazandığını da vurgulamak gerekmektedir. Buradan yola çıkarak yumuşak gücü tanımlamaya çalışmak gerekmektedir.

1.2.2. Yumuşak Güç Kavramının Tanımlanması

Nye (2005: 14) yumuşak gücü "bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendini izlemesiyle ulaşmasıdır" şeklinde tanımlamaktadır. Yumuşak güç, tersi olan sert güç kavramıyla birlikte anlamlandırılmaktadır. Nye'a (2004: 7) göre sert güç ve yumuşak güç birbiriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Sert güç, genel bir ifadeyle hem askerî gücü hem de ekonomik gücü kapsamaktadır.

Sert güç kavramı, genel anlamda; bir aktörün ekonomik ve askerî olanaklarını kullanarak diğerlerinin davranışları üzerinde değişiklik yapabilme veya nüfuz sağlayabilme becerisidir. Bunu yapabilmesi için de kandırmaya (havuç) veya tehdit etmeye (sopa) ihtiyacı vardır (Nye, 2005: 14). Diğer bir ifadeyle sert güç, diğer ülkenin davranışını ödüllendirme ya da cezalandırma yolu ile değiştirebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Nye (2004: 7) buradan yola çıkarak yumuşak gücü de bir aktörün ikna veya tehdit yollarına başvurmadan, işbirliği yaparak ya da çekicilik unsurlarını kullanarak istediklerini yaptırabilmesi olarak tanımlamaktadır.

Nye yukarıdaki tanımlamaya benzer şekilde birçok kere yumuşak gücü tanımlamaya girişmiştir. Örneğin Nye'a (2005: 23) göre yumuşak güç, "bir ülkenin kendi istediği şeyi başkalarının da istemesini sağlamaya yarayan güçtür." Bu tanım çerçevesinde yumuşak

güç, "başkalarını cezbetme, onların kalbini ve zihnini kazanma yeteneği" olarak tanımlanmaktadır (Melissen, 2005: 9).

Nye (2003b: 10-11) yumuşak gücü, “eğer istediğim şeyi istemeni sağlayabilirsem, o zaman yapmak istediğin şeyi yapmaya seni zorlamama gerek yoktur” şeklinde tanımlamıştır. Bunun yanında yumuşak güç, söz konusu devletin kendi ulusal çıkarlarını, liderlik ettiği ülkelerin ulusal çıkarlarıyla örtüşecek bir biçimde sunabilme ve diğerlerini de hoşnut edecek bir biçimde izleyebilme kapasitesi olarak ifade edilmektedir (Nye, 2003b: 14).

Nye'in yumuşak güç tanımlamalarında bazı eksiklikler veya yanlış anlaşılımların bulunduğu, bu yönden de birçok eleştiriye maruz kaldığı ifade edilebilmektedir. Nye'in tam anlamıyla kavramı teorik bir çerçeveye oturtamaması sebebiyle kavramsal açıklamalar yetersiz kalmaktadır. Nye bu açığı kapatmak adına yumuşak gücün açıklamasını yaparken, gereğinden fazla örnek vererek bu teorik eksikliği gidermeye çabalamaktadır. Tanımlamalar genelleştirme içerdiğinden dolayı çoğu zaman spesifik örneklerle uymamaktadır. Oysa kavramsallaştırmalar, olguları tüm parametreleriyle ortaya koymayı gerektirmektedir. Bu yüzden yumuşak gücü bir tanımlama olarak kategorileştirmek mümkündür.

Alexander L. Vuving'e (2009) göre; yumuşak güç kavramının anlaşılmasının sebepleri, teorileştirilememiş olması, kavramla ilgili akademik arıtma eksikliği ve analitik bulanıklıktır. Kavramın anlaşılmasının diğer sebepleri arasında, gücün kaynaklarının davranışlarla karıştırılması sorunu da bulunmaktadır. Güç, her zaman kaynaklarına göre düşünülmektedir. Örneğin yumuşak gücün var olduğunu söyleyebilmek için kullanılan kaynağın yumuşak olması gerektiği düşünülmektedir. Böyle düşünmek, gücü daha somut ve ölçülebilir kılmaktadır. Bu da kavram konusunda anlam karmaşasına yol açmaktadır. Fakat diğer bir gerçek de gücün, kaynakları olmadan düşünülememesidir. Yumuşak güç kavramındaki sorun, sert kaynakların (ekonomik, askerî) bazı durumlarda yumuşak güce; yumuşak kaynakların da (kültür, siyasî değerler ve dış politika) sert güce örnek teşkil edebileceği durumların olabilmesinden ileri gelmektedir (Nye, 2007: 168).

Yukarıda bahsi geçen eksikliklere rağmen, sert güç ve yumuşak güç tamamen birbirinin zıddı olarak konumlandırılmamaktadır. Bunun ötesinde her ikisinin de birbirleriyle

yakından bağlantılı hatta birbirlerini etkiledikleri ifade edilebilmektedir. Diğer yandan sert ve yumuşak gücü birbirinden ayıran kısım, çoğunlukla uygulamada kullanılan araçların değişmesidir.

Nye'in (2004: 1) benzetmesiyle kalpleri ve zihinleri kazanma olarak tanımlanabilen yumuşak güç genel olarak, bir ülkenin değerlerinin ve amaçlarının başka ülkeler tarafından benimsenmesini sağlayabilme yeteneğidir. Bu sağlandığı takdirde, askerî ve ekonomik gücün yanında yumuşak gücün eklenmesi sağlanarak büyük bir etki imkânı yaratılabilmektedir. Tam da bu noktada sert ve yumuşak gücün birlikte kullanılması gerekliliğini ele alan akıllı güç anlayışı ortaya çıkmaktadır.

1.2.3. Bir Güç Çeşidi Olarak Akıllı Güç Anlayışı

Nye'in yumuşak güç tanımlaması çoğu zaman önerilen ve sahip olunması öncelikli olan güç türü olarak algılanmaktadır. Oysa Nye sert gücün halen en çok tercih edilen güç türü olduğunu, yumuşak gücün başarılı olarak kullanılabilmesi için sert güç ile birlikte var olması gerektiğini birçok çalışmada ifade etmektedir. Nye bu yanlış algıyı kırmak adına akıllı güç anlayışını ortaya atmıştır.

Yumuşak güç kavramının bir diğer tanımlayıcı ögesi olarak görülen akıllı güç tanımlaması, ilk kez Suzanoe Nossel (2004) tarafından Foreign Affairs dergisinde "Smart Power" ismiyle yayımlanan makalede ele alınan bir kavramdır. Akıllı güç; diplomatik, ekonomik, askerî, siyasî, hukukî ve kültürel tüm araç çeşitlerini, her durum için doğru aracı ya da araç kombinasyonlarını seçerek kullanmayı kapsamaktadır (Günek, 2011: 19). Nossel'in sonrasında, ABD'nin önde gelen düşünce üretim merkezi olan Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi'nin (CSIS) bünyesinde oluşturulan Akıllı Güç Komisyonu'nun hazırladığı "Daha Akıllı, Daha Güçlü Amerika" başlıklı raporda, akıllı güç; sert güç ile birlikte yumuşak gücün de kullanmasını öngören yeni bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır (Aydoğan, 2011: 3).

Yumuşak gücün her ne kadar bir ülkenin dış politika hedefleri doğrultusunda somut sonuç elde etmeye yönelik kullanılıyor olduğu görülse de özellikle ekonomik ve askerî alanda birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıkları daha sonraki çalışmalarında irdeleyen Nye, sert güç ile bütüncül bir şekilde ortaya konulan etkinin, yani akıllı gücün en

ideal güç olduğunu ifade etmektedir (Wilson, 2008). Çalışmalarında da görüldüğü üzere, Nye yumuşak gücü bir aktörün kullanması ya da sahip olması gereken tek güç türü olarak görmemektedir. Asıl olarak akıllı gücü, yani hem sert hem de yumuşak gücün karışımı olan ya da stratejiye göre ikisinden birinin doğru zamanda uygun biçimde seçilmesini öngören güç türünü tavsiye etmektedir.

Bu doğrultuda Nye'in akıllı güç kavramsallaştırmasına bakıldığında, Muharrem Ekşi'nin de belirttiği üzere ontolojik olarak hatalı olduğu görülmektedir. Çünkü güç değil stratejiler akıllı olarak tanımlanabilmektedir (Ekşi, 2014: 41). Buradan yola çıkarak akıllı güç olarak bahsedilen stratejinin, bir aktörün etkin ve verimli sonuçlar elde etmek amacıyla yumuşak ve sert güç kapasitelerini birbirlerini destekleyici şekilde bütünleştirmesi olarak tanımlayabilmek mümkündür (Wilson, 2008).

CSIS raporunda, sert gücün gerekliliği belirtilirken, bunun bir ülkenin yumuşak gücünün de garantisi olacağı; ama tek başına bir ülkenin çıkarlarını garantiye almaya yeterli olmadığı, bunun için 'korku' stratejisinin bir yana bırakılıp, iyimserliğin ihracının ve yeni ittifaklar ile ortaklıkların gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Armitage ve Nye, 2007: 7). Bu bağlamda rapora göre akıllı güç, sert ve yumuşak güç arasında kurulan mükemmel dengeyi ifade etmektedir (Armitage ve Nye, 2007: 7). Akıllı güç, sert gücün yöntemlerinden olan tehdit veya teşvik ile yapılabileceği gibi, yumuşak gücün yöntemlerinden olan cazibe oluşturma ve ikna yöntemleriyle de yapılabilmektedir. Buna göre, etkin güç başarılı stratejiler çerçevesinde akıllı gücün bu iki özelliğini birleştirme yeteneği olarak tanımlanabilmektedir (Armitage ve Nye, 2007: 7).

Reelpolitığe bakıldığı zaman, Amerikan Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 2009 yılında yaptığı bir konuşmada; "ABD, acil sorunları tek başına çözemez; ama geri kalan ülkeler de bunları ABD olmadan çözemez. Bu yüzden 'akıllı güç' şeklinde tanımlanmış gücü kullanmalı, elimizde bulunan güç türlerinin tümünü devreye sokmalıyız" demiştir (CBSNEWS, 2009). Görülebileceği üzere akıllı güç stratejisi, hükûmetler tarafından desteklenen ve gelecek adına uygulanması öngörülen bir dış politika yaklaşımıdır.

Özetle, akıllı güç anlayışı; dayatma ve ödetmeye odaklı sert güç ile ikna etme ve cezbetmeye dayalı yumuşak gücün bir alaşımıdır. Akıllı güç, sadece yumuşak güç olmayıp sert ve yumuşak güç yöntemlerinin değişik şartlara göre etkin bir biçimde

harmanlanmasını öngörmektedir (Nye, 2009). Akıllı güç kavramı; sert ve yumuşak gücün sadece birleşmesinden oluşmamakta, gücün uygulanacağı aktörün davranışlarına uyum sağlayacak şekilde önceden hazırlanmış bir zeminde ölçülü bir tepki öngörmektedir (Aydoğan, 2011: 8).

1.2.4. Yumuşak Gücün Kaynakları, Özellikleri ve Hedefleri

Kavram olarak yumuşak güç, kullanımı ve kaynakları çeşitli yazarlar tarafından çeşitli şekillerde yorumlanıp anlamlandırılmaktadır. Fikir birliğine varılmayan en önemli noktalardan bir tanesinin kaynaklar olduğu görülmektedir. Nye'in, yumuşak gücün kavramsallaştırmasını tam olarak ortaya koyamadığı eleştirisine yukarıda yer verilmektedir. Bunun yanında kavramsallaştırmak için yumuşak ve sert kaynaklar olarak ayrıldığı durumlarda da bir anlam karmaşası ortaya çıkmaktadır. Bahsi geçen karmaşa, yumuşak güç kullanımında bazı durumlarda sert güç kaynaklarının kullanılabildiği, yumuşak güç kaynaklarının ise bazı durumlarda sert güç kaynağı olabildiğidir.

Nye'a (2004: 11) göre bir ülkenin yumuşak gücünün üç sacayağı bulunmaktadır. Bunlar; kültür (diğerlerine çekici geldiği müddetçe), siyasî değerler (ülkesinde veya dışarıda buna uygun davrandığı müddetçe) ve dış politika uygulamaları (bunlar meşru ve etik bulunduğu takdirde) şeklindedir. Bir ülkenin kültürü, evrensel değerleri içerdiğinde ve kültür politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde, yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istenilen sonuçların elde edilme olasılığını artırmaktadır (Nye, 2006: 28).

Hem sert güç hem de yumuşak güç birbiriyle yakından ilişkilidir. Her iki güç de bir aktörün diğerlerini etkileyerek kendi amaçları doğrultusunda hareket etmelerini sağlamanın iki farklı yolunu oluşturmaktadır. Bu etkileme davranışının doğası ve kaynakların elle tutulur nitelikte olması yönünden iki güç birbirinden ayrılmaktadır. Sert güç; zorlama ve ikna etme yoluyla diğerlerinin davranışlarını değiştirebilirken yumuşak güç, aktörün kültürünün ve değerlerinin çekiciliği ya da diğerlerinin siyasî tercih gündemini kendi amacına göre yönlendirebilmesine dayanmaktadır (Nye, 2004: 7).

Silahlı kuvvetler de yumuşak gücün oluşturulmasında önemli bir rol oynayabilmektedir. Silahlı kuvvetlerin, sert güç yeteneğinin yanı sıra barış zamanında diğer ülkelerle çok

sayıda değişim, ortak tatbikat ve yardım programları şeklinde faaliyetleri bulunmaktadır. Bu ilişkiler, diplomatik yollarla elde edilemeyen bir etki kanalı oluşturmaktadır. Örneğin, askerî bir kuvveti, bir toplumun karşılaştığı felaket karşısında o toplumun yardımına koşmak için kullanmak, sert güç kaynağından yumuşak güç doğurabilmektedir. Benzer biçimde enformasyon, hedef toplumu etkilemek ve dikkatlerini çekmek için kullanılıyorsa bu, yumuşak güce işaret etmektedir. Ancak enformasyon, hedef toplum üzerinde baskı oluşturarak toplumu kontrol etmeyi amaçlıyorsa veya onlara zarar vermek için kullanılıyorsa bu, sert güce karşılık gelmektedir. Kısaca, sert güç unsurları, yumuşak gücün kaynağı ya da yumuşak güç unsurları sert gücün kaynağı haline gelebilmektedir.

Bir ülkenin ulusal, kültürel, demokratik değerleri, millî ve dinî unsurları, tarihî, sanatı, bilimsel ve teknolojik ilerlemesi, ekonomik kalkınmışlığı, ticaret ağı, dış yardımları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası örgütlerdeki üyeliği, siyasî duruşu, diplomatik becerisi, kendini anlatabilme yeteneği, sinema ve televizyon ürünleri yumuşak güç unsurları olarak değerlendirilebilmektedir. Bu somut ve soyut değerler bütünü, devletlerin ikna kapasitesini arttırarak yumuşak gücüne katkı sağlayan etmenlerdir. Böylelikle bu unsurları bir araya getiren bir ülke, bir cazibe merkezi haline gelebilmektedir (Kalın, 2010).

Çizelge 1.2. Gücün davranış yelpazesi ve olası kaynakları (Nye, 2004: 8)

	SERT GÜÇ			YUMUŞAK GÜÇ		
Davranış Yelpazesi	Emir	Zorlama	İkna	Gündem Yaratma	Cazibe	Yanına Çekme
Olası Kaynakları	•Baskı •Yaptırım •Para Verme •Rüşvet			•Kurumlar •Değerler •Kültür •Politikalar		

Nye (2004: 7-8) Uluslararası İlişkiler bağlamında gücü; sert ve yumuşak güç olmak üzere iki uçta yer alan bir yelpaze biçiminde ele almaktadır. Bu iki uçtaki güç birbirleriyle sürekli dirsek teması içinde ve birbirini sürekli besler biçimde hareket etmektedir. Bu yönüyle akıllı güç kavramına da atıfta bulunan bu kapsam, gücü çok boyutlu ele almaktadır. Belli ölçekte güç türlerini birbirinden ayırt etmenin yolu da bu yelpazeyi

anlamlandırmaktan geçmektedir. Çizelge 1.2’de gösterilen yelpaze şekline göre; sert ve yumuşak güç türleri üzerinden uygulanan davranışlar ve güç türünün olası kaynakları ifade edilmektedir. Nye’a göre davranış yelpazesinde soldan sağa gidildikçe sert ve yumuşak güç türleri arasında bir dizi noktalar bulunmaktadır. Bu noktalar sert güçte; emir, zorlama ve ikna etme şeklinde sıralanırken yumuşak güçte; gündem yaratma, cazibe ve yanına çekme şeklindedir. Bu davranışların gerçekleşebilmesi için sert güçte; baskı, yaptırımlar, rüşvet ve ödemeler kullanılırken yumuşak güçte; kurumlar, değerler, kültür ve politikalar kullanılmaktadır. Bazen bir güç kaynağı tamamen başka bir alandaki davranışı etkileyebilmektedir (Nye, 2004: 7-8). Bu yönüyle tablodaki gücün olası kaynaklarının kesin bir biçimde bir güç türüne karşılık gelmediğini ifade etmek gerekmektedir.

Nye’a (2005: 38) göre; bilgi devrimi ve ekonominin küreselleşmesinin sonucunda ulusal sınırları aşan sanal toplumlar ve ağlar oluşmuş, uluslararası kuruluşlar ve sivil aktörler daha büyük roller edinmişlerdir. İnsanları, ulusal sınırları tanımayan koalisyonlara çektikleri için, bu organizasyonların çoğunun kendi başlarına da yumuşak güçleri bulunmaktadır. Böylece bu politikayla kısmi olarak çekicilik, meşruluk ve güvenilirlik kazanmak için bir yarış içerisine giren bu organizasyonlar önemli bir aktör haline gelmektedirler. Yani Nye, değişen dünyada devletlerin yanında birçok aktörün güç sahibi olduğunu ve dolayısıyla herhangi bir devletin desteğine bile ihtiyaç duymadan cazibe sahibi olabildiklerini vurgulamaktadır. Elbette ki bu söylem, birçok yönden eleştiriye açık olmakla birlikte devlet dışı aktörlerin de gücünün varlığını ortaya koymaktadır.

Yumuşak güç kaynakları çoğu zaman dolaylı yoldan işleyerek politikalar için ortam hazırlamakta ve kimi durumlarda istenilen sonuçları elde etmek yıllar sürebilmektedir (Nye, 2004: 99). Ancak sert güç de hızlı sonuç almak esastır. Diğer yandan yumuşak gücün öncelikli hedefleri; bireyleri daha kolay etkileyebilecek olan medya, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ile finans ve iş dünyasıdır (Yılmaz, 2011). Fakat sert güç, daha çok aktör olarak devleti hedef almaktadır.⁶ Bu yönlerden sert ve yumuşak güç arasındaki farklar verilerek yumuşak gücün özellikleri ifade edilmektedir.

Yumuşak güç kullanımında ve/veya yönlendirilmesinde bazı güçlükler mevcuttur. Bu güçlüklerden ilki, ülkelerin yumuşak güç kaynaklarının önemli bir yekûnunun kontrolünün

⁶ Günümüzde devletlerin yanında terör örgütleri de çoğu zaman devletlerin sert gücünün asıl hedefi durumundadırlar.

devlet dışında olmasıdır. Diğer güçlük ise yumuşak gücün başarılı şekilde uygulanabilmesi adına, her hedef ülke veya toplumun kültürel değerlerinin, fikirlerinin ve yaşam biçimlerinin her boyutuyla bilinmesi gerekliliğinin doğmasıdır. Bunun yanında tüm politikalar istenen şekilde uygulansa dahi bazen sonuç alınamamaktadır. Çünkü yumuşak gücün etkileri, büyük ölçüde hedeflerin bunu kabul etmesine bağlıdır (Nye, 2004: 99).

Yumuşak gücün kullanımında dikkat edilmesi gereken hususların başında; yumuşak güç unsurlarının sert güç unsurları gibi kısa vadeli sonuç almaya yaramaması sebebiyle bu unsurların stratejik ve yerinde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır (Güneş, 2011: 23). Bir aktörün izlediği politikaların başkaları nezdinde meşru kabul edilmesi, o ülkenin yumuşak güç kapasitesini arttırmasına vesile olmaktadır (Nye, 2004: x). Bunların yanında tüm yumuşak güç unsurları yönetilemez; sivil toplum ve bireyler devletlerin yumuşak güç politikalarına uygun hareket edebileceği gibi bilerek veya bilmeyerek politikaların tersine de hareket edebilmektedirler. Bu yüzden hükûmetlerin, mümkün olan en üst düzeyde stratejilerini oluşturarak hareket edebilme ve kriz durumlarında, reaktif politika geliştirebilme kapasitesine sahip olmaları gerekmektedir.

1.3. Yumuşak Gücün Bir Aracı Olarak Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi kavramına bakıldığında, uygulamaları daha eskiye gitmekle birlikte günümüzdeki anlamını karşılayacak biçimde, 1960'lardan itibaren, kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Kitle iletişim araçlarının hızlı gelişimi ve küreselleşmenin etkileri, Soğuk Savaş döneminden çok farklı bir uluslararası sistem ortaya çıkarmıştır. Artık sadece devletlerin ve hükûmetlerin değil, bunların yanında ulusal ve uluslararası alanda hükûmet dışı organizasyonların, medyanın ve bireylerin daha etkin olduğu bir dünyada yaşanmaktadır. Bu dönem, klasik diplomasi anlayışını değiştirmiş, çeşitli aktörlerin olduğu farklı bir diplomasi anlayışı ortaya çıkarmıştır. Bu yeni diplomasi anlayışına karşılık gelen kavram ise kamu diplomasisidir.

Yumuşak gücün kullanımında devletlerin sıkça başvurduğu yöntemlerin başında kamu diplomasisi gelmektedir. Kamu diplomasisi konusunda esas olan, bilgiyi iletmek ve olumlu imajı oluşturabilmektedir. Uygulanan kamu diplomasisi sonucunda alınacak çıktılar, yumuşak gücü artıran parçalardan her birini oluşturmaktadır. Örneğin, kültürel değişim yoluyla imajı olumlu yönde ilerleyen bir devletin, aynı zamanda yumuşak gücü de artmış

demektir. Bu sebeple kamu diplomasisi, günümüzde yumuşak güç sahibi olmak isteyen bir devletin dış politika tercihlerini yönlendireceği ilk alan haline gelmektedir.

Devletler, yabancı ülke kamuoylarını etkilemek için propaganda, psikolojik savaş ve halkla ilişkiler yöntemlerini eskiden beri kullanagelmışlerdir. Fakat iletişim devrimi sonucunda insanlar daha fazla bilgiye ulaşabilir hale geldikleri ve bilinçlendikleri için artık daha karmaşık iletişim yöntemlerine başvurmak gerekmektedir. Ünsal’a göre bu yeni diplomasi anlayışına geçişin çerçevesini ve nasıl kullanılmalrı gerektiğine ilişkin kuralları ve esasları kamu diplomasisi koymaktadır (Ünsal, 2013: 237).

Kamu diplomasisini daha iyi ifade edebilmek adına; kavramın nasıl ortaya çıktığı, tarihî süreci, kamu diplomasisinin karşılaştırılacağı diplomasi ve propaganda kavramları ile kamu diplomasisi kavramının tanımlaması yapılmaya çalışılmaktadır. Ardından da kamu diplomasisinin boyutları ve biçimleri ele alınmaktadır. Böylelikle kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesi çizilmeye çalışılmaktadır.

1.3.1. Kavramın Ortaya Çıkışı

Kamu diplomasisi kavramı çoğunlukla yumuşak güç kavramı ile ilişkili bir biçimde ele alınmakta, hatta bazı durumlarda iki kavram neredeyse aynı şeymiş gibi ifade edilmektedir. Kamu diplomasisinin Uluslararası İlişkiler tartışmalarında önem kazanması, onun yumuşak güç çerçevesinde açıklanmasıyla olmuştur (Kurtuluş, 2014: 26). Bu doğrultuda yumuşak güç, kamu diplomasisini açıklayabilmek için kullanılan kavramların başında gelmektedir.

Nye’in (Nye, 2004: 106; 2010) ifadesiyle, “geleneksel güç siyaseti dünyası, genellikle kimin ordusu ya da ekonomisinin kazanacağı ile ilgiliydi, günümüz bilgi çağında ise siyaset, kimin ‘hikâyesinin’ kazanacağı ile ilgilidir.” Buradan yola çıkarak kamu diplomasisi kavramının geçmişine bakıldığında devletlerin daima başka devletler ve halklarına yönelik ikna, gündem belirleme ve çerçeveleme temelli iletişim çabaları içinde oldukları görülmektedir. Kamu diplomasisi, yeni bir kavram gibi gözükse de kadim uygarlıklarda da kullanılan, eski bir iletişim yöntemine tekabül etmektedir (Cull, 2009b: 19).

Geçmiş yüzyıllarda devletlerin dış politikaları kapsamında birbirleri ile yürüttükleri diplomasi belirli bir kesiminin alanı olmuştur. Sanayi Devrimi ve artan kentleşme, devlet yönetimlerinin monarşilerden demokrasilere dönüşmesi, I. Dünya Savaşı sonrasında diplomasi'nin kapalı doğasında değişimlerin meydana gelmesi, kitle iletişim imkânlarının genişlemesi ve halklar arası etkileşimin artması, halkların iç ve dış politikaya ilgi duymasına sebep olmuştur. Halkların dış politikaya artan ilgisi; devletlerde, kendi halkının ve yabancı halkların genelini veya belli bir kesimini bilgilendirme ihtiyacı doğmasına ve devletlerin onları etkilemeye yönelik girişimlerde bulunmasına sebep olmuştur. Devletler, içeride ve dışarıda kamuoyu oluşturmak ve etkilemek için yüz yüze iletişimi, kanaat önderlerini, siyasî/çıkar/baskı gruplarını ve kitle iletişim araçlarını kullanmışlar ve kullanmaya devam etmektedirler (Sağlam, 2012: 7). Günümüzde değişen bu iletişim ve diplomasi anlayışı, karşılığını kamu diplomasisi kavramında bulmuştur.

Kamu diplomasisi kavramının, ilk olarak 1965 yılında Tuft Üniversitesi'ne bağlı olan Edward Murrow Merkezi'nin başkanı olan Edmund Gullion tarafından gündeme getirildiği iddia edilmektedir (Melissen, 2005: 6; Cull, 2009b: 19). Gullion'a göre kamu diplomasisi; kamuoyu davranışlarının dış politika oluşumunda ve yürütülmesindeki etkisidir. Klasik diplomasi'nin ötesinde kamu diplomasisi, Uluslararası İlişkilerin; diğer ülkelerdeki kamuoyunun etkilenmesi, bilginin ve fikirlerin serbest dolaşımı, çıkar gruplarının etkileşimi gibi çeşitli konularını kapsamaktadır (Cull, 2009b: 19). Ancak 1963 yılında Edward Murrow'un ABD Enformasyon Ajansı (USIA) Başkanı olarak yaptığı bir konuşmada "kamu diplomasisi geleneksel diplomasiden farklıdır; çünkü sadece devletlerarası değil, devlet dışı kişiler ve kurumlar arası etkileşimi de içermektedir..." dediği belirtilmektedir (Leonard, Stead, ve Smewing, 2002: 1). Bu sebeple kamu diplomasisi kavramını günümüz anlamıyla ilk olarak 1963 yılında Murrow'un kullandığı ileri sürülmektedir. Ancak Cull, kamu diplomasisi kavramını bugünkü anlamıyla ilk olarak Gullion'un kullandığı konusunda ısrar etmektedir (Cull, 2009b: 19-20).

Kamu diplomasisi kavramı ilk olarak ABD'de hızlı bir şekilde kabul görmüş ve karşılık bulmuştur. Bunun nedenini Cull (2009b: 19-20) üç şeye dayandırmaktadır. İlk olarak ABD, propaganda ve psikolojik savaş gibi terimler yerine kendi istihbarat faaliyetlerini SSCB'nin yürüttüğü politikalardan açık bir biçimde ayıracak yumuşak bir alternatif ihtiyacı duymuştur. İkinci olarak USIA çalışanlarına diplomat statüsü veren bu terimi USIA memnuniyetle karşılamıştır. Üçüncü neden ise terimin kamu diplomasisi mekanizmalarının

tümünün merkezileşmesi yönünde örtülü bir anlam içermesidir. Yani, USIA'nın, VOA üzerinde tam bir hâkimiyet kurmasını ve Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülen kültürel işleri devralması anlamlarına gelmektedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle; demokrasinin yaygınlaşması, teknolojik imkânlar sayesinde medyanın ve iletişimin daha ulaşılabilir olması, hükûmet dışı örgütlerin güçlenmesi ve toplumsal hareketlerin biçim değiştirmesi kamu diplomasisini önemli hale getirmiştir (Leonard ve diğerleri, 2002: 2).

1.3.2. İlişkili Kavramlar

Kamu diplomasisi kavramı, her ne kadar modern karşılığını ifade edecek biçimde 1960'larda ortaya çıkmış olsa da Soğuk Savaş'ın sona ermesine kadar geçen dönemde bu kavramın propagandadan farklı bir biçimde uygulanmadığı görülmektedir (Çevik, 2014: 21). Propagandadan farklı bir kavramı ifade etmesi ve diplomasinin ulaşamadığı ya da ilgilenmediği alanlarla meşgul olması kamu diplomasisini açıklamak için diplomasi ve propaganda kavramlarını açıklamayı gerekli kılmaktadır.

1.3.2.1. Diplomasi

Diplomasi, Uluslararası İlişkiler yazınında geçen temel kavramların ve çalışma alanlarının başında gelmektedir. Diplomasinin türleri,⁷ diplomatların ve dışişlerinin görevleri, protokol ve diplomasi tarihi gibi birçok konu, diplomasi içerisinde yer almaktadır. Ancak çalışmanın içeriği açısından bu konuların detayına çok girilmemiş, diplomasi kavramının niteliği ile diplomasi tarihinden bahsedilmiş, ardından diplomasi ile kamu diplomasisi arasındaki farklara değinilmiştir.

Diplomasi kavramının genelde dış politika ile karıştırıldığı görülmektedir. Dış politika, genel bir ifadeyle bir devletin uluslararası ilişkilerinde izleyeceği temel yolu gösteren, diplomasinin amaçlarını ve görevlerini belirleyen ve çerçevesi hükûmet tarafından belirlenen bir rehberdir (Tuncer, 1991: 1). Oysa diplomasi, dış politikanın barışçı yol ve yöntemlerle yürütülmesidir.

⁷ Ad Hoc diplomasi, sessiz diplomasi, ikili diplomasi, çoklu diplomasi, konferans diplomasisi, parlamenter diplomasi, doruk diplomasisi gibi türleri bulunmaktadır (Gönlübol, 2000: 121-123).

Diplomasi denildiğinde ilk akla gelen devletlerarasındaki ilişkiler ve bu ilişkileri titizlikle idare etme bilgisi ve sanatıdır. Akçadağ'a (2012: 2) göre diplomasi, "bağımsız devletlerin, yani uluslararası sistemin temel birimlerinin birbirleri ile olan ilişkileri ve kullanılan metotların tümü" olarak tanımlanmaktadır. Diplomasi, diğerlerini kendi fikirleri doğrultusunda ikna etme veya ortak bir çözüm bulma amacı taşımaktadır. II. Dünya Savaşı öncesi için diplomasinin aktörleri olarak sadece devletler ifade edilebilmektedir. Ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra başta uluslararası örgütlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve bireylerin; uluslararası ilişkilerin yeni aktörleri olarak ortaya çıkışı ve gelişen iletişim teknolojileri klasik diplomasi anlayışının da değişmesine sebep olmuştur.

Diplomasinin kavram olarak tarihine bakıldığında, diplomasi sözcüğünün etimolojik kökeninin Eski Yunan'da "ikiye katlamak" manasına gelen "diploma" sözcüğünden türediği görülmektedir (Tuncer, 1991: 4). Gönübol'a (2000: 112) göre "diplomasi, bir hükûmetin belli konulardaki kanı ve görüşlerinin doğrudan doğruya öteki devletlerin karar vericilerine iletilmesi sürecidir." Bu tanımlama dar kapsamlı kalmakla birlikte, diplomasinin ne olduğu konusunda en açık ifadelerden birini oluşturmaktadır. Diplomasi, XVIII. yüzyıla kadar bu kökenden türeyen; belgelerin arşivlenmesi, korunması, değerlendirilmesi ve tarihlerinin incelenmesi gibi manalara gelmiştir (Tuncer, 1991: 4). Ancak XVIII. yüzyıl ile birlikte devletlerarası ilişkiler ve görüşmelerin yürütülmesinde uygulanan taktik ve beceri anlamına gelmeye başlamıştır (Tuncer, 1991: 4). Tuncer'in ifadesinden yola çıkarak diplomasinin iletişim süreci olmasının yanında, taktik ve beceriye dayanan bir çalışma alanı olduğu anlamı da diplomasiye dâhil olmuştur.

Diplomasi esasında oldukça eski bir kurumdur. Hitit, Mısır, Antik Yunan, Roma, Eski Çin ve Hindistan'da diplomasi uygulamalarına rastlanmaktadır (Arı, 2001: 263). Hatta Tuncer'e göre diplomasi, uygarlığın başlangıcına kadar geri götürülebilmektedir. Şöyle ki; savaşan kabileler arasında ölü ve yaralılarını alabilmek ya da kısa süreli de olsa barış yapabilmek için tarafların birbirleriyle iletişime geçmesi gerekmiştir. Bu da dönemin şartlarında ancak haberciler yoluyla gerçekleşebilmiştir. Bu yüzden gönderilen habercilerin öldürülmemesi gerekmiştir. Aksi halde iletişim kurmak imkânsız hale gelecektir. Çözüm ise, bu dönemdeki habercilerin savaşçılardan farklı olarak "kutsal" ya da "dokunulmaz" kabul edilmeleri sayesinde oluşmuştur. Böylelikle kabileler arasında iletişim kurulabilir hale gelmiştir (Tuncer, 1991: 4-5).

Diplomasinin günümüzdeki biçimine yakın bir şekilde uygulanmasının temellerinin ise XV. yüzyılda Kuzey İtalya’da atıldığı kabul edilmektedir. Ancak bu dönemde İtalya’da görülen diplomasi daha çok kısa süreli amaçların gerçekleştirilmesi için başvurulan bir yöntem niteliğindedir (Gönlübol, 2000: 112). Yani elçiler günümüzden farklı olarak geçici görevle diğer ülkelere gönderilmişler ve oralarda uzun süreli ikamet etmemişlerdirler (Arı, 2001: 263). Avrupa açısından diplomasinin gelişme dönemi XVIII. yüzyıl iken XIX. yüzyıl da “diplomasinin altın çağı” olarak anılmaktadır (Arı, 2001: 264). Bu dönemde diplomaside çok taraflılığın yaygınlaştığı ve “protokol” meselesinin öne çıktığı görülmektedir.

Westphalia Kongresi (1648) ile Avrupa’da birbirine yakın güçteki monarşilerin Avrupa devletler sistemini sürdürmeye yönelik çabalarının ürünü olan “çok taraflı diplomasi” ya da diğer adıyla “konferans diplomasisi” ortaya çıkmıştır. Özellikle 1815 Viyana Kongresi’nden I. Dünya Savaşı’na kadar süren yaklaşık yüz yıllık dönemde önemli örneklerinin görüldüğü konferans diplomasisi, Avrupa’nın önemli devletlerinin aralarındaki sorunları genellikle başkentlerde toplanan konferanslarla çözme yoluna gitmeleri sürecini ifade etmektedir. Bu diplomasi türünün iki savaş arası dönemde de önemli bir diplomasi türü olarak varlığını sürdürdüğü bilinmektedir (Sönmezoğlu, 2005: 329). Hukuka uygunluğu ve dengeyi, paylaşılan değerleri ve güç dengesi diplomasisini bir araya getiren sistem, büyük bir savaş olmaksızın yaşayan en uzun uluslararası sistemdir. Bu sistemde ulusların istekleri ortak değerler ve denge ile sınırlandırılmıştır (Kissinger, 2012: 787). Bu sebeple diğer diplomasi türlerinin yanında konferans diplomasisine tarihî süreçte ayrı bir parantez açmak, gerekli görülmüştür.

XX. yüzyılda yaşanan kimi gelişmeler, diplomasi alanındaki açıklık ve şeffaflık prensiplerinin öneminin artarak işlerlik kazanmasına yol açmıştır. Özellikle Milletler Cemiyeti ve onun ardılı BM gibi küresel örgütlenmeler çerçevesinde ortaya çıkan, “üye devletlerin akdettikleri uluslararası anlaşmaların örgütlerin sekreterliklerince tescil edilmesi zorunluluğu” gibi biçimsel kurallar bu sürece katkı sağlamıştır. Bunun yanında hükûmetler arasında imzalanan anlaşmaların yürürlüğe girebilmesi için devletlerin yasama organları tarafından onaylanması gerekliliği kuralı da diplomaside gizliliğin azaltılarak açıklığın artırılmasına katkıda bulunmuştur (Sönmezoğlu, 2005: 333).

Tarihî süreç değerlendirildiği zaman diplomasi kavramını Cull; “uluslararası bir aktörün uluslararası ortamı yönetmek için kullandığı savaş dışı mekanizmalar” olarak tanımlamaktadır. Cull’a (2009a: 13) göre günümüzde bu aktör; bir devlet, çokuluslu bir şirket, hükûmet dışı bir örgüt, uluslararası bir örgüt, bir terör örgütü ya da dünya sahnesindeki bir başka aktör olabilmektedir. Nihayetinde klasik diplomasi, taktik ve beceri gerektiren bir iletişim süreci olmanın yanında, savaş dışı mekanizmaları da kapsayan uluslararası ortamı yönetme girişimidir.

Kamu diplomasisi ‘kamunun tavırlarının dış politikaların oluşturulmasında ve yürütülmesindeki etkisi’ ile ilgilenmektedir (Oktay, 2012). Devletlerin, diğer ülke kamuoylarını etkilemek üzere yabancı halklara yönelik yürüttüğü faaliyetler II. Dünya Savaşı ve sonrasında yoğunlaşmış, kurumsallaşmış ve diplomasinin halka açılmasını ifade eden kamu diplomasisi adını almıştır. Kamu diplomasisi, genel olarak devletlerin dış politikalarının ve diplomasinin tamamlayıcı bir parçası olarak görülmektedir (Melissen, 2005: 11; Snow N., 2009: 7). Bu çerçevede devletler tarafından diğer ülkelerdeki yabancı kamuoylarının dostluğunun kazanılmaya çalışılması gibi uluslararası ilişkilerin klasik diplomasi dışında kalan boyutlarını içine almaktadır. Cull’a (2009a: 12) göre kamu diplomasisi, bir uluslararası aktörün bir yabancı halkla kurduğu ilişki yoluyla uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Yani diplomasideki diğer aktörün yerini, kamu diplomasisinde yabancı halk almıştır. Taraflardaki bu değişim, aynı zamanda kamu diplomasisi ile klasik diplomasi arasındaki en temel farkı oluşturmaktadır.

Snow, kamu diplomasisini tanımlarken “kamu” ve “diplomasi” kavramları arasındaki farklılık üzerinden gitmektedir. Snow’a (2009: 8) göre diplomasi, hükûmetler arası ilişkileri ifade ederken; kamu, hükûmete ilişkin bir kavram değildir. Kamuda işler uygulayıcılar⁸ aracılığıyla yürütülmekteyken, diplomasi tarafında dışişleri uzmanları karşımıza çıkmaktadır. Kamu açısından gayri resmi nitelikte ilişkiler söz konusuysa, diplomasi tarafında resmi ve bilimsel kaynaklara dayalı bir ilişki gözlenmektedir. Kamu ayağında ilişkilerin yürütülmesi sürecine kamu aktif bir aktör olarak katılmaktayken diplomatik ilişkilerde ise kamu pasif bir izleyici kitle konumunda bulunmaktadır. Kamu kısmında diyaloga dayalı, çift yönlü, simetrik bir iletişim söz konusudur ve bu iletişim sonunda alınan geri bildirim nedeniyle kaynağın davranışında değişim meydana

⁸ Kamu diplomasisi, diplomatların yanı sıra eğitim bilimleri, basın-yayın, sosyoloji, antropoloji gibi çeşitli disiplinlerde yetişmiş uygulayıcılara ihtiyaç duymaktadır (Melissen, 2005: 5)

gelebilmektedir. Diplomatik ilişkilerde ise pasif izleyici olan kitle, asimetrik, tek yönlü iletişimle sadece bilgilendirilmekte ve kaynağın davranışında bir değişme olmamaktadır.⁹

Çizelge 1.3. Kamu diplomasisi ve diplomasi (Snow N., 2009: 8)

	Kamu Diplomasisi	Diplomasi
İlişkinin Tarafları	Devlet Dışı	Devlet
Yürütücü	Uygulayıcılar	Dış Politika Uzmanları
İlişki Biçimi	Gayri Resmi	Resmi, Titiz, Bilimsel
Kamuoyunun Konumu	Aktif Kamuoyu	Pasif Kamuoyu, İzleyici
İletişimin Çıktısı	Karşılıklı Anlayış	Kavrama
İletişim Biçimi	Diyaloglu, Değişim, Çift Yönlü Simetrik	Tek Yönlü, Bilgilendirici, Çift Yönlü Asimetrik
Hedef	Davranışsal Değişim Hedefi Var	Davranışsal Değişim Hedefi Yok

Nihai olarak bakıldığında, kamu diplomasisi, hem diplomasi ile elde edilecek çıkarları elde etmeyi destekleyecek şekilde hem de ilişki inşası sürecinde oynadığı rolle diplomasinin ötesinde çıkarlara hizmet etmektedir (Leonard ve diğerleri, 2002: 8-9). Aynı zamanda ilişki inşası yoluyla sağlanan etkileşim ve iletişim, diplomasinin de uygulanmasına uygun ortam sağlamaktadır. Bunun yanında her ikisi de birbirinin faaliyetlerini destekler nitelikte bir ortam hazırlamaktadır.

Kamu diplomasisinin yaygın olarak kullandığı eğitim, kültür ve spor gibi alanlardaki ortaklıklar konusunda, diplomatik ilişkilerin ve uygun zeminin hazırlanmasında, kolaylaştırıcı etkiye bulunmaktadır. Örneğin ülkeler arasında vizelerin kaldırılması, çeşitli alanlarda oluşturulan ortak programların ve sivil toplum etkileşiminin geliştirilmesine

⁹ Diplomasi genellikle gizlilik, mahremiyet gerektiren bir süreçtir. Gizlilikten kasıt ise gizli anlaşmalar yapmak değil bir anlaşmaya, uzlaşmaya varmak için bir tür gizli sürece ihtiyaç olunduğudur. Bu sebeple kamu pasif bir izleyici konumundadır. Öte yandan kamu diplomasisi, tanımı gereği, neredeyse her zaman şeffaf bir süreçtir. Aleniyet, kamu diplomasisinin temel gayesidir, halkı çekmek amaçlanır, halkların bilmesi ve anlaması istenir (Kurtuluş, 2014: 84).

katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda kamu diplomasisinin, bir ölçüde ülkeler arasında klasik diplomasi yöntemleri sonucunda geliştirilen ilişkileri kullandığı görülmektedir. Bu ilişkiler doğru yönetildiğinde ise birbirini desteklemekte; kamu diplomasisi çalışmalarının başarısı, oluşturulan kamuoyu etkisi ve olumlu imaj aracılığıyla diplomatik ilişkiler de gelişebilmektedir (Kurtuluş, 2014: 87).

1.3.2.2. Propaganda

Kamu diplomasisi kavramına yönelik eleştirilerin en başında propagandanın günümüzdeki biçimi olduğu söylemi yer almaktadır. Bu eleştiriye cevap verebilmek adına, öncelikle propagandanın ne olduğuna, propaganda ve diplomasi arasındaki farka ve propagandanın tarihî süreçteki yerine bakılması gerekmektedir. Sonrasında ise günümüzdeki anlamıyla kamu diplomasisi ve propaganda kavramıyla arasındaki farklar ele alınmaktadır.

İlk olarak propagandayı tanımlamak gerekirse, Terence H. Qualter'e (1980) göre;

Propagandanın, bir bireyin veya grubun başka bireylerin veya grupların tutumlarını belirleyip biçimlendirmek, kontrol altına almak veya değiştirmek için haberleşme araçlarından yararlanarak ve bu bireylerin veya grupların belirli bir durum veya konumdaki tepkilerinin kendi amaçlarına uygun tepkiler şeklinde olacağını umarak giriştikleri bilinçli bir faaliyet olarak tanımlanması mümkündür.

Propaganda bu tanımlama bakımından diplomasiden ayrılmaktadır. Birincisi, diplomaside muhatap doğrudan doğruya diğer hükümetler ve onların resmi temsilcileridir. Oysa propagandada adres hedef ülkenin halklarıdır. İkincisi ise propagandanın ulusal çıkarları gerçekleştirme bakımından çok daha bencil bir içeriğe sahip olmasıdır. Diğer bir deyişle diplomaside karşılıklı çatışan çıkarların uzlaştırılmasına çalışma söz konusu iken propagandada diğer hükümetle böyle bir uzlaşma arayışından söz etmek mümkün olmadığı gibi olaya sadece kendi tarafından bakmak gibi bir anlayış söz konusudur (Arı, 2001: 297).

Aynı şekilde Gönlübol (2000: 133) da bu farka değinerek; “propaganda, diplomaside olduğu gibi ‘çıkartların manipüle edilmesi’ ya da savaş durumundaki gibi zor kullanılmasını gerektirmeden, insan kafasının (zihninin ve davranışının) doğrudan yöntemlerle biçimlendirilmeğe çalışılmasıdır” demektedir. Qualter'e benzer biçimde David Welch (1999) de propagandayı; “bir kitlenin düşüncelerini, belli bir amaç çerçevesindeki değerleri ve fikirleri yaymak suretiyle etkilemek amacıyla, propagandacının ve bağlı

olduğu yönetimin doğrudan veya dolaylı şekilde çıkarlarına hizmet edecek şekilde bilinçli tasarlanmış bir girişim” olarak tanımlamaktadır.

Günümüz dünyasında “propaganda” teriminin, belki de II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminin etkisiyle olumsuzluk içeren, çoğu zaman zihinlerde negatif çağrışımlar uyandıran, önyargıyla karşılanan bir kavram olarak telaffuz edilmesi çok sık rastlanılan bir durumdur (Çankaya, 2015: 14). Propagandanın oluşturduğu negatif çağrışımları algılayabilmek adına tarihî evrimine bakıldığında propaganda I. Dünya Savaşı’na kadar Uluslararası İlişkilerde önemli bir yere sahip değildir. Fakat belirtmek gerekir ki, daha önceleri Katolik Kilisesi tarafından¹⁰ özellikle dinî amaçlar için propagandanın kullanılması söz konusu olmuştur (Arı, 2001: 298). Propaganda terimi, önce I. Dünya Savaşı sırasında her iki tarafın kullandığı ikna taktiklerini tanımlamak için kullanılmaya başlanmış, daha sonra XX. yüzyıldaki neredeyse bütün diktatörlük rejimlerinin kitle manipülasyonunda en büyük silah olmuştur. Propaganda, savaş sırasında ülkede morali yüksek tutmak amacıyla, düşmana karşı ise psikolojik bir silah olarak kullanılmıştır (Çankaya, 2015: 23). Fakat siyasî amaçlar için kapsamlı bir şekilde ilk defa kullanan devletin Birleşik Krallık olduğu ifade edilmektedir. Arı’ya (2001: 298) göre Birleşik Krallık, I. Dünya Savaşı sırasında propagandayı örgütlü ve sistematik bir şekilde içerde ve dışarıda uygulamıştır.

Erol Çankaya’ya (2015: 25) göre propaganda kavramını, “1917 Rusya’sındaki Ekim Devrimi’yle başlayan SSCB ve Nazi Almanyası dönemleri olmaksızın incelemek olanaksızdır.” Gerek SSCB gerekse Nazi Almanyası daha gelişmiş mekanizmaları devreye sokmuşlardır. Hatta Batılı ülkeler propaganda karşısında oldukça zorlanmışlardır. İlk olarak Bolşevik rejimin işbaşına gelmesiyle propaganda uluslararası ilişkilerde önemli bir unsur haline gelmiştir. Faşist rejimler Bolşevik rejiminden esinlenerek bu yöntemi, iç ve dış politikalarında gerekli bir unsur olarak kullanmışlardır (Arı, 2001: 298).

Propagandanın kullanımı açısından özellikle Nazi rejiminin uygulamalarına ve Joseph Goebbels’in fikirlerine bakmak gerekmektedir. Birçok iletişim uzmanı, bütün zamanların en büyük propaganda dehasının Goebbels olduğu konusunda birleşmektedirler (Çankaya, 2015: 25). Bir propagandacı olarak Goebbels’in çalışmaları, Hitler’in iktidara yükselişine

¹⁰ Propagandanın bilinen ilk uygulaması olarak Vatikan’ın Aydınlanma Çağı’nda dinî dogmalarını yaymak üzere kurduğu Kardinaller Komisyonu’nun faaliyetleri ifade edilmektedir (Welch, 1999).

önemli katkılarda bulunmuştur. Hitler, 1933'te iktidarı ele geçirdiği zaman bu konuya özel bir bakanlık kurarak, Goebbels'i "Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı" olarak atamıştır. Goebbels, propagandanın temel hedefine ilişkin olarak "biz bir şey söylemek için değil, belli bir etki sağlamak için konuşuruz" demektedir (Çankaya, 2015: 27).

Goebbels'in propaganda ilkeleri, genel olarak iletişimin ilkeleriyle olduğu kadar günümüz dünyasındaki ticarî reklamcılığın ilkeleriyle de büyük benzerlik göstermektedir. Goebbels'in propaganda ilkelerinden bazılarına (Doob, 1968) göre;

- Propagandacı, olaylar ve kamuoyu hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır.
- Propagandanın planlayıcısı ve uygulayıcısı tek bir makam olmalıdır.
- Bir eylemin propaganda ile ortaya çıkabilecek sonuçları bu eylemin planlanması esnasında hesaba katılmış olmalıdır.
- Bir propagandanın tam anlamıyla uygulanması için sınıflandırılmamış, operasyonel enformasyonun da el altında bulundurulması gerekmektedir.
- Propaganda hedef kitlenin dikkatini çekmeli ve etkin iletişim araçları kullanılmalıdır.
- Propagandanın sonucunun gerçek veya yalan oluşu sadece kaynağın güvenilirliğine bağlıdır. Bildiricinin güvenilirliği, zihni yetenekliliği ve mümkün etkileri propaganda materyallerinin sansür edilip edilmemelerini belirleyecektir. Böylelikle kaynak güvenliyse beyaz propaganda, güvenli değilse kara propaganda tercih edilmelidir.
- Gerekli hallerde düşmanlardan elde edilen materyaller kullanılabilirler.
- Prestij sahibi liderler propagandanın işini kolaylaştırabilmektedir.
- Propagandanın uygulama zamanı dikkatle seçilmelidir.
- Propaganda her olaya ve her kişiye belirli bir ifade veya slogan takarak işlemelidir.

Yukarıda ifade edilen ilkelerden de anlaşılacağı üzere propaganda da sert güç unsuru bulunmaktadır. Oysa kamu diplomasisi, yumuşak güce dayanmaktadır. Günümüzde propagandanın karşılığı şeklinde algılanan kamu diplomasisi kavramının, propaganda kelimesinin oluşturduğu olumsuz algıyı yıkmak için türetildiği şeklinde eleştiriler mevcuttur (Cull, 2009b: 19-23). Hâlbuki kamu diplomasisinin neden propagandanın yeni bir biçimi olmadığı ifade edilebilmektedir. Buna göre propagandanın ve kamu diplomasisinin sözlük anlamlarından yola çıkarak; kamu diplomasisi bir hükûmetin açıkça

yabancı kamuoyu oluşturma, ulusal hedeflere, çıkarlara ve amaçlara ulaşmak için yapılandırılmış doğru bilgiyi yayma girişimi olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle kamu diplomasisinde bilginin kaynağı bellidir ve doğruluğu kesindir. Bu özelliği ile kamu diplomasisi, psikolojik savaş uygulamaları içeren propagandadan ayrılmaktadır. Zira propagandada bilginin kaynağı her zaman belli olmayabilir ve doğruluğu kanıtlanamayan rivayetlere dayanılabilmektedir (Akçadağ, 2012). En temel farkları ise propaganda tek yönlü bir iletişimi esas almaktayken, bir başka deyişle devletten halka (genellikle de manipüle edilerek) bir iletişim söz konusuysa, kamu diplomasisinde iletişim genellikle çift yönlüdür. Yani halktan devlete ve/veya devletten halka biçiminde şekillenmektedir.

Propaganda olarak nitelenebilecek davranışlar, doğru bilgilerin iletim sürecine dönüşmektedir. Doğru bilginin iletimi ve geri dönüşü süreci sağlandığı takdirde de propaganda kavramını bir kenara koyarak kamu diplomasisi kavramının tartışılması söz konusu olmaktadır. Çünkü propaganda ve kamu diplomasisi arasındaki temel fark, bu iki noktada ortaya çıkmaktadır. Birincisi; propagandada doğru veya yanlış ayrımı yapmadan bilgiyi kaynak toplumdan veya ülkeden hedef topluma kendi açısından olumlu imaj oluşturacak biçimde iletmekte ya da tam tersine sansürlemekte iken, kamu diplomasisinde yanlış ya da yalan bilgi iletim sürecine dâhil edilmemektedir. Diğer yandan, propaganda tek yönlü bir iletişim sürecini içermekteyken, kamu diplomasisinde iletişim genel itibarıyla çift veya çok yönlüdür (Cull, 2009a: 23).¹¹ Tek yönlü iletişim kullanan propaganda, sadece düşünülmesi istenen şeyi sunarken; genelde çift veya çok yönlü iletişimi kullanan kamu diplomasisi, ilişki inşasını ve etkileşimi arzulamaktadır.

Nye, (2004: 107) dünya siyasetinde itibarın her zaman önemli olduğunu; fakat “bolluk paradoksu”¹² yüzünden güvenilirliğin rolünün, daha önemli bir güç kaynağı hâline geldiğini, propaganda gibi görünen bilgilerin, sadece reddedilmekle kalmadığını, bir ülkenin güvenilirlik konusundaki itibarına zarar verdiği takdirde ters de tepebileceğini belirtmektedir. Bu yüzden bir devlet için itibarını korumak, kamu diplomasisi açısından önemli görülmektedir.

¹¹ Kamu diplomasisinde tek yönlü iletişim de mevcuttur. Örneğin; bilgilendirme toplantıları ya da basın demeçleri bunlardan bazılarıdır.

¹² İktisatta, King Kanunu olarak da bilinen, bir malın çok üretildiği dönemde değerinin düşmesi nedeniyle, az üretildiği döneme göre daha az kâr edilmesi durumunu belirten iktisadî kavramdır. Nye’in bolluktan kast ettiği ise bilginin bolluğu daha doğrusu ulaşılabilirliği sayesinde yoğun bir enformasyon akışının var olmasıdır. Bu yüzden aşırı olan bilginin, doğru ve güvenilir olanlarının seçilmesi ve talep edilmesi daha zor olmaktadır. Ancak doğru ve güvenilir bilgi aynı zamanda ülkeler için prestij sağlayan unsurların başında gelmektedir.

R. S. Zaharna, (2004: 223-224) iletişim perspektifinden bakıldığı zaman belirli koşullarda ve bağlamlarda propagandanın veya kamu diplomasisinin tercih edilecek bir araç olduğunu dile getirmektedir. Görüldüğü gibi Zaharna, iki kavram arasında bir ayrıma gitmektedir. Propagandanın gizlilik, aldatma ve baskı olarak sıraladığı teknik özelliklerinin onu askerî operasyonların yüksek etkili bir aracı konumuna getirdiğini belirtmektedir. Kamusalılık, şeffaflık ve interaktiflik gibi özellikleriyle de kamu diplomasisinin bir hükûmetin yabancı halkları, politikaları ve amaçları hakkında bilgilendirme ve onların desteğini sağlama konusunda etkin bir dış politika aracı olduğunu ifade etmektedir.

Zaharna'nın küresel iletişim arenasında şeffaf kamusal iletişim olarak tanımladığı kamu diplomasisinde, seyirci mesajı kabul edip etmemekte özgürdür ve baskı ile kontrol aracılığıyla halkı ikna etme çabası uygulanabilir değildir. Bunun yerine, hedef kitlenin güven ve itimadı kazanılarak hedef kitle daha kolay ikna edilebilmektedir. Güveni kazanabilmek için hükûmetlerin en temel niteliğinin “güvenilirlik” olması gerekmektedir. Bu anlamda; ikna, güvenilirliğe bağlıdır ve bir hükûmet ne kadar güvenilir ise o kadar da ikna edici demektir. Esasında Zaharna'ya (2004: 224) göre güvenilirlik, bir ülkenin elde etmeye ve korumaya çalıştığı en önemli servetidir.

Nye'a (2010) göre kamu diplomasisini propagandanın örtük biçimi olarak tanımlayanlar esas noktayı gözden kaçırmaktadırlar. Propaganda kamu diplomasisi olarak kullanıldığında ters tepmektedir. Ayrıca kamu diplomasisini basit bir halkla ilişkiler kampanyası olarak da ele almamak gerekmektedir. Kamu diplomasisi, hükûmet politikalarını kolaylaştırıcı bir çevre yaratmak için uzun dönemli ilişkiler kurmayı içermektedir. Kamu diplomasisi görüldüğü üzere propagandadan oldukça farklı bir kavramdır. Kalın'a (2010) göre “kamu diplomasisinin amacı propaganda değil, nesnel verilere ve gerçeklere dayalı stratejik bir iletişim dili inşa etmek ve farklı kesimlerin hizmetine sunmaktır.” Diplomasi ve propagandanın kamu diplomasisinden farklarına baktıktan sonra artık kamu diplomasisi kavramının tanımlanması sorununa geçilebileceği düşünülmektedir.

1.3.3. Kavramın Tanımlanması

Kamu diplomasisinin içerik olarak yumuşak güçle aynı anlama geldiği düşünülmektedir. Oysa yumuşak güç bir güç çeşidi olarak tanımlanırken, kamu diplomasisi yumuşak gücü elde edebilmek adına hedeflere yönelik uygulanan bir diplomasi türüdür. Kullandığı

yöntemler bakımından bir aktörün yumuşak gücünün artmasına yardımcı olmaktadır. Hatta bu amaçla kullanılan en önemli yöntemidir. Bu sebeple kamu diplomasisini, yumuşak gücün bir aracı olarak tanımlamak yerinde olacaktır.

İngilizce aslında, ‘public diplomacy’ olan terim, Türkçede kamu diplomasisi olarak yerleşmiştir. Bu, kavramın anlamını ve içeriğini eksik yansıtan bir tercümedir. Çünkü İngilizce ‘public’ kelimesi, Türkçede ‘devlet’ ya da ‘kamuoyu’ anlamlarına gelmektedir. Oysa ‘public’ kelimesinin kamu diplomasisi bağlamında büyük önem taşıyan bir üçüncü anlamı vardır; o da açıklık (aleniyet) ve şeffaflıktır (Ünsal, 2013: 237). Esasında kamu diplomasisi tercüme eksikliğine rağmen, günümüzdeki anlamıyla açıklık ve şeffaflık anlamlarını da içeriğinde barındırmaktadır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (2006) kamu diplomasisi; “bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika” şeklinde yer almaktadır. Bir politika olarak tanımlanması; kamu diplomasisinin bütünlük içerisinde yürütülmesi gerekliliğini ve hükûmetin merkezde olduğu bir çerçeveyi esas almaktadır. Bu manasıyla “kamu diplomasisi, yumuşak güce dayanan, sivil toplum temelli, kamuoyu odaklı yeni diplomasi tarzıdır” (Ekşi, 2014: 15). Görüldüğü üzere kamu diplomasisi, bir politika çerçevesinde uygulanan yeni bir diplomasi tarzıdır.

Kalın, kamu diplomasisini; “devletten-halka” ve “halktan-halka” iletişim olmak üzere iki ana çerçevede toplamaktadır. Kalın’a (2010) göre devlet-halk eksenindeki faaliyetler; devletin, izlediği politikaları, yaptığı faaliyetleri ve açılımları, resmi araçları ve kanalları kullanarak kamuya anlatmasıdır. Halktan halka doğrudan iletişim faaliyetlerinde ise sivil toplum kuruluşları, araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi devlet dışı sivil araçların kullanılması esastır. Bu manada kamu diplomasisi, kavramın orijinal anlamında mündemiç olan diplomatlar ile yabancı kamuoyları arasında cereyan eden iletişim faaliyetlerinin ötesine geçmekte ve kamu diplomasisi diplomatik iletişimden daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Yani bir politika çerçevesinde uygulanan yeni bir diplomasi tarzı ve aynı zamanda etkin bir iletişim sürecidir.

Kamu diplomasisi; bir devletin, her alandaki ulusal çıkarlarını uluslararası arenada korumak ve ileriye taşımak amacıyla, yabancı ülkeler kamuoyları nezdinde yürüttüğü faaliyetlerdir. Bu faaliyetin amacı öz olarak, yabancıların kalplerini ve zihinlerini kazanmak şeklinde ifade edilebilmektedir. Yani amaç, hedef kitlenin ilgisini ve hayranlığını uyandırmak, bunun yanında takdirini kazanmaktır (Ünsal, 2013: 237). Hedef kitlenin takdirini kazanmayı amaçlamak, kamu diplomasisinin yumuşak güç boyutunu ortaya koymaktadır.

Nye'ın bahsettiği yumuşak güç kaynakları olan; kültür, siyasî değerler ve dış politika uygulamaları, aynı zamanda kamu diplomasisi ile yürütülen faaliyetlerin alanlarını ifade etmektedir. Kamu diplomasisi, yumuşak gücün kazanılmasında kullanılan en önemli araçlardan biridir (Melissen, 2005: 4). Kamu diplomasisi uyguladığı çeşitli programlar aracılığıyla, yumuşak gücün, istediğini diğerinin de istemesi şeklindeki hedefini gerçekleştirmeye yönelik çaba göstermektedir. Bu manada harcanan çabanın kaynağı olan yumuşak gücün, kamu diplomasisinin çerçevesini belirlediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Manuel Castells'e (2008) göre kamu diplomasisi, farklılıkların bir arada var olabileceği ve seslerini duyurabilecekleri bir kamusal alan yaratma çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer biçimde, Leonard ve diğerlerine (2002: 9) göre de diğer ülkelerin ihtiyaçlarını, kültürlerini, insanlarını anlamak; bakış açılarını paylaşmak, yanlış algılamaları düzeltmek, ortak paydalar bulmak kamu diplomasisinin başlıca hedefidir. Yani ortak payda ekseninde kamusal bir alan oluşturma çabası, idealizmi çağırırsa da kamu diplomasisinin asıl karşılaması gereken anlamı burada yatmaktadır. Melissen (2005: 14) bu kamusal alan oluşturma çabası doğrultusunda kamu diplomasisinin hedeflerinin; ittifak ilişkileri yönetimi, çatışmayı önleme, ticaret ve yatırımları destekleme ile toplumlar arası ilişki kurma gibi geniş bir yelpazeye yayıldığını ifade etmektedir.

Hans N. Tuch, (1990: 3) kamu diplomasisini; bir hükûmetin kendi ulusunun ideallerini, fikirlerini, kurumlarını, kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve hâlihazırdaki politikalarını yabancı kamuoyuna anlatmak için girdiği bir iletişim süreci olarak tanımlamaktadır. Stratejik bir iletişim aracı olarak kamu diplomasisi, kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi faaliyetlerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Kamu diplomasisi kavramı; uluslararası arenada sadece devletlerin

değil, kamuoyunun da önemli bir aktör olabileceğini, geleneksel diplomasi yönteminin yeterliliğini yitirdiğini, politik süreçlerin devletlerarasında yaşanan bürokrasiye ek olarak sivil toplum örgütlerini ve halk kitlelerini de kapsadığı göstermektedir.

Walter R. Roberts, (2007) kamu diplomasisini, bir devletin; yabancı bir halkla, değerlerini ve fikirlerini tanıttak şekilde temasa geçmesi ve radyo, televizyon, internet, basın yayın, filmler, sergiler, akademik değişim programları ve diğer iletişim faaliyetleri vasıtasıyla yabancı halkın görüşlerini etkilemesi olarak tanımlamaktadır. Yabancı kamuoyunu etkilemek kamu diplomasisinin temel hedefi olmakla birlikte bu hedefe ulaşmak için kullanılacak araçlar göstermektedir ki, kamu diplomasisi çift taraflı bir iletişim ve etkileşimi öngörmektedir. Çift taraflı iletişimde ilk olarak muhatap kitlenin dinlenmesi ve önceliklerinin tespit edilmesi gerekmektedir. İkinci olarak bilgilendirme, paylaşım, ikna ve etkileme amaçlanmaktadır. Bu yüzden Kalın'ın (2010) ifadesiyle; "kamu diplomasisi, dinamik ve çok boyutlu bir iletişim sürecidir. Konuşmak kadar dinlemek, anlatmak kadar anlamak, iletmek kadar iletişime açık olmak önemlidir."

Aslında kamu diplomasisi sadece dış politika hedefleri doğrultusunda sınırlı bir ikna çabası değil, aynı zamanda ülkenin kendi hikâyesini farklı ülkelerin kamuoylarına anlatmasıdır. Daryl Copeland'ın (2010: 186) da vurguladığı gibi kamu diplomasisi deyim yerindeyse bir ülkenin hikâyesini, anlatmak istediği mesajı açıklaması, dinleyerek geri bildirim alması ve cevaben yeni yöntemler geliştirmesidir.

Bu açıdan bakıldığında zaman kamu diplomasisi; bir politika çerçevesinde hedef kitlenin hayranlığını kazanmak, dolayısıyla belli bir kamusal alan oluşturmaya çalışan ve genellikle çift yönlü bir iletişim sürecini kapsayan yeni bir diplomasi tarzıdır. Kamu diplomasisinin iletişim sürecini ifade etmesiyle zamansal sınırlamalara göre çeşitli boyutları ortaya konmaktadır. Böylelikle kamu diplomasisi bir politika olarak, dönemsel çerçevede ele alınmaktadır.

1.3.3.1. Kamu Diplomasisinin Boyutları

Leonard ve diğerlerine (2002: 8-20) göre kamu diplomasisini üç farklı boyutta ele almak gerekmektedir. Bunlar; günlük iletişim (haber yönetimi), stratejik iletişim ve uzun süreli iletişim (yakın bağ oluşturma) şeklindedir. Benzer şekilde Nye (2004: 107) da kamu

diplomasisini kısa ve uzun vadede, doğrudan ve dolaylı olarak üç farklı boyutta ele almaktadır. Aynı yol izlenerek kamu diplomasisini üç farklı boyutta ele alındığında; günlük iletişim, stratejik iletişim ve uzun süreli iletişim şeklinde sınıflandırmak gerekmektedir.

1.3.3.1.1. Günlük iletişim

Kamu diplomasisinin ilk boyutu, yerel ve dış politikaların genel durumunu ele alan günlük iletişimdir. Nye'a (2004: 108) göre modern demokrasilerde devlet görevlileri, kararlarını verdikten sonra, basına ne söyleyeceklerini ve bunu nasıl yapacaklarına genellikle çok dikkat etmektedirler. Ancak çoğunlukla ulusal ve yerel basına odaklanmaktadırlar. Hâlbuki yabancı basın, kamu diplomasisinin ilk boyutu için en önemli hedef olmalıdır.

Bazı durumlarda tam tersi biçimde, ülke içinde gerçekleşen bir olayın, dış basın organlarına ilgili hükûmet tarafından açıklanmaması bazı durumlarda iç basında çıkan yanlış nitelikli haberlerin tüm dünyada hükûmet aleyhine şekillenmesine sebep olabileceği ve bu girişimin doğru zaman ve yerde olumlu imaj yaratacak tarzda ele alınması gerekmektedir (Aydoğan, 2011: 36). Kısaca, kamu diplomasisinin günlük iletişim boyutu, hükûmetin krizlerle başa çıkarak, yanlış ve yanıltıcı suçlamalara karşı savunma yapabilmesini sağlamaktadır (Nye, 2004: 108).

1.3.3.1.2. Stratejik iletişim

Nye'a (2004: 108) göre ikinci boyut, siyasî bir kampanyada veya bir reklam kampanyasında olduğu gibi, bir dizi basit temanın geliştirildiği stratejik iletişimdir. Kampanya, ana temaları markalamak veya özel bir devlet politikasını geliştirmek için, genellikle bir yıl içindeki sembolik olayları ve iletişimi planlamaktadır.

Anna Tiedeman, (2004: 7) stratejik iletişimde tutarlılığın önemini vurgulayarak, stratejik mesajın ya da iletilmesi amaçlanan temanın, medyanın tüm unsurları tarafından yayılması gerektiğini söylemekte, stratejik mesajların genelde seri halinde devam eden olaylar ve mesajlar aracılığı ile güçlendirilebileceğini ve süreklilik ile tutarlılığın kritik noktalar olduğunu eklemektedir. Bu doğrultuda örneğin; yürütülen yoğun tarihî, ticarî ve turistik kampanyalar, hükûmetin uluslararası arenada yapabileceği yanlış bir hamlesi ile bir anda

başarısızlığa uğrayabilmektedir (Aydoğan, 2011: 37). Bu yüzden stratejik iletişimi yürütecek kurumlar arasında tam bir koordinasyon sağlanması gerekmektedir.

1.3.3.1.3. Uzun süreli iletişim

Kamu diplomasisinin üçüncü boyutu; burslar, değişim programları, staj programları, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına ulaşım yoluyla, yıllar içerisinde stratejik önemdeki kişilerle uzun süreli ilişkiler geliştirmektir (Nye, 2004: 109). Kamu diplomasisinde temel amaç sadece söz konusu mesajların yabancı kamuoylarına verilmesi değil, karşılıklı iletişimin kurulmasıdır. Geri bildirim dayandırmayan bir kamu diplomasisi stratejisinin orta ve uzun vadede başarılı olma olasılığı düşüktür (Oktay, 2012). Bundan dolayı başarılı bir kamu diplomasisinin asıl boyutu, uzun süreli iletişimdir.

Uzun süreli iletişime örnek vermek gerekirse; II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, yaklaşık 700.000 kişi, ABD'nin kültürel ve akademik değişim programlarına katılmış ve bu programlarla Enver Sedat, Helmut Schmidt ve Margaret Thatcher gibi dünya liderlerine eğitim verilmesi sağlanmıştır (Nye, 2004: 109). Bu programlar sayesinde ABD, birçok liderle ve dolayısıyla onların ülkesiyle yakın ilişkiler tesis edebilmiştir. ABD kamu diplomasisinden sorumlu Eski Müsteşar Charlotte Beers'in, şimdiki ya da eski, 200'den fazla devlet başkanının bu değişimlere katıldığını ve terörizme karşı kurulan koalisyondaki liderlerin yarısıyla, değişim programlarıyla temasa geçildiğini ve bunun hükûmetin satın aldığı en iyi şey olduğunu belirtmiştir (Leonard ve diğerleri, 2002: 19). Bilgi ve iletişimin sınır tanımadığı bu yüzyılda, ülkelere dönen yüzlerce gencin eski bağlarını koruyarak kültürel etkileşime olumlu katkıda bulundukları görülmüştür.

Buna göre (Cull, 2009a: 12-13) kamu diplomasisi;

- Geleneksel olmayan uluslararası aktörlerin ve sivil toplum kuruluşlarının etkin olduğu,
- Sözü edilen aktörlerin, diğer halklarla ilişki kurarken yeni iletişim teknolojilerinden faydalandığı,
- İletişim teknolojilerinin kullanılması ile iç ve dış politika alanlarının sınırlarının şeffaflaştığı, yani kamusal alanın oluşumuna katkı sağladığı,

- Propaganda terminolojisi yerine, ülke markalama gibi pazarlama terminolojilerinin ve iletişim teorilerinin tercih edildiği,
- Prestij ve uluslararası imaj terminolojileri yerine, yumuşak güç ve markalama kavramlarının kazandırıldığı,
- Aktörden kamuya yönelik Soğuk Savaş dönemi stratejisi yerine, kamudan kamuya karşılıklı ve interaktif bir sürecin tercih edildiği, yani çift yönlü iletişime dayandığı,
- Tavandan tabana yayılan bir enformasyon akışı yerine, ilişki geliştirici ve simetrik bir yöntemin tercih edildiği bir süreçtir.

Başarılı bir kamu diplomasisinden söz edebilmek için öncelikle uygulayıcının diğerlerinin değerlerine saygı gösterebilmesi, bunun yanında yerel ihtiyaçlara ve yerel konulara yönelik adımlar atılması gerekmektedir (Armitage ve Nye, 2007: 47). Bunun yapılabilmesi için hedef kitlenin/ülkenin çok iyi tanınması, hassasiyetlerinin dikkatle göz önüne alınması, onlarla diyalog oluşturulması ve sorunlarıyla empati kurulması, gizli kapaklı olmayan yöntemler, samimi ve inandırıcı söylemlerin kullanılması ve/veya eylemlerin geliştirilmesi gerekmektedir (Ünsal, 2013: 237).

Etkili bir kamu diplomasisi; konuşmayı, dinlemeyi ve ortak değerler üzerinden projeler üreterek; monolog ve/veya diyalog yoluyla ve işbirliği içerisinde, bu projelerin kullanılmasını gerektirmektedir. Bu durum insanların istenilen sonuçlara ulaşmak için etkilenebilmesi ve aynı düşüncede olmalarının sağlanması şeklinde ya da gönderilen mesajın hedef tarafından nasıl algılandığının ölçülebilmesi ve yönetilebilmesi için gerektiği ölçüde reaktif politikaların geliştirilebilmesine bağlı olarak şekillenmektedir.

1.3.4. Kamu Diplomasisi Biçimleri

Kamu diplomasisi uygulamasında hükûmetlerin her alana hâkim olması oldukça zordur. Çünkü kamu diplomasisinin uygulanmasında birçok özne ortaya çıkmaktadır. Örneğin kitlesel medya, yeni medya, uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları, şirketler ve hatta bireyler sayılabilmektedir. Bu kadar çok öznenin yer aldığı kamu diplomasisinde daha açıklayıcı bir sınıflandırma yapabilmek adına kamu diplomasisi türleri bu çalışmada; kültür unsurları, siyasî ve diplomatik unsurlar, ekonomik unsurlar ve stratejik iletişim unsurları şeklinde ele alınmaktadır.

1.3.4.1. Kültür unsurları

Kamu diplomasisi biçimlerinden biri olan kültürel diplomasi, esasında kamu diplomasisi içerisinde yer almaktadır. Oysa Nye, (2008) bazı çalışmalarında kamu diplomasisini sadece kültürel diplomasiye indirgemek gibi bir hata yapmıştır. Yine de bu hata bile göstermektedir ki, kültürel diplomasisi, kamu diplomasisinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Günümüzde kamu diplomasisinin farklı birçok biçimi olmasına karşın, her alanı birbirine bağlama gibi bir özelliğe sahip olan kültürel diplomasi, kamu diplomasisinin en önemli biçimi olarak görülmektedir. Kültürel diplomasi, iletişim araçlarını kullanan, tanıtma ve bilgilendirme faaliyetlerinin yürütülmesinde aracı olan; sanatı, sporu, tarihî, dili, eğitimi ve daha birçok alanı kapsayan bir kamu diplomasisi türüdür. İnsanî değerlerin ve toplum bilincinin taşıyıcısı olan kültür; insanı tanımda, kendini tanımda ve kamusal alan oluşturmada kullanılabilecek en geniş zemini ifade etmektedir. Aslında tam da bu nedenle üzerine daha çok dikkat edilmesi gereken, kamu diplomasisi açısından uygulanacak politikanın araştırılması ve incelenmesi daha uzun zaman alacak bir alanı temsil etmektedir.

Kültürün günümüzdeki iletişim olanakları sayesinde en hızlı yayılan alanlarının başında spor ve sanat gelmektedir. Spor ve sanat birçok halkı aynı zeminde buluşturan kültür unsurlarıdır. Bu yönüyle, bir ülkenin kültürüne bakmak için öncelikli olarak spora ve sanata yönelik kültür değerlerine bakmak gerekmektedir. Günümüzde olimpiyatlar, küresel spor müsabakaları, dünyaca ünlü kişilerin konserleri, albümleri vs. dünyada birçok farklı kültürden insanı bir araya getirebilen bir zemin oluşturmaktadır. Bu zemin kamu diplomasisi bağlamında evrensel bir kamusal alan olarak değerlendirilebilmektedir.

Kültürel diplomasi açısından, spor ve sanatın yanında eğitim faaliyetleri de önemli bir unsur olarak bulunmaktadır. Eğitim faaliyetleri kapsamında değişim programları, dil eğitimi ve burs imkanları öncelikli olarak ele alınmaktadır. Bunun yanında çeşitli eğitim kursları, seminerler, konferanslar da eğitim faaliyetleri içinde yer almaktadır. Günek'e (2011: 34) göre  ğrenci değişim programları, kültürel alışveriş için ciddi bir ortam oluşturmaktadır. Eğitim amacıyla yabancı ülkelerden  ğrenci kabul etmek ya da tam tersine başka ülkelere  ğrenci göndermek, kamu diplomasisi açısından tanıma ve tanıtma amacına hizmet etmektedir.

Eğitim faaliyetlerinin kültürel diplomasi boyutu ele alındığında, örneğin değişim programları sayesinde ya da kamunun sağladığı olanaklarla bir ülkeye gelen ve burs desteği sağlanan bir öğrenci hem o ülkenin dilini ve kültürünü öğrenip onun taşıyıcısı olacak hem de gelecek açısından diğer halklarla kurulacak ilişkilerde köprü rolü üstlenecektir. Elbette, bu durum ülkeye gelen öğrenciye gerçek manada yerel kültürün ve değerlerin doğru biçimde yansıtılıp, ülkede zorluklarla karşılaşmadan ayrılmasıyla gerçekleşebilecektir. Ülkede sürekli zorluklarla karşılaşan bir öğrenci kamu diplomasisi açısından o ülkenin dezavantajına da çalışabilecektir.

Eski ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın, “ülkemiz için, burada eğitim gören, geleceğin dünya liderlerinin dostluğunu kazanmaktan daha iyi bir servet düşünemiyorum” diyerek bu duruma dikkat çekmekte, aynı zamanda eğitim faaliyetlerinin kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi açısından önemini ortaya koymaktadır (Nye, 2004: 44).

1.3.4.2. Siyasî ve diplomatik unsurlar

Siyasî ve diplomatik unsurların, kamu diplomasisi bağlamında ele alınması, karşılığını genellikle geleneksel diplomasi anlayışında bulmaktadır. Bu bağlamda özellikle devletlerin uluslararası arenada var olan gücünü kamu diplomasisi bağlamında kullanmasını ifade etmek gerekmektedir. BM Güvenlik Konseyi daimî üyesi bir devletin, yakın ilişkilerde bulunduğu ya da ilişki kurmak istediği bir ülkenin lehine karar alınmasında öncülük etmesi ya da aleyhine bir karar durumunda kararı veto etmesi bu kamu diplomasisi uygulamasına örnek olarak gösterilebilmektedir. Bunun yanında bu uygulamalar enformasyon programları, bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri gibi çeşitli yöntemler kullanmaktadır.

Kamu diplomasisinde enformasyon programları, bir ülkenin, kendini diğer halklara anlatmasına yarayan bir araç olarak değerlendirilmektedir. Genellikle bu, ülkenin tarihinin, kültürünün, sanatının, siyasî değerlerinin ve fikirlerinin, bir başka deyişle hikâyesinin anlatılması biçiminde olmaktadır. Bilgilendirme faaliyetleri ve tanıtım için yapılan çalışmalar, genellikle enformasyon programları kapsamına dâhil edilebilmektedir (Ekşi, 2014: 112-114).

Bilgilendirme faaliyetlerinde öncelikli olarak bilginin doğru olması ve kaynağının yetkili bir kurum ve/veya kişiye dayanması gerekmektedir. Her ne kadar sağlam bir kaynak olarak

görülse de devlet yerine sivil toplum kuruluşlarının açıklamada bulunmaları o ülke adına daha inandırıcı olmakta ve propaganda olarak algılanmamaktadır. Çünkü devlet yetkililerinin açıklamaları diğer halklar tarafından genellikle taraflı olarak algılanmaktadır. Bunun yanında eğer kamu kurumlarından ya da hükûmet yönetiminden açıklama yapılmak isteniyorsa; gazetelere mülakat verme, akademik bir makale yayımlatma gibi alternatif yöntemlere başvurmanın daha etkili olacağı düşünülmektedir. Doğru bilginin yanında, cevabı merak edilen gerekli açıklamalarda bulunmak daha ilgi çekici olmaktadır. Bu yüzden de özellikle yabancı basının sürekli takibi ve varsa yanlış haberlerin ya da değerlendirmelerin düzeltilerek, doğru bilginin aktarılması gerekmektedir.

Tanıtım faaliyetleri; kültür, sanat, spor ve eğitim gibi her alanda ülkenin bilgi birikiminin ve ülkenin değerlerinin cazibe oluşturacak biçimde anlatılmasını ifade etmektedir. Bu yönde sergiler, fuarlar, olimpiyatlar, konserler ve değişim programları gibi kamu diplomasisinin birçok boyutunu bir arada değerlendirmeyi gerektirebilmektedir. Kısaca tanıtım faaliyetleri, ülkenin kendi reklamını yapmasıdır. Bu tanıtım faaliyetlerinin, bilgilendirme faaliyetlerine benzer biçimde, devletten öte sivil toplum tarafından yapılmasının daha etkili olacağı düşünülmektedir.

Kamu diplomasisinin çift yönlü bir iletişim süreci olması kapsamında, iletişimin mesajı alan tarafında bulunan diğer halklardan bir dönüt almak kamu diplomasisinin en önemli boyutlarından biridir. Bu konuda dinleme faaliyetlerin kapsamına, özellikle kamuoyu araştırmaları ve anketler dâhil edilmektedir (Ekşi, 2014: 118-120). İletişimin günümüzde geldiği noktada sosyal medya ya da diğer iletişim araçlarının takibi de dinleme faaliyetleri kapsamına dâhil edilmektedir. Bu sebeple birçok kamu kurumu ya da sivil toplum kuruluşu sosyal medyadan kendileri hakkında yapılan değerlendirmeleri takip etmektedir. Günümüzde anket ve kamuoyu araştırmaları da maliyetlerin az olması ve hızlı bir dönüt sağlaması sebebiyle genellikle internet üzerinden yapılmaktadır.

1.3.4.3. Ekonomik unsurlar

Ekonomik güç, kimi zaman yaptırımlara, hatta zorlamaya başvururken, kimi zaman da ödüllendirme yöntemiyle hareket etmektedir. Bu yönden ekonomik gücü bir kaynak olarak, yumuşak güç boyutuyla ele almak gerekmektedir. Bu durumun en bilinen örneği; gıda, sağlık ve altyapı yatırımları gibi insanî yardımlardır. İnsanî yardımlar, kamu

diplomasisinin ölçülebilirlik yönünden en bilinen biçimidir. İnsanî yardım konusunda kamu diplomasinin diğer biçimlerinde olduğu gibi, ancak onlara nazaran daha önemli olan konu yardımların sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yapılması gerekliliğidir. Çünkü insanî yardıma ihtiyaç duyan ülkelerin çoğunun tarihinde sömürge geçmişi bulunmaktadır. Bu yüzden devlet veya kamu eliyle yapılan yardımlara nazaran, sivil toplum eliyle yapılan yardımlar daha etkili olmaktadır.

İnsanî yardımların yanında bir ülkenin özellikle altyapısına yönelik yapılabilecek yatırımlar da kamu diplomasisi içerisinde değerlendirilmektedir. Örneğin, karayolu ve demiryolu yapımı, ticaret ağını geliştirmeye yönelik, tarım, ulaşım, iletişim ve eğitim altyapısına yapılan yatırımlar, finansal olarak sıkıntı yaşayan ülkelere faizsiz veya çok düşük faizle borç verme, verilen borçları ödeme de sıkıntı yaşayan ülkelerin borçlarının bir kısmını silmek gibi birçok alan sayılabilmektedir. İnsanî yardımlar veya altyapı yatırımlarında dikkat edilmesi gereken en önemli husus ise muhatabın gururunu zedeleyici davranışlardan kaçınmaktır. Bunun aksi durumlarda halkların nefretini kazanmak daha olası görülmektedir.

1.3.4.4. Stratejik iletişim unsurları

Kamu diplomasisinde önemli yöntemlerden bir diğeri de iletişim araçları sayesinde kendini anlatma ve kültürünü tanıtmadır. İletişim unsurları genel itibariyle, geleneksel kitle iletişim araçları (TV, radyo, gazete ve sinema) ve yeni medya araçları (internet ve sosyal ağlar) biçiminde kategorileştirilebilmektedir (Ekşi, 2014: 114-118). Benzer biçimde Günek'e (2011: 32) göre "iletişim araçları da kamu diplomasisi açısından çok stratejik bir işleve sahiptir. Uluslararası alanda yayın yapan televizyon, radyo, gazete ve dergiler, ülkelerin kültürel ve sosyal değerlerinin tanıtımında büyük rol oynamaktadırlar." Bu açıdan kültürün tanıtımı ve aktarımı konusunda özellikle görsel ve işitsel medya büyük önem taşımaktadır.

Geleneksel kitle iletişim araçlarının kamu diplomasisi ile etkileşimini ele almak gerekirse, kitle iletişim araçlarının başta ülkenin kültürünü ve tarihini anlatmada kullanıldığı, bunun yanında tanıtıcı ve enformasyon temelli programları araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Kamu diplomasinin temel amacı olan kamuoyu görüşlerini etkilemek konusunda özellikle Hollywood ve CNN örnekleri çok önemlidir. Hollywood, ABD'nin kimi stratejik kurumlarıyla işbirliği içerisinde bulunarak ABD'nin çıkarlarıyla uyumlu biçimde diğer

halklara Amerikan kültürünü anlatırken, (Eki, 2014: 115-116) CNN de yaptığı algı yönetimi ile “CNN Effect” ismiyle literatürde yer almaktadır. Bunun yanında başta Amerikan dizi filmleri olmak üzere Brezilya dizi filmleri, Türk dizi filmleri ve günümüzde Güney Kore dizi filmleri de önemli bir izleyici kitlesine ulamı durumdadır. Bu yönüyle bir ülkenin dizi film, sinema filmi veya takip edilebilen uluslararası TV ya da radyo kanalına sahip olması ülkenin ekiciliğı artıran bir unsur olarak görülmektedir. Benzer biçimde, dijital diplomasi olarak da anılan yeni medyanın kamu diplomasisi boyutunda; internet sayfası oldukça yüksek bir görüntülenme alan gazeteleri veya sosyal medyada büyük bir takipçi sayısına ulamı kamu kurumları, ünlü simaları (kanaat önderleri, yönetici, sanatçı, sporcu vs.) bulunması da ülkenin imajını olumlu etkileyen unsurlardandır.

2. BÖLÜM

ÇİN'İN DIŞ POLİTİKASI'NDA YUMUŞAK GÜÇ UNSURLARI

2.1. Tarihî Süreçte Çin Dış Politikası

ÇDP'nin tarihî süreçte incelendiği bu bölümde, Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde yer alan; realizm, karşılaştırmalı dış politika analizi, karar verme süreçleri ve buna dair teorilerden yararlanılmaktadır. Bu yönden kuramsal çerçevenin oluşturulmasında, realizmin sunduğu devlet merkezli ve güvenlik siyasetini önceleyen yaklaşımdan ziyade, devleti merkeze alan; ancak diğer uluslararası aktörleri yok saymayan bir yaklaşım sergilenmektedir. Bunun yanında ÇDP'de bazı örnek olaylar, davranışsalci ekolün karar verme yaklaşımı ve karşılaştırmalı dış politika analizi yaklaşımlarına göre değerlendirilmektedir. Ayrıca ÇDP'nin pratikteki uygulamalarının yanında teorik perspektifinin de sunulmasına gayret gösterilmektedir.

Tarihî bakımdan ÇDP içerisinde önemli dönüm noktaları olarak ifade edilebilecek savaş, çatışma, gerilim gibi sosyal ve siyasî olaylar, kronolojiye uygun biçimde dört temel bölümlendirmenin altında ele alınmaktadır. Bu kapsamda ele alınan ÇDP'nin tarihî açıdan değerlendirilmesinde ilk olarak ÇHC'nin kurulduğu 1949 yılına kadarki dönem, daha sonra da ÇHC'nin kurucu lideri Mao Zedong'un yönetimde bulunduğu dönem ele alınmaktadır. Sonrasında ise; Deng Şiaoping'le başlayan ve Jiang Zemin'le devam eden küreselleşmeye ayak uydurmaya çabalayan dış politikanın bu minvalde dönüşümü ele alınmaktadır.¹³ Son kısımda ise Hu Cintao ve Şi Cinping'in yönetimde bulunduğu ve dış politikanın artık küreselleşmeye ayak uydurmuş olduğu yönünde bir bakış açısıyla ÇDP değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır.

2.1.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Dış Politika Anlayışı

Çin, 3.000 yıllık yazılı tarihi ile dünyanın en eski uygarlıklarından biridir (Karluk, 2017). XIX. yüzyılın ortalarına değin Çin, Batı dünyası açısından kapalı bir ülke olarak değerlendirilmiştir (Sander, 2009a: 271-272). Çin hükümdarları, bütün yabancı milletlere 'barbar' gözüyle bakmıştır. Çin, Sanayi Devrimi öncesinde oldukça gelişmiş bir

¹³ Deng Şiaoping'in, devleti "de facto" olarak 1978-1992 yılları arasında yönettiği ifade edilebilmektedir.

medeniyetin emarelerini taşımıştır.¹⁴ İpek Yolu ve Baharat Yolu gibi önemli ticaret yolları, Çin ile diğer ülkeler arasında köprü vazifesi görmüştür. Çin'in sömürgeci devletlerle karşı karşıya gelmesine kadar dış politikasında içe kapanık bir politika izlediği görülmektedir. Bunun yanında diplomasiyi çok ince işlemesi de ÇDP'nin temel karakteristiği olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin, bazı Çin Hanedanlıkları, Çinli prensesleri düşman devletlere gelin göndererek, bu devletlerle barış sağlayabilmişlerdir (Reese, 2000). Çin'in diplomasi kullanımı konusunda Orhun Yazıtlarında da (Kül Tigin Yazıtı) halkı tatlı sözlerle ve yumuşak ipeklerle kandırdıkları, kendi içlerine girdikten sonra ise asıl niyetlerini ortaya koydukları ifade edilmektedir (Tekin, 2010: 21-22). Böylelikle Orhun Yazıtlarında bir yergi biçiminde de olsa Çin'in diplomasi kullanımındaki yeteneği ifade edilmektedir.

Çin'in, XIX. yüzyıla gelinmesine rağmen Avrupalıların ihtiyacı olan pek çok şey üretebilir durumda olduğu ifade edilmektedir. Buna karşın aynı dönemde Avrupa'nın üretimleri Çin'de pek rağbet görmemiştir. Oysa Sanayi Devrimi ile birlikte Avrupa anlayışına göre satmak, satın almaktan daha önemlidir (Luraghi, 2000: 178-180). Bu sebeple Sanayi Devrimi sonrasında teknolojik gelişmeyi yakalayamayan Çin, ilk olarak Birleşik Krallık'ın hedefi haline gelmiştir. Birleşik Krallık, Çin'in ticaret fazlasını dengelemek adına afyon satarak durumu kendi lehlerine çevirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla bu dönemde Çin'in ticaret açığı vermesi söz konusudur. Çin, afyonu yasaklayıp ticaretini de engellemeye çabaladığında Birleşik Krallık savaş yoluna başvurmuştur (Harman, 2009: 351). 1839-1842 yılları arasında Birleşik Krallık'a karşı yapılan Afyon Savaşı¹⁵ sonrası Çin, Avrupa'ya kapılarını açmak zorunda bırakılmıştır. Afyon Savaşı'nın hukukî sonucu olarak Nanking Antlaşması¹⁶ imzalanmıştır. Kapılarını Avrupa'ya açmak zorunda kalan Çin'e karşı tüm sömürgeci devletler, çıkarlarını sağlama almak adına zor durumda kalan Çin'le çeşitli ticaret anlaşmaları imzalamışlardır (Luraghi, 2000: 179-182). Böylelikle Çin bir anlamda sömürge haline getirilmiştir.

¹⁴ Avrupa'da XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yeni buluşların ortaya çıkması ile bu buluşların üretime büyük bir etkiye bulunmasına ve buhar gücüyle çalışan makinelerin makineleşmiş endüstriyi geliştirmesine sebep olmuştur. Bu gelişmelerin de Avrupa'daki sermaye birikimini arttırmasına Sanayi Devrimi denmektedir (Sander, 2009a: 208-209).

¹⁵ Birleşik Krallık, XVIII. yüzyılın sonlarından başlayarak, Hindistan'da haşhaş yetiştirmiş ve elde ettiği afyonu yasak olmasına karşın Çin'e satmıştır. 1839'da Çin İmparatoru'nun afyon ticaretini engellemeye yönelik girişimi üzerine de Birleşik Krallık Çin'e savaş açmıştır. Savaşın sonrasında ise Çin yenilgiye uğramış ve 1842 yılında Nanking Antlaşması'nı imzalamak durumunda kalmıştır (Luraghi, 2000: 178-182; Tanilli, 2007: 251; Sander, 2009a: 271-272).

¹⁶ 29 Ağustos 1842 tarihinde Çin ile Birleşik Krallık arasında imzalanan anlaşmaya göre; Birleşik Krallık'a Hong Kong adası ve civarı verilecek, Afyon satışı serbest bırakılacak ve Çin, Birleşik Krallık'a tazminat ödeyecektir gibi önemli hükümler yer almaktadır (Luraghi, 2000: 179)

Çin’de Nanking Antlaşması ve devamında diğer emperyalist devletlerle yapılan anlaşmalara tepki olarak 1850 yılında Taiping Ayaklanması meydana gelmiştir (Sander, 2009a: 272).¹⁷ Emperyalist devletlerin desteği ile Çin Hanedanı’nın yaklaşık olarak 15 yılda bastırdığı bu ayaklanma, Çin halkının sömürgecilik karşıtı duruşunun temelini oluşturmaktadır (Tanilli, 2007: 252; Harman, 2009: 352-353).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında birçok sömürgeci devlet, Çin’in topraklarını ele geçirmeye başlamıştır. Özellikle 1895 yılında Japonya’nın Çin’i yenilgiye uğratması (Sander, 2009a: 274) ve küçük düşürücü anlaşma imzalatması ile Çin halkında yabancı düşmanlığı hızla artmaya başlamıştır. Öyle ki, 1900 yılına gelindiğinde Boxer Ayaklanması bu durumun bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Boxer Ayaklanması, emperyalist devletler tarafından oldukça zor bastırılmıştır (Tanilli, 2007: 252; Sander, 2009a: 274-275).

Yabancı düşmanlığı, Mançu Hanedanı’na karşı öfkeyi de beraberinde getirmiştir (Luraghi, 2000: 191). 1912 yılında yaşanan devrim ile Mançu Hanedanlığı yıkılarak yerine Sun Yat-sen liderliğinde Çin Cumhuriyeti kurulmuştur (Tanilli, 2007: 252). Ancak Mançu Hanedanlığının generali Yuan Shikai, Sun Yat-sen’i bir şekilde devre dışı bırakarak cumhurbaşkanı olmuş ve 1916 yılında ölene kadar bu görevini sürdürmüştür.¹⁸ Aynı dönemde Çin açısından hem devlet yönetimi hem de halk tarafında bir anarşi söz konusu olmuştur (Sander, 2009b: 69). Bu anarşinin 1949 yılında ÇHC’nin kuruluşuna kadar sürdüğü söylenebilmektedir. 1919 yılına gelindiğinde, Çin’in büyük bir kesimi yabancı ülkeler tarafından kontrol edilmektedir. Bu döneme kadar imzalanan eşitsiz ve adaletsiz anlaşmalar sebebiyle; ekonomik olarak parçalanan Çin, aynı zamanda geniş çaplı bir kültürel ve dinsel istilaya da uğramıştır (Braudel, 2014: 237-238).

Sun Yat-sen’in kurduğu Çin İhtilalci Birliği’nin 1919 yılında Kuomintang adını almasının ardından, (Tanilli, 2007: 252-253) 1921 yılında kurulan Çin Komünist Partisi’nin (ÇKP) Kuomintang’la birleşmesi 1923’te gerçekleşmiştir.¹⁹ ÇKP, bir nevi Kuomintang’ın sol

¹⁷ Nanking Antlaşması ile başlayan süreçte yabancılara kapitülasyonların ve bazı toprakların verildiği bir dizi anlaşmaya Çinliler tarafından ‘eşitsiz anlaşmalar’ denmektedir (Braudel, 2014: 235)

¹⁸ Yuan Shikai, İmparator’un generali olarak ve tüm gücü eline almış olup başkaldıran Sun Yat-sen ile önce mücadele etmiş, ardından da uygun bir zamanda onunla masaya oturarak hem Hanedanlığın yıkılmasını hızlandırmış hem de Cumhurbaşkanlığı’nı ele geçirmiştir (Luraghi, 2000: 272-273).

¹⁹ ÇKP, ontolojik olarak kendini Dört Mayıs Hareketi’ne dayandırmaktadır. Bu hareket, 4 Mayıs 1919’da öğrenci ve entelektüellerin öncülük ettiği Pekin merkezli olarak doğmuştur. Hareket temelde anti-emperyalist ve milliyetçi bir damara bağlıdır. Aynı zamanda modernleşmeyi ve Konfüçyüsçü geleneğin karşısında bireyciliği önceleyen bir fikir hareketini ortaya çıkarmıştır. Mao Zedong gibi ÇKP’nin kurucularının Pekin Üniversitesi’nden olması Dört Mayıs Hareketi’yle ÇKP’yi ilişkilendirmektedir. (Mitter, 2012: 48-50).

kanadını oluşturmuştur (Tanilli, 2007: 253). Sun Yat-sen'in 1925 yılında ölümünün ardından Çan Kay Şek, Kuomintang'ın başına geçmiştir. 1927 yılına gelindiğinde de Çan Kay Şek parti ayrılığına sebep olacak eylemlerde bulunmuştur (Luraghi, 2000: 277-278; Tanilli, 2007: 253).²⁰

Japonya'nın 1931 yılında Mançurya'yı işgali (Tanilli, 2007: 253) sonrası ÇKP'nin Kuomintang'a yaptığı yurtsever cephe önerisi, ancak 1937 yılında Japonya'nın Çin'i işgale girişmesiyle olumlu olarak cevaplanmış ve Japonya'ya karşı birleşik bir mücadele bu dönemde ortaya çıkmıştır (Luraghi, 2000: 253; Sander, 2009b: 274). Ancak 1937'ye gelmeden önce ÇKP ve Kuomintang arasında savaş devam etmiştir. Hatta 1934 yılında Kuomintang'ın ÇKP'yi köşeye sıkıştırması ve 'uzun yürüyüş' olarak tarihe geçen geri çekilişleri, ilerleyen dönemlerde komünistlere olan desteğin artmasına sebep olmuştur (Luraghi, 2000: 280; Tanilli, 2007: 253).²¹

Komünistler Japonya ile mücadelenin yanı sıra kendi nüfuz alanlarını da genişletmeye çaba göstermişlerdir. II. Dünya Savaşı'nın sona erip, Japonya'nın mağlubiyetinin kesinleşmesinin ardından, ÇKP ve Kuomintang arasında savaş yeniden alevlenmiştir. Yaklaşık 4 yıl süren bu iç savaşın ardından Çan Kay Şek, Formoza Adası'na sığınmak durumunda kalmıştır. Çan Kay Şek, Tayvan'da Çin Cumhuriyeti'nin devam ettiğini ilan ederken, kıta Çin'inde de Mao Zedong liderliğinde ÇHC ilan edilmiştir (Luraghi, 2000: 282; Tanilli, 2007: 254; Sander, 2009b: 274-275). Görüldüğü üzere Afyon Savaşı'yla birlikte yarı sömürge haline getirilen Çin'in, bağımsız bir dış politika izlemesi söz konusu değildir. Bunun yanında anarşinin söz konusu olduğu bu dönemde kültürel yapılarda misafirperverliğin yerini yabancı düşmanlığına bırakması ya da devlet yönetimi açısından da örgütlenmenin ve dış dünyadan kendini tamamen soyutlamamanın gerekliliğine yönelik bir anlayış dönüşümü gerçekleşmiştir.

2.1.2. Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası

ÇDP'nin anlaşılabilmesi adına tarihî bölümlendirmede bazı parametreler kullanmanın yerinde olacağı düşünülmektedir. İlk olarak ÇHC'nin kuruluşundan bugüne temel dış

²⁰ Çan Kay Şek'in, komünistleri tutuklatması, işçi mahallelerini topa tutturması ve Rus Misyonu'nu Çin'den kovması bu eylemlere örnek olarak gösterilebilmektedir (Sander, 2009b: 70).

²¹ Uzun yürüyüşe yaklaşık 100 bin komünistle başlanmış ancak bir yıllık uzun yolculuğun ardından sadece 20 bin komünist kuzey sınırına ulaşabilmiştir (Tanilli, 2007: 253)

politika ilkelerinden; ‘Tek Çin’ ilkesi ve “Üçüncü Dünyacılık” söylemleri, Çin’in Hindistan ile birlikte ortaya koyduğu ve günümüze kadar sürdürdüğü ‘Barış İçinde Bir Arada Yaşamamanın Beş İlkesi’ tarihî süreçteki yerleri esas alınarak açıklanmaktadır. Bunun yanında tarihî bölümlendirmede; Mao Zedong (1949-1976), Deng Şiaoping (1978-1992), Jiang Zemin (1993-2003), Hu Cinto (2003-2012) ve Şi Cinping’in (2012-günümüz) dönemleri ile Kültür Devrimi, Tiananmen Meydanı Olayları²² gibi önemli dönüm noktalarının da dikkate alındığı kronolojik bir değerlendirme yapılmaya çalışılmaktadır.

2.1.2.1. Mao dönemi

Mao’nun iktidarı ele almasıyla birlikte ÇHC’nin günümüze kadar sürdürdüğü en temel dış politika konusu Tayvan sorunu olmuştur. Bu konuda ÇDP’deki temel ilke de ‘Tek Çin’ ilkesidir. Bu sorunun ortaya çıkışında yukarıda değinildiği gibi 1945-1949 yılları arasında milliyetçi Kuomintang yönetiminin ABD tarafından etkin olarak desteklenmesi, ancak savaş sonrasında milliyetçilerin yenilip Formosa Adası’na sığınması yer almaktadır. Aynı zamanda Çin’in ABD karşıtlığının temelinde de bu sorunun yer aldığı görülmektedir. Ancak Kissinger, (2012, 705) ÇHC’nin gerektiğinde Tayvan politikasını öteleyebildiğini iddia etmektedir.²³ Buna karşın ÇHC’nin ortaya koyduğu dış politika davranışlarında, Tayvan Çin’in bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Çin’in kuruluşundan beri sürdürdüğü bu dış politika ilkesi açısından, ilişki kurduğu geri bırakılmış ülkelere sunduğu temel siyasî şart; Tayvan’ın tanınmaması konusudur. Ancak bu konuda sert güç kullanmak yerine, diplomasi bağlamında sorunun çözümü konusunda ÇHC’nin ortaya koyduğu net bir tavır bulunmaktadır.

1949 yılında ÇKP’nin iktidara gelmesiyle birlikte, Soğuk Savaş’ın da etkisiyle Çin, SSCB Blok’unda yerini almıştır. Ancak bunun yanında Çin, sömürgecilik karşıtı bir duruş sergilemeye ve Üçüncü Dünyacılık söylemini sürdürmeye devam etmiştir. Tek Çin politikasında karşılığını bulan ABD karşıtlığı Kore Savaşı’yla birlikte olağan hale gelmiştir

²² Tiananmen Meydanı Olayları; ÇHC’de 1989 yılının 15 Nisan’ı ve 4 Haziran’ı arasında meydana gelen; öğrencilerin, aydınların ve işçilerin önderliğinde gerçekleşen gösterileri ve ardından yaşananları ifade etmektedir. Gösterilerin odak noktası Pekin’de Tiananmen Meydanı olmuştur. Pekin’de protestolar ÇHC hükûmeti tarafından kanlı bir şekilde bastırılmış ve pek çok sivil yaşamını yitirmiştir. Bu yüzden Batı başta olmak üzere birçok ülke Çin’e karşı ambargo uygulamış ve Çin, uluslararası kamuoyu tarafından ağır şekilde eleştirilmiştir (Kissinger, 2015: 495-517).

²³ Kissinger, (2012: 705) 1972 yılında Nixon’ın Çin’i ziyareti sırasında Mao’nun “Tayvan küçük sorun, büyük sorun olan dünya” şeklinde ifadeleri bulunduğunu iddia etmektedir. Bu açıdan bakıldığında ÇHC dış politikasında da pragmatizm, Mao döneminde bile ön planda tutulmaktadır.

(Üngör, 2009). Kore Savaşı henüz yıkımdan çıkmış bir Çin'in ABD'ye meydan okuyabilmesi ve SSCB ile aynı blokta yer almanın verdiği politik gücü görmek açısından önemlidir.

2.1.2.1.1. Kore Savaşı

1910'dan 1945'e kadar Japonya'nın istilasına altında bulunan Kore toprakları üzerinde, II. Dünya Savaşı'nın ardından ABD ve SSCB'nin etkisiyle iki ayrı devlet kurulmuştur. Bu iki ayrı devlet için 38. enlem sınır olarak kabul edilmiştir (Sander, 2009b: 275). 1950 yılına gelindiğinde Kuzey Kore'nin birleşik bir Kore talebiyle ve SSCB'nin desteğiyle Güney'e yönelik başlattığı harekât karşısında; ABD de BM'nin desteğini alarak Kuzey'e yönelik ve NATO'nun da bizzat dâhil edildiği bir karşı harekâta bulunmuş böylelikle savaşa dâhil olmuştur (Sander, 2009b: 277-280).²⁴

Aynı dönemde kendi içişleriyle ilgilenmekte olan Çin başlarda savaşa çok müdahil olmamıştır. Ancak Çin açısından, ABD'nin Kore üzerinde konuşlanmak istediği şeklinde bir kanaat oluşunca Çin, ABD tarafından çevrelenmemek adına süratle savaşa dâhil olmuştur. ABD'nin de manipülasyonu savaşı neredeyse, Çin-BM savaşı olarak lanse edilmiştir (Sander, 2009b: 281). Savaşın sonunda ise neredeyse önceki sınırlara geri dönülerek ateşkes ilan edilmiştir. Çin açısından istenilen olmuş ve ABD, Kore'nin tamamına konuşlanamamıştır. Bunun yanında nükleer gücüne rağmen ABD'ye meydan okuyabilecek bir devletin varlığı da ABD'nin dünyayı tek başına yönetme isteğinde kırılma oluşturmuştur. Ancak Kore Savaşı, ekonomik açıdan Çin'in bir süre daha SSCB'ye bağımlı şekilde kalmasına neden olmuştur (Sander, 2009b: 282).

Çin aynı dönemde SSCB'den ideolojik, maddi ve askerî destek almıştır. Çin'in SSCB'ye yönelik dış politikası, 'tek tarafa yaslanma stratejisi' olarak adlandırılmıştır (Üngör, 2009). Bu politika gereği uluslararası alanda SSCB ile ters düşmekten geri duran, aksine çoğu zaman destekleyici bir tavır alan Çin söz konusudur. Çin, SSCB'den aldığı destekle birlikte ülkenin kalkınması için 5 yıllık kalkınma planlarını devreye sokmuştur. İlk plan

²⁴ ABD'nin BM Güvenlik Konseyi kararına dayanarak savaşa dâhil olması konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Hui'ye (2017: 140) göre, SSCB, protesto kararı böyle bir sonuç çıkacağını öngörerek uygulamıştır. Yani ABD'nin BM kararıyla Kore Savaşı'na dâhil olması böylelikle SSCB'nin o dönemki stratejisi gereği Doğu Blok'undaki liderliğini güçlendirmek açısından bu kararı vermesi söz konusudur. Kissinger'a (2012: 458) göre de eğer büyükelçi Stalin'den bu kadar korkmasa ya da SSCB bürokrasisi daha hızlı işleyip, talimatı hızlı biçimde gönderebilseydi SSCB bu kararı veto edebilecektir. Böylelikle ABD'nin savaşa meşruluk kazandırma girişiminin kısmen de olsa önüne geçilememiştir.

1953 yılında, ondan daha iddialı olan ikinci plan ise 1958 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Aynı dönemde SSCB açısından bir pazar haline gelen Çin, bu kalkınma planlarına ve SSCB desteğine rağmen büyük bir atılım gerçekleştirememiştir (Sander, 2009b: 367).

1960'lara gelindiğinde ise SSCB ile Çin'in arası çeşitli sebeplerle gerilmeye başlamıştır.²⁵ Bu gerilim 1980'lerin ikinci yarısına kadar devam etmiştir. Aynı dönemde dış politikada üçüncü dünyaya karşı yumuşak söyleme sahip, ancak komşu ülkeleriyle sınır çatışmaları yaşayan ve saldırganlaşan bir Çin söz konusudur. 1962 yılındaki Çin-Hint Çatışması da buna örnek gösterilebilmektedir.

2.1.2.1.2. Çin-Hindistan Savaşı ve Tibet Sorunu

Çin-Hindistan çatışmasının temelinde sınır anlaşmazlıkları yatmaktadır. Ancak sınır anlaşmazlıklarının bu dönemde yoğunlaşmasının altında da Tibet sorununun büyümesi sonucu Hindistan'ın artan endişesi yatmaktadır (Sander, 2009b: 511). Çin açısından Tibet'ten bir dönem geçici olarak çekilmek durumunda kalınmıştır. Tibet açısından ise Tibet halkının kültürel açıdan Çin halkından oldukça farklı bir topluluk olduğu ifade edilmektedir. 1950 yılına gelindiğinde Çin ve Hindistan arasında tampon bölge olan Tibet, Çin tarafından işgal edilmiş ve Çin'in bölge üzerinde uyguladığı kısmi özerklikten dolayı Tibet halkı ve Hindistan tarafından büyük bir tepkiyle karşılaşmamıştır. Hatta Hindistan ile Çin arasında 29 Nisan 1954 tarihinde imzalanan anlaşma ile Tibet sorunu kısmen aşılmıştır.²⁶

Ancak 1959 yılında Tibet'in kimi yerlerinde çıkan sıkıntıların sonrasında Çin baskı politikası uygulamaya başlamıştır. Dalay Lama da Hindistan'ın daveti üzerine Tibet'ten

²⁵ Bu dönemde ilişkilerin bozulmasındaki sebepler; Kruşçev'in SSCB Komünist Parti Genel Sekreteri olması sonrasında Stalin'in imajını yıkmaya yönelik başlattığı girişime rağmen, Mao'nun halen Stalin'in görüşlerini savunmaya devam etmesi, Çin'in istediği nükleer silah teknolojisini SSCB'nin, Çin ile paylaşmaması, SSCB'nin birleşik denizaltı filosu kurma ve Çin'de uzun frekans bandı kurma tekliflerinin Çin tarafından reddedilmesi, Çin ve Hindistan arasındaki sorunlarda SSCB'nin, Hindistan'ın yanında yer alması şeklinde sıralanabilmektedir. Ancak ilişkilerin bozulmasının ana sebebi olarak SSCB'nin Çin'e yaptığı yardımları kesmesi görülebilmektedir (Sander, 2009a: 390; 2009b: 475)

²⁶ Anlaşma için bkz... 29 Nisan 1954 tarihinde imzalanan ve Birleşmiş Milletler kayıtlarına 4307 numarasıyla kaydedilen "Hindistan Cumhuriyeti ve Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Ticaret ve Çin ile Hindistan Arasında Kalan Bölge Hakkındaki Antlaşma" ("Agreement Between The Republic of India and The People's Republic of China on Trade and Intercourse Between Tibet Region of China and India"). Aynı zamanda bu anlaşma ile her iki ülkenin de dış politika ilkesi olarak benimsedikleri 'Barış İçinde Bir Arada Yaşamın Beş İlkesi' ortaya atılmıştır.

ayrılmış ve Tibet'in bağımsız bir topluluk olarak kabul edilmesini talep etmiştir. Çin açısından ise Tibet Çin'in bir parçası olarak görülmektedir (Sander, 2009b: 282-284). Böylelikle bu dönemde Tibet sorunu Çin'in en önemli dış politika meselelerinden biri haline gelmiştir.

Çin'in Tibet'i 1950 yılında işgal etmesinden önce Tibet, Çin ve Hindistan arasında tampon bölge görevi görmüştür. Ancak işgal sonrası Çin-Hint çatışmasının da temeli oluşturacak biçimde sınır anlaşmazlıkları baş göstermiştir. Tarafların sınır anlaşmazlığına dair iddialarına bakıldığında; Çin, imparatorluk dönemi sınırlarında ısrar ederken, Hindistan'ın "McMahon Sınırı" olarak bilinen Birleşik Krallık sömürgesi döneminde (1914) belirlenen sınırlarını savunduğu görülmektedir (Kissinger, 2015: 21). Çin'in McMahon Sınırı'nı kabul etmemesiyle başlayan çatışmalar, 1960-1962 yılları arasında devam etmiştir. Ancak asıl çatışma, 1962 yılının Ekim ayında yaşanmış ve hızlı bir biçimde Çin'in bazı toprakları ele geçirmesiyle son bulmuştur. Çin, ateşkes ilan edip, Hindistan'ın da masaya oturacağını tahmin etmiştir. Lakin Hindistan masaya oturmayıp, Çin'in yaptığının "hukuksuz" olduğunu dünya kamuoyuna ilan etmesiyle, özellikle üçüncü dünya üzerinde Çin'in saygınlığı sarsılmıştır (Sander, 2009b: 511-515).

2.1.2.1.3. Üçüncü Dünyacılık söylemi

1955 yılında Endonezya'nın Cava Adası'ndaki Bandung şehrinde, üçüncü dünya ülkeleri, sömürgeciliğe karşı olarak ve henüz sömürgecilikten kurtulamamış ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmaları konusunda gerekenleri saptamak için toplanmışlardır (Sander, 2009b: 431). Bandung Konferansı'nın katılımcı ülkeleri, eski sömürgelerin de insanlık tarihine olumlu katkılarda bulunduklarını ilan etmişlerdir.²⁷ Bu ülkeler kendilerini 'üçüncü dünya' saymışlar ve bir blokta ya da ötekinde bulunmadıklarını ve iki kutuplu dünya anlayışından kendilerini ayrı tuttuklarını açıkça ifade etmişlerdir (Luraghi, 2000: 301; Sander, 2009b: 432).

Çin, Üçüncü Dünyacılık söylemini 1950'lerden itibaren özellikle de Bandung Konferansı'yla birlikte şekillendirmiştir. Çin'in, Kore Savaşı'nın akabinde yapılan

²⁷ 18-24 Nisan 1955 tarihleri arasında yapılan konferanstır. Bu toplantıya katılan 29 ülke; Burma, Sri Lanka, Hindistan, Endonezya, Pakistan, Afganistan, Kamboçya, Çin, Mısır, Etiyopya, Gana, İran, Irak, Japonya, Ürdün, Laos, Lübnan, Liberya, Libya, Nepal, Filipinler, Suudi Arabistan, Sudan, Suriye, Tayland, Türkiye, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti, Güney Vietnam ve Yemen'dir.

Cenevre Konferansı'nda (1954); barışçıl, saldırganlığa karşı olan ve uzlaşmacı bir tavır ortaya koyduğu ifade edilmektedir (Üngör, 2009). Çin'in bu tavrının yanı sıra Bandung Konferansı'ndaki liderliği de üçüncü dünya olarak tabir edilen Asya, Afrika ve Latin Amerika halkları tarafından olumlu karşılanmıştır. Bunun yanında Çin'in savunduğu 'Barış İçinde Bir Arada Yaşamın Beş İlkesi' Bandung Konferansı'nda da savunulmuş ve büyük destek görmüştür. Ancak ÇHC açısından 1950'lerde bu söylem daha çok SSCB'nin dış politikasını bütünleyici bir anlam taşımaktadır (Üngör, 2009). ÇHC bu dönemde daha çok Batı karşıtı bir duruş sergilemiş, bunun yanında yukarıda da bahsedildiği gibi sömürgecilik karşıtı ve anti-emperyalist bağımsızlık mücadelelerini desteklemek şeklinde bir politika izleyerek kendini göstermiştir (Üngör, 2009).

Çin'in Üçüncü Dünyacılık politikası yukarıda da ifade edildiği üzere Bandung Konferansı'yla şekillenmekle birlikte, Bu politikanın oluşturulmasında SSCB'nin etkisi yok sayılamamaktadır. Ancak Çin'in SSCB ile arasının bozulduğu 1960'lardan itibaren Üçüncü Dünyacılık politikasının daha Çin'e özgü bir hal aldığı ifade edilebilmektedir. Çin'in bu politikayı özellikle bu dönemde ağırlık merkezine koymasının altında, Batı'nın ardından SSCB tarafından da izolasyona tâbi tutularak yalnızlaşması yatmaktadır. Özellikle bu dönemde Çin'in dış politika süreci içerisinde ideolojik temelli Üçüncü Dünyacılık politikasının etkin hale geldiği görülmektedir.

Çin'in Üçüncü Dünyacılık söyleminde, dünyanın devrimci ağırlık merkezinin Doğu Bloku'ndan, bağımsızlık hareketlerinin yoğunlaştığı Asya, Afrika ve Latin Amerika'ya yöneldiği iddia edilmektedir (Üngör, 2009). Mao, ideolojik açıdan, Çin'deki devrimin SSCB'den farklı olarak köylülerin kentleri kuşatmasıyla gerçekleştiğini, dolayısıyla dünyada da kır olarak tarif edilebilecek azgelişmiş ülkelerin dünyanın kentleri olarak tasvir edilen sanayileşmiş ülkeleri çevreleyerek bir dünya devrimi gerçekleştirebileceğini iddia etmektedir. Bu açıdan Afrika, Asya ve Latin Amerika kısmen bu çözümlemeye uymaktadır (Tanilli, 2007).

Çin'in dış politikada yaşadığı sıkıntılar ve iç politikadaki rahatsızlıklar Mao'yu adım atmaya yöneltmiştir. Kültür Devrimi olarak adlandırılan 1966-1976 yılları arasında gerçekleşen bu kapsamlı dönüşüm, aynı zamanda dış politikada da içine kapanan bir Çin'i ortaya çıkarmıştır. Bu iç kapanma özellikle 1970'li yıllara değin sürmüştür. Ancak 1971

yılına gelindiğinde ABD ile geliştirilen ping-pong diplomasisi²⁸ ve ertesi yıl Richard Nixon'ın Çin'i ziyareti Çin'in yalnızlaşmanın son bulması anlamını taşımaktadır.²⁹ Bu dönemle birlikte Çin, üçüncü dünya ile ilişkilerini sürdürmeye devam etmekle birlikte daha çok küresel bağlamda politika üretmeye yönelmiştir.

2.1.2.1.4. Kültür Devrimi

Mao'ya göre üretim araçlarının kolektif mülkiyeti sınıflar arası çatışmayı sona erdirmektedir. Bu sebeple burjuvalaşma eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bu eğilime karşı mücadele için 'devrimci tansiyon' aralıksız devam ettirilmelidir. Kültür Devrimi de bu tansiyonu sürdürebilmek adına bir araç olarak görülmüştür. Kültür Devrimi ile Mao'nun beklentisi; bürokratikleşen, dokusu sertleşen ve halktan kopma eğilimi gösteren parti ve devlet mekanizmasına karşı gençliği harekete geçirerek, bu tansiyonu sürekli hale getirmek olduğu söylenebilmektedir (Tanilli, 2007: 255).

Kültür Devrimi, Çin tarihindeki en bunalımlı dönemlerden birine rastlamıştır. Öyle ki bu dönem, Çin'in dışarıda yalnızlaştığı ve içerde de büyük bir ekonomik çöküşün³⁰ gerçekleştiği bir zaman dilimine tekabül etmiştir (Tanilli, 2007: 257). Bu dönemde başlatılmasının altında büyük bir hayal kırıklığı yaşayan halkın coşkusunu diri tutmak ve halkı konsolide etmek yatmaktadır.

1966 yılında başlayan Kültür Devrimi zamanla bir kıyım niteliği alıp, özellikle de Mao'nun muhaliflerine yönelik sindirme politikası şeklinde uygulanmasıyla başarısızlığa uğramıştır. Bu başarısızlığın doğal sonucu olarak muhalif sesler oldukça artmış, bu dönemde Mao geri plana çekilmek durumunda kalmıştır. Böylelikle ön planda kalan Kültür Devrimi'nin önemli adamı Lin Piao 1969 yılında düşürülerek fiiliyatta Kültür Devrimi sonlandırılmıştır (Sander, 2009b: 368). İdeolojik açıdan Troçki'nin 'sürekli

²⁸ ABD ve Çin arasındaki diplomatik soğukluğun masa tenisi takımlarının maçlarıyla gelişen yumuşama sürecine atfen kullanılan bir terimdir.

²⁹ ABD açısından da Çin ile ilişkilerin yumuşaması kısa vadede ortaya çıkmamıştır. Nixon, henüz devlet başkanı değilken, 1967 yılında Foreign Affairs dergisinde yayımlanan makalesinde; uzun vadede Çin'i yalnızlık içerisinde bırakmanın çok kötü sonuçları olabileceğini ileri sürmektedir (Nixon, 1967: 121).

³⁰ Dışarda yalnızlık olarak ifade edilen bu döneme yaşanan bir dizi olaydan dolayı bu isimlendirme yapılmıştır. Bu olaylar; Endonezya'da Mao'ya yakın Komünist Parti'nin kapatılıp on binlerce komünistin öldürülmesi, Kuzey Kore ve Japonya Komünist Partileri'nin Çin'den uzaklaşması, Kuzey Vietnam Komünist Partisi'nin SSCB ile yakınlaşması ve aynı dönemde Çin'in hem ABD hem de SSCB ile arasının kötü olması sayılmaktadır (Tanilli, 2007: 256-257). İçerideki ekonomik çöküşün sebebi olarak ise 1961 yılında Kruşçev'in Çin'e yönelik yardımları kesmesi ile bu yardıma muhtaç Çin ekonomisinin yedek parça tedarikini sağlayamaması ve çoğu fabrikada üretimi mecburi olarak durdurması sayılabilmektedir (Tanilli, 2007: 256).

devrim' teziyle benzerlik gösteren Kültür Devrimi, 1976 yılında Mao'nun ölümüyle resmi olarak sona ermiştir (Tanilli, 2007: 255).

2.1.2.1.5. SSCB'den uzaklaşma ve ABD ile yakınlaşma

Kruşev döneminde bozulan Çin-SSCB ilişkileri, Kruşev sonrası dönemde de 1980'lerin ortasına kadar düzelmemiştir. Bu dönemde yaşanan Vietnam sorununa yönelik farklı bakış açıları, Bağlantısızlar Konferanslarında Çin'in etkin oluşu, bu konferansa SSCB'nin de dâhil olmak istemesi ve Çin'in Japonya ile ABD'nin yanında SSCB'nin de kendini çevrelediği yönündeki iddiaları sebebiyle SSCB karşıtı tutumunda bulunmasıyla ilişkiler yumuşama yerine daha da gerginleşmiştir (Sander, 2009b: 473-478). Çin-SSCB gerginliği, Çin açısından gerçek anlamda bir tedirginlik oluşturmuştur. Öyle ki; Çin askerî sanayisini 1964 yılında daha iç bölgelerine taşımuştur (Harris, 2014: 34). Hatta 1969 yılında Çin-SSCB sınır hattında bazı çatışmalar da yaşanmuştur. Bu manada Çin'in tedirginliği, gerçeğe uygun biçimde SSCB'nin gerçek bir tehdit olabildiğini göstermiştir.

1969 yılında yaşanan bu sınır  atışması ABD'nin de Çin politikasında değişikliğe sebep olmuştur. Bu konuda ABD'nin olay hakkında daha önce hiç görülmeyen düzeyde SSCB tarafından sürekli olarak bilgilendirilmesi, SSCB takviye birliklerinin sınıra yakın yerlerde yığınak yapması ve çatışmaların yaşandığı yerlerin Çin'in lojistik desteğine uzak mesafede bulunması ABD açısından saldırgan tarafın SSCB olduğu yönünde bir algı oluşturmuştur (Kissinger, 2012: 700).  ncesinde ABD açısından Çin'in de SSCB kadar tehlikeli olduğu algısı, yerini Çin ile ilişkilerin düzeltilmesi gerekliliğine bırakmuştur. Bu konuda ABD'nin attığı adımlardan ilki ABD vatandaşlarının Çin'e seyahat edebilmesinin önünü açması olmuştur. Bunun yanında Çin'e hububat ihracının ve Çin'den gelenlerin 100 doları geçmeyen  r nleri ABD'ye sokabilmesinin  n  açılmıştır (Kissinger, 2012: 701).

Çin açısından da ABD ile yakınlaşma istenilen bir şey olmakla birlikte, bu yakınlaşma Mao'nun 1974'te formüle ettiği 'üç Dünya Teorisi'nden de anlaşılacağı üzere pragmatik ve kuşkulu bir yakınlaşma olarak görülmüştür (Akzeybek, 2016). Esasında bu teoriye göre; ABD ve SSCB birinci dünyayı, Japonya'nın ve Batı Avrupa'nın domine ettiği gelişmiş ekonomilere sahip ancak dış politikada kısmen bağımsız davranabilen ülkeler ikinci dünyayı ve Çin liderliğindeki geri bırakılmış ekonomilere sahip ülkeler de   n c  dünyayı

oluşturmaktadır (Üngör, 2009). Yine bu açıdan bakıldığında, Çin ve ABD arasındaki yakınlaşmanın ideolojik farklılığı ortadan kaldırmadığını da söylemek gerekmektedir.

1960'lı yıllar itibariyle SSCB ile arası bozulan Çin, özellikle 1970'lerden itibaren ABD ile yakınlaşmaya başlamış, konjonktürden de yararlanarak, BM'de de temsil edilebilir hale gelmiştir (Sander, 2009b: 368). Çin, özellikle 1970'li yıllarda üçüncü dünya ile dayanışma amacıyla BM'yi bir platform olarak kullanmıştır. Çin açısından dünyayla entegrasyonun³¹ asıl olarak Deng Şiaoping döneminde başladığı varsayılsa da Çin'in BM'de temsil edilebilir hale gelmesi, ABD ile ideolojik farklılıkların bir kenara konularak diplomatik ve siyasî ilişkiler kurulması gibi örnekler göstermektedir ki, asıl olarak Mao döneminde başlatılması gerekmektedir. Aslında Mao'nun kişiliğindeki tutucu ve ideolojik tavrı, tamamen yadsınmadan Çin'in dünya ile entegrasyonu meselesinin ele alınması gerekmektedir.

1970'lerde, Uluslararası İlişkiler literatürüne 'ping-pong diplomasisi' olarak giren olay, Çin'in ABD ile ilişkilerini yumuşatmasına ve ardından BM'nin 2758 sayılı ve 25 Ekim 1971 tarihli kararıyla Tayvan'ın BM üyeliğinden ihracı ile öncesinde "de facto" tanınan ÇHC'nin "de jure" olarak da tanınması anlamına gelen, BM Güvenlik Konseyi daimî üyeliğine alınması sonucunu doğurmuştur. Bununla birlikte aynı dönemde ABD Başkanı Richard Nixon'ın Çin'i ziyaretiyle ilişkiler yeni bir boyut kazanmıştır.

Çin'in, 1970'lerden itibaren özellikle ABD ile yakınlaşması ve BM'de temsil edilebilir hale gelmesi sayesinde yalnızlıktan uzaklaşmaya başlamıştır. Bu yalnızlıktan uzaklaşma, Çin iç politikasında ekonomik, bürokratik ve siyasî sıkıntıları sona erdirmiş değildir. Mao'nun 1976 yılında hayatını kaybetmesiyle birlikte hem siyasî çalkantılar yaşanmaya başlamış hem de Deng Şiaoping dönemiyle birlikte ekonomi-politikte Çin açısından oldukça radikal kararlar alınmıştır.³²

³¹ Dünya ile entegrasyondan, özellikle Batılı ülkelerin ortaya koyduğu dünya düzeniyle uyum kastedilmektedir.

³² Siyasî çalkantılardan kastedilen parti içerisindeki güç mücadelesidir. Özellikle de Mao'nun karısının ve üç yandaşının (dörtlü çete) tutuklanması olayı vurgulanmaktadır. Bu durum, parti içerisinde radikallerin kaybetmesi anlamına gelmektedir. (Kissinger, 2015: 365-369)

2.1.2.2. Çin'in dönüşümü ve uluslararası düzene entegrasyon

Mao dönemindeki ideolojik dış politika anlayışı, Deng Şiaoping'in "de facto" olarak yönetimi devralmasıyla birlikte dönüşüm geçirmiştir. Bu yönde Harris'in ifadesine göre ÇDP, özellikle Mao ve Deng Şiaoping gibi etkili liderlerin gücü ölçüsünde şekillenmiştir. Örneğin; Mao'nun ideolojik inancı ve geleneklerine bağlılığı ÇDP'yi bu yönde etkilemekte iken, daha pragmatist olan Deng Şiaoping döneminde de ÇDP bu yönde dönüşüm geçirmiştir (Harris, 2014: 33).

Çin'de Kültür Devrimi'nin yol açtığı sorunların ardından 1977 itibariyle modernleşmeyi esas alan, yenilikçi ancak tutucu bir iç politika ile daha ılımlı bir dış politika izlenmeye başlanmıştır (Sander, 2009b: 368). Çin'de 1977'den itibaren Deng Şiaoping döneminin başladığı söylenebilmektedir. Ancak yaşanan siyasî çalkantıların ardından, özellikle 1979'da yönetimi ele almasıyla birlikte, başlattığı yenileşme ve kalkınma hareketinin stratejik hedefi, ekonomiyi güçlendirerek küresel ölçekte siyasî bir güç elde edebilmek üzerine kurgulanmıştır. Bu süreç, sırasıyla ekonomik gücü elde etmek ardından bölgesel bir güç haline gelerek sonrasında da süper güç olmak şeklindedir (Karaca, 2003: 158). Ancak İşyar'a (2013: 165-166) göre Çin açısından bu politikanın uygulamaya geçirilmesi, kendi içerisinde bir paradoksu barındırmaktadır. Şöyle ki, Çin'in açık kapı politikası uygulaması, ülkesi üzerinde uyguladığı kontrolüne zeval getirebilecektir. Nitekim 1949'dan bu yana sürdürülen baskılama politikası sonrası uygulamaya konulan açık kapı politikası hizişleşmelere yol açarak, her şeyin kontrolünün yitirilebileceği anlamına gelmektedir. Bunun yanında liberalleşme fikirleri ve yarı-kapitalizm olguları Çin açısından toplum yerine bireyi önceleyen anlayışlar olduğu için Çin açısından tehlikeli görülmektedir. Ancak Tiananmen Meydanı Olayları ile bu tezatlık ilk defa ortaya çıkmış olmasına rağmen kontrolün tamamen kaybedildiği söylenememektedir.

Şiaoping öncelikli olarak ekonomik reformlara girişmiştir. Bu reform hareketi, üç madde altında özetlenebilmektedir. İlk olarak 'Dörtlü Modernleşme Hareketi' adıyla 1979-1984 yılları arasını kapsayan kalkınma modeli hayata geçirilmiştir. Bu hareket ile tarım, sanayi, bilim ve teknoloji ile ulusal savunma alanlarında yenilenme ve gelişme amaçlanmaktadır. İkinci olarak 1984 yılındaki ÇKP 12. Merkez Komitesi toplantısında ekonomik sistemin yeniden yapılandırılmasına dair alınan karar ile (CRI Online Türkçe, 2008) Çin ekonomisi dışa açılmış ve karma ekonomik bir yapının sağlanması için uğraşmıştır. Ancak bunun

yanında Tiananmen Meydanı Olaylarının da temelinde yatan, üretimin azalması gibi sonuçları bulunan tarım üzerindeki devlet desteğinin kaldırılması uygulaması hayata geçirilmiştir. Son olarak hem parti hem de devlet içerisinde gençleştirme hareketi başlatılarak, birçok yönetici yerlerini bırakmaya zorlanmıştır. Bu gençleştirme hareketi, özellikle 1981-1985 yılları arasında uygulanmıştır (Sander, 2009b: 368-369). Yukarıda sayılan üç reform hareketi içerisinde, sosyalizmi ve piyasa ekonomisini bağdaştırabilmek adına atılan belki de en önemli adım, yerel idarelerin güçlendirilmesi girişimidir. Bu yolla, bürokratik ve merkezi yönetimin muhafazakâr yöneticileri kısmen aşılmış ve doğrudan yabancı sermaye ile yerel yönetimler arasında diyalog kurulabilmiştir (Caşın ve Kiroğlu, 2006). Ekonomik reform sayesinde hızla artan refah seviyesi, siyasî istikrarı da desteklemiştir. Ancak 10 yıllık dönemin ardından, kimi yolsuzluk haberleri sosyal tepkilere sebep olmuş ve Tiananmen Meydanı Olayları meydana gelmiştir.

Çin’de başlayan ekonomik reformlar, dış politikada da yeni açılımları beraberinde getirmiştir. Bu reformlarda Batının ekonomik yapıları örnek alınmıştır. Dış politikada, Mao döneminde başlayan devrim ihracı politikası terk edilmiştir. Bunun yanında Üçüncü Dünyacılık politikası söylem düzeyinin ötesine geçememiştir (Üngör, 2009). Batının ekonomik yapısına ayak uydurmak adına, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi Batı kurumlarından krediler alınmış ve alınan bu krediler ülkenin modernleşmesi ve teknolojik altyapının sağlanması için kullanılmıştır. Bu süreçte özellikle teknoloji ihracı için Batı ile yakın ilişkilere girilmiştir (Worden, 1983). Çin’in iç ve dış politika bağlamında yaşadığı dönüşüm, Üçüncü Dünyacılık yerine Batı ile yakınlaşma ve ideolojik tezatlıkları görmezden gelme şeklinde tezahür etmiştir. Ancak bu süreç, Tiananmen Meydanı Olaylarına kadar sürmüştür.

2.1.2.2.1. Tiananmen Meydanı Olayları

Deng Şiaoping ile birlikte başlayan reform hareketleri sonrasında temelde üretimde meydana gelen sıkıntılar, 1987 yılı itibarıyla öğrenci hareketlerine sebep olmuştur. Bu hareket, ilerleyen zamanlarda aydın kesim ve işçiler tarafından da desteklenmiştir. 1989 yılında Tiananmen Meydanı Olayları olarak bilinen ve kanlı biçimde bastırılan öğrenci ayaklanmalarının temelinde, açık kapı politikasının yol açtığı üretimin artan tüketimi karşılayamaması sorunu yer almaktadır (Sander, 2009b: 368).

4 Mayıs 1989 tarihinde Pekin’de demokratik reform isteğiyle protestolar başlamıştır. Bu protestolar özellikle Gorbaçov’un Çin’i ziyaret ettiği 15-18 Mayıs 1989 tarihlerinde daha da şiddetlenmiştir. Bu zamana denk getirilmesinin altında, Gorbaçov’un SSCB’de yaptığı demokratikleşme hareketinin Çin’de de talep edilmesi yatmaktadır. Bunun yanında göstericiler, Deng Şiaoping başta olmak üzere bir kısım yöneticinin görevlerini bırakmalarını talep etmişlerdir. Bunun üzerine Çin yönetimi, sıkıyönetim ilan ederek, 3-4 Haziran tarihlerinde olayları kanlı bir biçimde bastırmıştır. Bu olaylar esnasında 5.000 civarında insanın öldüğü ve 10.000 civarında insanın da yaralandığını iddia edilmektedir (Sander, 2009b: 369).

Çin, Tiananmen Meydanı Olayları sonrasında, özellikle ABD ve Batı dünyasından büyük tepki ile karşılaşmıştır. Dolayısıyla reformlar nedeniyle yüzünü Batı’ya dönen Çin’in bu dönemde tekrar Üçüncü Dünyacılık politikasına yöneldiği görülmektedir (Üngör, 2009). Bunun yanında 1990’lı yıllarda ekonomik reformlarının meyvelerini toplamaya başlayan ÇHC, önemli büyüme rakamları ve dolayısıyla ekonomik güçlenmesi sayesinde siyasî krizi daha rahat atlatabilmiştir.

1990’lı yıllar boyunca ekonomik büyümesini sürdürmekle birlikte Batı tarafından çeşitli kısıtlamalara tâbi tutulan Çin yönetimi, daha çok üçüncü dünyaya yaklaşarak, yalnızlıktan uzaklaşmaya ve çok yönlü bir dış politika izleyerek tekrar kaldığı yerden devam etmeye çabalamıştır. Bu çabanın da meyvelerini zamanla almış görünmektedir. Bu küresel vizyonun yanında 1997 yılında hayatını kaybetmeden önceki belki de en önemli başarısı olan Hong Kong’un geri kazanılması meselesi için Deng Şiaoping büyük çaba sarf etmiştir (Wasserstrom, 2015: 105). Bizzat bu konuyla ilgilenen Deng Şiaoping’in hayatı başarısını görmeye yetmemiştir. Deng Şiaoping’den sonra zaten resmi olarak başta bulunan Jiang Zemin de Deng Şiaoping’in politikalarını sürdürme yolunda kararlılık göstermiştir. Çin’i XXI. yüzyıla taşıyan liderlerden biri olan Jiang Zemin, Deng Şiaoping’in gölgesinde kalmasına rağmen, uluslararası organizasyonlara öncülük etmesiyle ve işbirliği için dünyanın çeşitli ülkeleriyle yakınlaşması bağlamında değerli uygulamalar geliştirmiştir. Nitekim halefi olan Hu Cintao da selefinin izinden gitmiştir.

2.1.2.3. XXI. yüzyılın modern Çin'i

2.1.2.3.1. Devlet yönetimi

Çin'in siyasî yapısı, tek parti yönetimine (ÇKP) dayanmaktadır. Devlet politikaları ÇKP aracılığıyla uygulanmaktadır. Yani devlet ve parti bütünleşmiştir. Örneğin ÇHC Devlet Başkanı, aynı zamanda ÇKP Genel Sekreteri'dir. Bu bütünleşme, Anayasa'da da yer almaktadır. Çin'de geçerli olan Anayasa 1982'de dönüşen Çin'e hukukî olarak uymak adına değiştirilmiştir. Bunun yanında günümüze kadar dört kere üzerinde değişiklikler yapılan Anayasa halen yürürlükte (NPC, 2017). Anayasa'ya göre devletin merkez organları; Ulusal Halk Kongresi (UHK), ÇHC Devlet Başkanlığı, Devlet Konseyi, Merkezi Askerî Komisyon, Yüksek Mahkeme ve Başsavcılıktır.

Anayasa'da ilk sırada sayılan ve büyük yetkileri bulunan, Çin'de devlet yönetiminin en üst idaresi UHK'dir (meclis). Neredeyse tüm iktidar odaklarının seçildiği, Anayasa'nın değiştirilmesini tekelinde bulunduran UHK'nin, ÇKP ve hükûmetin en üst düzey yöneticileri başta olmak üzere atama, görevden alma, önemli yasaları çıkarma gibi çok geniş yetkileri bulunmaktadır. Bunun yanında UHK, beş senede bir seçilmektedir; ancak genel seçim uygulaması yoktur. Bunun yerine UHK üyeleri, ÇKP tarafından seçilen temsilcilerden oluşmaktadır ve 2013-2018 dönemi için yapılan son seçimlerde de toplamda 2987 milletvekili seçilmiştir (The State Council, 2014).

Mao ve Deng Şiaoping'den sonra Çin'in karizmatik liderliğinin karar verme sürecindeki etkisi kısmen düşmeye başlamıştır.³³ Ancak UHK tarafından seçilen ÇHC Devlet Başkanlığı yani; ÇKP ve hükûmetin yönetimi için yapılan seçimlere bakıldığında %99'un üzerinde bir oranla tek adayın lehine seçimlerin sonuçlandığı görülmektedir (BBC, 2013). Bu sonuçlara göre Çin devlet yönetiminde karizmatik liderliğin etkin olmaya devam ettiği de ileri sürülebilmektedir.

Karizmatik liderlik, Mao veya Şiaoping dönemi kadar olmasa da Çin yönetimi ve karar verme sürecindeki etkisi açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bunun yanında

³³ Karizmatik liderlik; özellikle destekleyicileri tarafından kendisine üstün özellikler yüklenen, karizmasının etkisiyle yanlış da olsa kararlarının desteklenmesini sağlayabilme, aldığı kararların radikal olarak nitelenebilmesi gibi özellikleri taşımaktadır. İdeolojiden öte karar almada daha pragmatisttirler ve destekleyicilerini konsolide etmede daha başarılıdırlar. Destekçileri kendisiyle çok yakın bir özdeşleşme kurarlar ve destekleyicilerinin lidere yönelik yoğun saygısı söz konusudur (Aykanat ve Yıldız, 2016).

yönetim sisteminde yeni vizyonla birlikte karar verme sürecinde diğer aktörlerin (kurumlar, meclisler, bürokratlar vs.) rollerinin de arttığını vurgulamak gerekmektedir. Bu durumun belki de en önemli sebebi, karar verme süreçlerinin daha kurumsal hale getirilmesidir (Harris, 2014: 44).

Anayasa'ya göre devlet yönetimi ve politikaların oluşturulması, Devlet Konseyi ve ÇKP Merkez Komitesi'nce yapılmakta, Politbüro Daimî Komitesi'nce de yürütülmektedir. Devlet Konseyi (hükûmet), devlet idaresinin ve yürütme erkinin en üst organıdır. Devlet Konseyi hükûmet işlerini takip etmekte, 4 Başbakan Yardımcısı, 4 Konsey üyesi, 25 Bakan'dan oluşmakta ve başında Başbakan bulunmaktadır. Ayrıca Devlet Konseyi'nin, idarî mevzuata ilişkin yasama işlemlerini gerçekleştirme yetkisi bulunmaktadır. Bunun içeriğinde ekonomi, diplomatik ilişkiler ve toplumsal konular yer almaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2017). Politbüro Daimî Komitesi ise, hükûmetin de üzerinde bir kurum olup, ülkeyi ilgilendiren önemli konularda son söz sahibidir. Yedi üyeden oluşan Daimî Komite'nin başkanı, Devlet Başkanı'dır. Bunun yanında Başbakanın da dâhil olduğu Daimî Komite'nin üyelerinin tümü devlet liderleri olarak kabul edilmektedir.

Yukarıda temel organları ve Anayasa'sı hakkında bilgi verilen Çin'in, özelde dış politikasının nasıl oluşturulduğu konusunda hukukî zemin gösterilmeye çalışılmıştır. Bunun dışında karar verme aşamasında tüm kurumların yetkisi bulunmaktadır. Ancak hükûmet ve devlet başkanı kuşkusuz daha etkilidir. Özellikle son 35 yıllık dönemde Çin'in dönüşümüne uygun biçimde, dış politika karar alma sürecinde bazı aktörlerin etkisinin arttığı görülmektedir. Örneğin Politbüro Daimî Komitesi dış politika konusunda nihai karar verici olmasına rağmen Ticaret Bakanlığı, Halkın Kurtuluş Ordusu, Çin Halk Bankası (Çin Merkez Bankası) etkili dış politika aktörleri olarak ortaya çıkmaktadır. Sivil toplumun ve iletişim dünyasında meydana gelen değişimlerin etkisiyle, kamuoyuna bildirimler ve açıklamalar yapılmasına yönelik kısmi şeffaflaşma söz konusu olmuştur. Dolayısıyla kamuoyu, medya, iş dünyası, akademi camiası ve yerel hükûmetler de dış politika yapım sürecinde dolaylı olarak etkili bir aktör haline gelmiştir (Jakobson ve Knox, 2010). Tüm bu hukukî yetkilere rağmen, reelpolitikte de Çin'in dış politika sürecinin, dar bir elit arasında ve parti sistemi içinde gerçekleşiyor olduğu inancı daha çok kabul görmektedir. Bu yüzden Çin devletinde kimin ve neyin dış politikayı tam olarak etkilediğini ayırt etmek güçtür (Blaauw, 2013: 4). Bunu dikkate alarak dış politika karar vericilerinin, özellikle XXI. yüzyıl itibarıyla ortaya konan temel dış politika uygulamalarını incelemek gerekmektedir.

2.1.2.3.2. Yükselen güç Çin

1978 yılında başlayan dışa açılma ve reform hareketleri, sosyalist piyasa ekonomisini sağlayarak, günümüzdeki Çin siyasal ve ekonomik yapısını meydana getirmiştir. ÇHC yönetimi açısından gerekli görüldüğü yerlerde yeni düzenlemelere gidilerek sistemin iyileştirilmesi ve Deng Şiaoping'in başlattığı hareketin sürdürüldüğü görülmektedir.

XXI. yüzyıla gelindiğinde Çin'in dış politikasında büyüyen ekonominin ihtiyacı olan hammadde ve enerji ihtiyacının karşılanması büyük önem arz eder hale gelmiştir. Bunun yanında üretim gücü artan Çin'in pazar ihtiyacı da bu bağlamda önem kazanmıştır. Dolayısıyla XXI. yüzyıl itibariyle ideolojik dış politika, yerini tamamıyla pragmatist bir dış politika anlayışına bırakmıştır. Bu dönemde ÇHC'nin dış politikasında temel ilkeler; kazan-kazan ve eşitlik söylemleri üzerine kurulmuştur. Bu söylemlerin arka planında büyüyen ekonomiyi, siyasî bağlamda sürdürülebilir kılma stratejisi yatmaktadır. Söylemsel pratikler olarak da Barışçıl Gelişme ve Uyumlu Dünya söylemleri ÇDP'nin dönüşümüyle ortaya çıkmıştır. Bu söylemler aynı zamanda Çin'in kamu diplomasisi bağlamında oluşturduğu dış politika söylemleridir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Çin'in yükselişi ve ABD ile rekabeti çokça tartışılmaktadır (Kiliptari, 2013). ABD ile rekabetin ötesinde küresel bağlamda bir güç haline gelen Çin, Rusya Federasyonu ve Orta Asya ülkeleriyle işbirliğine girerek çok yönlü bir dış politika izlemeye yönelmiştir. Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) de bu dönemde kurulmuştur.³⁴ Bunun yanında Çin, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ile yakın ilişkilere girerek de Asya'da söz sahibi olmaya başlamıştır.³⁵

ÇDP'yi, küresel ölçekte iki kapsamda ele almak gerekmektedir. İlk olarak Çin'in, stratejik bir açılımla küreselleşen dünya ile bütünleşmeye gayreti vurgulanmaktadır. İkinci olarak ise Çin'in kendi gelişiminin ve refahının, dünyanın da ihtiyaç duyduğu istikrar ve güvenliğe katkı sağlayacağı vurgusuyla hareket etmektedir (Kiliptari, 2013). Bu boyutlarıyla birlikte değerlendirildiğinde ÇDP'nin ileriki bölümlerde bahsedilen “Barışçıl

³⁴ 1996 yılında ortaya çıkan bu yapılanma Şanghay Beşlisi olarak anılmıştır. 2001 itibariyle de Şanghay İşbirliği Örgütü adını almıştır. 2018 itibariyle üye ülkeler; ÇHC, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Özbekistan, Hindistan ve Pakistan'dır (The Shanghai Cooperation Organisation, 2018).

³⁵ ASEAN, 8 Ağustos 1967 tarihinde kurulmuştur. 2016 itibariyle üye ülkeler; Brunei, Endonezya, Filipinler, Kamboçya, Laos, Malezya, Myanmar, Singapur, Tayland ve Vietnam'dır. ASEAN+3 Forumu ile ÇHC, Güney Kore ve Japonya da ASEAN içerisinde etkin rol oynamaktadırlar (ASEAN, 2018)

Gelişme” ve “Uyumlu Dünya” söylemleri tutarlı bir hal almaktadır. Elbette ki, bu söylemler Çin’in dış ve iç politikasındaki uygulamalarının eleştirisine engel olmamaktadır. Çin, dış politikada her iki boyutta ilerleme sağlayabilmek ve dış politikasını uygulamada da uyumlu hale getirebilmek için, 1978 yılından bu yana sürdürdüğü politikaları (özellikle de ekonomik politikaları) tutarlı bir şekilde devam ettirmektedir.

2.1.2.3.3. Yükselişin temel dinamiği: ekonomi

Çin’in ekonomik yapılanmasının ihracata dayalı bir sistem üzerine oturtulması, reform hareketleri sonrası ülkeye yatırımın çekilebilmesi ile mümkün olmuştur. Yabancı yatırımcıyı ülkeye çeken en önemli sebep; yaygın kaniye göre, işgücünün oldukça ucuz olmasıdır. Bunu destekleyici olarak da sağlık sigorta primlerinin düşük olmasını ve büyük firmaların bant sistemi bile kurmaya gerek görmemeleri gösterilmektedir (Alpay, 2009). Bu kanının aksine, Arrighi de Çin’i yabancı sermaye açısından cazip kılan başlıca etkenin bu ülkenin hacimli ve düşük ücretli işgücü rezervi olmadığını iddia etmektedir. Arrighi’ye (2009: 353) göre;

Bu türden rezervler dünyanın her yerinde bol miktarda vardır; fakat hiçbir yerde bunlar sermayeyi Çin işgücü kadar kendilerine çekememişlerdir. Bizim buradaki tezimiz şudur: Çin’deki işgücü rezervinin asıl cazibesi onun -sağlık, eğitim ve özyönetim kapasitesi açısından- yüksek nitelikli oluşundan kaynaklanmaktadır; buna bu rezervlerin bizzat Çin içerisinde üretken bir biçimde harekete geçirilmesini sağlayan arz ve talep koşullarının hızla gelişmesini de eklememiz gerekir. Ancak bu kombinasyonu yaratan şey yabancı sermaye değil, ÇHC’yi doğuran devrimci gelenek de dâhil olmak üzere, yerli geleneklere dayanan bir kalkınma sürecidir. Yabancı sermaye bu süreçte sonradan müdahil olmuş, onu kimi yönlerden desteklerken, kimi yönlerden baltalamıştır.

Çin, ucuz işgücü, teşvikler ve bunu sağlayan yapısal reformlar sayesinde 2010 yılı itibariyle Japonya’yı geçerek ekonomik büyüklükte dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline gelmiştir (Çınar, 2013). Bunun yanında öngörülere göre dünyanın en büyük ekonomisi olan ABD’yi de uzun dönemde de olsa, geçeceği tahmin edilmektedir.³⁶ Çin’in bu durumu sürdürülebilir kılabilmesi, enerji ve hammaddenin temini ile ürettiği malları ulaştıracağı pazarlar konusunda sıkıntı yaşamamasına bağlıdır.

³⁶ Arrighi’ye (2009: 21-22) göre Çin’in ulaşmış olduğu askerî güç, ABD’ninkiyle boy ölçüşemese ve imalat sanayisinin büyümesi hala ABD pazarına yaptığı ihracata dayansa da ABD de aynı ölçüde Çin’e bağımlıdır. ABD’nin zenginliğinin ve gücünün ucuz Çin mallarının ithaline ve Çin’in ABD bonoları almasına bağlı olması bunun en önemli göstergesidir. Aynı zamanda Çin, gün geçtikçe ABD’nin yerini alarak; Doğu Asya ve diğer bölgelerdeki ticarî ve ekonomik genişlemenin ana itici gücü haline gelmektedir.

Çin'in günümüzde sürekli büyüme gösteren ekonomisi, dış politikasını da bu yönde etkilemiştir. Bu yüzden dış politika öncelikleri ekonomik önceliklere göre belirlenir hale gelmiştir. Bu yönden Çin ekonomisi için elzem olan; hammadde, enerji ve pazar ihtiyacını ÇDP'de de önemli meseleler haline gelmektedir. Siyasî yönden ilişkilerin sorunlu olmadığı ülkeler, yakın coğrafya ve üçüncü dünya ülkeleri ile ilişkiler bu dış politika temelinde ilerlemektedir. Bunun yanında Çin, ABD ve diğer Batılı ülkelerle ilişkilerde de ekonomik temelde ciddi anlamda ilerleme sağlamıştır.

Çin'in iç piyasadaki enerji tedariki büyük oranda kömüre dayanmaktadır (Tamçelik ve Akkaya, 2014: 337). Kömürün hem daha maliyetli olması hem de çevreye verdiği zararın büyüklüğü göz önüne alınarak, Çin'in daha çok doğalgaz, yenilenebilir enerji ve petrole yöneldiği görülmektedir. Stratejik açıdan günümüzde Çin açısından hayati önemde olan petrol ve doğalgazın tedariki konusunda Çin'in kaynak çeşitlemesine ve enerjinin ulaştırılmasının daha güvenilir hale getirilmesine yoğun çaba sarf ettiği gözlemlenmektedir. Bu konuda özellikle üçüncü dünya ülkeleri, Çin açısından stratejik bulunmaktadır.³⁷

Çin enerji güvenliği bağlamında dış politikasında çeşitli risk ve tehditlerle karşı karşıyadır. Bu risk ve faktörler; enerji kaynağını çeşitlendirme ve enerjiyi kaynağından elde etme sıkıntısı, kaynak ülkelerin istikrarsızlığı ve bu durumun enerji fiyatlarına etkisi, küresel ısınma, çevre gibi konular üzerinden uluslararası kamuoyunun oluşturduğu baskı, enerji fiyatlarının başta ABD olmak üzere diğer aktörler tarafından belirlenmesi ve/veya manipüle edilmesi, dünya deniz yolları üzerindeki ABD egemenliğinin oluşturduğu tehdit algısı şeklinde sayılabilmektedir (Akzeybek, 2016).

Çin'in, bu risk ve tehditleri aşmak adına, küresel petrol kaynaklarına ulaşarak enerji ihtiyacını karşılama yönünde attığı ilk somut adım ise 2002 yılında uygulamaya sokulan "dışarıya açılma" politikasıdır. Bu yeni stratejiye göre üç ulusal petrol şirketi,³⁸ dış piyasalarda petrol hisseleri satın alarak, petrol arama çalışmalarına katılarak ve uygun bölgelerde petrol boru hatları inşa ederek, Çin'in petrol güvenliğini sağlamak üzere

³⁷ Çin'in gün geçtikçe artan enerji ihtiyacını karşılamak açısından da özellikle üçüncü dünya ülkeleri ile girdiği yakın ilişkiler kaynak kapışması ya da sömürgecilik bağlamında eleştirilmektedir (Klare ve Volman, 2006).

³⁸ Bu şirketler; Çin Ulusal Petrol Şirketi (CNPC), Çin Petrokimya Şirketi (SINOPEC) ve Çin Ulusal Off-shore Petrol Şirketi'dir (CNOOC).

harekete geçmişlerdir (Akzeybek, 2016). Petrole yönelik kurulan bu şirketler, aynı zamanda ÇDP açısından diplomatlar gibi çalışarak, ÇDP'ye uygun hareket etmektedirler.

Çin, 2013 yılına gelindiğinde, küresel ekonomik bir güç olarak eski ticaret yollarını canlandırma adına, Yeni İpek Yolu Projesi'ni hayata geçirmiştir (Bruce-Lockhart, 2016). Çin bu proje için 40 milyar dolarlık bir bütçe ayırmıştır (Caixin Online, 2014). Bu proje ile Çin'den Birleşik Krallık'a kadar bir kara ağı ve deniz ağı şeklinde tarihî ipek yolunun yeniden canlandırılması söz konusudur. Çin'in öncülüğünde kurulan Asya Altyapı Yatırım Bankası da bu projenin büyük bir kısmının finansmanını üstlenmiştir (Norton, 2015: 8). Muhtemelen Çin'in son dönemlerdeki en önemli dış politika projesi olacak bu çalışma ile Çin; Asya, Afrika ve Avrupa arasında önemli kalkınma noktaları oluşturularak alternatif ticaret merkezleri oluşturulmasını ve böylelikle daha rahat yatırım ve iş olanakları ortaya çıkaracaktır (Xinhuanet, 2015). Bu açıdan özellikle BRICS³⁹ ortaklığı ve Çin'in, Hindistan ve Rusya ile yakın işbirliği ile (Dünya Bülteni, 2015) ABD'nin egemen güç algısına yönelik bir meydan okuma olarak değerlendirilmektedir.⁴⁰

Çin, enerjiyi temin konusunda sürdürdüğüne benzer biçimde, hammadde ihtiyacı ve pazar temini konusunda da çeşitli politikalar sürdürmektedir. Hammadde açısından özellikle üçüncü dünya ülkeleri ile sürdürülen ilişkiler, hammadde teminin çeşitlendirilmesi ve artırılması konusunda büyük önem arz etmektedir. Benzer şekilde, pazar ihtiyacı açısından da neredeyse tüm dünyaya ihracatta bulunan Çin, gün geçtikçe artan üretimine karşılık, pazar temini konusunda sıkıntı yaşamamak adına, gelişmekte olan ülkelerle ve üçüncü dünya ülkeleriyle ilişkilerini yakın tutmaktadır.

Çin açısından yukarıda sayılan ekonomik parametreler sağlandığı sürece dolaylı olarak siyasî istikrar da korunmuş olacaktır. Bunun yanında zaten ÇKP'nin Çin'deki gücü ve etkinliği tartışmasız biçimde iktidarın tek iradesi biçiminde tezahür etmektedir. Ancak uluslararası arenada da kimi konularda desteğe ihtiyacı bulunan Çin, özellikle üçüncü dünya dayanışması ile bunu her platformda sağlamaya çabalamaktadır.

³⁹ BRICS kapsamında bulunan ülkeler; Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'dır.

⁴⁰ İşyar; (2013: 181) Rusya ve Çin'in tek başına ABD'ye karşı meydan okuyabilecek güçte olmadığını, ancak; birlikte hareket ederek, ortak irade gösterdikleri takdirde en azından Orta Asya'dan ABD'yi uzaklaştırabileceklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda; ŞİÖ, BRICS ve son olarak yeni İpek Yolu Projesi ve diğer dış politika meselelerinde yakın işbirliği gerçek manada bir meydan okuma olarak görülebilmektedir.

2.2. Yumuşak Güç Uygulamalarının Çin Dış Politikasındaki Yeri

Çin'in yumuşak güç uygulamaları son yıllarda hızla artmaktadır. Ancak yumuşak güç uygulaması olarak ifade edilebilecek faaliyetlerin ilkinde Han Hanedanlığı döneminde rastlanmaktadır (Türker, 2013). O dönemde Çin sınırlarını tehdit eden düşmanlarla ittifak kurmak için “diplomat gelinler” adıyla adlandırılan Çinli prenseslerin gelin olarak gönderilmesi gösterilmektedir (Reese, 2000). Nitekim gönderilen gelinler yanında büyük bir çeyiz de götürmektedir. Bu vesileyle hem barış sağlanmakta hem de oluşturulan ittifak sayesinde ticarî ilişkiler gelişmektedir. Eski İngiliz şiirlerinde de bu kadınlardan ‘barış dokumacıları’ olarak bahsedilmektedir. Bunun yanında Çin'in yüzyıllar boyunca devam eden yumuşak güç uygulamaları da mevcuttur. Bunlar; Çin'in ünlü misafirperverliği ve kültüründen gelen zenginlikten beslenmektedir (Rawnsley, 2009: 284). Çin özellikle Afyon Savaşı'yla başlayan dönemde misafirperverliği sebebiyle sömürgecilikle sert bir biçimde karşılaşmıştır.

ÇHC'nin kurulmasından önceki dönemde ÇKP, Kuamintang'a karşı iktidar mücadelesi vermiştir. Bu dönem aynı zamanda Japonya'nın da Çin'i istila ettiği ve Kuamintang ile ÇKP'nin Japonya'ya karşı birlikte mücadeleye giriştiği dönemdir. ÇKP bu dönemi kamu diplomasisinden öte propaganda yöntemiyle de olsa ulusal ve uluslararası destek görebilmek açısından iyi değerlendirmiştir (Lee, 2009: 6). Bu yönüyle bilinen en önemli örnek, ÇKP'nin Edgar Snow isminde önemli bir gazeteciyi ağırlamış olmasıdır. Bu süreçte bir yazı dizisi kaleme alan Snow, dünyanın ÇKP'den doğrudan haberler almasını sağlamıştır (Snow E., 1968: 11). Kuomintang'ın ÇKP'ye yönelik kara propagandasına karşılık, ÇKP'nin uyguladığı bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak bu olay ilk sayılmaktadır.

1949 yılı itibarıyla Mao'nun Çin'de tek iktidar odağı haline gelmesiyle birlikte kamu diplomasisinden daha çok propaganda teknikleri kullanılmıştır. Ülkede hem yabancılar hem de vatandaşlar açısından bilgiye erişim konusunda çeşitli sınırlamalar getirilmiştir (Sak, 2014). Ayrıca belirli gazetecilerin ülkeye girişine izin verilmiştir. Uluslararası alanda daha çok Tayvan'ın zayıflatılmasına yönelik kampanyalar yürütülmüştür. Bu konuda özellikle Doğu Asya, daha sonra Latin Amerika ve Afrika'da yer alan ülkelerde yoğun propaganda faaliyetlerinde bulunulmuştur (Cull, 2008: 127).

1966 yılında başlayan Kültür Devrimi ülke içinde karışıklığın artmasına neden olmuştur. Yaşanan olaylara rağmen Mao, Amerikan karşıtı olan politikasını 1968 yılına kadar değiştirmemiştir. Ancak 1968 yılında yaşanan “Prag Baharı”, Çin tarafında SSCB’ye yönelik kaygıyı artırmıştır. Bunun yanında Çin’in, SSCB ile Kuzey Mançurya’da yaşanan sınır çatışması, Çin’in dış politikasını yeniden şekillendiren olay olmuştur (Lee, 2009: 8). Bu olaydan sonra Çin, Moskova’yı kendisi için en tehlikeli ülke olarak görmeye başlamıştır. Hem ABD hem de SSCB’ye aynı anda karşı duracak kadar güçlü olmadığından ABD ile ilişkilerini normalleştirme kararı almıştır. Bu süreç, Çin’in yumuşak güç uygulamalarına tekrar yoğunlaşması için zemin hazırlamıştır.

İlk olarak Çin tarafından ABD’de saygın bir gazeteci olarak görülen Edgar Snow⁴¹ 1970 yılında Çin Bağımsızlık Günü’nde geçit törenlerini izlemesi için davet edilmiş ve sonrasında Mao ile röportaj da yapmıştır. Bu röportajda Mao, Nixon’ı Çin’e davet etmiştir. Ancak Nixon’ın bu davetten haberi olmamıştır (Kissinger, 2012: 704). Bunun yanında Çin masa tenisi takımı, Japonya’nın Nagoya şehrindeki yarışmaya katıldığında Amerikan masa tenisi takımını ve birkaç gazeteciyi ülkesine davet etmiştir. Nisan 1971’de, Amerikan masa tenisi takımı ve bazı gazeteciler, ilk Amerikan sivil grubu olarak Çin’i ziyaret etmiştir. Ardından Çin masa tenisi takımı da Amerika’yı ziyaret etmiştir. Sonraları ping-pong diplomasisi olarak anılan bu ziyaretler sayesinde ilişkiler yumuşamış ardından, 25 Ekim 1971 tarihinde ÇHC, BM’de temsil edilmeye başlamıştır. Ertesi sene ise ABD Başkanı Richard Nixon Çin’i ziyaret eden ilk ABD devlet başkanı olarak kamu diplomasisi aracılığıyla yumuşayan ilişkileri, devlet politikası nezdinde olumlu cevap vermiş olmaktadır (Semler ve Strasser, 2014). Çin, Nixon’un bu ziyareti sırasında, Çin’in ulusal simgesi haline gelen pandalardan “Lingling” ve “Xingxing” isminde iki pandayı Amerikan halkına armağan ederek, sonrasında ABD’ye göndermiştir (Lee, 2009: 9). Böylelikle ABD ile yakınlaşma kamu diplomasisi bağlamında yine diplomasi uygulamaları olarak ifade edilebilecek ping-pong diplomasi ve panda diplomasisi ile gün yüzüne çıkmıştır.

Çin’in kuruluşundan bu yana sürdürdüğü Üçüncü Dünyacılık söylemi Çin’e Afrika, Latin Amerika ve Asya’da nüfuz kazandırmıştır. Bu söylemle birlikte Çin, bir nevi azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hamiliğine soyunmuştur (Lee, 2009: 9). Özellikle BM üyeliğine dâhil edilmesiyle birlikte, Çin’in burayı da bir nevi dayanışma platformu olarak

⁴¹ Kissinger’a (2012: 704) göre ABD’de Çinli komünistlere karşı sempati besleyen ve komünistlerin aleti olduğunu düşünülen bir gazeteci olarak görülmektedir.

değerlendirdiği görülmektedir. Dış politik söylemler özellikle iletişimin günümüzdeki gibi bireyden bireye şeklinde olan boyutuna nazaran kısıtlı olmasından dolayı, daha çok hükûmetler arası bir ilişki boyutuyla ilerlemiştir. Ancak televizyon (TV) ve radyo sayesinde de kısıtlı imkânlarla rağmen kamu diplomasisi uygulamalarına rastlanmaktadır. Bu açıdan Çin'in özellikle üçüncü dünya ülkeleri üzerinde önemli ölçüde yumuşak güç sahibi olduğu söylenebilmektedir.

Ancak, 1989 yılına gelindiğinde, Tiananmen Meydanı Olaylarının sert bir biçimde bastırılması, Çin'in olumlu imajının alaşağı olmasına sebep olmuştur. Sonrasında Çin, imajını düzeltebilmek için çokça uğraş vermek zorunda kalmıştır. Bu konuda dünyanın en büyük halkla ilişkiler şirketlerinden biri olan "Hill & Knowlton" şirketi ile anlaşmıştır (d'Hooghe, 2005: 92). Bu olay, Çin'in kamu diplomasisi faaliyetlerinde bir dönüm noktası olarak görülmektedir.

2.2.1. Teorik Altyapısı

Çin'de yumuşak güçle ilgili bilinen ilk makale, Wang Huning tarafından yazılmıştır. 1993'te yayımlanan makalede Wang, kültürün bir devletin yumuşak gücünün ana kaynağı olduğunu savunmaktadır (Li M. , 2009: 25). Bu çalışmanın arkasından Çin'de de popüler hale gelen yumuşak güç kavramı daha çok kültürel güç üzerinden okunmuştur. Taoizm, Konfüçyüsçülük, Budizm başta olmak üzere birçok kültürel değerlere göndermelerde bulunarak bir yumuşak güç konsepti oluşturulmaya çalışılmıştır.⁴² Günümüzde ise, Nye'in konseptine daha yakın biçimde kültürün yanına, ekonomi, eğitim ve iletişim de dâhil edilerek büyük bir konsept halini almıştır. Bununla birlikte kültürel faaliyetler ve kültürün tanıtımı halen geniş kapsamda yumuşak gücün karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Çin'in artan ekonomik gücü, küresel boyutta Çin'in artan siyasî ve askerî gücünü beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla sert güç bağlamında XXI. yüzyılın yükselen bir gücü olarak ortaya çıkan ÇHC, küresel güç dengesini de değiştirmiştir. Enformasyonun ve iletişimin boyutunun hızla arttığı günümüzde sert gücün yanında akıllıca kullanılması gereken yumuşak güç unsurlarının önem kazandığı da görülmektedir. Çin'in de bu konuda

⁴² Konfüçyüs (M.Ö. 551-479) bu akıma adını veren kişidir. Yazılı hiçbir metin bırakmamasına ve doktrininin çok sonraları aktarılmış olmasına rağmen onun tarafından temsil edilen sınıfın, yani Çin entelektüellerinin dayanağı olarak bu sistemin kurucusu sayılmaktadır (Kissinger, 2015: 35-39)

önemli adımları olmuştur. Çin'in kamu diplomasisi faaliyetlerinin de dünyanın çoğu ülkesinde olduğu gibi sosyal ve kültürel dokuya uygun yapıldığı söylenebilmektedir.

Yumuşak güç bağlamında özellikle kültür unsurlarına ağırlık veren Çin, temelde Konfüçyüs felsefesine göre hareket etmekte aynı zamanda da Konfüçyüs'ü bir kültür unsuru olarak kullanmaktadır. Bu konuda, kültürel bakımdan Konfüçyüsçülük'ün tanıtıldığı, ejderhanın kültürel simge olarak her alanda kullanıldığı ve Çin'in tanıtımı için çok çeşitli alanlarda görüldüğünü söylemek mümkündür. Ancak şunu da belirtmekte fayda bulunmaktadır. ÇKP ideolojik bağlamda Konfüçyüs felsefesine zıt olmakla birlikte, özellikle Mao sonrası dönemde bu felsefeden faydalanır olmuştur. Bu faydalanma her devlet yönetimi açısından tercih edilen bir söylem olan 'itaati' emretmesi sebebiyle Konfüçyüs felsefene yönelimde etkili olmuştur (Pekcan, 2017).

Çin'in yumuşak güç uygulamalarında kullandığı kültürel manzumenin temelinde yer alan Konfüçyüs felsefesinin ne olduğunu değerlendirmekte fayda vardır. Konfüçyüsçülük, dünyanın akılcı açıdan açıklanmasına yönelik bir deneme olmanın yanında, siyasal ve toplumsal ahlâk kurallarını içerisinde barındırmaktadır. Konfüçyüsçülük, çoğu zaman iddia edildiği gibi gerçek bir din olmamakla beraber, kuşkuçuluk ve hatta bilinmezlikle uyum sağlayan felsefi bir tutumdur (Braudel, 2014: 209). Konfüçyüsçülük, temelde okumuşlar sınıfının (yüksek bürokratlar) ifade biçimidir. Yüksek bürokratlar, feodal parçalanmadan sonra yavaş yavaş örgütlenen Çin'in yeni siyasal ve toplumsal düzenin temsilcileridirler. Sonuç olarak bu temsilciler, yeni Çin'in yöneticileri ve memurlarıdır (Braudel, 2014: 210). Konfüçyüsçülük ilkel halk inanışlarının karşısında, entelektüel açıdan üstün zihinlerin doktrini ve dünyanın açıklanma çabasıdır (Braudel, 2014: 211). Konfüçyüsçülük, aynı zamanda tam bir statükoculuk içerisinde yer alan, düzen kurucu ya da koruyucularının kendilerini bu kurallar manzumesinden uzak tutmalarına tepki gösterebilecek bir ahlâka ulaşmayı amaçlamaktadır (Braudel, 2014: 213).

Konfüçyüs'e ve Konfüçyüsçülük'e ÇHC açısından, özellikle XXI. yüzyılla birlikte kültürel bir imge olarak önem gösterilmiştir. 2011 yılında Çin'in en önemli meydanına Konfüçyüs heykeli dikilmiştir (The Economist, 2011). Konfüçyüs, gitgide Çin'in yumuşak güç sembolü haline gelmiştir. Çin açısından Konfüçyüs felsefesi, barındırdığı kültürel değerlerle anlamlıdır. Bu bağlamda aile, etik değerler, bireysellikten öte topluluk ve topluluğa duyulan aidiyet hem bireysel hem toplumsal düzen ve uyum, disiplinli ve yoğun

çalışma, kanaatkârlık ve son olarak eğitim, Konfüçyüs felsefesinin değerlerini oluşturmaktadır (Park ve Shin, 2004: 3).

Konfüçyüs felsefesi, dış politika bağlamında Çin'in temel ilkelerini ortaya koymaktadır. Bu ilkeler; komşularla barış içinde bir arada yaşama, onlara refah getirme, onların güvenliğini sağlama, Barışçıl Gelişme ve son olarak Uyumlu Dünya söylemleridir (Cho ve Jeong, 2008). Bu ilkeler Konfüçyüs felsefesini bilen Doğu Asya ülkeleri açısından daha anlamlı okunmaktadır. Bu yüzden Çin açısından bölgesel aktör olma bağlamında bu ilkelerle tezatlık oluşturabilecek uygulamalardan uzak durmanın ve bununla ilgili olarak gayret sarf etmenin daha önemli olduğu ifade edilmektedir.

2.2.2. Çin'in Yumuşak Güç Söylemleri

Çin'in yumuşak güç perspektifi konusunda çeşitli tarihler ortaya atılabilmektedir. İlk olarak Çin üzerine yumuşak güç çalışmasının ortaya çıktığı 1993 yılı ele alınabilmektedir. Bunun yanında uygulama örneği olarak finansal krizden Asya'nın daha derin etkilenmesini önlemek adına parasını devalüe etmediği 1997 yılı da sayılabilmektedir (Kurlantzick, 2006: 2). Ancak 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen saldırı sonrası dönemde ABD'nin dünyaya yönelik saldırgan bir politikaya girişmesi ve yumuşak güç bağlamında attığı yanlış adımlar, o dönemde potansiyel küresel rakibi olan Çin açısından bir fırsat ortaya çıkarmıştır. Çin açısından krizler iki yönlü algılanmaktadır. Buna göre Çin krizin aynı zamanda büyük bir fırsat olduğu üzerinde durmaktadır. Nitekim Çin, bu dönemi fırsat olarak değerlendirmeyi bilmiş, 2004 ve devam eden dönemde ortaya koyduğu politikalar ve uygulamalarla günümüzde artan gücünün temelinde yer alan ekonomisinin çerçevesini yumuşak güçle örmüştür.

Çin'in yumuşak güçle çerçevesini ördüğü ekonomik gücü, 1978 yılında başlattığı ekonomi politikalarının ve günümüze değin gerçekleştirdiği atılımların sonucudur. Bu ekonomik dönüşüm, birçok üçüncü dünya ülkesi tarafından örnek alınmış ve alternatif gelişme modeli olarak görülmüştür. Bu bağlamında ortaya atılan, Pekin Konsensüsü ya da Çin Gelişme Modeli kavramı ilk kez Joshua Cooper Ramo (2004) tarafından yayımlanan makalede ifade edilmiştir.⁴³ Bu modele göre Çin açısından ekonominin sürdürülebilirliği

⁴³ Pekin Konsensüsü, Washington Konsensüsü kavramıyla karşılaştırılarak oluşturulmuştur. Washington Konsensüsü kavramı ise 1989 yılında John Williamson tarafından ortaya atılmıştır.

ve uluslararası alanda eşitlik önceliklidir. Bunun yanında Çin'in gelişme modeli, yenilikçi ve dış politikada bağımsız bir politika izlemeyi amaçlamaktadır (Cho ve Jeong, 2008). Bu açıdan bakıldığında sadece bir konuya odaklı değil ekonomik, politik, sosyal ve diplomatik konuları da içeren bir gelişme modeli söz konusudur (Sak, 2014).

Çin'in yumuşak güç bağlamında ve ekonomik dış politika söylemleri açısından en önemlileri Barışçıl Gelişme ve Uyumlu Dünya'dır. Esasında Barışçıl Gelişme, Barışçıl Yükseliş'in yeni ifade biçimidir. Aşağıda da bahsedileceği üzere "Barışçıl Yükseliş" bu noktada söylemsel açıdan başarısız görülmüş ve yerini "Barışçıl Gelişme"ye bırakmıştır. Barışçıl Yükseliş; Zheng Bijian tarafından 2003 yılında ortaya atılmış bir dış politika kavramıdır (Cho ve Jeong, 2008). Bijian'a (2005) göre Barışçıl Yükseliş; 1978 itibariyle Deng Şiaoping'in başlattığı ve Jiang Zemin tarafından sürdürülen; ekonomik büyümeyi ve refahı önceleyip, uluslararası çatışmalardan uzak durmayı önceleyen dış politika anlayışını kastetmektedir.

Barışçıl Gelişme ise 2005 yılındaki "Beyaz Rapor"⁴⁴ ortaya atılmış dış politika yaklaşımıdır (Cho ve Jeong, 2008). Bunun yanında 2011 yılında yayımlanan "Beyaz Rapor"da da kendine yer bulmuştur (The State Council, 2011). Bu ifadeye dönüşmesinin nedeni ise temelde yükseliş kavramının özellikle Çin'in yakın komşuları tarafından bir tehdit olarak algılamasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan da Çin'in komşularının korkularını anlayabildiğini ve yumuşak güç politikası bağlamında söylemlerini de değiştirebildiğini ortaya koymaktadır. Bu durumu 'Beyaz Rapor'daki açıklamalardan da anlamak mümkündür. Buna (The State Council, 2011) göre;

- Çin, küresel ortamın barışçıl olmasına gayret göstermekte ve dünya barışına katkıda bulunarak gelişmelerini sürdürmektedir.
- Çin, gelişmesini kendi yeteneğine, teknolojisine ve ilkelerine göre gerçekleştirmektedir.
- Çin, dış dünyaya uyum sağlama ve diğer devletlerle karşılıklı fayda içerisinde ortak gelişmeyi sağlamak için çaba sarf etmektedir.

⁴⁴ Türkçeye 'Beyaz Rapor' olarak çevrilebilecek ve İngilizce karşılığı 'White Paper' olarak ifade edilen; Çin Devlet Konseyi ve Enformasyon Ofisince periyodik olmayan zamanlarda yayımlanan ve savunma, askerî, ekonomi, dış politika gibi çeşitli alanlarda Çin devlet politikalarını tanımlayan resmi raporlar bulunmaktadır. Bu raporlar, çalışma içerisinde 'Beyaz Rapor' ismiyle anılmaktadır.

- Çin; barış, gelişme ve işbirliği temelinde, barış ve zenginliğin sürekliliğinin sağlandığı uyumlu bir dünya inşa etmek için uğraşmaktadır.

Son yıllarda Çin'in temel dış politika söylemlerine bir yenisi daha eklenmiştir. Barışçıl Gelişme söyleminin yanında yer alan ve bir nevi tamamlayıcısı olarak görülen, bunun yanında kültürel temelleri bulunan, bu söylemin ismi Uyumlu Dünya'dır. Uyumlu Dünya, yukarıda da ifade edildiği gibi Konfüçyüs felsefesine dayanmaktadır. Esasında, küreselleşmeye ve farklı kültürlerle yönelik saygıyı bir araya getiren bir ifade olan Uyumlu Dünya anlayışı, tam olarak yumuşak güç söylemlerine uygundur. 2005 yılında BM'nin kuruluşunun 60. yıldönümü zirvesinde konuşan Cintao Uyumlu Dünya söylemini dört temel noktada şekillendirmiştir. Buna (Keyuan, 2012: 75) göre;

- Ortak güvenliğin sağlanabilmesi için çok taraflılık muhafaza edilmeli,
- Ortak refahı sağlamak için karşılıklı yarar sağlayan işbirliğinin artırılması sağlanması,
- Bütün medeniyetlerin uyumlu bir şekilde bir arada yaşadığı ve birbirlerine saygı gösterdiği bir dünyanın inşa edilmesi için kapsayıcılık ruhu sürdürülmelidir,
- BM otoritesini korumak, etkinliğini arttırmak ve yeni tehditleri karşılama rolünü daha iyi bir açıyla sağlamak için gerekli reformlara rasyonelliğe ihtiyaç duymaktadır.

2006 yılına gelindiğinde de Hu Cintao'nun ifadeleri resmi bir politika olarak ortaya çıkmıştır (Lee, 2009: 12). Bu söylemden sonra Uyumlu Dünya felsefesi, dünya halklarına çekici gelmek adına kullanılır olmuştur. Bu söylem zamanla Çin'in dış politikasında yumuşak güç bağlamında en çok tercih edilen söylem halini almıştır. Çin'in tüm kamu diplomasisi uygulamaları Uyumlu Dünya politikasıyla birlikte çerçeve kazanmıştır. Bu bağlamda Konfüçyüs Enstitülerinden, 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları'na, dış yardımlardan BM Barış Gücü operasyonlarına kadar birçok başlık Uyumlu Dünya söylemi çerçevesinde ve bu söyleme uygun olarak tasarlanmaktadır.

Çin kamu diplomasisi anlayışında ABD ve diğer ülkelerdeki kamu diplomasisi anlayışları incelenip, bu yaklaşımlardan Çin'e özgü kavram ve yeni yaklaşımlar ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bir başka deyişle özünde diğer ülkelerden alınan kamu diplomasisi anlayışı kopya edilmemekte ve yeni bir vizyon katmaya çalışılmaktadır (d'Hooghe, 2013;

Sak, 2014). Çin'in yumuşak güç söylemi, özellikle küresel rakibi ABD'nin 2004 yılından itibaren imajının olumsuz yönde ilerlediğinin farkına varılması üzerine oluşturulmuştur. Bunun yanında Tiananmen Meydanı Olaylarından bu yana kötü olan Çin imajının halen tam olarak düzeltilmediği görülmüştür. Bu yüzden bu dönemde oluşturulacak bir stratejik vizyonla Çin'in küresel imajına olumlu bir katkı sağlanabileceği düşünülmüştür. İlk olarak 2002 yılındaki ÇKP 16. Kongresi'nde Jiang Zemin, kültürün ekonomi ve siyasetle iç içe geçtiğinden bahsederek, yumuşak güce yönelik devlet düzeyinde atılması gereken adımlara zemin hazırlamıştır (Mingjiang, 2008). Sonrasında yine devlet yönetiminden benzer açıklamalar gelmiş ve 2007 yılında Hu Cuntao ÇKP 17. Kongresi'nde yumuşak güçten bahsetmiştir (Deng Y. , 2009: 68). Ertesi sene de olimpiyat oyunları ile Çin kültürünün tanıtımı ve yumuşak gücü bir anda yükselişe geçmiştir.

Çin'in uygulama iradesini ortaya koyduğu yumuşak güç perspektifi ve dış politika söylemleri öncelikli olarak yakın coğrafya merkezli iken zamanla tüm dünyaya yönelik bir hal aldığı ifade edilebilmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi Çin'in bir yandan ABD ile neredeyse birbirlerine bağımlı hale gelmesi, diğer yandan ise Avrupa Birliği ve Japonya gibi gelişmiş ekonomilerle işbirliğine girilebilmesi de bu durumu kanıtlar niteliktedir. Çin'in, dış politikasındaki bu güler yüzlü tavrını yumuşak güç içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. Çin'in XXI. yüzyıl itibariyle önemli kamu diplomasisi faaliyetleri ile adını duyurması bu politikaları sayesinde gerçekleşmiştir.

Özellikle 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları ve ardından, 2010 yılında Şanghay'da düzenlenen EXPO Çin'in önemli faaliyetlerindendir. Ayrıca Çin, 2010 yılında Guangzhou 'Asya Oyunları'na da ev sahipliği yapmıştır. Bunun yanında 2012 yılında Ordos'ta Miss World, 2014 yılında Nanjing'de Gençlik Olimpiyatları, düzenleyerek kamu diplomasisi faaliyetlerinde son yıllara büyük damga vurmuştur (Guschin, 2013). Şi Cinping'in başa geçmesiyle birlikte futbol diplomasisi de denilebilecek, futbola yönelik büyük bir yatırım söz konusu olmuştur.

2.3. Çin'in Yumuşak Güç Uygulamaları

Çin, 2016 yılında yayımlanan küresel ölçekli bir yumuşak güç değerlendirme raporuna göre yirmi sekizinci sırada yer almaktadır (McClory, 2016: 37). 2015 yılı için aynı konseptle hazırlanan raporda otuzuncu sırada yer alan Çin, bu değerlendirmeye göre

yumuşak gücünde artış yaşamıştır (McClory, 2016: 43). Raporda Çin'in değerlendirmesinin yapıldığı kısımda; 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları'nın, 2010 Şanghay'da düzenlenen EXPO'nun ve Konfüçyüs Enstitülerindeki artışın, bunun yanında Xinhua Haber Ajansı'nın genişleyen küresel ağıнын, yardım programlarının ve projelerinin yumuşak gücü artırmada oldukça etkili olduklarından bahsedilmektedir. Bu açıklamaların gösterdiği şekliyle ve yine aynı raporda Çin, kültürel diplomasi açısından yapılan sıralamada küresel ölçekte sekizinci sırada yer almaktadır (McClory, 2016: 47). Bunun yanında değerlendirmede yumuşak güç bağlamında daha az etkili olan başlıklar ise; yönetim ana başlığı altında, özgür basının eksikliği, insan hakları konusundaki eksiklik ve siyasî eleştiriye yönelik hoşnutsuzluk alt başlıkları halinde ifade edilmiştir (McClory, 2016: 43).

Esasında Çin, yumuşak güç uygulamalarına uzak bir ülke değildir. Sun Tzu, rakibini savaş yapmadan yenebilmenin erdeminden bahsetmektedir (Hayden, 2012: 169-224). Bu anlayış, Çin'in daha yeni bir kavram olan yumuşak güç konseptini sahiplenmesinin nedenini de ortaya koymaktadır. Çin'in temelde diplomatik ilişkileri doğal olarak Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla yürütülmektedir. Ancak kamu diplomasisinin geleneksel diplomasiden farklı oluşu sebebiyle bu alanda hizmet veren kurumların başında Devlet Enformasyon Ofisi gelmektedir. Bunun yanında birçok sivil toplum kuruluşu da kamu diplomasisi bağlamında faaliyetlerde bulunmaktadır.

Çin'in yumuşak gücü temelde; kültür, siyasî ve diplomatik, ekonomik ve stratejik iletişim unsurları üzerine inşa edilmektedir. Kültür unsurları; eğitim, burs, dil öğrenimi, çeşitli kurslar, sportif faaliyetler, organizasyonlar, dini, kültürel ve sanatsal faaliyetler, değişim programları gibi birçok alanda yürütülen faaliyetlerle sürdürülmektedir. Siyasî ve diplomatik unsurlar; siyasî ve ticari konferans ağları ya da diplomatik unsurları ve söylemleri kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca bu unsurların içerisine askerî unsurlar da dâhil edilebilmektedir. Bunun yanında ekonomik unsurlar; özellikle dış yardımlar aracılığıyla ve ekonomik ilişkiler kurulurken eşitlik ve kazan-kazan ilkeleri gibi prensiplerin öne çıktığı yatırım projeleri ile ön plana çıkmaktadır. Son olarak iletişim unsurlarında, uluslararası medya kuruluşları haline getirmeye çalıştığı CCTV, CRI, Xinhua Haber Ajansı, China Daily ve People's Daily gibi kuruluşları bulunmaktadır. Bunun

yanında Çin'in sinema alanında da faaliyetlerinin yoğunlaştığı görülmektedir.⁴⁵ Ayrıca internet medyasında da daha çok otoriter davranan Çin'de; Google, Youtube, Facebook ve Twitter yerine Baidu, Youku, Sina Weibo, Renren, Qzone, Pengyou ve Kaixin001 gibi yerli sosyal medya ağları kullanılmaktadır.

2.3.1. Kültür Unsurları

Kültür, genel itibariyle; toplumun normları ve değerleri ile geleneklerinin zamanla toplum açısından belli bir standart haline gelmesi olarak tanımlanabilmektedir (Harris, 2014: 30). Kültürü ve toplumu etkileyen en temel unsurlar ise coğrafya ve tarihtir. Bu bağlamda çok zengin bir kültüre sahip olan Çin'in, yumuşak güç açısından kullanabileceği en temel unsur şüphesiz kültürüdür.

Kültürün kurumlar aracılığıyla yumuşak güç bağlamında tanıtılmasının yanında, büyük bir yurtdışı nüfusuna sahip olan Çin'in diaspora faaliyetleri ile de Çin kültürünü tanıtmaya söz konusu olmuştur. Bu bağlamda yumuşak gücü artırıcı bir unsur olarak diaspora, Çin açısından büyük önem taşımaktadır. Çin diaspora faaliyetlerini özellikle Şi Cinping dönemiyle birlikte daha aktif ve koordineli hale getirmeye çabalamaktadır. Bunun için Ding'e (2015) göre üç yönlü politika geliştirilmiştir.

- Çin'in imajını geliştirmek için uluslararası iletişimi yerelleştirmek ve iletişimi mesajı alanına göre uyarlamaktır. Bu konuda, özellikle Çin'i uluslararası yayıncılık yapan kuruluşlarına büyük görevler düşmektedir.
- Denizaşırı ülkelerde yaşayan Çinlilerin kalplerini ve zihinlerini kazanmak adına göç politikalarında düzenlemelere gitmesi gerekmektedir.
- Denizaşırı ülkelerde yaşayan Çinlilerin diaspora kimliklerinin geliştirilmesi amacıyla çeşitli eğitim ve değişim programlarına dâhil olmalarını sağlamak gerekmektedir.

Çin açısından bu politikalar uygulanabildiği ölçüde diaspora, bir Çin kurumu gibi işlev görecektir ve Çin'in yumuşak gücünü artırmaya katkı sağlayacaktır. Bunun yanında diasporanın kurumlardan farkı ise hedef kitleyi daha iyi tanıma imkânları ve bu sayede

⁴⁵ Örneğin, 2005-2007 yılları arasında Venedik Film Festivali'nde üç yıl üst üste Çin filmleri birinci olmuştur (Deng, 2009: 70). Bunun yanında Çin sinema sektörünün her yıl geliştiği ve bu endüstrideki ihracat gelirlerinin gün geçtikçe arttığı gözlenmektedir (Kalathil, 2011: 7).

daha derinlere nüfuz edebilme imkânına sahip olmasıdır. Örneğin, bir Çinli yaşadığı ülkede arkadaşlık ya da komşuluk ilişkileri geliştirebildiği kişilere Çin'e yönelik bilgi birikimini daha rahat anlatabilir ve bunun yanında hedef kişi için bu anlatılanların, TV'den ya da başka bir kanalla aktarılan bilgilerden daha inandırıcı olması beklenmektedir.

Diaspora faaliyetlerinin yanı sıra Çin, özellikle XXI. yüzyılla birlikte kültürel öğelerini yumuşak güç kapsamında çokça işlemiştir. En bilinen örnekleri ise ejderha motifleri, Konfüçyüs, farklı kültürel ve inanç boyutlarını birlikte yaşatabilme söylemi ile Çin kültürüne ait çeşitli söylem ve anlayışları dış politikasında kullanabilmesi akla gelmektedir. Örneğin; 'Uyumlu Dünya' anlayışı bu felsefenin dış politikaya uyarlanan en büyük örneğidir.

Konfüçyüsçü uyum, farklı şeylerin bir arada yaşanmasını varsaymakta ve aralarındaki olumlu ilişkiyi ima etmektedir. Sosyal etkileşimde Konfüçyüsçülük, Çin'deki kişilerarası ilişkilerin etkisiyle karakterize edilen "aynılık değil, uyum", "akılsızca diğerlerini takip etmeme" ve "uygunluğun ritüellerini gözlemleyerek çeşitli insanların uyumlaştırılması" şeklinde açıklanmaktadır (Xiaohong ve Qingyuan, 2013). Bu anlamlara uygun olarak dış politikaya da benzer bir anlayış getirilerek, var olan küresel sistemi ekonomik, ticarî, siyasî ve diplomatik tüm alanlarda uyum sağlanarak dünya sisteminin şekillenmesinde etkin rol alabilecek bir konuma doğru rol oynamaktadır.

Bir ulusu tanımanın en iyi yöntemi dil veya rengine bakarak değil ulusun kültürüne bakılarak anlaşılabilir. Bu anlayışla Çin kültürünü her alanda yayarak kendini uluslararası alanda tanıtmaya çabası içerisine girmektedir. Çin kültür diplomasisine yumuşak gücün büyük bir kısmını kapsayacak şekilde önem vermektedir. Diğer yumuşak güç unsurları olarak sayılan siyasî ve diplomatik unsurlar, ekonomik unsurlar ve stratejik iletişim unsurları da kültürü aktaran unsurlar olarak kullanılmaktadır. Bu yönden Çin, kültürel diplomasi bağlamında çeşitli alanlarda faaliyetlerde bulunmaktadır.

Çin'in son özellikle son dönemlerde artırdığı kültürel diplomasi faaliyetlerinin başında spor organizasyonları ve yatırımları gelmektedir. Spor, kamu diplomasisi açısından kullanılabilir en önemli alanlardan biridir. Çünkü sportif faaliyetler ilgi alanlarına göre insanların ilgisini oldukça çekmektedir. Bu bağlamda bu faaliyetleri organize edebilen ülkeler ve kuruluşlar anlatmak istediklerini doğrudan kamuoyuna anlatabilmektedir. Kamu

diplomasisinin olmazsa olmazı olan iletişimin bu açıdan değerlendirilmesi sporun niteliğini göstermek açısından oldukça önemlidir. Çin de spor faaliyetlerinin kamu diplomasisi açısından önemini görmüştür. Bu nedenle kültürel diplomasi alanında yaptığı faaliyetlerini sporla iç içe hale getirerek, küreselleşen dünyada daha büyük bir etkide bulunabileceğini düşünmektedir.

İlk örneğini ping-pong diplomasisiyle gördüğümüz spor diplomasisi faaliyetleri Çin açısından oldukça önemlidir. Bunun yanında spor diplomasisi açısından yumuşak güç bağlamında verilen en önemli örnek ise Yao Ming'dir. Yao Ming uzun yıllar Ulusal Basketbol Birleşimi'nde (NBA) forma giymiş ve ABD'liler tarafından bilinen bir simadır. Benzer biçimde spor diplomasisi faaliyetlerinden; olimpiyatlara ve özellikle son dönemde artan bir şekilde ortaya çıkan futbol diplomasisi de büyük bir etkide bulunmaktadır. Çin'in özellikle son 10 yıldaki spor faaliyetleri ile kültürünü anlatma gayreti içerisine girdiğini söylemek mümkündür. Kültürün yanında medyada sürekli yer alabilecek ve böylelikle Çin'in imajını yansıtabilecek bir alan olan sporla ilgilenmesi Çin'in imajı açısından yüksek getirisi olan bir çalışmadır.

Spor faaliyetlerinin yanında Çin kültürel tanıtım adına dünyanın birçok ülkesinde "Çin Yılı" ilan edilmesini sağlamış ve benzer biçimde Çin'de de ilgili ülkelerin yılı ilan edilmiştir. Örnek vermek gerekirse 1999 yılında Paris'te Çin Kültür Haftası, 2000 yılında ABD'de Çin Kültür Turu, 2001'de Berlin'de Asya-Pasifik Haftası'nda Çin Festivali, Ekim 2003'ten Temmuz 2004'e kadar Fransa'da Çin Yılı, Rusya'da 2007'de Çin Yılı, (Li M., 2009: 34) Türkiye'de 2012'de Çin Kültür Yılı, (TRT Haber, 2012) Güney Afrika'da 2015'de Çin Yılı (Wu, 2015) ilan edilmiştir. Benzer biçimde 2006 yılında Çin'de Rusya Yılı, (Li M., 2009: 34) yine 2006'da Çin'de Afrika Yılı (Alpay, 2009) 2013'te Çin'de Türk Yılı (TRT Haber, 2012) ilan edilmiştir. Kültürel diplomasi alanında Çin'in daha spesifik uygulamaları da bulunmaktadır. Bunların başında da panda diplomasisi ve ping-pong diplomasisi gelmektedir.

2.3.1.1. Panda diplomasisi

Çin'in özellikle son yıllarda kültürel diplomasi alanında attığı adımlardan biri, panda diplomasisi olarak ifade edilen yumuşak güç uygulamasıdır. Tarihî uygulaması Tang Hanedanlığı (MS 618-907) dönemine kadar uzanan bu uygulama Çin'in iyi niyet

göstergesi, ‘Uyumlu Dünya’ anlayışının ve ülkenin doğal simgesi (Xing, 2010: 16) olarak görülmektedir. Bu uygulamaya göre hanedanlık komşu ülkelere panda hediye etmekte ve böylelikle diplomatik bir iyi niyet göstermektedir. Çünkü panda iyi niyet ve naifliği gösterebilecek en uygun hayvanlardan biridir (Xing, 2010: 19).

Panda diplomasisi sayesinde dünya üzerinde panda dendiğinde ilk akla gelen şey sevimlilikleri ve soylarının tükenmekte olduğu düşüncesidir.⁴⁶ Bunun yanında Çin’e özgü olduğu kanısıdır. Çin’in kamu diplomasisinde kendi imajını olumlu yönde artıran en önemli uygulamalardan biri haline gelen panda diplomasisi, günümüzde biraz farklı şekilde uygulanır hale gelmiştir. 1980’lerdeki bu dönüşüme göre; Çin, pandaların gönderileceği ülkelerde yaşam koşullarına dair belirleyici bir rol de üstlenerek, standartlara uyan ülkelere pandaları kiralamakta, (Xing, 2010: 28) bunun yanında yurtdışında doğacak pandaların da Çin’e teslim edilmesini şart koşturmaktadır. Günümüzde Çin dışında 12 ülkede 44 panda olduğu düşünülmektedir (Özpeynirci, 2014).

Panda diplomasisinin XXI. yüzyıldaki yumuşak güç uygulamaları açısından örneklerine bakıldığında, 23 Şubat 2014 tarihinde Belçika’ya ulaşan 4 yaşındaki 15 yıllığına kiralananan pandaların Belçika başbakanının da yer aldığı büyük bir törenle karşılandığı görülmektedir (Hartig, 2014). Yumuşak gücün tanımında da yer alan en büyük hedef olan kalpleri ve zihinleri kazanmak perspektifinden bakıldığında oldukça başarılı olduğu görülmektedir. Bunun yanında medyanın da yoğun ilgi gösterdiği karşılama töreni sayesinde Çin’in fazladan bir külfet altına girmeden imajını artırdığı gözlenmektedir.

İkinci örnek ise Çin’in ilişkilerinin iyi olmadığı dönemlerde ilişkileri düzeltmek adına ABD, Singapur ve Japonya’ya gönderdiği gibi Malezya’ya da 8 yaşında iki panda (isimleri: şanslı çocuk anlamında Fuwa ve Anka Kuşu anlamında Fengyi) göndermiştir. Malezya’yla 40 yıldır sürdürülen diplomatik ilişkiler dolayısıyla kiralanacağı söylenen pandaların, Malezya’da yolcularının çoğu Çinli olan bir uçağın kaybolmasının ardından askıya alınmıştır. Ancak ilişkileri tekrar düzeltmek adına Çin pandaları Malezya’ya gönderme kararı almıştır (BBC Türkçe, 2014). Görüldüğü üzere Çin, sadece kamu diplomasisi bağlamında değil, aynı zamanda geleneksel diplomasi bağlamında da pandaları kullanmaktadır.

⁴⁶ Uzunca bir süre nesli tükenmekte olan hayvanlardan biri olarak ifade edilen pandalar, Çin’in uzunca bir dönemdir uyguladığı yoğun koruma tedbirleri sonucu Uluslararası Doğayı Koruma Birliği tarafından nesli tükenmekte olan hayvanlar grubundan çıkarılmıştır (BBC Türkçe, 2016).

2.3.1.2. Ping-pong diplomasisi

Ping-pong diplomasisi yukarıda da ifade edildiği gibi Uluslararası İlişkiler disiplinde siyasî tarih açısından bir kavramsallaştırma olarak yer almaktadır. Bu kavramsallaştırmaya bakıldığında, 1971 yılının Nisan ayında bir grup ABD’li sporcunun turnuva için Çin’i ziyaret etmeleri ile Çin ve ABD arasında yumuşama dönemi başlamıştır. Bu ziyarette yaşanan küçük bir olay ise ilişkilerin gelişimi açısından büyük bir olay olarak lanse edilmiştir. Gerçekleşen bu olay, ABD’li masa tenisi oyuncusu Glenn Cowan’ın takım otobüsünü kaçırpıp, Çinli sporcuların takım otobüsüne binmesi ve Çinli sporcu Zhoung’ın fularını Cowan’a hediye etmesidir. Bu olay sonrasında Zedong: “Zhoung sadece pingpongu iyi oynamıyor, aynı zamanda diplomasiyi de iyi beceriyor” demiştir (Williamson, 2013).

Bu doğrultuda Çin ve ABD’nin ilişkilerinin uzun yıllar kötü olmasına rağmen bir spor faaliyeti ile ilişkilerin düzelmesinin önü açılmıştır. Nitekim bu olayın ertesi yıl ping-pong diplomasisi sayesinde devlet başkanı düzeyinde ABD’li heyetin Çin’i ziyaret etmesine vesile olmuştur. Böylelikle ABD, Çin ilişkilerinde yumuşama dönemine girilmiştir.

2.3.1.3. 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları

Şüphesiz spor diplomasisi açısından Çin’in en başarılı olduğu organizasyon ve Çin’in yumuşak gücüne büyük katkı sağlayan sportif faaliyeti olimpiyatlardır. Olimpiyatlar, medyanın ve dolayısıyla dünyanın ilgisini en çok çeken ve yapıldığı ülke açısından başarılı olduğu ölçüde prestij kaynağı olan bir etkinliktir (Wasserstrom, 2015: 128). Çin de bu durumun farkına vararak olimpiyatlara iki kez aday olmuş ve 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları başarılı bir şekilde organize edebilmiştir. Bu anlamda yumuşak gücün temel hedefi olan prestiji artıma ve çekici hale gelme konusunda oldukça başarılı olmuştur.

Çin’in olimpiyatlara yönelik bakışına tarihî açıdan bakıldığında, ilk olarak 1936 olimpiyatlarına sporcu gönderildiği görülmektedir. Spora olan merak da ancak bu dönemde değişmiştir. Bunun temelinde kültürel ve siyasal etkiler yer almaktadır. Bununla birlikte Soğuk Savaş dönemindeki olimpiyatlar Çin açısından; SSCB ve ABD rekabetini ortaya koymaktan öte bir anlam taşımamıştır. Bu yüzden Soğuk Savaş’ın başından 1980’lere kadar Çin olimpiyatlarda boy göstermemiştir. Ancak 1980’lerdeki Çin’in dönüşümü

olimpiyatlara da yansımış ve özellikle jimnastik alanında çeşitli başarılar kazanılmıştır. Çin bu dönüşümle beraber, dünyaya entegrasyonu gerçekleştirmek adına bir adım daha atarak 2000 yılındaki olimpiyatlara aday olmuştur. Ancak 1994'teki kararda ise olimpiyatların Sidney'de yapılacağı kararlaştırılmıştır. Batı temelli dünya düzeninin bir parçası olan olimpiyatlar daha üzerinden çok uzun süre geçmemiş Tiananmen Meydanı Olayları sebebiyle Çin'i bir şekilde cezalandırmıştır (Mitter, 2012: 121-123).

2000 yılına gelindiğinde ise Çin bir kez daha olimpiyatların ev sahipliğine (2008 için) aday olmuştur. 2001 yılına gelindiğinde de 2008 olimpiyatlarının Pekin'de yapılacağı bildirilmiştir (Wasserstrom, 2015: 128). 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları Meşale Ateşi rotası, tarihî İpek Yolu'ndan esinlenerek o zamana kadarki dünyanın en uzun rotası şeklinde oluşturulmuştur (The International Olympic Committee, 2008). Bunun yanında Pekin'i olimpiyatlara hazırlamak için yoğun altyapı çalışmalarına girişilmiş ve ulaşım ağı yeniden düzenlenmiştir (Wasserstrom, 2015: 129).

2008 Pekin Yaz Olimpiyatları'nın açılışında 'uzaktan gelen dostları ağırlamak büyük bir zevktir' şeklindeki Konfüçyüs özdeyişi kullanılmıştır. Bu özdeyiş Çin'in hem dışarıya açılan bir ülke olmasını hem de tarihsel kültürüne bağlılığına yönelik önemli bir mesajı içerisinde barındırmıştır (Wasserstrom, 2015: 26). 2008 Olimpiyat Oyunları, "Hill & Knowlton" şirketi ve Çin Merkezi Hükûmeti arasındaki işbirliği ile yapılmıştır (Hou, Zhu, ve Bromley, 2013). 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları'nın toplam maliyeti 20 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Bu olimpiyatlar için 'tek dünya, tek rüya' sloganı belirlenmiştir (Wasserstrom, 2015: 135). Bu slogandan bile Çin'in artık küreselleşmeyi içselleştirdiği anlamı çıkarılabilir. Konfüçyüsçü Uyumlu Dünya söyleminin pratiği anlamına gelen olimpiyat oyunları öncesi ve oyunlar boyunca çok iyi hazırlanıldığını ve sonrasında da hakkında çokça çalışmanın yapıldığı bir organizasyon halini almıştır.

Oyunların, koreografisi film yönetmeni Zhang Yimou tarafından hazırlanan devasa bütçeli görkemli bir açılış töreni ile başlamıştır. Pekin'in karayolu ulaşım altyapısı çok iyi bir düzeye getirilmiştir. Bunun yanında tamamen yeni bir havaalanı inşa edilmiştir (Wasserstrom, 2015: 129). Ayrıca dünya çapında organizasyonu yaklaşık olarak 4,7 milyar insanın izlediği tahmin edilmektedir (Young, 2009: 76). 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları'nda Çin, 51 altın madalya, 21 gümüş madalya ve 28 bronz madalya kazanarak (Lee, 2009: 13)

olimpiyatlara sadece gösteri açısından ve ev sahipliği bağlamında değil, içerik olarak da hazırlandığını göstermiştir.

2008 olimpiyatlarının Çin'in başkenti Pekin'de gerçekleşmiş olması, Çin'in yumuşak güç arayışında önemli bir kilometre taşı olmuştur. Bu olimpiyatlar, Çin'in son 30-35 yılda geçirdiği büyük dönüşüme rağmen Çin'e yönelik dışarda oluşan algıyı bir anda değiştirememiştir (Pang, 2008). Ancak Çin, 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları sayesinde dünyadaki olumsuz kamu algısını büyük ölçüde kırmayı başarabilmiştir. Çin, bu olimpiyatlar sayesinde sadece yumuşak gücünü değil, küresel bir aktör olduğunu da göstermiştir. Başından sonuna başarılı geçen organizasyon ile birlikte, birçok küresel şirket, olimpiyatlara sponsor olmalarının da verdiği destekle Çin pazarında kendine yer edinebilmiştir (Pang, 2008). Bu doğrultuda, tam bir kazan-kazan politikasının görüldüğü olimpiyatlarda birçok devlet adamı da Çin'e gelmiştir. Aynı zamanda bu oyunlar esnasında, Çin kültürünün çeşitli öğeleri bütün kanallar tarafından dünyanın dört bir yanında tanıtılmıştır. Bu yayınlarda Çin'in köklü kültürüne odaklanılmış ve bu yayınlar aracılığıyla, Çin'in oluşturmaya çalıştığı barışçıl imajına da büyük katkı sağlanmıştır (Güneş, 2011, s. 31). Bu yüzden olimpiyatların Çin'in yumuşak gücü bağlamında bir dönüm noktası olduğu da kabul edilmektedir (Pang, 2008).

Çin açısından olimpiyatlarda kötü Çin algısıyla kamu diplomasisi bağlamında mücadele edilmiş ve olimpiyatlar Çin'e kendini anlatabilme, prestijini yükseltebilme ve kültürünü tanıtabilme fırsatı sunmuştur. Bu açıdan 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları'nın küçük istisnalar dışında oldukça başarılı geçtiği söylenebilmektedir. Bu başarı sonrası Çin, 2022 yılında gerçekleşecek olan Kış Olimpiyatları'na aday olmuş ve Çin'in bu adaylığı da onaylanmıştır (The International Olympic Committee, 2017).

Çin'in ping-pong diplomasisi ve 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları'ndaki başarısı gibi özellikle 2010'lu yıllarda yöneldiği futbol sektörü de dikkate değer görülmektedir. Birçok ülkeden ünlü futbolcuların transfer edilmesi, yeni stadyumların inşası gibi birçok haberde Çin'in göze çarptığı görülmektedir. Bu yönde Çin'in 2016-2050 yıllarını kapsayan Çin'de futbolu geliştirmeye yönelik bir planın ortaya konmasına da vesile olmuştur. Bu planla birlikte altyapı yatırımlarına ve yerli futbolcuların geliştirilebilmesi için futbol akademilerinin kurulmasına ve geliştirilmesine yönelik tedbirlerin alınacağı ifade edilmiştir. Bunun yanında futbol yayınlarının uluslararası alanda gösterimi gibi birçok

konuda tedbir öngörülmektedir (Xinhuanet, 2016). Bu bağlamda en çok ilgi gören spor dalı olan futbola ilgi göstermesi Çin'in yeni bir kamu diplomasisi atağı olarak değerlendirilebilmektedir.

Çin'in kültürel diplomasi bağlamında belli sınırları bulunmaktadır. Bu konuda bilinen en önemli örnek 2010 yılında Nobel Barış Ödülü kazanan Liu Xiaobo'nun uzun süre hapiste tutulması olmuştur. Bunun yanında Çin açısından ödülün Çin'e yönelik siyasî bir karar olarak algılanması Çin'in sınırlarını göstermektedir. Bu yönden Çin Nobel Barış Ödülü'ne alternatif olarak Konfüçyüs Barış Ödülü vermeye başlanmıştır. Ancak bu ödülün de Robert Mugabe ve Vladimir Putin gibi liderlere verilmesi eleştiri konusu olmuştur. Kültürel diplomasi alanında sayılan barış ödülllerinin siyasî bağlamda kullanılması her zaman eleştiri konusu olma durumunu beraberinde getirmiştir. Bu konuda Çin gibi daha kapalı bir ülke söz konusu olduğunda da eleştiriler ve kısıtlamaların daha fazla olması olağan görünmektedir.

2.3.1.4. Konfüçyüs Enstitüleri

Konfüçyüs Enstitüleri, Çin'in kamu diplomasisi açısından elindeki en önemli enstrümanlardandır. Enstitü, temelde Çin dilini ve kültürünü tanıtmaya ve yayma amacıyla kurulmuştur. Küreselleşmenin en önemli parametrelerinden olan iletişimin daha sağlıklı sağlanabilmesi açısından Çincenin öğretilmesi önemli görülmektedir. Bu amaçla, 2004 yılında Çin Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Konfüçyüs Enstitüleri Genel Merkezi (Hanban), Enstitülerin nerelerde kurulacağı gibi çeşitli konularda karar merciidir (Hanban, 2014). Konfüçyüs Enstitüleri dil öğretiminin yanı sıra "Çin Köprüsü" ismiyle her yıl Çin'de büyük bir organizasyon düzenlemektedir. Küresel ölçekte bir organizasyon haline gelen Çin Köprüsü, Konfüçyüs Enstitülerinin, Çin'in kamu diplomasisi bağlamında geleceğe yönelik yaptığı en büyük yatırımlardandır.

Konfüçyüs Enstitüsü; 2004 yılında Goethe Enstitüsü ve British Council gibi benzer kurumları örnek alarak ve 93 ülkede kurularak faaliyetlerine başlamıştır. İlk kurulduğu ülke de Güney Kore'dir (Deng Y., 2009: 70). Güney Kore'nin seçilmesi rastgele olmuş değildir. Güney Kore'nin seçilmesinden birçok sembolik anlam çıkartılmaktadır. İlk olarak 1894-1895 Çin-Japonya Savaşı'yla Çin'in elinden çıkan Kore, Çin açısından önemli bir toprak parçasıdır. İkincisi, ABD'nin Soğuk Savaş boyunca konuşlandığı topraklardan biri

olması öne sürülebilmektedir. Üçüncü olarak da Çin'in küresel güç haline gelmesinin sembolik açıdan yüzünü de küresel güçlere daha çok dönmesi olarak algılanabilmektedir (Starr, 2009). Bu anlamının yanında Konfüçyüs Enstitüleri temelde küresel bir güç haline gelen Çin'in yumuşak güç alanındaki gücünü temsil etmektedir. Bunun yanında Kore'nin seçilmesindeki pragmatik bir diğer sebep, Kore ve Çin'in hem dilsel hem de kültürel anlamda birbirlerine oldukça yakın iki ülke olmasıdır (Altundağ, 2012).

Konfüçyüs Enstitüleri, Çin kültürünün tüm dünyada tanıtılması amacıyla 2015 sonu itibariyle dünyanın 135 ülkesinde 1500 birimiyle (500 Enstitü ve 1000 sınıf) faaliyet gösteren ve bizzat Çin hükûmetince desteklenen eğitim ve kültür kuruluşlarıdır (Confucius Institute, 2015: 14). Konfüçyüs Enstitüleri kimilerine göre kamu diplomasisi kuruluşu olmanın ötesinde Çin'in propaganda aracı olarak suçlanmakta ve "Truva atı", ajanlık ve lobicilik gibi faaliyetlerde bulunmakla eleştirilmektedir (Yuan, Guo, ve Zhu, 2016). Ancak bu eleştirileri haklı çıkaracak somut kanıtlar bulunmamaktadır.

2.3.1.5. Eğitim ve değişim programları

Çin, Konfüçyüs Enstitülerinde dil öğretiminin yanında yabancı öğrencilere burs vererek ve değişim programları düzenleyerek kamu diplomasisi faaliyetlerini yönlendirmektedir. Çin'in eğitim ve değişim programları; yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve merkezî kamu kurumları eliyle yürütülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, uluslararası öğrenciler Çin'de eğitim görürken, aynı zamanda Çin kültürüne ve politik fikirlerine tam olarak maruz kalmaktadırlar. Bu da değişim programlarının ve eğitimin kamu diplomasisinin dayandığı en önemli sütunlardan biri haline getirmektedir. 2015 itibariyle Çin'de toplam kayıtlı uluslararası öğrenci sayısı 397.635 kişidir (Project Atlas, 2016). Bunun yanında özellikle üçüncü dünya ülkelerinden gelen uluslararası öğrencilere öncelik verilen çeşitli kapsamlarda ve çeşitli kurumlar eliyle burslar verilmektedir. 2013 itibariyle Çin'de her yıl 20.000'in üzerinde yabancı öğrenciye burs temin edilmektedir (Wang, 2013).

Özetle dil öğretimi, burs ve değişim programları aracılığıyla Çin, küresel ölçekte, kendisine sempatiyle bakan ve kendi ülkesinde eğitilmiş kitle içerisinde yer alabilecek kişilere özel önem vererek kamu diplomasisi faaliyeti içerisinde bulunmaktadır. Bunun

doğal sonucu olarak Çin'in yumuşak gücünün yanında gelecek dönemlere ilişkin kurulabilecek siyasî ve ekonomik ilişkilerine de zemin hazırlamaktadır.

2.3.2. Siyasî ve Diplomatik Unsurlar

Çin'de 2002 yılında meydana gelen kısaca sars olarak bilinen “ağır akut solunum yolu yetersizliği sendromu”nun yayılması, hükûmet ile halk arasında çift yönlü iletişime geçişe neden olan önemli bir gerekçe olmuştur. Daha öncesinde özellikle de propaganda faaliyetleri ile birçok olumsuz durumu, halktan ve kamuoyundan saklamayı başarabilen Çin hükûmeti, iletişimin boyutunun değişmesi sonrası, en azından halkı bilgilendirici basın toplantısı yapma gerekliliğini hissetmiştir. Bu olayla birlikte, Çin'de çift yönlü iletişim konusunda eksiklik ortaya çıkmış olup, bu konuda belli adımlar atılmasına vesile olmuştur (Huang, 2004). Bunun sonrasında iletişimin propagandadan öte, halkla ilişkiler sonrasında uluslararası halkla ilişkiler, yani kamu diplomasisi açısından önemi ve çerçevesi belli olmuştur. Çin de dünyaya ayak uydurarak, iletişim stratejilerine daha çok önem vermeye başlamıştır.

Çin'deki iletişim stratejilerinin başarılı olabilmesi için bu stratejiler, devlet ve piyasa koşullarının buluşabildiği alana göre tasarlanmaktadır (Gilligan, 2011). Uluslararası firmalar, özellikle Çin açısından bu durumu bildikleri için dengeyi gözeterek iletişim stratejilerini oluşturmaktadırlar. Bunun yanında Çin yönetimi bazı durumlarda halkla ilişkiler yöntemini kullanmış ve çeşitli uluslararası firmalarla işbirliğine girerek iletişim stratejileri geliştirmişlerdir. Çin'in iletişim stratejileri, temelde küresel dış politika vizyonu çerçevesinde şekillenmektedir. Bu bağlamda küresel ve bölgesel; siyasî, güvenlik, finans ve işbirliğine dayalı uluslararası yapılanmalar, Çin'in vizyonunu yansıtmaları bağlamında önemli bir güç olarak görülmektedir. Bu öneme binaen Çin, bölgesel ve küresel bağlamda çeşitli organizasyonlara üye olan ya da kurucu olarak bulunan bir ülke olarak bu kuruluşları yumuşak güç bağlamında kullanmaktadır. Örneğin, BM platformunu özellikle üçüncü dünya ülkeleri ile dayanışma açısından kullanmaktadırlar.

Çin'in özellikle küresel ve bölgesel anlamda etkili olan uluslararası örgütlerle ilişkisi ve bu örgütlerdeki konumu, ulusal gücünü artırmaya yarayan bir araç olarak okunabilmektedir. Bu çalışma açısından değerlendirme yapmakta daha yararlı olacağı düşüncesiyle Çin'in uluslararası örgütlerle ilişkileri iki kısma ayırmak daha doğru olacaktır. Bu ayırım, küresel

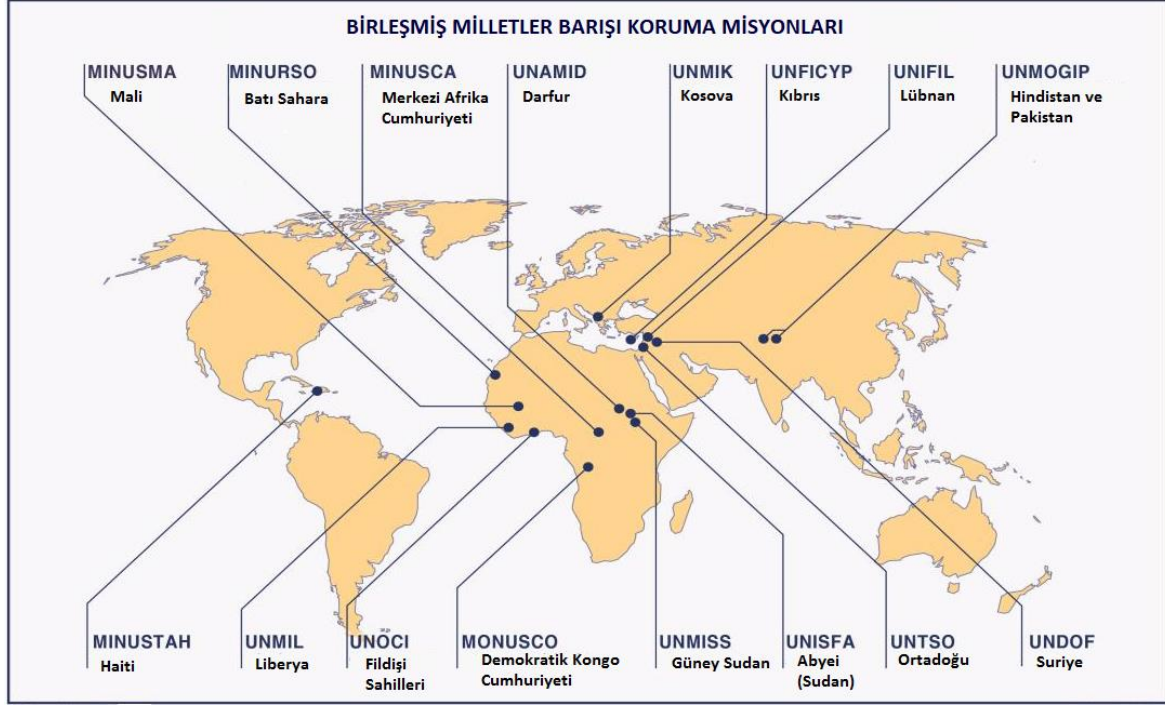
ve bölgesel bağlaşıklık şeklinde yapılandırılmaktadır. Bu doğrultuda uluslararası rekabetin ve güç mücadelesinin daha etkin olduğu ve dolayısıyla daha farklı bir okumanın gerektirdiği BM, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ile ilişkileri ele alınacak ve bu örgütlerle ilişkileri bağlamında yumuşak güç perspektifi değerlendirilmektedir. Bunun yanında bölgesel örgütler düzeyinde daha etkin bir rol alan Çin'in bu örgütlerin aracılığıyla kullandığı yumuşak güç unsurları ile örgütün diğer üyeleri üzerindeki etkisi yumuşak güç bağlamında değerlendirilmektedir.

Çin'in resmi olarak BM'ye üye olması, II. Dünya Savaşı sonunda gerçekleşen BM'nin kuruluşuna dayanmaktadır (Oran, 1971). Ancak Çin'in temsili yönünden siyasî sorun çıkınca, 1971 yılına kadar Çin'i ÇHC yerine Tayvan temsil etmiştir. 1971 yılından sonra Çin, BM Güvenlik Konseyi'nin daimî üyesi olarak küresel bağlamda daha güçlü bir aktör olarak yer almaya başlamıştır. Günümüzde kamu diplomasisi bağlamında BM ile ilişkilere önem veren Çin, BM'yi hem üçüncü dünya ülkeleri hem de dış politikasında önem verdiği tüm ülkelerle ilişkileri açısından da bir platform olarak değerlendirmekte ve Uyumlu Dünya söylemine uygun biçimde bir diyalog ve işbirliği alanı tesis etmektedir (Li ve Worm, 2011). Bunun yanında Çin, BM Barışı Koruma Misyonları'na da yoğun katılım göstererek kamu diplomasisi faaliyetlerinde aktif rol almaktadır.⁴⁷ 1980'lere kadar Çin açısından içişlerine karışma olarak görülen BM Barışı Koruma Misyonları Çin'in küreselleşmeye yönelik algısının dönüşümü doğrultusunda değişmiştir (Ayhan, 2013). Günümüzde kamu diplomasisi faaliyeti olarak ön plana çıkan BM Barışı Koruma Misyonları'na ve Çin'in bu operasyonlara katılımının yumuşak güç açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Özel olarak Çin'in bu misyonlara yaptığı katkıyı anlamlandırabilmek için 1948 yılından Aralık 2016'ya kadar BM tarafından 71 Barışı Koruma Misyonu'nun görev aldığını belirtmek gerekmektedir. Bunların 16'sı halen devam etmekte olan görevlerdir. Bu 16 misyonda her millettten toplamda 118.792 personel görev almaktadır. Harita 2.1.'de görülebileceği üzere 16 görevin 9'u Afrika kıtasında yer almaktadır (United Nations Department of Public Information, 2016). Bu veriler göstermektedir ki, BM platformu barışı koruma misyonları açısından oldukça etkin faaliyet yürütmektedir. Bu bağlamda Çin de bu operasyonlarda görev alarak, yumuşak gücünü artırmakta ve özellikle operasyonun

⁴⁷ BM Barışı Koruma Misyonları'nın nitelik açısından güvenlik, istikrar ve barışı sağlama gibi birçok farklı türü bulunmaktadır. Ancak genel bir çerçeveden bakabilmek adına bütün misyonlar BM Barışı Koruma Misyonları adı altında değerlendirilmektedir.

yapıldığı ülke ile ilişkilerinde daha hassas davranarak ikili ilişkilerini geliştirmeye çabalamaktadır.

Harita 2.1. Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Misyonları (United Nations Department of Public Information, 2016)

Çin Dışişleri Bakanlığı'nın Eylül 2015 açıklamasına göre; Çin, BM Barışı Koruma Misyonları'na 1990 yılında gönderilen askerî gözlemcilerden bu yana yaklaşık 20.000 personel göndermiş ve 29 barışı koruma harekâtı gerçekleştirmiştir (CRI Online, 2015). Aralık 2016 itibarıyla 2.630 Çinli personel BM Barışı Koruma Misyonları'nda görev almaktadır (United Nations Peacekeeping, 2016). Bunun yanında Çin, 2016 yılında ABD'nin ardından bu operasyonlar için en çok maddî destek sağlayan ikinci ülke konumundadır (United Nations Peacekeeping, 2017). Görüldüğü üzere hem personel katkısı hem de maddî katkı açısından Çin bu operasyonlara büyük önem vermektedir. Bu operasyonlar aracılığıyla Çin, sert güç kaynağı olarak literatürde yer alan askerî operasyonlardan yumuşak güç kazanmaya çalışmaktadır.

Çin'in kamu diplomasisi uygulamalarında en etkin örgüt olan BM'nin sistemi içerisinde bulunan ve uluslararası para sistemini belirleyen IMF ve Dünya Bankası en önemli ekonomik örgütlerdendir. Bunun yanında uluslararası ticaretin kurallarını belirleyen DTÖ de uluslararası ekonomik sistemin temel örgütlerindendir. Bu örgütlerin ontolojik ve

ideolojik tartışmalarını bir kenara bırakarak önemi ifade edildiğinden, Çin'in bu kuruluşlara üyeliği Çin açısından ideolojiden öte ülkelerin pragmatist davranışlarına en büyük örneği ifade etmektedir. Çin, Dünya Bankası ve IMF'ye üyelik sürecine 1978'deki dönüşümünün etkisiyle yönelmiştir. Ancak iç ve dış siyasî konjonktür gereği üyeliği 1989 yılında gerçekleştirmiştir. Çin'in bu örgütlere katılımı ve sonrasında 11 Aralık 2001 tarihinde DTÖ'ye üyeliği (Caşın ve Kiroğlu, 2006) çokça tartışılmış ve Çin'in dünya sistemine entegrasyonu olarak algılanmıştır. Çin bu sistemlere üyelik açısından, devrimci kurucu lideri Mao'nun yönetimini ve Pekin Konsensüsü olarak ifade edilen kendi gelişme modelini bir kenara bırakarak, dünya sistemi açısından revizyonist olmayan bir tavır sergilemektedir. Bu örgütlerle ilişkileri sayesinde küresel yatırımcılar açısından bu algının oluşması Çin'in dünya ortalamasının çok üzerinde gerçekleştirdiği büyüme oranlarını yakalamasına büyük etkisi olmuştur. Bu çalışmasının ileri sürdüğü temel tez, Çin'in yumuşak güç politikalarının, ekonomik gücüne ve bu yönde geliştirdiği politikalara uygun olarak hazırlanmasıdır. Bunun anlamı Çin'in birçok dış politika uygulamasının merkezinde bulunan ekonominin yumuşak güç bağlamında da merkezde olması ve bu yüzden yukarıda ifade edilen uluslararası örgütleri Çin açısından daha önemli hale getirmesidir.

Küresel sisteme entegrasyon açısından önemli olan örgütlere üyeliğin yanında bölgesel bir güç olarak Asya'da ve nispeten küresel ölçekte etkin bir güç olabilmek, bölgesel örgütlerin gücüyle de alakalıdır. Bu açıdan hem örgütün gücü kullanılabilen hem de küresel açıdan bölgesel bir güç merkezi inşa edilebilmektedir. Bu anlamda bölgesel örgütlerin gücünün farkında olan Çin, ASEAN ile yakın ilişkiler kurarak, ŞİÖ'nün kurulmasına öncülük ederek ve bunun yanında Afrika ülkeleriyle tek bir forum üzerinde ilişki kurabileceği Çin-Afrika İşbirliği Forumu'nun (FOCAC) kurulmasına öncülük ederek bölgesel güç perspektifini sunabilmektedir.

Çin, 1978'deki açılımıyla beraber temel dış politikasını daha çok yakın çevresine yoğunlaştırmıştır. Bunun doğal sonucu olarak, özellikle Çin'in ilerleyen dönemlerde bölgesel ve/veya küresel güç olması halinde tehdit oluşturabileceği olgusu, yakın çevre ülkelerde hissedilmeye başlamıştır. Ancak Çin'in özellikle kazan-kazan politikası ve son dönemlerde daha çok dile getirdiği barış ve uyum kavramları etrafında şekillenen dış politika pratikleri ve ekonomik temelli yakınlaşma, yakın çevre ülkeleri açısından algının yavaş yavaş değişmesine sebep olmaktadır. Bunun yanında halen Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik hakları gibi sorunlar yüzünden uzun dönemli kaygılar da devam etmektedir

(Glosny, 2006). Bu bağlamda Çin'in 1990'ların ortalarından itibaren daha yakın ilişkilere girdiği ASEAN ülkeleriyle (Yuan J.-d., 2006: vi) daha yumuşak bir söylem içerisine girdiği görülmektedir.

Bölgesel güvenlik temelli olarak 8 Ağustos 1967 tarihinde kurulan ASEAN⁴⁸ günümüzde Avrupa Birliği'ne benzer bir yapılanmaya giderek gümrük duvarlarını kaldırmayı planlamaktadır (Çınar, 2013). ASEAN, Çin ile ilişkilerini de Çin-ASEAN zirvelerinde ya da ASEAN+3 platformuyla sürdürmektedir. 1997 yılındaki finansal kriz esnasında Çin'in parasını devalüe etmeyerek (Kurlantzick, 2006: 2) ASEAN ülkeleri başta olmak üzere yakın komşularının finansal krizden daha fazla zarar görmesini engellemesi iyi niyetini ortaya koymaktadır. Özellikle 2002 yılında "ASEAN-Çin Serbest Ticaret Bölgesi Antlaşması" imzalaması ilişkilerinin boyutu açısından önem taşımaktadır (Ba, 2003). Bu antlaşma ile birlikte Çin, bölge ülkeleriyle olan bağını sıkılaştırmıştır. Aynı zamanda Çin'in bölge ülkeleriyle olan ticaret hacminde büyük artış yaşanmıştır. Böylece Çin, yakın çevresiyle ekonomik bütünleşmesini sağlamaya yönelik büyük bir adım daha atmıştır (Çınar, 2013). Çin açısından ekonominin işlerliğinin arttığı alanlarda yumuşak gücün de işlerliği artmaktadır. Bu bağlamda özellikle popüler kültür başta olmak üzere tüm kamu diplomasisi unsurlarıyla birlikte Çin'in ASEAN ülkelerine yönelik yumuşak gücünde büyük bir artış gözlenmektedir (Glosny, 2006).

Çin'in Orta Asya'da etkin bir aktör olarak yer aldığı ve kurucu üyesi olduğu ŞİÖ 2001 yılında kurulmuştur. ŞİÖ'nün güvenlik temelli bir örgüt olmasının yanında oldukça işlevsel ekonomik yönü de bulunmaktadır. Bu yönüyle özellikle Çin'in örgüt üzerinde ve örgütün gücüyle küresel bağlamda etkinliği artmıştır. ABD'nin küresel ölçekteki gücünü en azından bölgesel düzeyde dengeleyebilecek bir alternatif olarak görülen ŞİÖ sayesinde Rusya ve Çin gibi iki güçlü ülke aralarında sorun oluşturabilecek birçok konuyu bu platform sayesinde görüşerek çözüme bağlayabilmektedirler. Üye ülkelerin birbirlerine yönelik güvensizliklerinin kırılabildiği ölçüde ŞİÖ'nün etkisinin de artması beklenmektedir. Bunun yanında ŞİÖ, Çin açısından hem Yeni İpek Yolu Projesi bağlamında hem de Asya'daki güvenliği, ekonomik temeller üzerine inşa etme vizyonu bağlamında oldukça önemli bir örgüt haline gelmektedir. ŞİÖ'ye benzer biçimde, ancak

⁴⁸ Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur, ASEAN'ın kurucu üyeleridir, Brunei 1984, Vietnam 1995, Laos ve Myanmar 1997, Kamboçya 1999 yılında ASEAN'ın üyesi olmuştur (Ba, 2003).

ekonomik temelli bir girişim olan BRICS platformu da Çin'in küresel ölçekte etkisini artırabildiği ve sert güç yerine yumuşak güç kazanabildiği bir platform niteliğindedir.

Son olarak değinilebilecek FOCAC ise, 2000 yılında kurulan ve Afrika ülkeleriyle Çin arasında en üst düzey siyasî ve ekonomik ilişkilerin kurulduğu, bunun yanında Konfüçyüs Enstitüleri gibi kamu diplomasisi kuruluşlarının, bir başka deyişle yumuşak güç altyapısının da oluşturulduğu bir platformdur.⁴⁹

2.3.3. Ekonomik Unsurlar

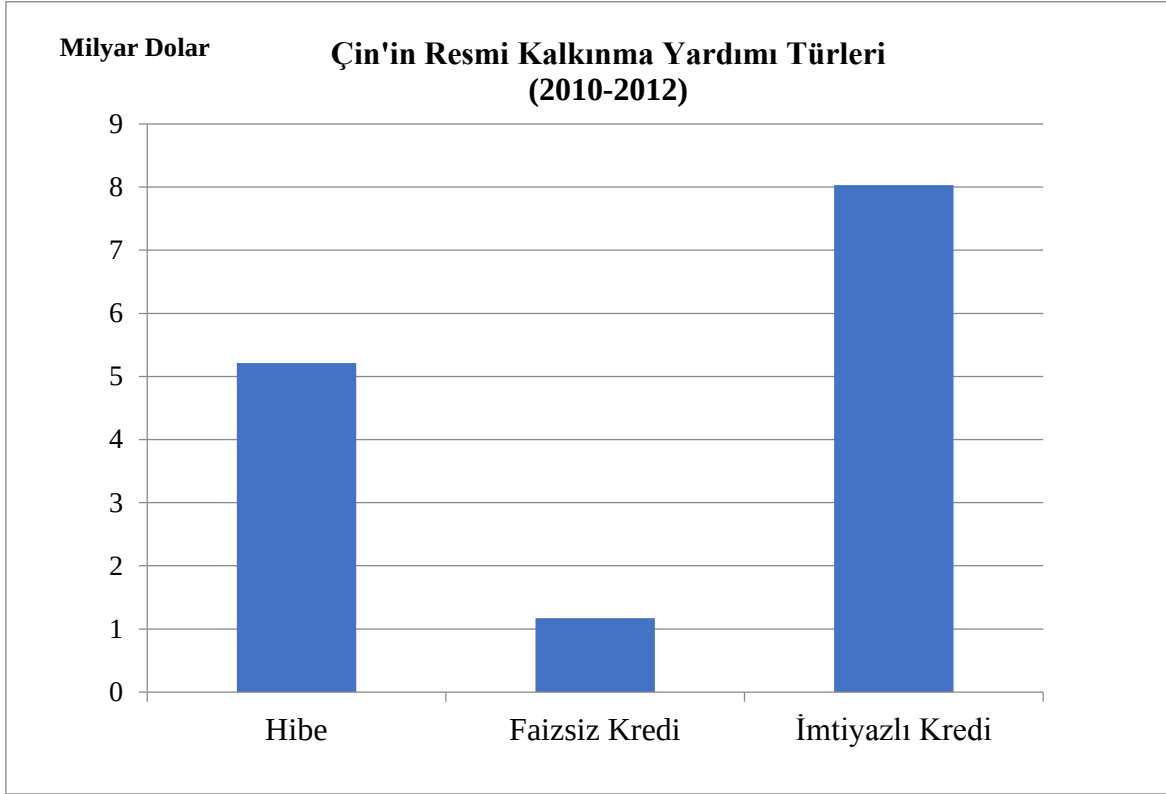
Çin ekonomik gücünü, yumuşak güç bağlamında her fırsatta kullanmaktadır. Temelde bu durum, dış yardım biçiminde olmakla birlikte, hedef ülkelere doğrudan yatırım yapılmasına ve bu konuda kredi sağlanması gibi çeşitli yollarla da yapılmaktadır. ÇDP'ye dair spesifik konularda temel ilkeleri ve politikaları içeren 'Beyaz Rapor' isimli kitapçıklarda dış yardım konusu da ele alınmıştır. Bu konudaki 2014 yılına ait belgede (The State Council, 2014) dış yardımın temel ilkeleri belirtilmiştir. Buna göre Çin, dış yardım sağlarken, alıcı ülkelerin iç işlerine müdahale etmemek, kendi yollarını ve gelişim modellerini bağımsız olarak seçme hakkına tamamen saygı duyarak, herhangi bir siyasî koşul getirmeyeceği ilkelerine bağlı kalmaktadır. Çin'in dış yardım konusunda savunduğu temel ilkeler; karşılıklı saygı, eşitlik, verilen sözleri tutma, karşılıklı menfaatler ve kazan-kazan şeklinde ifade edilmektedir (The State Council, 2014).

Çin dış yardımları çoğunlukla, sayısı 15 ile 23 arasında değişen kurumlar ve bakanlıklar aracılığıyla yapılmaktadır. Ancak temelde dört kurum dış yardım meselesinde etkindir. Bunlar; Çin Ticaret Bakanlığı, Çin Dışişleri Bakanlığı, Çin İthalat-İhracat Bankası ve Çin Kalkınma Bankası'dır. Temelde yardımların koordinasyonu ve uygulanmasında Çin Ticaret Bakanlığı yetkili olmakla beraber, yardımın yapılacağı ülkelerin seçimi ve yardımın çeşidi konusunda daha çok Çin Dışişleri Bakanlığı sorumludur (Brautigam, 2008: 14).

Çin dış yardımları genel itibariyle; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) resmi kalkınma yardımları (RKY) tanımına uyan; hibe (karşılıksız yardım), faizsiz kredi ve imtiyazlı kredi şeklinde gerçekleşmektedir. Bunun yanında RKY kapsamına girmeyen

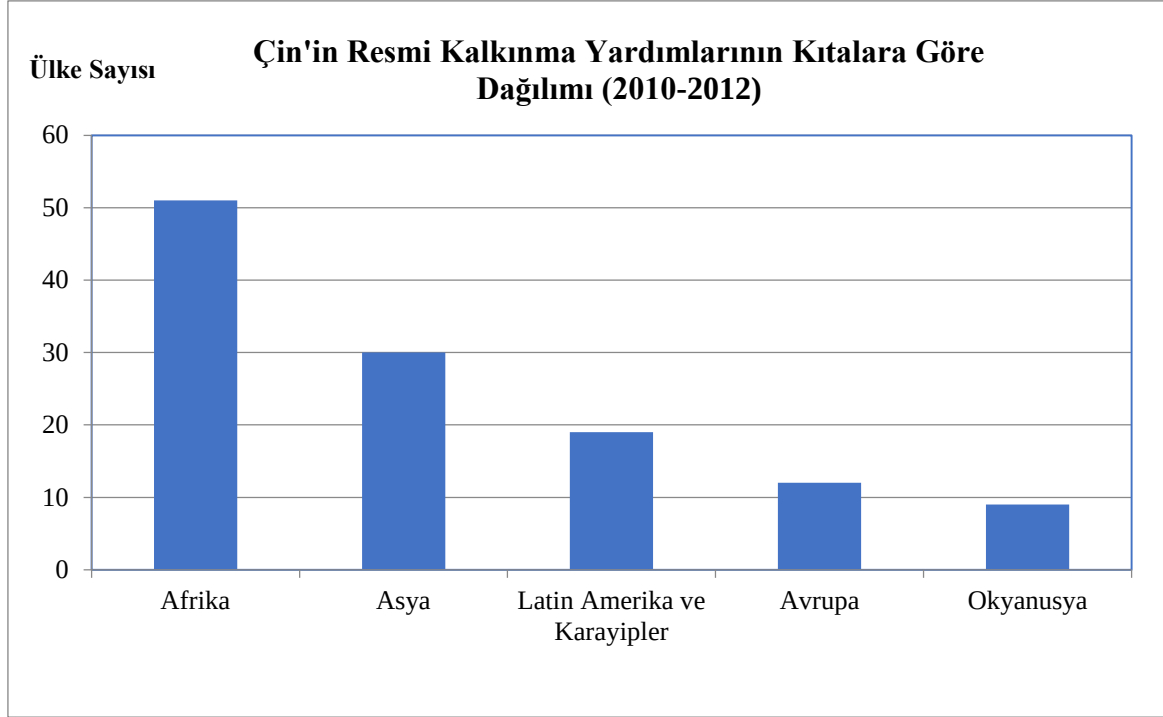
⁴⁹ FOCAC, bir sonraki bölümde daha detaylı şekilde incelenmektedir.

diğer dış yardımları diğer resmi yardımlar (DRY) ismiyle, RKY kapsamında mı, yoksa DRY kapsamında mı olduğu belirsiz olan dış yardımları da belirsiz resmi finansman (BRF) ismiyle kategorileştirmiştir. Temelde ise OECD'nin de belirlediği üzere RKY dış yardımların özünü kastetmektedir. Çin'in dış yardımları da bu kapsamda ele alındığında, aşağıdaki Şekil 2.1.'de gösterildiği gibi 2010-2012 yılları arasında toplam resmi kalkınma yardımı yaklaşık 14,41 milyar dolardır. Bu miktarın %55,7 gibi büyük bir kısmı (8,03 milyar dolar) imtiyazlı kredi şeklinde gerçekleşmiştir. Diğer bir yardım şekli olan hibe ise, %32,32 oranında (5,21 milyar dolar) gerçekleşmiştir. Son olarak faizsiz krediler şeklindeki dış yardımın oranı ise; 8,21'dir (1,17 milyar dolar).

Şekil 2.1. Çin'in resmi kalkınma yardımı türleri (2010-2012) (The State Council, 2014)

Çin'in 2010-2012 yılları arasında resmi kalkınma yardımında bulunduğu ülke sayısı 121'dir. Bu ülkelerin kıtalara göre dağılımı Şekil 2.2.'de de gösterildiği gibi; Afrika 51, Asya 30, Latin Amerika ve Karayipler 19, Avrupa 12 ve Okyanusya 9'dur (The State Council, 2014). Çin'in yoğunluklu olarak yardımda bulunduğu kıtalara bakıldığında, bu kıtalarda bulunan ülkelerin gelişmişlik bakımından arka sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında bu durum, Çin'in Üçüncü Dünyacılık politikası gereği az gelişmiş ülkelere gösterdiği desteğin açık bir ifadesi biçimindedir.

Şekil 2.2. Çin'in resmi kalkınma yardımlarının kıtalara göre dağılımı (2010-2012) (The State Council, 2014)

Çin dış yardımlarının temel alanları; yarım kalmış olan projeleri tamamlanmak, mal ve malzeme temin etmek, insan kaynaklarını ve teknik işbirliğini geliştirmek, tıbbî ekipler ve gönüllüler göndermek, acil insanî yardım sunmak ve borçların azaltılması veya muaf tutulması için doğrudan dış yardım sağlamak şeklinde gerçekleşmiştir (The State Council, 2014).

Coyne ve Williamson'un (2015) dış yardımlar ve sözleşme kültürü üzerine yaptıkları bir çalışmada, dış yardımların, ülkelerin uzun vadeli gelişebilmesi için temel gereksinim olan Batı değerlerinin şart koşulması gerektiğini ifade etmektedirler. Aksi takdirde, kalpleri ve zihinleri kazanmak adına yapılan (Çin'in yaptığı gibi) yardımların uzun vadede yardım alan ülkelerin gelişmesine katkı sağlamayacağı ve Batı değerleri olmazsa gelişmenin yeterli düzeyde ve kalıcı olamayacağı şeklinde bir sonuca varmışlardır.

Çin, diğer gelişmekte olan ülkelere; tarımı, eğitim seviyesini geliştirmeye, tıbbî ve sağlık hizmetlerini iyileştirmeye ve toplumsal refah tesislerini geliştirmeye teşvik etmekte ve ciddi sıkıntılar yaşayan ülkelere acil insanî yardımlar sağlamaktadır (The State Council, 2014). Çin, diğer gelişmekte olan ülkelere altyapı inşaatı konularında aktif olarak yardımcı olmakta ve kapasite geliştirme ve ticaret gelişimini güçlendirme konularında da ülkelerin

çabalarına yardımcı olmaktadır. Çin ayrıca, alıcı ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmayı gerçekleştirmesine yardımcı olan çevre korumasında da dış yardımda bulunmaktadır (The State Council, 2014). Bu açıdan bakıldığında dış yardım meselesi, son yüzyıla damgasını vuran liberal insan hakları ve sosyal haklar arasındaki tartışmanın devletler katında sürdürülmesi sonucuna götürmektedir. Ancak, bu tartışmanın tarafları devletler olduğu takdirde insanlığı ileriye götürmekten öte, olduğu yerde saymasına sebep olması daha olası olarak görülmektedir. Çünkü devletler bu tartışmada ideolojik bir duruş sergilemekten geri durmamaktadırlar.

2.3.4. Stratejik İletişim Unsurları

Tüm dünyada olduğu gibi Çin’de de kamu diplomasisi bağlamında stratejik iletişim unsurları büyük önem taşımaktadır. Hatta iletişim, kamu diplomasisini doğuran ve besleyen bir unsur olarak görülmektedir. Dünyada kamu diplomasisi bağlamında en bilinen iletişim kurumları; VOA, Britanya Yayın Kuruluşu (BBC) ve Reuters gibi kuruluşlardır. Bunun yanında Deutsche Welle, El Cezire, Anadolu Ajansı, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), İslâm Cumhuriyeti Haber Ajansı (IRNA) ve Sputnik gibi Xinhua Haber Ajansı ve CCTV de gücünü artıran kurumlar arasına girebilmeyi başarmıştır. Ancak Çin’in küresel iletişim stratejisi açısından; Xinhua Haber Ajansı ve CCTV’nin yanında CRI, People’s Daily ve China Daily gibi kuruluşlarda ön plana çıkmaktadır. Bu kuruluşlar, kamu diplomasisi yolunda Çin açısından önemli işlevlerde bulunmaktadır. Ancak küreselleşmeye ayak uydurma bağlamında son yıllara gelene kadar kamu diplomasisinden öte propaganda aracı olarak kullanılmakla eleştirilmişlerdir. Bunun yanında propaganda aracı olarak kullanılmalarından öte, kamu diplomasisi vizyonunu anlamamakla ve Çin’in iç politikasına dönük kullanılan Çince yayımların çevirisinden öteye gidememekle eleştirilmektedirler (Kalathil, 2011: 9). Bu eleştiri, elbette sadece bu kurumlara yönelik değil, Çin’in iç politikadaki baskısından dolayı Çin halkının gerçekte ne düşündüğünü bilemedikleri yönünde bir eleştiriye de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla kamu diplomasisi vizyonunu içselleştirmeden yapılan bu girişimler kimi zaman ters sonuçlar doğurabilmektedir.

Çin’in stratejik iletişim unsurları bağlamında yumuşak güç politikasının karşılaştığı sorunlara değinmek gerekirse, bunların başında hedef kitlenin algısına tam olarak hâkim olamama ve bazı kavramsallaştırmaların tam olarak hedef kitlenin diline çevrilememesi

bulunmaktadır (Li S., 2013). Çin'in iletişimi kamu diplomasisinde kullanmasında özel ancak başarısız bir örnek vermek gerekirse, Hu Cinto'nun 2011 yılındaki ABD ziyareti sonrasında Times Meydanı'nda 6 ekrandan verilen ve Çinli ünlü simaların yer aldığı bir video yayınlatılması olmuştur. Ancak bu video, özellikle Batı medyası ve düşünürleri tarafından başarısız bir kamu diplomasisi çalışması olarak ele alınmıştır. Eleştirilere göre video samimiyezsiz bulunmuş ve hitap ettiğı toplumla (ABD halkı) iletişim kurmaya yönelik hazırlanmamıştır (Yee, 2011). Bunun yanında zamanla bu sorunların kısmen de olsa çözülebildiğı gözlenmektedir. Yine de geleceğın internet ve bilgi çağında iletişim unsurlarının küreselleşmeye ayak uydurma çabası adına kamu diplomasisi bağlamında oldukça önemli olan bu girişimleri sırasıyla incelemek gerekmektedir.

Çin'in medyasını büyütüp güçlendirmeye yönelik politikası, 1997 yılındaki ÇKP kararı ile dünya çapında rekabet edebilecek medya kuruluşları yaratmak için üzerine kurulmuştur (Jirik, 2016). Çin'in yumuşak güç konsepti daha çok, iletişim eksikliği sebebiyle dünya kamuoyunda var olan olumsuz imajını düzeltme üzerine kurgulanmıştır. Bu kapsamda iletişim araçlarına daha çok önem vermeye başlayan Çin, kültürünü ve bununla birlikte kendini daha iyi tanıtmaya çabalamaktadır.

Çin'in iletişim alanında kamu diplomasisi boyutuyla stratejik bir politika ortaya koymasında, kendini tanıtmaya çabası en büyük etkidir. Çin'in son dönemde tek yönlü tanıtılmaya karşı bu politikayı geliştirmesi söz konusu olmuştur. Bu tanıtmaya, Çin'in ne kadar önemli ekonomik gelişme sağladığı üzerine (Hayden, 2012: 169-224) ve küresel güç olup olamayacağı üzerine kurgulanmıştır. Bu yönden kamu diplomasisi faaliyetlerini iletişim sayesinde Çin'in kültürel, tarihî, teknolojik, eğitim ve daha birçok alanda kendini tanıtmaya çabası ve kendinden söz ettirme gerekliliğı hissettiğı de görölmektedir.

Çin'in uluslararası alandaki medya kuruluşları, temelde Çin'e yönelik olumsuz algıyı ya da stereotipi yıkmak ve yanlış bilgi veya söylemleri düzeltmek üzerine kurulu faaliyet göstermektedir (Wasserman, 2013). Bunun yanında Çin'in imajının yeniden oluşturulması yönünde çaba sarf eden ve Çin'i uluslararası toplum açısından ilgi çekici kılmaya çabalayan bir medya sektörü söz konusudur. Bu yöndeki çabaları açık olmakla beraber, küresel ölçekte Çin'in medya kuruluşlarının artan etkisi de yadsınamaz düzeydedir (Wasserman, 2013).

İdarî bağlamda CCTV ve CRI ikili bir yönetim altında bulunmaktadır. Basın, Yayın, Film, Radyo ve Televizyon Devlet İdaresi (SAPPRFT) altında yönetilmekte ve yayıncılık politikası ve kontrolü de ÇKP Tanıtım Dairesi tarafından yapılmaktadır (Deng ve Zhang, 2009: 151). CRI ve CCTV'nin yanında Xinhua Haber Ajansı, People's Daily ve China Daily kuruluşları, yakın işbirliği içerisinde ve birbirini destekler nitelikte koordineli çalışmaktadırlar.

Çin iletişim alanında çokça sansür uygulamakla eleştirilmektedir. Bunun yanında kamu diplomasisi bağlamında uluslararası haber akışına ayak uyduracak uluslararası yayıncılık faaliyetlerine de önem vererek, iki yönlü bir ilişkiyi iletişim alanında sürdürmektedir. Örneğin, Çin internet içeriğini ve erişimini daha çok ulusal denebilecek şirketler üzerinden ve uluslararası alandan gelen bilgi akışını kimi zaman sansürleyerek uygulamaktadır. Aynı zamanda BBC, CNN ve El Cezire gibi uluslararası medya kuruluşlarını izlediği yolu takip ederek CCTV, Xinhua Haber Ajansı, CRI, People's Daily ve China Daily kuruluşlarını uluslararası arenada daha takip edilebilir kılabilmek için çaba sarf etmektedir (Hayden, 2012: 169-224). Özetle içeride kontrollü, dışarıda ise var olan sisteme ayak uyduran bir Çin iletişim politikası söz konusudur.

Dışarıya ayak uydurma adına önemli kuruluşların uluslararasılaşması o medya kuruluşlarının özgürce yayın yaptığı anlamına gelmemektedir. Aksine bu kuruluşlar kimine göre propaganda aracı, kimine göre ise kamu diplomasisine uygun biçimde hareket etmektedirler. Her iki durumda da devlet kuruluşu olarak Çin Hükûmeti tarafından sıkı şekilde kontrol edilerek yayıncılık yapmaktadırlar. Bu bağlamda ilk olarak CCTV ele alındığında Çin yönetimi hakkında yapılacak programların kesinlikle Xinhua Haber Ajansı'nın süzgecinden geçmesi gerekmektedir. Bu yüzden olumsuz haberlere yer verilmemektedir. Bu duruma benzer biçimde Tayvan, Japonya, Papa ve Dalay Lama gibi önemli konular hakkındaki haberlere de ayrıca özen gösterilmektedir (Jirik, 2016).

Çin'in başlıca TV kanalı CCTV, Çin'in kamu diplomasisi açısından en önemli medya kuruluşudur. Çinli olmayanlara yönelik ilk kanalı CCTV-9 İngilizce olarak 2000 yılında yayın hayatına başlamıştır. 2004 yılında İspanyolca ve Fransızca yayın yapan CCTV kanalı kurulmuş bu kanal 2007 yılında İspanyolca CCTV-E ve Fransızca CCTV-F şeklinde ikiye ayrılmıştır (Deng ve Zhang, 2009: 152). 2009 yılına gelindiğinde de Arapça ve Rusça kanalları yayın hayatına başlamıştır. Bunun yanında CCTV'nin yan kuruluşu olan CNTV

(China Network Television) de web tabanlı olarak 5 dilde yayın yapmaktadır. Ayrıca 2012 yılına gelindiğinde CCTV, Washington'da (ABD) ve Nairobi'de (Kenya) yayın merkezi açmıştır (Jirik, 2016). CCTV küresel ölçekte ve Aralık 2016 itibarıyla 8'den fazla farklı dilde yayın yapmaktadır.⁵⁰ Bu kanallar aracılığıyla Çin'in uluslararası sisteme uyumlu iletişim politikasının en önemli sütunlarından birini oluşturmaktadır.

Diğer önemli sütunlardan biri olan Xinhua Haber Ajansı, CCTV'nin üstlendiği göreve benzer biçimde uluslararası alanda temelde tanıtım ve Çin kara alıcılarını bilgilendirme görevini icra etmektedir. Bu yönden Xinhua Haber Ajansı'nın iki temel görevi bulunmaktadır. Bunlardan ilki; Komünist Parti'ye ve Hükûmet'e bilgi sağlamaktır. İkincisi ise; Çin'in dış politikasını ve uygulamalarını uluslararası arenada duyurmaktır (Harris, 2014: 46). Bu görevlerin yanında Çin'in dış politikasında karar vericiler açısından birkaç önemli bilgi kaynağından biridir. Yani Xinhua Haber Ajansı, bir nevi Çin dış temsilciliklerinin görevini tamamlayıcı nitelikte bilgi, tavsiye ve analizlere yer vererek, dolaylı yoldan dış politika yapım sürecine dâhil olmaktadır (Harris, 2014: 57-58).

Bu niteliklerinden öte Batı haber kaynakları olan Reuters, Fransız Haber Ajansı (AFP) ve Associated Press (AP) gibi kuruluşların gücünün kırılması manasında El Cezire'yi örnek alan bir Xinhua Haber Ajansı politikası mevcuttur. Xinhua Haber Ajansı da aynen CCTV gibi özellikle dış politikadaki Tayvan gibi bazı konularda sıkı bir denetime tabi tutulmaktadır. Bu durum Xinhua Haber Ajansı'nın bağımsızlığına gölge düşürmektedir. Xinhua Haber Ajansı'nın web tabanlı yayın yaptığı Xinhuanet, günün 24 saati Çince (basitleştirilmiş ve geleneksel), İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Rusça, Arapça, Japonca, Korece, Almanca, Portekizce, Tibetçe ve Uygurca dillerinde küresel haberler yayınlamaktadır (Xinhuanet, 2017).

TV ve haber ajansının yanı sıra eski bir teknoloji olmakla beraber günümüzde ulaştığı ağ ve teknolojinin gelişmelere ayak uydurulabildiği ölçüde geçerliliğini koruyan diğer bir iletişim aracı şüphesiz ki radyodur. Çin kamu diplomasisi açısından da radyo alanında en önemli kuruluş CRI'dır. CRI, devlet radyosu olarak Çin dışına yayın yapan tek kuruluştur. 2016 itibarıyla 75 yıllık bir kuruluş olan CRI, dünya çapında 70 temsilcilikle faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun yanında 65 farklı dilde yayın yaparak, dünyada en çok dilde yayın

⁵⁰ Bu diller Mandarin, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça, Rusça, Korece ve Çin azınlık dilleri şeklindedir (CCTV, 2016).

yapan medya kuruluğu durumundadır (CRI Online Türkçe, 2017). Bu nitelikleriyle teknolojinin gelişmesine ayak uydurabilmiş ve Çin'in en önemli kamu diplomasisi kuruluşlarından biri haline gelmiştir.

Radyo gibi internetin hızlı gelişimi, dolayısıyla eski öneminin kaybetmiş olarak görülen diğer bir iletişim aracı da gazetedir. Bu alanda Çin kamu diplomasisi açısından iki kuruluş ön plana çıkmaktadır. Bunlar China Daily ve People's Daily'dir. Her iki gazete de uluslararası arenada birçok dilde ve yabancı ülkelerde kurdukları ofisleriyle Çin'in medya sektöründeki önemli uluslararası kuruluşları arasında yer almaktadır.

İletişimin içerisine, geleneksel ya da kitlesel medya olarak ifade edilen gazete, dergi, TV ve radyonun yanında teknolojinin gelişmesiyle beraber internet medyası ya da daha popüler kullanımıyla sosyal medya da dâhil olmuştur. Bu yönden internet üzerinden Çin hakkında önemli bilgiler paylaşan 'china.org.cn' ve 'china.com' gibi uluslararası topluma yönelik İngilizce ve Fransızca gibi çeşitli dillerde yayın yapan iletişim araçları bulunmaktadır.

Sosyal medyanın Çin açısından ne ifade ettiğine geçmeden önce bahsedilmesi gereken bir husus vardır. O da kitlesel ya da geleneksel medya denilen iletişim kurumları internet teknolojisine ayak uydurabildiği ölçüde geniş kitlelere hitap etmeye devam edebilmektedirler. Bunun yanında internetin bireyselleşmeyi ön plana çıkarmasıyla sosyal medyanın önemi gün geçtikçe artmaktadır. Çin tüm bu iletişim araçları ile yumuşak gücünü artırmanın yanında küresel ölçekte ABD başta olmak üzere Batı medyası ve algı yönetimine karşı alternatif oluşturabilmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle kendi hikâyesini kendisi anlatabilmeyi ve imajını şekillendirebilmeyi amaçlamaktadır.

Çin, 2016 itibariyle 700 milyonun üzerinde kullanıcı sayısı ile dünya üzerinde en çok internet kullanıcısına sahip ülke konumundadır (Internet Live Stats, 2016). Bunun yanında Çin başta sosyal medya olmak üzere internet kullanımı açısından en çok sansür uygulayan ülkelerden biri durumundadır (Committee to Project Journalists, 2015). Bu sansür uygulamasından dolayı Çin çokça eleştirilmektedir. Bununla birlikte Çin açısından internetin kontrolsüz halde olması bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu yüzden birçok sosyal medya sitesi yerine Çin'de yerli olarak tabir edilen alternatiflerine yerini bırakmıştır. Google'ın Çin'deki arama motoru piyasasında Baidu karşısında etkin

olamaması gibi Twitter, Facebook, Youtube da yerini Renren, Sina Weibo ve Youku, gibi web sitelerine bırakmıştır. Çin'in kamu diplomasisi uygulamaları kendi halkından öte, diğer toplumları hedef aldığı için sansür ve insan hakları gibi konularda Çin özelinde daha tutucu davranmaktadır. Bunun yanında diğer ülke halklarına daha samimi ve uysal davranarak bir ikilem oluşturduğu da görülmektedir.

3. BÖLÜM

ÇİN'İN AFRIKA'YA YÖNELİK KULLANDIĞI YUMUŞAK GÜÇ UNSURLARI

Çin'in küresel bir güç olabilmek adına 1978'te başlattığı reformların devamı olarak okunabilecek ve 2000'li yıllar itibariyle bariz şekilde ortaya koyduğu yumuşak güç uygulamaları, dış politika söylemlerine uygun ve ekonomik gücü çerçevesinde ilerlemektedir. Konfüçyüsçü felsefenin altyapısını oluşturduğu yumuşak güç politikaları, kamu diplomasisi uygulamalarının içeriğini ve vizyonunu tayin etmektedir. Bu bağlamda ve küresel ölçekte incelenen yumuşak güç politikası Afrika örneği üzerinden detaylandırmakta böylelikle Çin'in dış politika uygulamalarında yumuşak gücünün konumu netleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda öncelikle Çin'in Afrika ile ilişkilerinin tarihî boyutta değerlendirilmesi yapılmakta ve sonrasında dış politikada Çin'in yumuşak gücü, Afrika'daki kamu diplomasisi uygulamaları bağlamında açıklanmaya çalışılmaktadır.

3.1. Tarihsel Perspektiften Hareketle Çin ve Afrika İlişkileri

Çin-Afrika ilişkilerinin başlangıcı, Han Hanedanlığı dönemine (M.Ö. 206-M.S. 220) kadar geriye götürülebilmektedir (Alpay, 2009). Ancak ilişkilerin süreklilik kazanarak Çin'in dış politikasında yer alan bir Afrika yaklaşımı için ÇHC'nin kurulmasını beklemek gerekmiştir. İlişkilerin gelişmesinde daha özel bir tarih olan Bandung Konferansı'yla (1955) birlikte, süreklilik kazanan Çin-Afrika ilişkilerinden bahsetmek mümkündür (Akzeybek, 2016). Bunun yanında Çin'in 'Tek Çin' ilkesi Afrika ülkeleri ile ilişkilerinde de öne sürdüğü tek şart durumundadır. Bu bağlamda Çin ilişki kuracağı Afrika ülkesinin Tayvan'ı tanımamasını talep etmektedir (Chan-Fishel, 2007: 140). Bu ilkenin yanında Üçüncü Dünyacılık politikası da uzun bir dönem Çin'in Afrika'ya bakışının temelini oluşturan bir politika olmuştur.

ÇHC'nin 1949 yılı itibariyle Afrika politikası; temelde emperyalist ülkelere karşı mücadele, bağımsızlık mücadelesi veren ülkelerin desteklenmesi ve yardıma muhtaç ülkelerin kalkınmasını desteklemek şeklinde tezahür etmiştir. ÇHC, kuruluşundan sonra kendi ülkesine benzer biçimde sömürgecilik altında ezilen halkları destekleyeceğini

vurgulamıştır. Bu yönde dış politikasını “ulusal özgürlük ve bağımsızlık” ilkesi üzerine inşa eden (Alpay, 2009) Çin’in Bandung Konferansı’yla birlikte sağlam temeller üzerine kurmaya çalıştığı Üçüncü Dünyacılık söylemi, Afrika politikasına da temel oluşturmuştur. Bu bağlamda Çin’in Hindistan ile yaptığı antlaşma sonrası temel dış politika ilkesi haline getirdiği ‘Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın Beş Temel İlkesi’ Afrika’ya yönelik dış politikasında da temel ilke haline gelmiştir. Bu beş temel ilke sırasıyla;

- Birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine karşı karşılıklı saygı gösterilmesi,
- Karşılıklı saldırmazlık,
- Birbirlerinin içişlerine karışmama,
- Eşitlik ve karşılıklı yarar,
- Barış içinde bir arada yaşama şeklindedir.

Bu ilkelerden de anlaşılacağı üzere emperyalizm karşıtı ve küresel güçlere tepki içeren bir dış politika anlayışı söz konusudur. Çin’in bu bağlamda ortaya koyduğu ‘Üçüncü Dünyacılık’ söylemi, gerçekten de üçüncü dünya olarak tabir edilen ülkeler tarafından (özellikle de Afrika açısından) olumlu karşılanmıştır. Çin, Afrika’ya yönelik dış politikasında, 1950’lerden 1970’lere kadar sömürgecilik karşıtı ve bağımsızlık yanlısı bir duruş ortaya koymuştur (Alpay, 2009). Bandung ruhunun bir tezahürü olarak ve Çin’in önderliğiyle, 1958 yılında kurulan Afro-Asya Halkları Dayanışma Örgütü (AAPSO) de bağımsızlık mücadeleleri temelinde çalışmıştır. Asya ve Afrika ülkeleri arasında siyasî bir köprü vazifesi görmek açısından potansiyel taşıyan bu örgüt, sonraki dönemde başarısız bir organizasyon olarak görülmüştür (Tjønneland, 2006: 50). Ancak AAPSO’nun başarısızlığı, Çin’in dış politikasında Afrika’nın önemini azaltmamıştır.

Çin’in Afrika kıtasındaki ülkelerle diplomatik bağlamda en yakın ve ilk teması Mısır’la gerçekleşmiştir. Bandung Konferansı sonrası Zhou Enlai’nin de davetiyle Mısır heyeti Bandung’tan Pekin’e geçmiş ve burada taraflar ticaret anlaşmasını (22 Ağustos 1955) imzalamışlardır (Taylor, 2006: 20). Bu anlaşma, aynı zamanda Çin’in bir Afrika devletiyle yaptığı ilk ticaret anlaşmasıdır. Bu anlaşma öncesinde de 1955 yılının Temmuz ayında Çin, Mısır’dan yüklü miktarda pamuk almayı taahhüt etmiştir (Taylor, 2006: 21). Bunun sonrasında 30 Mayıs 1956 tarihinde Çin’in diplomatik ilişki kurduğu ilk Afrika ülkesi Mısır olmuştur (Taylor, 2006: 20). Çin’in Mısır ile yakınlığı devam ederken ortaya çıkan Süveyş Krizi’nde Çin Mısır’a yönelik desteğini sürdürmüştür. Bu dönemde Çin, Mısır’a 280.000 gönüllü göndermeyi teklif etmiştir (Taylor, 2006: 21). Çin aynı dönemde sadece

Mısır'la değil başta Kuzey Afrika olmak üzere birçok Afrika ülkesiyle ilişki kurmuş ve bu ilişkileri geliştirmiştir. Çin'in bağımsızlık mücadelelerine verdiği desteği de görebilmek adına Cezayir örneğine ayrıca parantez açmakta fayda vardır. Cezayir'in, Fransa'ya karşı verdiği bağımsızlık mücadelesi döneminde (1957-1962) Fransız koloni güçlerine karşı mücadele eden Cezayirlilere, özellikle de Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne (FLN) silah, askerî eğitim ve propaganda şeklinde pratik destek vermiştir. Bu dönemde Çin, Mısır'ın ardından Fas (1958), Cezayir (1958) ve Sudan'la da (1959) diplomatik ilişki kurmuştur (Taylor, 2006: 21).

Çin'in ABD ile bozuk olan ilişkilerinin yanı sıra SSCB ile de arasının bozulduğu, 1960'lı yıllardan itibaren, büyük bir yalnızlaşmanın içerisine girdiği görülmüştür. Çin'in bu yalnızlaşmayı aşabilmek adına özellikle Üçüncü Dünyacılık ve bağlantısızlık söylemlerine daha sıkı sarıldığı görülmektedir (Akzeybek, 2016). Çin, bu yöndeki dış politika anlayışının karşılık bulmasıyla da yaşadığı izolasyondan kısmen sıyrılabilmiştir. 1963 yılında Çin'in başbakan düzeyinde ilk Afrika ziyareti gerçekleşmiştir. Zhou Enlai, 14 Aralık 1963'ten 4 Şubat 1964'e kadar 10 Afrika ülkesini (Mısır, Cezayir, Fas, Tunus, Gana, Mali, Gine, Sudan, Etiyopya ve Somali) ziyaret etmiştir (Sun, 2014a: 3-4). Enlai, ziyaretinin Somali durağında dış yardımlar konusunda da Çin'in temel ilkelerini ortaya koymuştur.⁵¹

Bu yakın dış yardım politikasına ve ilkelerine rağmen, aynı dönemde Çin'in ilişkilerinin çok iyi olmadığı bazı Afrika ülkelerinde yönetimleri değiştirmeye yönelik girişimleri olduğu iddia edilmiştir. ÇKP'nin Afrika ülkelerindeki komünist partilerle ilişki kurması hem SSCB tarafından hem de kimi Afrika ülkeleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Anshan, 2008: 23). Hatta Çin'in bu yönde bulunduğu faaliyetler dolayısıyla Benin, Burundi, Orta Afrika Cumhuriyeti, Gana ve Tunus diplomatik ilişkilerini kesmiş, Kenya ise Çinli diplomatları sınır dışı etmiştir (Alpay, 2009). Özellikle de Kültür Devrimi döneminde Çin'in devrim ihracı siyaseti gütmesi, üçüncü dünya devletleri tarafından içişlerine müdahale olarak algılanıp, sert tepki görmüştür (Üngör, 2009).

Mao'nun başlattığı Kültür Devrimi (1966-1976) sırasında Çin'in iç politikasına dönük reformlara girişmesi ve siyasî sıkıntılar yaşaması sebebiyle özellikle de 1970'lerden itibaren, Üçüncü Dünyacılık politikasında, Zedong'un söylemleri dışında çok etkin olmadığı söylenebilmektedir. Bunun yanında Kültür Devrimi sonrasında gerçekleştirilen

⁵¹ Bahsi geçen dış yardım ilkeleri çalışmanın ilerleyen sayfalarında yer almaktadır.

yapısal reformlarla birlikte, kendi kalkınmasını doğal olarak önceleyen bir Çin söz konusudur. Bu sebeple yine aynı dönemde bütüncül bir Üçüncü Dünyacılık politikası sürdürdüğü söylenememektedir (Üngör, 2009). Aynı dönemde Çin'in bağımsızlık hareketlerine yönelik vizyonu da stratejik çıkarlarına uygun hale getirilerek, desteklediği bazı gruplardan desteğini çekmesine sebep olmuştur (Alpay, 2009).

ÇHC'nin kuruluşundan 1970'li yıllara kadar dış politikasında yukarıda da bahsedildiği gibi temelde dört pratik çerçevesinde işlenmiştir. İlk olarak sömürgeci devletlerin boyunduruğu altında bulunan devletlerin bağımsızlıklarını kazanmaları adına desteklenmişlerdir. Bununla birlikte Afrika halklarının ortak zeminde buluşarak birlikte hareket etmeleri de ÇHC'nin desteğinin diğer bir sebebidir. Bunun yanında Çin, ekonomik olarak geri bırakılmış Afrika devletlerine ekonomik gelişmelerini sağlamaları için yardımlarda bulunmaktadır (Tamçelik ve Akkaya, 2014: 321-322). Son olarak Çin Afrika ülkeleri ile diplomatik ilişkilerini geliştirmeye ve bu minvalde karşılıklı misyonlar açılmasına özen göstermiştir. 1967 yılında, Çin'in Afrika'da 13 diplomatik misyonu bulunmaktayken, bu sayı 1974 yılında 30'a yükselmiştir (Looy, 2006: 2). Böylelikle ÇHC, Üçüncü Dünyacılık söyleminin kısmen olsa da pratikte işlediğini göstermektedir.

Çin'in 1960'lı yıllarda kimi Afrika ülkelerinde imajının bozulmasının ardından prestijini tekrar artırabilmek adına özellikle 1960'ların sonlarında Afrika'ya yönelik yardımlarında bir artış yaşandığı görülmektedir (Alpay, 2009). 1970'li yılları da kapsayan bu dönemde Çin'in yardımları genel itibariyle altyapı yatırımı denilebilecek; sanayi, ulaşım, tarım, sulama, sağlık, enerji, iletişim, kültürel ve sportif tesisleri kapsamıştır (Eadie ve Grizzell, 1979). Bağımsızlığını yeni elde etmiş, teknolojik altyapısının yeterli düzeyde olmadığı ve ekonomik olarak geri bırakılmış Afrika ülkelerinde, Çin'in altyapı yatırımlarına girişi kıtada Çin'in saygınlığını artıran bir faktör olarak görülmektedir. Örneğin Zambiya'nın bakır havzaları yönünden zengin bölgelerini, Tanzania sahiline bağlayan Tan-Zam Demiryolu Projesi'ni büyük zorluklara rağmen 1970-1976 yılları arasında 15.000 işçinin çalışmasıyla tamamlayabilmiştir (Sutter, 2008: 368). Çin'in Tan-Zam Demiryolu Projesi çoğu Afrikalı açısından dostça karşılanmış ve Ndubisi Obiorah'a (2007: 37) göre Çin-Afrika ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. Çin'in aynı dönem için destekleri; doktor, öğretmen ve mühendis gibi kalifiye çalışanları ilgili ülkeye göndermek şeklinde devam etmiştir (Alpay, 2009). Bu yönden Çin'in ilgili ülkeye yönelik dış yardımlarında kalifiye insan yetiştirilmesine destek vermesi, bir başka deyişle Afrika'nın bir nevi geleceğine yatırım yapması, Afrikalılar açısından Çin'in samimiyetini gösteren bir durum olmuştur.

Mao sonrası dönemde de Deng Şiaoping'in başlattığı ekonomik kalkınma politikaları ve 1970'lerde birçok Afrika ülkesinin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte, Üçüncü Dünyacılık yaklaşımında bir durgunluk hâsıl olmuştur (Alpay, 2009). Bu sebeple 1976-1982 yılları arasında Çin'in Afrika'ya yönelik yardımlarında gerileme yaşanırken, ticaret verilerinde artış yaşandığı gözlemlenmektedir (Alpay, 2009). Bunun yanında 1980'li yıllarda Çin açısından Afrika'nın daha az önemli hale gelmesinin arka planında, Çin'in SSCB ve ABD'ye yönelik dış politikasına öncelik vermesi veya küresel güçlerle daha yakın ilişki kurmaya yoğunluk vermesi yatmaktadır. Ancak Çin, söylem açısından Afrika'nın emperyalizmle mücadelesine destek vermeye devam etmiştir (Uchehara, 2009). Çin'in Üçüncü Dünyacılık söyleminde gerçekleşen pragmatist dönüşümün, özellikle 1990'lı yıllarla birlikte gerçekleştiği görülmektedir. Çin, bu dönemle birlikte büyüme potansiyeli yüksek bir ülke olarak, hammadde ve enerji ihtiyacını öncelemek durumunda kalmıştır (Akzeybek, 2016). Dolayısıyla XX. yüzyılın son 10 yıllık dönemiyle birlikte günümüze kadar dış politikasını özellikle bu temelde şekillendirmiştir. Çin'in Afrika politikasına bu açıdan bakıldığında daha anlamlı değerlendirilebilmektedir.

Çin açısından Üçüncü Dünyacılık, ÇHC'nin kuruluşundan bu yana devam eden önemli bir dış politika ilkesidir. Bu sebeple Çin'in, ne zaman uluslararası arenada yalnızlığa itilme durumu ortaya çıksa, bu politikaya daha sıkı sarıldığı görülmektedir. Örneğin 1989 yılında yaşanan Tiananmen Meydanı Olayları sonrasında da özellikle insan hakları bağlamında yoğun şekilde eleştirilen Çin, Batılı ülkeler tarafından yalnızlığa itilmiştir. Ancak aynı dönemde Çin'in Üçüncü Dünyacılık söylemine tekrar ağırlık vermesiyle başta Afrika olmak üzere üçüncü dünya ülkeleriyle ilişkileri tekrar yakınlaşmış ve kendini büyük bir yalnızlaşma içerisinde bulmamıştır (Üngör, 2009). Özellikle bu dönemden itibaren derinleşen Çin-Afrika ilişkileri, Çin'in hammadde ve enerji ihtiyacını da gözeterek daha pragmatist temeller üzerine inşa edilmiştir. Bu yönden özellikle XXI. yüzyıl ile birlikte ilişkilerin siyasî ve hukukî ayakları da oluşturulmuş ve bu konuda en bilinen örneği ise elbette FOCAC olmuştur.

Çin'in, özellikle son dönemde Afrika'ya yönelik artan ilgisinin arka planında, Afrika'nın ucuz işgücü ve yatırım merkezi olarak algılanması yatmaktadır. Zira Çin, gerçekleştirdiği yapısal reformlar sayesinde yoğun şekilde yatırım çekmeyi başarabilmiştir. Çin açısından, ülke içerisinde gerçekleşen bu yatırımlar, yeni bir değişim ve yatırım dalgasına dönüşmüştür (Alpay, 2009). Bu konuda Afrika ve diğer üçüncü dünya ülkeleri, Çin'in yatırımları için uygun bir saha olarak görülmüştür. Çin'in bu yöndeki politikaları, özellikle

Batı ülkeleri tarafından, sömürgecilik bağlamında eleştirilmektedir. Batı ülkeleri, Çin'i demokratik olmayan diktatör yönetimlere destek vermek ve insan hakları konusunda da hiçbir ilkeye dayanmadan dış yardım ve siyasî destekte bulunmakla eleştirmektedir. Ancak Çin'in cevabı da 'öncelikle fakirliğin ve sefaletin sonlandırılması gerektiği ve ülkelerin gelişiminin sağlanması' olduğu, aksi takdirde 'insanlara oy verseniz de aç kaldıktan sonra bunun bir anlamı olmayacağı' şeklindedir (Corkin, 2014). Bununla birlikte Çin, kendi tarihine atıfta bulunarak, eşit olmayan şartlarda anlaşmalar görmüş bir ülke olarak Batı'nın eleştirmeye hiç hakkı olmayan bir konudaki itirazlarını, eşitlik temelinde ve kazan-kazan ilkesiyle ilişkilerini geliştirdiğini iddia ederek reddetmektedir.

Çin'in Afrika'ya yönelik yakın ilişki kurabilmesinin arka planında sömürgecilik karşıtı duruşu, hatta işgale uğramış ve kısmen ekonomik sömürge haline getirilmiş olmasının tarihî vurgusu önemli bir yer tutmaktadır. Uluslararası İlişkiler disiplininin en etkili teorilerinden olan realizme göre, bu vurgu tek başına açıklayıcı değildir. Çünkü devletler pragmatisttir ve bu bağlamda Çin'in Afrika ilişkilerinde pragmatist davranması gerekmektedir. Bu pragmatist davranış da kazan-kazan politikası ve eşitler arası ilişkiler vurgularıyla açığa çıkmaktadır.

Çin'in Afrika politikasında Mao dönemi daha ideolojik temelli iken, Mao sonrası dönemden günümüze kadar ekonomik temelli ve pragmatist bir yaklaşım söz konusu olmuştur. Hatta dış politika açısından pratiği "ekonomi, diplomasiye hizmet eder" yerini, "diplomasi, ekonomiye hizmet eder" algısına bırakmıştır (Anshan, 2008: 22). Bu bağlamda Çin'in günümüzde sürdürdüğü Afrika politikasının pragmatist ve ekonomi odaklı olduğuna yukarıda değinilmiştir. Ekonomik açıdan uygulanan dış politikanın temelinde, ekonomik gelişmeyi hedef almasına rağmen ilişkileri kurmak ve sürdürmek açısından ekonomiyi hem amaç hem de araç haline getirdiği görülmüştür. Bunun yanında Çin açısından önemli bir ekonomik sorun potansiyeli taşıyan pazar ihtiyacının karşılanması yönünden, Afrika kıtası önemli bir stratejik konum olarak değerlendirilmektedir. Son olarak yine potansiyel bir sorun olan enerji tedariki konusunda da Afrika önemli bir alternatif olarak görülmektedir (Tamçelik ve Akkaya, 2014: 331). Afrika açısından da Çin gelişme modelinin kavramsallaştırması olan Pekin Konsensüsü, alternatif bir gelişme modeli olarak örnek alınmış ve takdirle karşılanmıştır. Zira Çin, Batı dışında kendine özgü bir gelişme modeli ortaya koymuş ve bunda başarılı da olmuştur. Çin'in bu açıdan Afrika ülkelerinin gözünde bir model haline gelmesi söz konusu olmuştur (Suzuki, 2009). Hatta Kurlantzick'e (2009:

177) göre; Çin gelişme modeli, Afrika'da Güneydoğu Asya'dan daha güçlü bir şekilde kabul edilmiştir.

Bunun yanında Çin'in Afrika'da uyguladığı yumuşak güç sayesinde, ticari ilişkilerinde kullandığı kazan-kazan ve eşitlik vurguları, Afrikalıların gözünde Çin'e yönelik olan algıyı olumlu şekilde yönlendirmektedir. Bu bağlamda Çin'in Afrika'da uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarılı olduğu söylenebilmektedir. Nitekim Çin açısından yumuşak güç politikasının önemi, ÇDP'de ticaretin ve ekonominin oluşturduğu temelin çerçevesini oluşturan sütunlardan biri olmasından kaynaklanmaktadır.

1990'lardan günümüze değin Jiang Zemin, Hu Cinto ve Şi Cinping'in Afrika politikasının stratejik önemde olduğu bilinciyle hareket ettikleri görülmektedir. Afrika, hem küresel güç mücadelesi bağlamında ABD ile rekabetinde önemli bir coğrafya olarak görülmekte hem de yukarıda belirtildiği gibi enerji ve pazar ihtiyacı bağlamında önemli görülmektedir.

2000'li yıllarda yoğunlaşan Çin-Afrika ilişkilerinin temeli yukarıda da bahsedildiği gibi eskiye dayanmaktadır. Bunun yanında özellikle 1990'lı yıllarda artan liderler düzeyindeki karşılıklı ziyaretler, bu ilişkilerin yoğunlaşacağına dair işaretleri vermiştir. Bu minvalde özellikle Jiang Zemin'in 1996 yılındaki 6 Afrika ülkesini (Kenya, Mısır, Etiyopya, Mali, Namibya ve Zimbabve) ziyareti ve Etiyopya'daki ziyareti esnasında ifade ettiği 5 ilkesi XXI. yüzyıldaki ilişkilerin çerçevesini oluşturmuştur.

Bu ilkeler (PRC Ministry of Foreign Affairs, 2017) kısaca;

- Samimi, güler yüzlü ve karşılıklı güvene dayalı,
- Birbirlerinin egemenliğine karşılıklı saygı ve içişlerine müdahale etmeme,
- Karşılıklı fayda ve ortak kalkınma,
- Uluslararası meselelerde işbirliği ve istişareyi artırma,
- Geleceğe bakmak ve daha güzel bir dünya yaratmak şeklindedir.

Hu Cinto da selefleri gibi Afrika politikasına önem veren bir lider olmuştur. Özellikle 2006 yılı Çin-Afrika ilişkilerinde önemli bir kilometre taşı olmuştur. Çin-Afrika ilişkilerinin 50. yıldönümüne denk gelen 2006 yılında Çin, resmi olarak ilk Afrika politikası belgesini yayımlamıştır. Bu belgeyle Çin, Afrika'yla uzun dönemli bir vizyonla oluşacak ilişkilerini; karşılıklı yarar, istikrarlı büyüme gibi temel ilkeler çerçevesinde geliştirme amacında olduğunu ilan etmektedir. Ayrıca bu belgede Afrika ile geliştirilecek

ilişkilerin stratejik ortaklık şeklinde ifade edilmesi oldukça önemlidir (FOCAC, 2006). Bunun yanında yine 2006 yılında Hu Cintoa'nın Afrika ziyareti oldukça önemlidir. Hu Cintoa, bu ziyaretlerini Fas, Nijerya ve Kenya'ya yapmış ve ziyaretler esnasında sadece bu ülkelere değil, Afrika'nın tamamına seslenerek işbirliğinin güçlendirilmesi için 5 öneri sunmuştur. Bu (Weizhong, 2008: 67-68) öneriler;

- Karşılıklı politik güveni güçlendirmek,
- Karşılıklı fayda sağlayan ekonomik faaliyetleri genişletmek,
- Birbirlerini kültürel referans noktaları olarak almak,
- Güvenlik işbirliğini güçlendirmek,
- Yakın uluslararası koordinasyon sağlamak şeklindedir.

Bunun yanında 2006 yılında Pekin'de gerçekleştirilen FOCAC zirvesinde alınan kararlar da Çin'in Afrika politikasındaki dönüşümü görmek açısından önemlidir. Nitekim 2006 yılındaki bu dönüşüm, ilerleyen yıllarda ticarî ilişkileri de büyük bir dönüşüme tâbi tutmuştur. Bunun yanında Çin'in kültürel bağlamda Afrika'ya yönelik artan bir etkisini gözler önünü sermiştir.

Hu Cintoa'dan sonra Çin'in devlet başkanlığını üstlenen Şi Cinping başkan olur olmaz ilk denizaşırı ziyaretini Afrika'ya yaparak, Çin'in Afrika'ya verdiği önemi bir kez daha ortaya koymuştur (Sun, 2014b). Şi Cinping'in, 2015 yılındaki FOCAC zirvesinde gelecek üç yıl için Afrika'ya 60 milyar dolarlık yatırım yapacaklarını ilan etmesi (Kuo, 2015) de ilişkilerin geleceği hakkında çok şey söylemektedir. Tüm bunlar, Şi Cinping'in önümüzdeki dönemde de selefleri gibi Afrika politikasını iradeli biçimde sürdüreceğini göstermektedir.

Çin, Afrika ilişkilerinin başlama tarihi olarak Mısır ile diplomatik ilişki kurduğu 1956 yılını temel almaktadır. Bu bağlamda 2017 yılı itibarıyla 61 yıllık Çin-Afrika ilişkileri söz konusudur. 61 yıllık bu tarihî sürecin değerlendirilmesine genel açıdan bakıldığında görüleceği üzere özellikle 2000'li yıllar boyunca gelişen ilişkilere yönelik vurgular, ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte Çin'in Afrika'ya yönelik politikaları, özellikle Batılılar tarafından 'yeni sömürgeci'⁵² söylemi üzerinden eleştirilmektedir. Bunun yanında ilişkinin

⁵² 2012 yılındaki Afrika ziyaretleri esnasında da bu söylem ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın ağzından yinelenmiştir (Sandner, 2012).

taraflarına bakıldığında da ilişkilerin olumlu karşılık bulduğu görülmektedir. Genel çerçevede Çin-Afrika ilişkilerine getirilen olumlu eleştirileri sıralamak gerekirse;

- Çin'in Afrika kıtasında ilişki kurarken, avantajlı konumda bulunmasının ilk sebebi; Çin'in Afrika'da hiçbir zaman Batılı ülkeler gibi sömürgecilik faaliyetinde bulunmamış olması aksine Afrika ülkelerinin bağımsızlık sürecinde en çok destek gösteren ülkelerden biri olması yatmaktadır. Çin, aynı şekilde bağımsızlık öncesi dönemde de hiçbir zaman kıtada köle ticaretine yanaşmamıştır (Campbell, 2008,). Buna rağmen özellikle Batı medyasında Çin'in Afrika'da yeni bir sömürgeci olduğu ya da ekonomik emperyalist olduğu yönünde ifadeler yer almaktadır (Anshan, 2008: 36).
- Çin'in Afrika'ya yönelik teknoloji ihracı, Afrika'nın kalkınmaya ve gelişmeye olan ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Bu sebeple Çin'in Afrika'nın kalkınmasına yardımcı olduğu ve dolayısıyla Üçüncü Dünyacılık söyleminin arkasında durduğu ileri sürülmektedir (Tamçelik ve Akkaya, 2014: 347).
- Çin, yönetim açısından istikrarsız olan Afrika'ya yatırım yaparken, yatırım yapmanın beraberinde çeşitli riskler de getireceğini bilmektedir. Dolayısıyla bu risklere göğüs gererek yatırım yapması, Çin'i Afrika'da bir nevi kahraman yapmaktadır (Holslag, 2011).
- Çin'in içişlerine müdahale etmeme bağlamında, Batı gibi yardım ve yatırımlar için ön şartta bulunmaması, Afrika ülkeleri açısından olumlu karşılanmaktadır (Habiyaemye, 2012).

Yukarıda ifade edilen olumlu eleştirilerin yanında bazı olumsuz eleştiriler de bulunmaktadır. Buna göre;

- Yardım ve yatırımlar konusunda özellikle Batı tarafından insan hakları ve demokrasi yönünden Çin'i Afrika'daki yaşanan olumsuzluklarda büyük pay sahibi olduğu ileri sürülerek eleştirilmektedir (Habiyaemye, 2012).
- Günümüzde Batılılar tarafından Çin'e getirilen bir diğer eleştiri; Çin'in Afrika'da kendisine bağlı rejimler oluşturmak adına darbe ve iç çatışmaları kışkırtıcı girişimlerde bulunduğu söylemidir. Batılılar tarafından bu söylem, Sudan'ın ayrılma süreci örnek gösterilerek ifade edilmektedir (Askouri, 2007).
- Çin'in Afrika'yı ucuza ürettiği ürünleri satacağı bir pazar olarak görmesiyle, Afrika'nın zaten gelişmemiş küçük ve orta düzeyli esnafını zora soktuğu, hatta kepenk kapattırdığı yönünde eleştiriler mevcuttur (Habiyaemye, 2012). Bunun yanında

özellikle 2000’li yıllarla birlikte birçok Çinlinin Afrika’da yerleşik hale geldiği de gözlenmektedir. Bunun temel sebebi olarak Afrika’da yatırım yapan Çinli şirketlerin işgücünü daha çok Çin’den temin etmesi gösterilebilmektedir. Öyle ki 2012 itibarıyla 1 milyondan fazla Çinlinin Afrika’da yerleşik olduğu tahmin edilmektedir (Sun, 2014a: 9). Çin’in yaptığı yatırımları inşa ederken istihdamını kendi ülkesinden sağlaması da Afrika’daki işsizliği artırıcı bir etkide bulunduğu gerekçesiyle eleştirilen bir diğer konudur.

Olumsuz eleştirilere rağmen Çin’in, Afrika’ya yalnızca sömürgeci perspektiften yaklaştığını söylemek doğru olmayacaktır. Nitekim Afrika’yla ilişkilerini Batılıların yaklaşımında görülebilen hiyerarşik vurguyla (Chidushe, 2007: 107) değil, işbirliği gibi eşitlikçi bir söylem üzerine inşa eden Çin, Afrikalılar nezdinde de iyi bir ticarî ortak olarak görülmektedir. Çünkü Batılı ülkeler yardımda bulunacak olduğunda; çevresel faktörler, insan hakları ve demokrasi gibi birçok şart ortaya koydukları için bunların düzenlenmesi adına toplantılar üzerine toplantılar yapılarak yardımların yapılması ve yatırımların gerçekleşmesi çok uzun zaman alabilmektedir. Ancak bunun yanında Çin’in tamamen karşılık beklemeden yardımlarda bulunduğu söylenememektedir. Her devlet gibi Çin de çıkarları doğrultusunda yardımda bulunacağı ülkeye resmi veya gayri resmi şartlar öne sürebilmektedir. Bu eleştirilere rağmen Çin’in yardımları mümkün olduğunca hızlı gerçekleştirmesi Afrikalılar açısından daha cazip ve işlevsel bulunmaktadır (Karumbidza, 2007: 88). Batı ise yüzyıllar boyu yaptığı sömürgecilik faaliyetlerini ve kazançlarını günümüzde de devam ettirebilmek adına Afrika’da Çin’i kendilerine büyük bir tehdit olarak algılamakta ve bu saldırgan eleştirilerin temelinde de bu düşünce yatmaktadır (Akzeybek, 2016).

3.2. Çin’in Afrika’ya Yönelik Yumuşak Güç Uygulamaları

ÇDP’de yumuşak gücün yeri ve önemini daha derinlemesine anlamak açısından örnek oluşturan Afrika politikası, söylemler ve teorik çerçevesinin pratikteki işlevliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda aşağıda ifade edilmekte olan birçok kamu diplomasisi uygulaması, Çin’in Afrika’ya yönelik yumuşak güç uygulamalarının ikinci bölümde incelenen teorik çerçevesi ve söylemleri bağlamında ilerlediğini göstermektedir.

Çin’in Afrika’ya yönelik yumuşak güç uygulamalarında küresel bağlamda ilerlettiği; Pekin Konsensüsü, Barışçıl Gelişme, Uyumlu Dünya ve Afrika özelinde de Üçüncü Dünyacılık

politikalarının uyumlu bir şekilde işlenmesinden oluşmaktadır. Bunun yanında Çin'in yükselişinin temelini oluşturan ekonomi politikaları ve dışarıya açılma şeklinde ifade edilen stratejisi, Afrika politikasının başarısını da beraberinde getirmiştir.

Çin'in küresel imajının diğer ülkeler tarafından algılanışına dair yapılan bir ankette, 2015 yılı verilerine göre 9 Afrika ülkesi değerlendirmeye alınmış ve bu 9 ülkenin tamamında Çin'in olumlu imajı %50'nin üzerinde çıkmıştır. Küresel ölçekte Çin dâhil 40 ülkenin değerlendirildiği çalışmada Güney Afrika haricinde kalan 8 Afrika ülkesinin Çin imajının algılanması açısından ilk 13 sırada yer aldığı görülmektedir (Pew Research Center, 2016). Bu ankete göre bir genelleme yapıldığında Afrika kıtasında Çin imajının oldukça iyi olduğu görülmektedir.

Çin'in küresel ölçekte, özellikle son dönemde uyguladığı yumuşak güç politikaları kültürünü tanıtmaya bağlamında ilerlemektedir. Benzer biçimde Afrika politikasında da kültür unsurları ön plana çıkmaktadır. Çin'in kültür unsurlarının çerçevesini de Konfüçyüsçülük oluşturmaktadır. Konfüçyüsçülük bağlamında özellikle Uyumlu Dünya politikasına da ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Bunun yanında 2008'de başarılı bir şekilde kültürünü tanıtmaya amacıyla gerçekleştirdiği olimpiyat organizasyonu Çin'in kültür diplomasisinde dönüm noktası olmuştur. Keza sportif faaliyetler ve EXPO gibi büyük organizasyonlara ev sahipliği yapmaya devam ederek kültür tanıtımına verdiği önemi göstermektedir. Bunun yanında eğitim, dil ve değişim programları, yumuşak gücün tanımlanmasında da en çok örnek verilen unsurların içerisinde yer almaktadır. Özellikle dil öğretimi, kültür unsurları bağlamında ayrı bir öneme sahiptir. Çin bu yönden Konfüçyüs Enstitüleri ile oldukça mesafe kat etmiş durumdadır. Bunun yanında Çin'in özellikle Afrika ülkelerinden gelen öğrencilere değişim ve eğitim programları kapsamında pozitif ayrımcılıkta bulunduğu görülmektedir.

Çin-Afrika ilişkilerinin yukarıda olduğu gibi genellikle Bandung Konferansı'yla başlatıldığı görülmektedir. Bunun yanında günümüzde Çin ve Afrika arasındaki siyasî ve diplomatik ilişkilerin birçok uluslararası platformda birbirine destek olma şeklinde tezahür etmesiyle beraber, özellikle 2000 yılında oluşturulan ve başarılı biçimde ilerleyen FOCAC kapsamında oldukça yüksek bir etkileşimin söz konusu olduğu görülmektedir. Siyasî ve diplomatik unsurlar açısından yumuşak güç bağlamında FOCAC'ın yanında BM Barış Koruma Misyonları'nın etkileri de incelenmektedir.

Çin'in Afrika'ya yönelik yumuşak gücünün temelini oluşturan ekonomik unsurları oldukça etkindir. Çin'in yükselişinin temel nüvesi olan ekonomi, yumuşak güç kazanımında da ön plandadır. Özellikle Pekin Konsensüsü olarak ifade edilen Çin gelişme modelinin, birçok üçüncü dünya ülkesi tarafından örnek alınabilecek bir gelişme olarak ifade edilebilmektedir. Bunun yanında kazan-kazan politikası ve eşitlik temelli söylemler başta ticaret olmak üzere Çin'in yumuşak güç kazanımında ekonominin oldukça etkili olmasına vesile olmuştur. Afrika özelinde de tüm bu söylemler ve politikalar uygulanmakla birlikte özellikle dış yardımlar daha çok önem arz eden bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda çalışmada ekonomik unsurlar altında temelde dış yardımlar incelenmiştir.

Kamu diplomasisi kavramı birinci bölümde de ifade edildiği üzere genellikle propaganda kavramıyla karşılaştırılmaktadır. Her ne kadar propaganda, kamu diplomasisinden oldukça farklı bir kavram olsa da içerisinde benzerlikler de barındırmaktadır. Bu benzerliklerin başında da her ikisinin de iletişime büyük önem vermesi ve bu bağlamda iletişim araçlarını kullanması gelmektedir. Kamu diplomasisi ve dolayısıyla yumuşak güce sahip olunabilmesi için tarihî bağlamda propagandanın iletişime verdiği önemi günümüzde kamu diplomasisi de vermektedir. Bu açıdan bir devletin kamu diplomasisi uygulamalarının başarılı olması bir yönden güçlü bir iletişim teknolojisine, politikasına ve stratejisine sahip olmasını gerektirmektedir. Çin'in küresel politikasına benzer biçimde Afrika ayağında da iletişim unsurlarına büyük önem verdiği görülmektedir. Kitlel iletişim yanında sosyal medya ve internet gibi bireylerle birebir iletişimin sağlanabildiği iletişim araçları da Çin'in yumuşak güç politikasının bir bileşeni durumundadır. Bu çalışmada başta devlet koordinasyonunda olduğu için; CCTV, CRI ve Xinhua Haber Ajansı incelenmiştir. Bununla birlikte Çin'in diğer birçok iletişim aracı ve unsuruyla gerçekleştirdiği kamu diplomasisi uygulamalarına da yer yer değinilmiştir.

3.2.1. Kültür Unsurları

Kültür unsurları içerisinde sanat, edebiyat, sinema, spor, medya, eğitim ve tarih gibi birçok alan sayılabilmektedir. Çin'in Afrika politikası açısından ise özellikle edebiyatın, sinemanın, eğitimin ve sporun daha ön plana çıkarıldığı değişim programları ve iletişim unsurları gibi diğer kamu diplomasisi uygulamalarıyla girift bir yapının oluşturulduğu kültürel diplomasi faaliyetlerinden bahsetmek mümkündür. Bu girift yapı, yumuşak gücün doğasında var olan bir durumdur. Örneğin, ilki Aralık 2015'te düzenlenen "Çin-Afrika Film ve Televizyon İşbirliği Forumu" hem kültürel diplomasi hem de kamu diplomasisinin

iletişim unsuru olarak değerlendirilebilmektedir (Osman, 2017). Konfüçyüs Enstitüsü haricinde kültürel diplomasi anlamında öne çıkan yetkili bir kuruluş veya yapılanma bulunmamaktadır. Bunun yerine özellikle diğer kamu diplomasisi uygulamalarının içerisinde kültürel diplomasiye oldukça yoğun şekilde yer verilmektedir. İlgili her kurum ya da yapılanma kültürel diplomasiye yaptığı faaliyetler bağlamında tek başına ya da diğer kurumlarla işbirliği içerisinde yer vermektedir.

FOCAC yapılanmasının özellikle Çin'de yapılan zirvelerinde Afrikalı liderleri karşılaşmasından, olimpiyatlardaki kültürel tanıtımın üst düzeyde sergilenmesine, değişim programları vesilesiyle kültürel tanıtımın yapılmasına, yayınlar ve Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla dil ve tarih öğretimine kadar birçok kültür unsuru diğer kamu diplomasisi faaliyetleri bünyesinde uygulanmaktadır. Bu yüzden kültürel diplomasi faaliyetleri altında Konfüçyüsçü felsefenin diğer kamu diplomasisi faaliyetlerinin arka planını oluşturduğu ifade edilebilmektedir. Bunun yanında diğer kamu diplomasisi faaliyetleri arasında değerlendirilmemiş olan sportif faaliyetlere yer vermek yerinde olacaktır.

Örneğin futbolda son yıllarda adından oldukça söz ettiren Çin takımları, yüksek meblağlara futbolcular transfer etmektedirler. Çin profesyonel ligi 2015-2016 sezonunun kış döneminde en çok bonservis ödemesi yapan lig olmuştur (Karataş, 2016). Bu bakımdan Çin'in küresel bir futbol diplomasisi uyguladığı ileri sürülebilmektedir. Bu transfer ödemelerinde Stéphan Mbida ve Papiss Demba Cissé gibi Afrikalı ünlü futbolcuları da transfer ederek, Afrika'ya yönelik yumuşak gücüne katkı sağlamaktadır. Futbol başta olmak üzere birçok spor dalında da kamu diplomasisi faaliyetlerini yoğunlaştıran Çin'in spor gibi spesifik konularda küresel bir politika izlediği görülmektedir.

Benzer biçimde küresel bir proje olarak esas alınabilecek olan Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi, projenin temelini oluşturan karayolu ve demiryolu hatlarının yanında deniz hattı ile de Afrika'ya ulaşarak Çin ile Afrika arasında ticareti ve dolayısıyla kültürel alışverişi artırabilecek önemli bir proje konumundadır. Çin bu proje ile yükselen gücünün temelini oluşturan ekonomisinin gelişimini sürdürülebilir kılmak yanında kültürel bağlamda da etkisini projenin öngördüğü coğrafya üzerinde artırabileceğini öngörmektedir. Bu coğrafyaya, Afrika'yı da deniz yolu üzerinden dâhil etmesi, Çin'in Afrika ile olan ilişkilerine verdiği önemi göstermesi açısından oldukça anlamlıdır. Bunun yanında küresel bir projenin ya da politikanın oluşturulmasında stratejik ülkelerin veya bölgelerin Çin dış politika yapıcıları tarafından ayrıca dikkate alındığı görülebilmektedir. Bu yüzden

Afrika'ya yönelik spesifik bir kültürel diplomasi faaliyetinden bahsetmek yerine, proje bazında ya da diğer kamu diplomasisi faaliyetleri içerisinde arka planı oluşturan bir kültürel diplomasiden söz etmek daha yerindedir.

Değişim programları, kamu diplomasisi faaliyetlerinin uygulandığı en geniş alanlardan birini temsil etmektedir. Bu programlar, kültürel diplomasisinin bir parçası olarak ifade edilmektedirler. Bunun yanında programın kapsamına askerî, siyasî, ekonomik birçok unsur dâhil edilebilmektedir. Temel niteliği ise uzmanlık eğitimi ve kültür tanıtımı olarak ifade edilebilmektedir. Örneğin askerî uzmanların, doktorların, öğretmenlerin ve özellikle de öğrencilerin eğitimi değişim programlarının özünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda Çin'in, Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde değerlendirilecek en önemli kültür unsurları arasında eğitim ve değişim programları da yer almaktadır.

Çin ve Afrika ülkeleri arasında eğitim ve değişim programları çok eski tarihlere dayanmaktadır. Çin 1954-1977 yılları arasında, ilki Mısır'a olmak üzere Cezayir, Togo, Kongo (Brazzaville), Gine-Bissau, Mali, Somali, Tanzanya ve Tunus'a çok sayıda gönüllü öğretmen göndermiştir. 1978-1995 yılları arasında da gönüllü öğretmenlerin gönderildiği ülke sayısı 9'dan 21'e yükselmiştir. 2003 yılına gelindiğinde 30'dan fazla Afrika ülkesinde 238 gönüllü öğretmen bulunmuştur (Anshan, 2008: 28). Çin, Afrika'nın kalkınması için birçok altyapı yatırımına destek vermenin yanında eğitim konusunda da Afrika ülkelerinin kendi eğitim sistemlerini oluşturmaları konularında onları desteklemiştir.

Çinli gönüllü öğretmenlerin Afrika'ya gönderilmesine benzer biçimde Afrikalı öğrenciler de Çin'e getirilmiştir. Getirilen öğrencilere burs sağlanarak Çin'in Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde uzun dönemli bir perspektif sunulduğu görülmektedir. Afrika'dan Çin'e gelen burslu öğrenci sayısı yıllar geçtikçe katlanarak artmıştır. 1950'li yıllarda toplamda 24 olan öğrenci sayısı, 1960'lı yıllarda 164'e, 1970'li yıllarda 648'e, 1980'li yıllarda 2245'e ve 1990'lı yıllarda da 5569'a yükselmiştir (Anshan, 2008: 29).

Özellikle 2000'li yıllarla birlikte ve FOCAC kapsamında alınan kararların doğrultusunda, birçok Çin üniversitesinde Afrika Enstitüleri kurulmakta, Çinli ve Afrikalı üst düzey yöneticiler bir araya gelerek eğitimin geleceği konusunda toplantılar yapmakta ve önemli adımlar atmaktadırlar. Bu kapsamda burs sağlanan Afrikalı öğrenci sayısının da hızla arttığı görülmektedir. FOCAC çerçevesinde yapılan eğitim işbirliği; insan kaynakları eğitimi, yükseköğretim ortaklığı, kırsal okul inşaatı, Çince öğretmek, Çin hükûmet bursu

ile bilim adamı ve öğrenci değişimi başta olmak üzere birçok alanı kapsamaktadır (Liu, 2016: 273-274).

Çin'in Afrikalı öğrencilere yönelik burs ve Çin'de yükseköğrenim imkânı tanınması, Afrikalıların gözünde Çin'in dostane algılanışını artıran bir faktör olmuştur (Obiorah, 2007: 37). Çin'in Afrika ülkelerine ve Afrika'dan gelen öğrencilere yönelik uyguladığı pozitif ayrımcılık, sayılarla daha açıklayıcı olmaktadır. Örneğin 2005 yılında, Çin'de eğitim gören Afrikalı öğrenci sayısı toplam yabancı öğrenci sayısının sadece %3'ü civarında olmasına rağmen Çin'in toplam burslarının %20'sine denk gelen kısmı, Afrikalı öğrencilere verilmiştir (Deng ve Zhang, 2009: 154). Bu durum, Çin'in Afrika'yla yakınlığına yönelik büyük göstergelerden biridir.

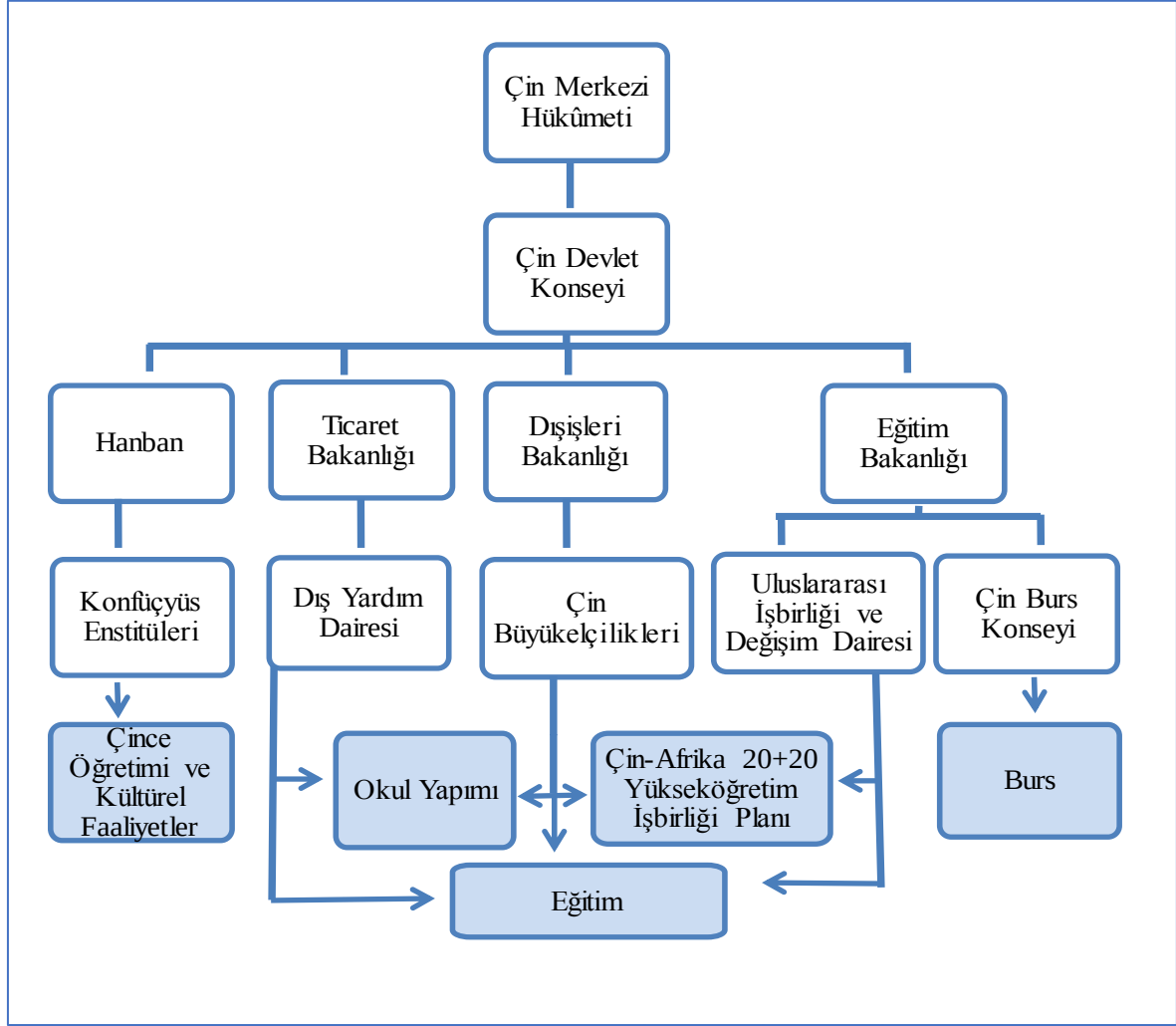
Kamu diplomasisi bağlamında özel bir önemi bulunan dil eğitimi yönünden Çin'in öne çıkan kuruluşu Konfüçyüs Enstitüleri, genellikle yükseköğretim okullarıyla işbirliğine girerek enstitülerini orada kurmaktadır. Bunun yanında temelde Çince öğretmeyi amaçlayan Konfüçyüs Enstitüleri, bulunduğu ülke ile Çin arasında kültürel bağların sıklaşmasına da aracı olmaktadır. Çin'in belki de en önemli kültürel diplomasi enstrümanı olan enstitüler, Afrika bağlamında da oldukça yaygın faaliyetlerde bulunmaktadır.

Afrika ülkelerindeki ilk Konfüçyüs Enstitüsü'nün Nairobi'de açılması, 2004 yılında kararlaştırılmış ve 2005 yılında açılmıştır. 2007 yılına gelindiğinde de Kenya, Güney Afrika, Zimbabve ve Nijerya'da Konfüçyüs Enstitüleri eğitim ve kültür faaliyetlerine başlamıştır (Anshan, 2008: 28-29). Bu ülkelerin profillerine bakıldığında FOCAC zirvelerinin Afrika ayağında yapıldığı ülkeler gibi Çin için stratejik ve yakın ilişkilerin kurulduğu ülkeler olduğu görülebilmektedir.

Konfüçyüs Enstitülerinin 2015 sonu itibarıyla Afrika'da ulaştığı faaliyet alanı oldukça genişlemiştir. Buna göre Afrika'da faaliyetlerini sürdüren Konfüçyüs Enstitüleri, 36 ülkede; 46 enstitü ve 23 sınıf şeklindedir (Confucius Institute, 2015: 68-70). Afrika'nın Çin'e karşı yakınlığı, bu enstitülerin sayısının her geçen gün artmasında büyük rol oynamaktadır.

Eğitim ve değişim programlarının yanında Konfüçyüs Enstitülerinin de dahil edildiği Çin'in Afrika'ya yönelik eğitim unsurları okul yapımı, uzmanlık eğitimleri, değişim programları ve çeşitli projeleri de kapsamaktadır. Genel itibarıyla Çin'in Afrika'ya yönelik

eğitim unsurları birçok kurum tarafından tek elden veya paydaşlarla yapılmaktadır. Bu durum, eğitim programlarının ve yardımlarının tek bir plan çerçevesinde işlenmesinin önünde engel oluşturmaktadır. Buna rağmen Çin'in eğitim unsurları, Afrika'da başarılı bir şekilde ilerlemektedir.

Şekil 3.1. Çin'in Afrika'ya yönelik eğitim yardımlarının kurumsal çerçevesi (Liu, 2016: 286)

Çin'in Afrika'ya yönelik eğitim faaliyetlerinde kurumların sorumluluklarını Şekil 3.1.'te de gösterildiği haliyle özetlemek gerekirse; Eğitim Bakanlığı, Çin-Afrika eğitim işbirliği ile insan kaynaklarının geliştirilmesini sağlamakla sorumludur. Bunun yanında 2010 yılında başlatılan “Çin-Afrika 20+20 Yükseköğretim İşbirliği Planından” sorumludur.⁵³

⁵³ Afrika ve Çin'deki üniversiteler arasında bire bir kurumsal işbirliği sağlanarak, yükseköğretim kurumlarının kapasitelerinin geliştirilmesini ve uluslararasılaşmasını teşvik etmek amacıyla oluşturulan plandır. Bu plan, 2009 yılındaki 4. FOCAC zirvesinde ortaya çıkmış ve 2010 yılında uygulanmaya başlanmıştır (Liu, 2016: 289).

Yine Eğitim Bakanlığı'na bağlı Çin Burs Konseyi'nin sorumluluk alanına, Çin'de okuyan Afrikalı öğrenciler girmektedir (Liu, 2016: 285). Diğer sorumlu kurumlardan biri olan Ticaret Bakanlığı, Çinli şirketlerin okul inşaatları gibi yardım projelerinden ve Afrikalılara meslekî eğitim verilmesinden sorumludur (Liu, 2016: 286). Hanban'ın ise temel görevi Konfüçyüs Enstitülerinin yönetimidir (Liu, 2016: 285). Son olarak sayılan tüm kurumlar, Dışişleri Bakanlığı ile koordineli şekilde işlerini yürütmektedirler. Dışişleri Bakanlığının sorumluluğu da bu koordinasyon noktasında ortaya çıkmaktadır.

3.2.2. Siyasî ve Diplomatik Unsurlar

Çin'in Afrika ile siyasî ve diplomatik ilişkileri çok eski dönemlere götürülebilmekle beraber genellikle Bandung Konferansı'na (1955) ve Mısır'la diplomatik ilişkilerin kurulduğu 1956 yılına dayandırılmaktadır (Chidaushe, 2007: 108). 1971 yılında Tayvan yerine ÇHC'nin BM'de temsil edilmesi için Afrika ülkelerinin verdiği destek Çin-Afrika ilişkilerini daha da yakınlaştırmıştır. Çin, bu desteği karşılıksız bırakmayarak Üçüncü Dünyacılık politikası bağlamında BM başta olmak üzere birçok uluslararası platformda Afrika ve diğer üçüncü dünya ülkelerini desteklemeyi sürdürmüştür. Yumuşak güç bağlamında bu destek, Afrika açısından oldukça önemli kabul edilmektedir. İlk defa 1956 yılında kurulan diplomatik ilişkiler günümüze değin artmıştır. Çin, günümüzde BM'ye üye 54 Afrika ülkesinden 52'si ile diplomatik ilişkisini sürdürmektedir (Bax, Gongo, ve Dlamini, 2017).

Yumuşak güç bağlamında Çin'in, Afrika'ya dönük politikasına dair somut adımlara özellikle 2006 yılı rastlanmaktadır. 2006 yılı Çin'de Afrika yılı olarak ilan edilmiştir. Bunun yanında Çin'in Afrika politikası resmi kanallardan ilan edilmiştir. Çin Devlet Başkanı Hu Jintao'nun, Afrika seyahatinde bulunması ve önemli kararlar alınan 3. FOCAC zirvesinin de 2006 yılında gerçekleşmesi bu durumu doğrulamaktadır.

2009 yılına gelindiğinde Çin, ABD'yi geçerek Afrika'nın en önemli ticarî partneri haline gelmiştir (Tamçelik ve Akkaya, 2014: 332). 2012 yılına gelindiğinde de Çin ile Afrika arasında neredeyse 200 milyar dolar civarında bir ticaret hacmi oluşmuştur. Aynı yılda Afrika ile ticaret hacmi sıralamasında 2. sırada olan ABD'nin ticaret hacmi, ancak 100 milyar dolar seviyesinde kalmıştır (Sun, 2014a: 7). Bu ticaret hacminin büyüklüğüne rağmen Çin'in, 2012 yılındaki tüm ticaret hacmi (3,867 trilyon dolar) içerisinde ancak %5

oranını bulmaktadır (Sun, 2014a: 14). Bunun yanında 2009 yılında Afrika açısından toplam dış ticarete ilk sırayı Çin'in alması oldukça önemlidir.

Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaretin en önemli kolunu enerji sektörü oluşturmaktadır. Bu konuda Çin'in özellikle Angola, Nijerya, Sudan,⁵⁴ Kongo Cumhuriyeti ve Ekvatorial Gine ile yakın ilişkiler kurduğunu söylemek gerekmektedir (Alpay, 2009). Çin'in neredeyse her Afrika ülkesiyle birebir şekilde yakınlığı bulunmakla birlikte tüm Afrika ülkeleriyle ortak platformda buluşabildiği FOCAC zirvelerini oluşturması hem Çin hem de Afrika açısından birçok yeni fırsat ortaya çıkarmaktadır.

3.2.2.1. FOCAC

XXI. yüzyıla gelindiğinde Çin'in Afrika politikasına yönelik gerçekleştirdiği üst düzey en önemli siyasî işbirliği faaliyeti FOCAC'tır. Çizelge 3.1.'de gösterildiği gibi, bu zirvenin ilki Ekim 2000'de Pekin'de düzenlenmiş ve gelecek her üç yılda bir düzenlenmesi öngörülmüştür. Sırasıyla Çin'de ve Afrika'da yapılan zirvelerin ikincisi Aralık 2003'te Addis Ababa'da (Etiyopya), üçüncüsü Kasım 2006'da Pekin'de, dördüncüsü Kasım 2009'da Şarm El-Şeyh'te (Mısır), beşincisi Temmuz 2012'de Pekin'de ve sonuncusu 3-5 Aralık 2015 tarihlerinde, 50 Afrika ülkesinin iştirakiyle Johannesburg'da (Güney Afrika) düzenlenmiştir. Düzenlenen zirvelerde önemli siyasî ve ekonomik adımlar atılmaktadır. Bu zirvelere katılım sadece devlet temsilcileri ile sınırlı değildir. Devlet temsilcilerinin yanında uluslararası ve bölgesel örgütler, sivil toplum örgütleri, girişimciler ve diyalog grupları da bulunmaktadır (Uchehara, 2009). Böylelikle sadece siyasî ve diplomatik bir zirve değil, aynı zamanda sivil toplumun dâhil edildiği ve yumuşak gücün yönlendirildiği bir zirve niteliğine de büründüğü de görülmektedir.

⁵⁴ Güney Sudan, 2011 yılı itibariyle bağımsızlığını kazanarak Sudan'dan ayrılmıştır. Petrol rezervi yönünden zengin bölge Güney Sudan olmakla birlikte, rafineriler ve ihracat limanları Sudan'da bulunmaktadır (Al Jazeera, 2014).

Çizelge 3.1. FOCAC zirveleri kronolojisi (FOCAC, 2017)

FOCAC Zirveleri	Tarih	Şehir	Ülke
1. FOCAC	Ekim 2000	Pekin	Çin
2. FOCAC	Aralık 2003	Addis Ababa	Etiyopya
3. FOCAC	Kasım 2006	Pekin	Çin
4. FOCAC	Kasım 2009	Şarm El-Şeyh	Mısır
5. FOCAC	Temmuz 2012	Pekin	Çin
6. FOCAC	Aralık 2015	Johannesburg	Güney Afrika

Bu zirvelerin özellikle 2006 yılında yine Pekin’de düzenlenen ve 48 Afrika ülkesinin katılımıyla gerçekleşen üçüncüsünde önemli kararlar alınmıştır. Bu zirvede sağlık, eğitim, tarım ve altyapı hizmetleri başta olmak üzere birçok alanda yatırım ve yardımlar somut bir yapıya kavuşturulmuştur (FOCAC, 2017). Çin’in bu zirveye verdiği önem, daha zirve başlamadan kendini göstermiştir. Çin bu zirvede bir nevi küresel güç gösterisinde bulunarak, zirveye katılan Afrikalı liderleri çok iyi ağırlamış ve gerek zirvenin medyada yer bulması açısından gerekse de sokakların bile bu zirveye göre şaşıaalı biçimde süslenmesiyle Afrikalı liderleri oldukça memnun etmiştir (Marks, 2007: 1).

Çin açısından okunduğunda hammadde, enerji ve pazar ihtiyacının göz önünde tutulduğu ilişkilerde 2006 zirvesi ile yumuşak güç ve kamu diplomasisi bağlamında ilişkiler sağlam temellere oturtulmuştur. Aynı zamanda 2006 yılı Çin’de Afrika yılı ilan edilerek (Alpay, 2009) küresel bağlamda da Afrika’ya verilen önem gösterilmiştir.

FOCAC zirvelerinde Çin, Afrika’ya yapmayı planladığı yatırım düzeyini bir söz olarak beyan edip, bu konuda verdiği sözleri de tutmaktadır. 2006 yılındaki FOCAC zirvesinde 5 milyar dolar olan bu rakam, 2009 yılındaki zirvede 10 milyar dolar, 2012 yılındaki zirvede ise 20 milyar dolar şeklinde telaffuz edilmiştir. En son yapılan 2015 yılındaki zirvede de verilen söz miktarı 3 katına çıkarak, 60 milyar dolar olmuştur (Kuo, 2015).

FOCAC zirveleri, Çin’in Uyumlu Dünya politikası bağlamında farklılıklar içinde birlik olmaya yönelik söylemine somut bir örnek oluşturmaktadır. Bu bağlamda Çin’in dış politika söylemleri yumuşak gücün somut anlamda işlemesine de teorik çerçeve

oluşturmaktadır. Benzer bir örnek de Çin'in dışarıya açılma politikası bağlamında FOCAC üzerinden, özellikle de Afrika'ya yapılacak Çin yatırımlarının sözlerinin verilmesi ve bu sözlere binaen altyapısını oluşturmaya yönelik çabalar sarf edilmesinde görülmektedir.

Buna göre FOCAC zirveleri sayesinde Çin-Afrika ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. FOCAC, Çin ve Afrika arasında uzun dönemli işbirliği için benzersiz bir siyasî mekanizma ve platform oluşturmuştur. FOCAC, siyasî bir platform olmanın yanında ticarî ve ekonomik ilişkilerin geliştirildiği, yatırımların yönlendirildiği bir platform da olma niteliğindedir (Liu, 2016: 273). Platform olma niteliği FOCAC'ın yanında BM gibi uluslararası örgütler bünyesinde de ülkelerin birbirini desteklemesi şeklinde tezahür etmektedir. Bunun yanında BM bünyesinde kurulan Barışı Koruma Misyonları da Çin'in yumuşak güç politikasının Afrika üzerinde uygulanmasına önemli bir örnek oluşturmaktadır.

3.2.2.2. BM Barışı Koruma Misyonları

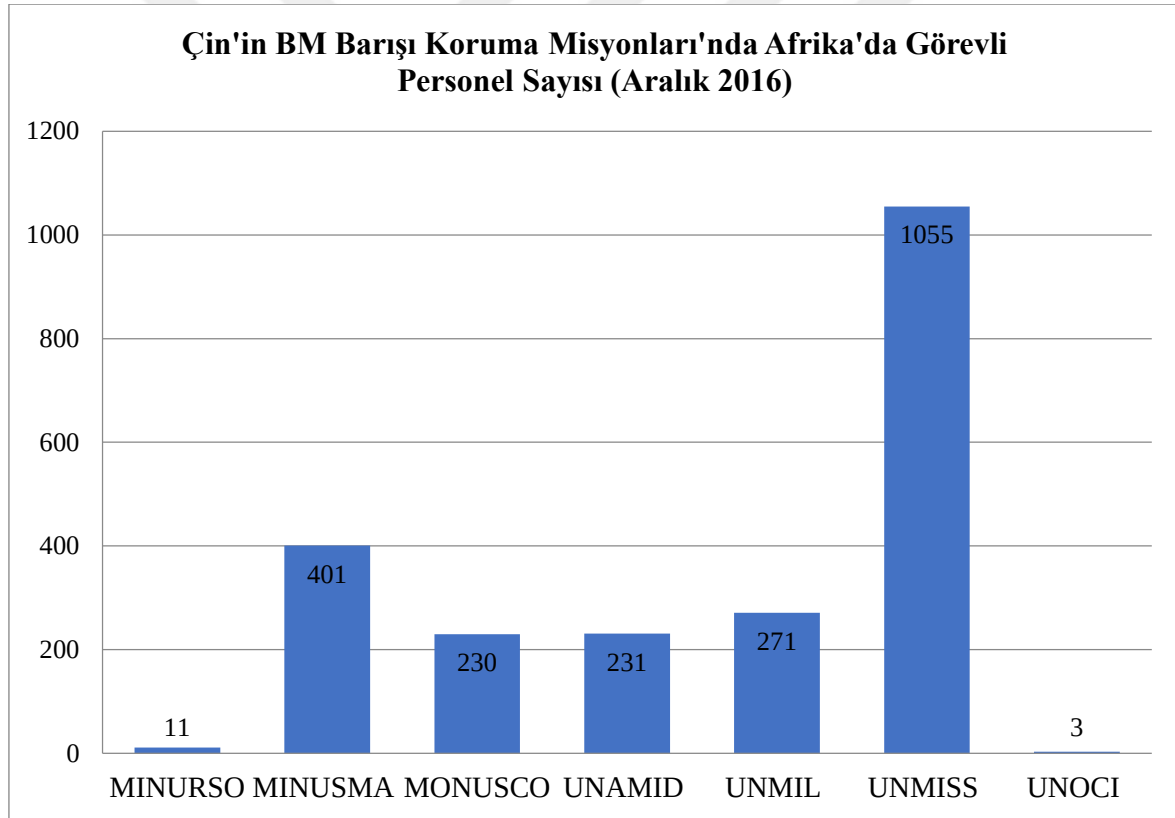
Çin'in kamu diplomasisi bağlamında Afrika'da barış ve güvenlik konusunda verdiği destek, temelde BM Barışı Koruma Misyonları kapsamındadır.⁵⁵ Bunun yanında Afrika Birliği'ne de maddî ve askerî yardımda bulunmaktadır. Ayrıca Çin, bazı Afrika ülkelerinde istikrarın ve güvenliğin sağlanması konusunda birebir şekilde destek sağlamaktadır (Karadağ, 2018). Bu konuda Çin'in güvenlik meselesinde inisiyatif almasının temelinde kendi yatırımlarına yönelik büyük bir tehdit algılaması yatmaktadır (Sun, 2014b). Bu noktada kamu diplomasisi bağlamında Çin'in Afrika güvenliğine verdiği desteği BM Barışı Koruma Misyonları temelinde değerlendirmenin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Dünya sisteminin günümüzdeki geldiği nokta itibariyle savaşlar, devletlerarası olmanın ötesinde, özellikle demokrasinin yerleşmediği ülkelerde iç savaşlar şeklinde gerçekleşmektedir. BM Barışı Koruma Misyonları da daha çok Batı değerlerini yansıtan liberalizm ve demokrasiyi bu ülkelerde etkin kılmak gibi bir görevi barış için bir ön şart olarak sunmaktadır. Bununla birlikte Batı, Çin gibi büyük devletleri kötü örnek olmakla suçlamakta ve otokratik gelişme olarak gördükleri Çin'in gelişme modeline karşı

⁵⁵ Afrika Birliği, Afrika'nın sorunlarının Afrikalılar tarafından çözülmesi perspektifiyle özellikle son dönemlerde artan biçimde örgüt bünyesinde barış gücü oluşturmaya çalışmaktadır (African Union, 2018) Çin'in de bu yönde Afrika Birliği'ne destek amaçlı 100 milyon dolarlık bütçe ayırdığı ifade edilmektedir. (Karadağ, 2018).

durmaktadır (Suzuki, 2009). Bunun yanında Çin, BM Barışı Koruma Misyonlarına etkin bir şekilde katılarak bir nevi demokrasi karşıtı olmadığı ve sisteme yönelik bir tehdit oluşturmadığı mesajını vermektedir.

Yumuşak güç bağlamında, kaynak olarak askerî gücün yumuşak güç kazanmak amacıyla kullanılabileceğine yönelik en önemli örneklerden biri olan BM Barışı Koruma Misyonları, Çin açısından sadece yumuşak güce yönelik bir politikanın sonucu değildir. Ancak Çin, BM Barışı Koruma Misyonları'nda görev alarak hem dünya genelinde hem de görev alınan bölgelerde yumuşak gücünü artırmayı da başarmaktadır. Çin'in BM Barışı Koruma Misyonları'na katılımı konusundaki verilere bakıldığında, özellikle Afrika'ya yönelik kamu diplomasisine ne kadar önem verdiği görülmektedir.

Şekil 3.2. Çin'in BM Barışı Koruma Misyonları'nda Afrika'da görevli personel sayısı (Aralık 2016) (United Nations Peacekeeping, 2016)

Çin'in 2009 yılına kadar katılım gösterdiği BM Barışı Koruma Misyonları'nın %71 gibi büyük bir oranının Afrika'da faaliyette bulunduğunu görülmektedir (Suzuki, 2009). 2015 yılının Aralık ayındaki rapora göre Çin, BM Barışı Koruma Misyonları'na, 1990 yılında gönderilen askerî gözlemcilerden bu yana yaklaşık 20.000 personel göndermiş ve 29 barışı

koruma harekâtında görev almıştır. Aralık 2016 itibarıyla de 10 BM Barışı Koruma Misyonu'nda 2.630 Çinli personel görev yapmaktadır (United Nations Peacekeeping, 2016). Çin'in destek sağladığı 10 BM Barışı Koruma Misyonu'nun 7'si, Afrika'da yer almaktadır. Şekil 3.2.'de de görülen bu misyonların bulunduğu ülkeler sırasıyla; Batı Sahara (MINURSO), Mali (MINUSMA), Demokratik Kongo Cumhuriyeti (MONUSCO), Sudan (UNAMID), Liberya (UNMIL), Güney Sudan (UNMISS) ve Fildişi Sahilleri'dir (UNOCI) (United Nations Peacekeeping, 2016). 2016 yılının Aralık ayı verilerine göre; Afrika'da görevlendirilen toplam Çinli personel sayısı 2202'dir (United Nations Peacekeeping, 2016).

Bahsi geçen misyonlar arasından Güney Sudan misyonuna Çin'in özel önem verdiği görülmektedir. Bu misyon BM bünyesinde en çok personel bulundurulmuş ikinci misyon durumundadır. Toplamda 14.000'in üzerinde personel bulundurulmuş bu misyonda en çok personel gönderen ülkelerden birisi de Çin'dir (Karadağ, 2018). Çin'in Güney Sudan'daki faaliyetlerine önem vermesi iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi bağlamında önem taşımaktadır (United Nations Peacekeeping, 2016). Bu ülkeye yönelik Çin'in artan ilgisinin enerji kaynaklarına yönelik ilgisiyle aynı doğrultuda olduğu ifade edilebilmektedir. Bunun yanında bu misyonlara katkı sağlamanın Çin'in yumuşak gücüne de büyük katkı sağladığı ifade edilebilmektedir.

Çin, küresel bir aktör bakışıyla, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmek düsturuyla hareket ettiğini iddia ederek bu misyonlara zamanla artan biçimde katkı sağlamaktadır. Bunun yanında Çin'in, ticarî ve siyasî ilişkilerinin yakın olduğu ülkelerde demokrasi ve insan haklarını bağlamında görev yapmanın yanında ülkenin istikrara kavuşturularak, Çin ile olan münasebetlerini devam ettirmesi de ÇDP açısından hedeflenen diğer amaç olarak görülmektedir. Nitekim yakın ilişkilerde bulunduğu Sudan ve Güney Sudan'da hem barış görüşmelerinde yer alarak hem de BM Barışı Koruma Misyonları'nda büyük ölçüde yer alarak, bunu açıkça göstermektedir.

3.2.3. Ekonomik Unsurlar

Çin'in ekonomik açıdan hızlı yükselişi ve Pekin Konsensüsü olarak ifade edilen gelişim modeli, birçok üçüncü dünya ülkesi gibi Afrika ülkeleri açısından da örnek oluşturmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllarda büyüme hızları düşen Afrika ülkeleri, 2000'li

yıllarla birlikte kalkınma ve gelişme için yüzlerini Asya'ya, özellikle de Çin'e dönmüşlerdir. Afrika'nın 2000'li yıllar boyunca dünya ortalamasının üzerinde gerçekleştirdiği büyüme oranlarına bakıldığında bunun sonuçları daha net biçimde görülmektedir (UNCTAD, 2016: 68). Afrika'nın ekonomik gelişmesinde Çin'in büyük katkısı bulunmaktadır. Özellikle Çin'in en büyük ticarî partnerleri olan Afrika ülkelerinin (Angola, Mısır, Güney Afrika, Nijerya ve Cezayir) ekonomik göstergelerine bakıldığında durum daha da net görülebilmektedir (Agbebi ve Virtanen, 2017). Çin'in Afrika'ya ekonomik bağlamda örnek olması, var olan ticarî ilişkileri üst düzeye çıkarmıştır. Üst düzeye çıkan ticarî ilişkiler de siyasî ve sosyal bağlamda birbirlerine daha yakın olmalarını sağlamıştır. Kısaca Çin'in ekonomik büyümesi, dolaylı yoldan Afrika ile ilişkilerin olumlu yönde oldukça ilerletmiş ve yumuşak gücün tüm alanlarında Çin'in Afrika'daki nüfuzunu artırmasına vesile olmuştur.

Çin'in Afrika'ya yönelik dış politikasında diğer devletlerden temelde ayrıldığı ve bu yüzden eleştirildiği nokta dış yardımlar meselesidir. Şöyle ki, Çin'in dış yardım mekanizması, genel itibarıyla yardım yapılan ülkede demokratik yönetim ve insan hakları gibi temel konularda öne sürdüğü şartlarla işlememektedir. Bu bağlamda Batılı devletler, Çin'i, dolaylı yoldan anti-demokratik yönetimlere destek vermekle suçlamaktadırlar. Çin açısından bakıldığında oldukça tutarlı olan dış yardım meselesinde, bazı prensiplere göre hareket etmektedir. Bu prensipler, Enlai'nin Afrika ülkelerini ziyareti esnasında ifade edilmiştir. Buna (China Daily, 2010) göre;

- Yardımlar, eşitlik ve karşılıklı fayda ilkesi çerçevesinde tanzim edilecektir.
- Yeni kurulan devletlerin egemenlik ilkesine karşılıklı olarak saygı gösterilecektir.
- Yardımların yardımda bulunulan ülkelerin üzerinde baskı oluşturmamasına ve ekonomik yardımlarda bulunurken faizlerin oldukça düşük tutulmasına dikkat edilecektir.
- Yardım alan ülkelerin bağımsız hareket etmeleri desteklenecektir.
- Yardıma ihtiyacı olan ülkeler, doğrudan yatırımlarla desteklenecektir.
- Daha kaliteli ve ucuz şekilde Çin malları temin edilerek, yardıma ihtiyacı olan ülkelere sunulacaktır.
- Niteliksel açıdan uzman kişilerin yetişmeleri için gerekli uzmanlar teknik yardımla beraber gönderileceklerdir.
- Gönderilen uzmanların katkıları denetlemeye tâbi tutulacaklardır.

Bu prensipler temelde oldukça etik ve Çin'in Üçüncü Dünyacılık söylemine birebir uygun olarak hazırlanmıştır. Ancak bu ilkeler, Çin'in Mao sonrası dönemde pragmatist dış politika dönüşümü çerçevesinde değişikliklere uğramıştır. Bu dönüşüm, Çin'in, kazan-kazan politikası ve eşitlik eksenine daha çok kaymasına sebep olmuştur. Bunun yanında Çin'in pazar ihtiyacı ve ekonomik partnerliğin sürdürülebilir kılınmasına daha çok dikkat eder hale geldiği de göze çarpmaktadır. Bunun yanında geçmişten bugüne verilere bakıldığında Çin dış yardımları, genel itibariyle proje tamamlama, teknik işbirliği, insan kaynaklarının geliştirilmesi, sağlık yardımları, acil insanî yardımlar ve borç silme gibi farklı şekillerde olmaktadır. Bu yardımlar; tarım, eğitim, ulaşım, enerji, iletişim ve sağlık gibi birçok alanı kapsamaktadırlar (Sun, 2014a: 25).

Çin dış yardım politikası, genellikle karşılıklı fayda esasında değerlendirilmektedir. Afrika açısından bakıldığında; ilk dönemlerde bağımsızlık mücadelesi verirken yanlarında duran bir ülkenin, bağımsızlık sonrasında da altyapı ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması açısından ilişkilerini sürdürüyor olması oldukça önemlidir. Bunun yanında Çin açısından uluslararası arenada Soğuk Savaş döneminde alternatif olabilme, sonrasında ise gelişmesini sürdürülebilir kılınması bağlamında, kaynak çeşitliliği ve siyasî destek sağlayabildiği bir coğrafyaya yardımda bulunmak oldukça pragmatisttir (Tamçelik ve Akkaya, 2014: 324).

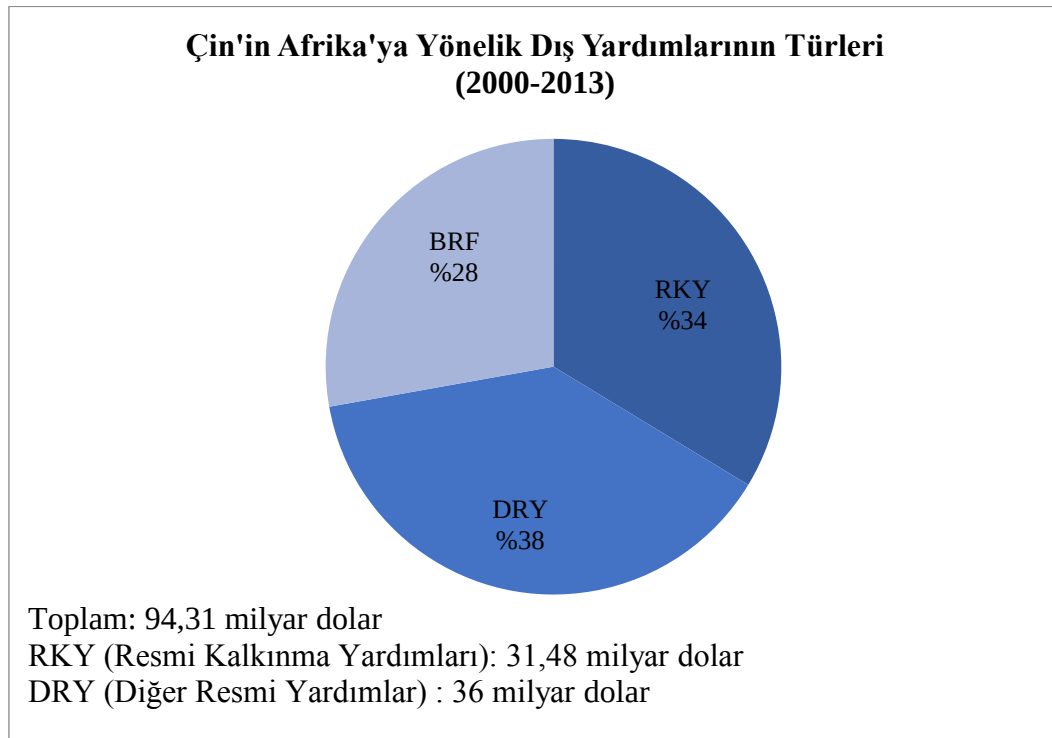
Çin'in dış yardımlarının dönemlere göre farklı siyasi anlayışlar çerçevesinde gerçekleştiği ifade edilebilmektedir. Buna göre ilk dönem; ÇHC'nin kuruluşundan Mao'nun öldüğü 1976 yılına kadar, ikinci dönem; 1976 ile Tiananmen Meydanı Olaylarının olduğu 1989 yılına kadar ve son dönem olarak 1989 yılından günümüze kadar şeklinde değerlendirilebilmektedir. Ancak 2000 yılı itibariyle kurulan FOCAC açısından ayrı bir değerlendirme yapmak gerekmektedir.

FOCAC öncesinde Çin'in Afrika'ya yönelik dış yardımlarına bakıldığında, ilk dönemde, konjonktürel şartlar gereği ideolojik hedeflerin ağır bastığı görülmektedir. Bu sebeple yapılan yardımlar daha çok hibe veya faizsiz krediler şeklinde gerçekleşmiştir. İkinci dönemde ise ekonomik gelişmeye yönelik bir dönüşüm yaşayan Çin'in sürdürülebilir ekonomi adına sürdürülebilir ilişkiler kurmaya yönelik teknik yardımlara ağırlık verdiği görülmektedir. İçinde yaşadığımız zamana kadar sürmekte olan son dönem ise stratejik ve pragmatist bir dış yardım politikası söz konusudur. Özellikle enerji, limanlar, demiryolu,

otoban yapımı gibi Çin açısından önemli sektörlerle yönelik yardımlar yapılmış ve artarak yapılmaya devam etmektedir (Tamçelik ve Akkaya, 2014: 328).

Ayrı olarak ele alınması gereken FOCAC sayesinde Çin'in kıtaya yönelik yardımları hem daha hızlı şekilde gerçekleştirilir olmuş hem de artmıştır. Çünkü FOCAC sayesinde dış yardımlar meselesinde birçok ülkeyle muhatap olmak yerine, muhatapların tek bir çatı altında toplandığı bir platform kanalıyla yardımları kanallı edebilmek daha kolay hale gelmiştir (Wenping, 2013: 5). Böylelikle hem prosedürle daha az uğraşmakta hem de yardımların yönlendirilmesinde Afrika ülkelerinin kendi arasında verecekleri bir karar da duruma etki edebilmektedir. FOCAC zirvelerinde yardımların altyapı, tarım, eğitim, sağlık gibi hangi alanlarda yapılacağına ve miktarlarının ne düzeyde olacağına kadar birçok kısmı belirlenmektedir.

Çin'in Afrika'ya yönelik dış yardımlarının finansal açıdan türlerine bakıldığında Çin'in resmî olmayan yardımlarının da önemli bir yekûn oluşturduğu görülmektedir. Bunun anlamı Çin'in yardımda bulunurken hızlı olmak adına gerekmedikçe resmi kayıt ve prosedürlerle uğraşmadığı, dolayısıyla hızlı bir şekilde sonuç alabileceği yardım türlerinde faaliyette bulunmayı seçmesi demektir.

Şekil 3.3. Çin'in Afrika'ya yönelik dış yardımlarının türleri (2000-2013) (AidData, 2016)

Şekil 3.3.'te de görülebileceği üzere Çin'in dış yardımlarının 1/3'ü OECD'nin de esas aldığı RKY içerisinde yer almaktadır. Çin'in Afrika'ya yönelik toplam dış yardım miktarı 14 yıllık (2000-2013) bir dönemde 94,31 milyar dolar şeklinde gerçekleşmiştir. Miktar açısından değerlendirildiğinde, bu dönemdeki Çin dış yardımlarından en çok faydalanan ülkeler sırasıyla Demokratik Kongo Cumhuriyeti (7,62 milyar dolar), Sudan (7,56 milyar dolar), Etiyopya (7,51 milyar dolar), Angola (7,46 milyar dolar) ve Nijerya (7, 32 milyar dolar) şeklindedir. Yapılan yardımlar, proje sayısı açısından değerlendirildiğinde ise sıralama Zimbabwe (151), Angola (123), Gana (111), Tanzanya (106) ve Etiyopya (100) şeklindedir (AidData, 2016).

Bu yardımların yapıldıkları ülkelerin profillerine bakıldığında genel itibariyle enerji ve maden kaynakları açısından zengin ülkeler olduğu göze çarpmaktadır. Aynı zamanda Etiyopya gibi enerji yerine prestiji Afrika açısından önemli olan bir ülkenin seçilmesi de Çin'in stratejik hamlelerini görmek açısından önemlidir. Örneğin Addis Ababa'daki dikkat çeken mimariye sahip ve 2012 yılında açılan Afrika Birliği binasını Afrika'ya hediye etmesi, Çin'e büyük prestij sağlamıştır.

Çin'in yaptığı yardımların sektörlere göre dağılımına bakıldığında da ağırlıklı olarak enerji ve enerjinin yan sektörleri olarak değerlendirilebilecek depolama ve nakliye sektörlerinin, bu dış yardımlardan önemli bir pay aldığı görülmektedir (AidData, 2016). Bun durum Çin'in dış politikasında pragmatist bir anlayışa göre hareket ettiğini göstermektedir. Ancak Çin, stratejik hamlelerin yanında Afrika'nın geleceği sayılabilecek altyapı projelerine de (sağlık ve eğitim gibi) büyük bir destek sağlamaktadır (AidData, 2016). Bu açıdan Batının pragmatist tavrını, Çin'de de görmekle beraber, Çin'in en azından dış politikasında yer alan karşılıklı fayda ilkesini işlettiğini söylemek gerekmektedir. Tüm bu açılardan bakıldığında, Çin'in dış yardımlarında siyasî, ticarî ve aynı zamanda kalkınmaya destek sağlayan bir perspektifi bir arada sunduğu görülmektedir.

Çin'in Afrika'ya yönelik dış yardımlarının en önemli ayağını, altyapı projeleri oluşturmaktadır. Çin'in sağladığı altyapı projeleri yardımlarından faydalanan ülkelere bakıldığında Etiyopya, Sudan, Tanzanya, Zambiya, Mali, Mısır ve Cezayir başı çeken ülkelerdir (Wenping, 2013: 5). Altyapı projeleri içerik olarak köprüler, yollar, su sistemleri, tarım üretimine dönük projeler gibi çeşitli alanlarda olmakla beraber konferans salonları ve stadyum gibi prestijli projeleri de kapsamaktadır (Brautigam, 2010: 27). Yine

bu ülkelere bakıldığında Çin açısından prestij sağlayacak önemli ülkeler olduğu görülmektedir.

Çin dış yardımların yanında, Afrika'da yatırımlarda bulunmakta ya da yatırımları desteklemektedir. Bu yatırımlar temelde sanayi ve tarım sektörlerini merkeze almakla birlikte her sektörde yapılmaktadır. Çin'in yaptığı öneriyle, 2006 yılında yapılan 3. FOCAC zirvesinde kurulması öngörülen Çin-Afrika Kalkınma Fonu, Çin Kalkınma Bankası bünyesinde 5 milyar dolar bütçe ile kurulmuştur. 2015 yılındaki FOCAC zirvesinde de bu bütçe 10 milyar dolara çıkarılmıştır (China Development Bank, 2017). Bu fon sayesinde Çin sermayesinin Afrika'da yatırım yapması amacıyla daha rahat kredi sağlamaktadır.

Çin'in Afrika'ya yönelik dış yardımlarının en çok bilinen ilk örneği, 1970'lerin başında Tanzanya ve Zambiya arasına inşa edilen demiryolu yapımı projesidir. Bu proje, Afrika ülkeleri nezdinde olumlu karşılanmış ve Çin'e olan diplomatik desteği artırmıştır. Bunun yanında Çin'in Afrika'da yaptığı yatırımlara son dönemden bir örnek, 2008 yılının Mayıs ayında Nijerya'nın ilk telekomünikasyon uydusunun uzaya fırlatılmasının Çin tarafından yapılmış olması gösterilebilmektedir (Hürriyet, 2007). Çin bu uydunun yalnızca tasarlanması ve inşası sürecinde yer almamış, bunun yanında uydunun yapılması için gereken maddî yardımı da Nijerya'ya kredi olarak sağlamıştır (Yardley, 2007).

Çin'in Afrika'daki yatırımları her alanda olabilmektedir. Ancak Çin'in son 30-35 yıllık dış politikasındaki temel parametre olan pragmatist yaklaşım ve karşılıklı fayda ilkesi göz önüne alındığında daha net okunabileceği üzere yatırımların özellikle enerji sektörü üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun yanında maden yönünden oldukça zengin olan Afrika'nın maden zenginliği, Çin açısından göz önünde bulundurulmaktadır. Çin'in bu pragmatist yaklaşımının yanında dışarıya açılma politikası birlikte değerlendirildiğinde Afrika'ya yaptığı yatırımların ve dış yardımların ticarî ilişkileri geliştirdiği görülmektedir. Dolayısıyla gelişen ekonomik ve ticarî ilişkiler, Çin ile Afrika arasında bir köprü vazifesi görerek siyasî ve sosyal ilişkilerin de süratle ilerlemesine vesile olmaktadır.

Çin'in Afrika ilişkilerinde ekonomik bağlarının daha yakın olduğu ülkeler sektörlerine göre değerlendirildiğinde daha anlamlı olmaktadır. Çin'in Afrika'daki enerji yatırımlarında, özellikle Sudan, Angola ve Nijerya çok önemlidir (Chan-Fishel, 2007: 140-143). Maden

yatırımları açısından da Zambiya, Zimbabve ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti Çin'in önemli partnerleridir (Chan-Fishel, 2007: 143-145). Bunların yanında kereste yatırımları da ön planda olan ticarî yatırımlardandır. Bu konuda da Çin'in yakın olduğu ülkeler Gabon, Ekvatorial Gine, Kamerun ve Liberya'dır (Chan-Fishel, 2007: 145-147).

Çin, Afrika'da yatırımlarda bulunurken bazı güvenlik sorunlarıyla da karşılaşmaktadır. Bu güvenlik sorunlarının başında; adam kaçırma, hırsızlık, bulundukları Afrika ülkelerine ve/veya Çin'e yönelik siyasî mesaj vermek adına girişilen saldırılar, Çin'in bulunduğu Afrika ülkesindeki Çin yatırımlarına yönelik saldırılar şeklinde sıralanabilmektedir (Sun, 2014a: 9-10). Ancak birçok ülkenin aksine, güvenlik risklerine rağmen Çin, Afrika'daki ticarî yatırımlarını ve ilişkilerini azaltmak yerine güvenlik önlemlerini artırarak ilişkilerini sürdürmeye devam etmektedir.

Dış yardım meselesinde Çin'in batılı değerlerden farklı bir yol izlemesi eleştirildiği kadar yardımın çeşitlenmesine ve artmasına sebep olduğu için takdir de görmektedir. Brautigam, (2010: 43) Çin'in dış yardımın iletilmesi meselesinde Batılı ülkelere çok da farklı olmadığını iddia etmektedir. Bu sebeple Çin'in yardımlarının ön şart olmamasından dolayı eleştirilmesinden öte, Afrika'nın kalkınması açısından yardımcı olup olmadığına bakmak gerekmektedir. Bu bağlamda yukarıda da ifade edildiği gibi Batılı ülkelere nazaran Çin'in daha başarılı bir dış yardım politikası güttüğü görülmektedir.

3.2.4. Stratejik İletişim Unsurları

Çin'in uluslararası alandaki stratejik iletişim politikası genel itibariyle, Çin'e yönelik olumsuz algıyı yıkmak ve yanlış bilgi ve beyanatları düzeltmek şeklinde işlemektedir (Wasserman, 2013). Bunun yanında stratejik iletişim unsurlarını uluslararası rekabette güçlendirme amacıyla hareket eden bir ÇDP söz konusudur. Çin'in, küresel ölçekteki bu vizyonu ve başarısının Afrika ölçeğinde de geçerli olduğunu ifade etmekle birlikte, Afrika'da sadece imaj çalışması değil, aynı zamanda Afrika'ya özel pozitif nitelikteki hikâyelere yer verilerek Afrika'nın pozitif şekilde haberleştiği de görülmektedir (Wasserman, 2013). Batının Afrika haberlerini sürekli terör, açlık, sefalet ve hastalıklarla gündeme getirmesinin tersine Çin medya kuruluşları, Afrika'daki iş imkânlarından, tarihî bağlardan, Afrika'nın gelişmesinden ve buna benzer birçok pozitif nitelikteki konulardan bahsetmektedirler (Li ve Rønning, 2013).

Çin'in medya sektöründe Afrika'ya açılımı; Afrika'da etkin bir medya şirketi olan Güney Afrika merkezli MIH Group ile Xinhua Haber Ajansı'nın İngilizce TV kanalı CNC'nin anlaşması sonrası birçok Afrikalı ailenin evinden yayınların izlenebilir hale gelmesiyle başlamıştır (Wasserman, 2013). Çin'in stratejik iletişim unsurlarının bu kamu diplomasisi atağı, özellikle dışarıya açılma stratejinin uygulanmaya başlamasıyla kendini göstermiştir. Bunun yanında kıtada Xinhua Haber Ajansı'nın yayınlarına cep telefonları ile de ulaşılabilir hale getirilmiştir. Xinhua Haber Ajansı'nın yanında bir diğer Çinli büyük medya kuruluşu olan China Daily'nin İngilizce basımı Kenya, Güney Afrika, Nijerya, Etiyopya ve Tanzanya başta olmak üzere birçok Afrika ülkesinin büyük şehirlerinde ulaşılabilir hale gelmiştir (Li ve Rønning, 2013). Çin'in medya sektörü Afrika'da sadece devlet merkezli bir yönetimle kamu diplomasisi uygulamamaktadır. Aynı zamanda birçok özel sektör unsuru da Afrika'da faaliyetlerde bulunarak, hem devletin yumuşak güç politikasına katkı sağlamakta hem de yeni alanlara açılarak kazançlarını artırmaktadırlar.

Çin, küresel telekomünikasyon stratejisinin Afrika ayağında Mısır, Cezayir, Tunus, Kenya, Nijerya ve Güney Afrika'nın merkez seçildiği ve devlet destekli şirketlerle faaliyetlerde bulunduğu bir politika izlemektedir. Çin'in jeo-stratejik hedefleriyle uyumlu olan bu telekomünikasyon stratejisi Afrika ayağında başarı kazanmakta ve Çinli şirketler de Çin'in yumuşak güç unsurlarıyla uyumlu biçimde Afrika'da yatırımlarda bulunmaktadır (Paruk, 2014: 140). Bunun yanında bu şirketler 20'den fazla Afrika ülkesinde e-devlet ağları ve fiber optik altyapılar inşa etmekte ve 3G ile 4G'nin geliştirilmesine de büyük katkı sağlamaktadırlar (Rønning, 2014: 21). Bu durum göstermektedir ki, Çinli şirketler Afrika'da kazan-kazan politikasını başarılı şekilde uygulamakla birlikte Çin'in Afrika'da yumuşak güç kazanmasında da büyük katkı sağlamaktadırlar.

Bunun yanında Çin, Afrika ile televizyon, film ve benzeri tüm medya alanlarında forumlar düzenleyerek ilişkilerini derinleştirmeyi ve medya sektöründen çalışanları değişim programlarına tâbi tutarak Çin ile Afrika arasında stratejik ortaklığı ilerletmeyi planlamaktadır. Bu forumların başında 2012 yılındaki 5. FOCAC zirvesinde çerçevesi oluşturulan "Çin-Afrika Medya İşbirliği Forumu" sayılabilmektedir (FOCAC, 2006). Bunun yanında bir diğer örnek, yukarıda da bahsedilen Çin-Afrika Film ve Televizyon İşbirliği Forumu'dur. Bu forumlar hem kültürel diplomasi hem de kamu diplomasisinin iletişim unsurlarının birlikte yer aldığı faaliyetler kapsamında değerlendirilebilecek önemli toplantılardır. Örneğin FOCAC zirveleri sonrası Çin'in Afrika'da artan olumlu imajıyla

birlikte “Kung Fu” filmlerine yönelik artan bir ilgi söz konusu olmuştur. Bu durum, Afrikalıların Çin kültürüne yönelik ilgisini de beraberinde getirmiştir (Obiorah, 2007: 38).

Çin’in medya ayağında Afrika’ya yönelik giriştiği uygulamalar, sadece tek yönlü bilgi akışının sağlanması şeklinde değil, bunun yanında gazeteci değişim programları vesilesiyle karşılıklı iletişimi mümkün kılmayı amaçlayan farklı programları da kapsamaktadırlar (Wasserman, 2013). Böylelikle Afrikalı birçok gazeteci, Çin’i ziyaret etmekte ve Çin kültürünü daha yakından tanıma fırsatı yakalamaktadır. Bunun yanında bu programlar, gazetecilik mesleğinin niteliği gereği hem stratejik iletişim unsurları içerisinde değerlendirilebilecek bir kamu diplomasisi uygulaması hem de değişim programı olması hasebiyle kültür unsurları içerisinde de değerlendirilebilecek niteliktedir. Böylelikle gazeteci değişim programları, farklı kamu diplomasisi uygulamalarının bir arada bulunduğu girift bir yumuşak güç politikası uygulamasına örnek teşkil etmektedir.

Çin’in iletişim unsurlarının genel çerçevesi yukarıda verilmiş olmakla birlikte, Afrika’ya yönelik kamu diplomasisinin temel uygulayıcıları olarak CCTV, Xinhua Haber Ajansı ve CRI sayılabilmektedir. Bu kuruluşlar, Çin’in küresel ölçekte uyguladıkları yumuşak güç politikasını Afrika ayağında da benzer şekilde yürütmektedirler. Çin’in Afrika’da yürüttüğü stratejik iletişim politikaları, teknolojik gelişmelere uygun biçimde stratejik ülkeler seçilerek yayınların bu noktalardan çevreye yayılabilecek şekildedir.

CCTV’nin Afrika’da ilk faaliyetleri ve yayın ağı, Nairobi’de (Kenya) 2012 yılında şube açması ve “CCTV Africa” yayınlarına başlamasıyla olmuştur. “CCTV Africa”, Afrikalıları ve Afrika’daki gelişmeleri anlatmayı önceleyen, “Africa Live”, “Global Business”, “Match Point”, “Faces of Africa”, “Talk Africa” isimli çeşitli programlar hazırlamaktadır (CCTV Africa, 2012). Hazırlanan bu programlar, sonrasında CCTV İngilizce kanalında yayınlanmaktadırlar. Bu programlar, 25’ten fazla Afrika ülkesinde doğrudan erişilebilir durumdadır (Grassi, 2014: 3). CCTV’nin TV kanalı olması sebebiyle halk üzerindeki etkisi daha büyüktür. Bunun yanında birbirini destekleyen ve birbirinden beslenen iletişim unsurları içerisinde en büyüklerden biridir.

Diğer büyük iletişim kuruluşu olan Xinhua Haber Ajansı ise küresel ölçekte de artan etkiye sahip devlet ajansıdır. Xinhua Haber Ajansı’nın Afrika atağı ise Afrika ülkelerinin bağımsızlık mücadelesi verdiği dönemlerde maddî yardım ve gazeteci değişim

programlarına öncü ve destek olmasıyla başlamıştır. Bununla birlikte ilk olarak 1986 yılında Nairobi’de Sahraaltı Afrika için ilk bürosunu açmıştır. 2014 yılı verilerine göre de 30 büro ve 400’ün üzerinde çalışanla hizmet vermektedir. Günümüzde ise Afrika’nın yerel haber ajanslarıyla ve devlet yayın organlarıyla işbirliğine girmektedir (Grassi, 2014: 3). Bunun yanında Xinhua Haber Ajansı, “I Love Africa” ismiyle bir telefon yayıncılığı başlatmıştır. Xinhua Haber Ajansı, Batılı ajansların aksine haber ve raporlarını Afrika medyasına ücretsiz ya da cüzî miktarda bir bedele sunduğu için büyük bir rekabet avantajına sahip olmuştur (Grassi, 2014: 3). Böylelikle Afrika’daki medyanın kullandığı kaynakların çoğunluğunu Çin medyası oluşturmaktadır.

Çin, resmî iletişim kuruluşları arasında bulunan diğer büyük kuruluş olan CRI de yurt dışında ilk FM radyosunu (Kenya Nairobi FM) 27 Şubat 2006 tarihinde Afrika’da kurarak, Çin’in Afrika’ya verdiği önemi bir kez daha göstermiştir (CRI English, 2012). CRI küresel ölçekte oldukça yaygın çalışmakla birlikte Afrika’da da benzer şekilde yaygın olan İngilizce, Fransızca ve Arapça dillerinin yanında Hausa ve Svahili dillerinde yayınlar yapmaktadır. Birçok Afrika ülkesinde bürosu bulunan CRI’nin telefonda da ulaşılabilir, internet haberleri de yayınlamaktadır (Grassi, 2014: 3). CRI’nin diğer bir fonksiyonu da Konfüçyüs Enstitüleri ile çok yakın işbirliği içerisinde girerek faaliyetlerde bulunmaktadır.

Çin’in Afrika’ya yönelik kamu diplomasisi uygulamalarından genel çerçevesi verilen iletişim unsurlarının stratejileri Afrika’yı tanıma, tanıtma ve Çin ile yakınlık kurulmasını sağlamak için Çin’in kültürel diplomasisinin önünü açma şeklinde ilerlediği ifade edilebilmektedir. Bunun yanında iletişim stratejisi açısından Nairobi’nin, CCTV başta olmak üzere Çin’in Afrika’ya yönelik medya ağının merkezi haline geldiği görülmektedir. Son olarak yukarıda ifade edilen stratejik iletişim unsurlarının ve faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli dergi, gazete ve radyo yayınları ile özel şirketlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve hatta bireylerin iletişim faaliyetlerinde bulunduğunu ifade etmek gerekmektedir.

SONUÇ

Çin'in, ekonomik gücünün ve yumuşak güç politikalarının özellikle 2000'li yıllarda arttığı görülmektedir. Bu yönden, üç ana bölümde ele alınan çalışmada, temelde dört yumuşak güç uygulamasının küresel bağlamda ve Afrika örneği üzerinden değerlendirmesi yapılarak ÇDP'de yumuşak güç politikalarının konumu ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Kavramsal çerçevenin verildiği ilk bölümde; güç, yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları ele alınmaktadır. Uluslararası İlişkiler disiplinde çokça tartışılan ve üzerinde herkesin uzlaştığı bir tanım yapmanın oldukça zor olduğu güç kavramı farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Güç kavramının çoğunlukla sert güç bağlamında ele alınması, özellikle Soğuk Savaş dönemi tanımlamalarında sıkça görülmektedir. Joseph S. Nye tarafından ele alınan yumuşak güç tanımlamasının da tam da bu nedenle 1990 yılında ortaya atıldığı görülmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ortaya çıkan bu tanımlama askerî ve ekonomik gücün ötesinde, başkalarının sert güç kullanmadan etkileme yeteneği üzerine bir kavramsallaştırmaya karşılık gelmektedir. Bu güç çeşidinin kazanımı da özellikle tanımlaması 1960'lı yıllara dayanan kamu diplomasisi kavramına dayanmaktadır. Kamu diplomasisi; propaganda ya da geleneksel diplomasi kavramlarıyla sıkça karıştırılmasına rağmen bu kavramlardan oldukça farklı ve yumuşak güçle de yakından ilgili bir kavramdır.

İkinci bölümde ÇDP'nin genel nitelikleri, yumuşak güç uygulamalarının teorik arka planı ve pratik karşılıkları küresel ölçekte ele alınmaktadır. Çin dış politikasının genel nitelikleri olarak ifade edilebilecek temel ilkeler tarihsel bağlamında değerlendirilmektedir. Bu yönden özellikle ÇHC'nin kuruluşunun bir iç savaş sonrası gerçekleşmesiyle dış politikada 'Tek Çin' ilkesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun yanında Afrika politikası bağlamında da etkili olan ve Çin'in yine tarihsel açıdan Doğu Blok'unda kopuşu sonrası yalnızlaşmasına çözüm olarak sarıldığı 'Üçüncü Dünyacılık' ilkesi ele alınmaktadır. Mao sonrası dönemde yüzünü Batıya dönen Çin'in 'Pekin Konsensüsü' ve 'Barışçıl Gelişme' gibi kendine özgü ve kazan-kazan, eşitlik gibi pragmatist, ekonomi merkezli ilkeleri etkin şekilde savunduğu bir döneme girdiği görülmektedir. Bunun yanında yumuşak güç politikalarının 2000'li yıllar itibarıyla etkin olmaya başladığı görülmektedir. Bu politikaların ilkesel arka planı ise Konfüçyüsçü felsefe ve özellikle 'Uyumlu Dünya' söylemiyle doldurulmaktadır.

Küresel perspektifte Çin'in yumuşak güç uygulamalarından belki de en önemlisi kültür unsurlarına karşılık gelmektedir. Bu bağlamda özellikle panda diplomasisi, 2008 Pekin Yaz Olimpiyatları, Konfüçyüs Enstitüleri ve büyük organizasyonlara ev sahipliği yapma ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında geleneksel diplomasi olarak ele alınabilecek siyasî ve diplomatik unsurlarda özellikle BM platformu Çin'in yumuşak güç uygulamaları için önemli bir zemin oluşturmaktadır. Çin'in özellikle Üçüncü Dünyacılık politikasının da temelinde yer alan dış yardımlar, ekonomik unsurlar bağlamında öne çıkan yumuşak güç uygulamasıdır. Son olarak ele alınan stratejik iletişim unsurlarına bakıldığında bu alanda iki merkezli bir politika yürütüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda bir taraftan yeni medya araçlarına ayak uydurmaya ve çok dilli bir anlayışla tüm dünyaya ulaşılmaya çalışılmaktadır. Diğer taraftan geleneksel iletişim kuruluşları olan CCTV, Xinhua Haber Ajansı ve CRI gibi medya kuruluşları güçlendirilerek küresel Çin algısının yönlendirilmesine gayret gösterilmektedir.

Son bölümde Çin'in Afrika ile ilişkileri Bandung Konferansı'yla başlatılmakta ve özellikle Üçüncü Dünyacılık ve anti-emperyalist bağımsızlık mücadelelerin desteklenmesi şeklinde bir anlayışla çerçevesinin ortaya konulduğu görülmektedir. Bunun yanında Deng Şiaoping dönemiyle birlikte Çin'in pragmatist dış politika anlayışını hâkim kılması Afrika ile ilişkileri de yönlendiren en önemli unsur olmuştur. Özellikle Çin'in küresel bir güç haline gelmeye başladığı 2000'li yıllar itibariyle Çin-Afrika ilişkilerinin ekonomi merkezinde bir gelişme göstermiştir. Çin, bu ekonomi merkezli ilişkilerini, yumuşak güç unsurları ile sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda birçok yumuşak güç unsurunun özellikle 2000'li yıllar itibariyle geliştirildiği görülmektedir.

Çalışmanın ortaya koymaya çalıştığı temel yumuşak güç uygulama alanlarında Afrika örneği üzerinden kültür unsurları, siyasî ve diplomatik unsurlar, ekonomik unsurlar ve stratejik iletişim unsurları ele alınmaktadır. Kültür unsurları bağlamında Çin'in Afrika'ya yaklaşımı tarihsel bağlamda sömürgeciliğe maruz kalmış ülkelerin işbirliği ve dayanışması vurgusunda bulunmak olduğu görülmektedir. Bunun arka planı da FOCAC ve Konfüçyüs Enstitüleri gibi kuruluşların uygulamaları ile doldurulmaktadır. Bunun yanında siyasî ve diplomatik ilişkiler bağlamında da BM başta olmak üzere uluslararası örgütler ve platformlarda birbirini destekleme şeklinde bir yakınlaşmanın olduğu görülmektedir. Çin-Afrika ilişkilerinin tarihsel bağlamında ön plana çıkan dış yardımlar meselesi ekonomik unsurlar olarak ifade edilebilecek en önemli uygulama olarak değerlendirilebilmektedir. Son olarak stratejik iletişim unsurları açısından Çin'in CCTV, Xinhua Haber Ajansı ve

CRI gibi köklü kuruluşları ile kıtaya yönelik kamu diplomasisi atağında bulunduğu ifade edilebilmektedir.

Çin'in Afrika ile tarihsel bağlarının yardımıyla geliştirilen ilişkilerin özellikle 2000'li yıllar itibariyle yumuşak güç perspektifiyle daha sağlam temeller üzerine oturtulduğu ifade edilebilmektedir. Bu bağlamda bilgilendirme ve tanıtma gibi enformasyon programı temelli siyasî ve diplomatik unsurlar ile insanî yardımlar gibi ekonomik unsurlar başta olmak üzere yumuşak güç uygulamalarında ve bunların koordinasyonunda temelde devletin yer almasının bu başarıyı getirdiği düşünülmektedir. Bunun anlamı kamu diplomasisi faaliyetlerinde sadece devletin bulunması gerektiği değildir. Aksine devletin ortaya koyduğu ve koordinasyonunu üstlendiği politikaların kimi zaman uygulayıcısı çoğu zaman da reklam yüzü olarak sivil toplumun kullanılması gerekmektedir.

Çin'in yumuşak güç uygulamaları açısından öne çıkan diğer bir alan stratejik iletişim unsurlarıdır. Bu bağlamda Çin'in, özellikle internet alanında her ne kadar sansür gibi uygulamaları nedeniyle çokça eleştirildiği bilinse de sosyal medya kullanımında "panda videoları" gibi başarılı spesifik çalışmaları sayesinde etkin bir iletişim politikası yürüttüğü söylenebilmektedir. Bunun yanında "china.org.cn", "china.com" gibi web sayfaları ve "Xinhua News" gibi mobil uygulamalarının daha işlevsel hale getirilmesi bu stratejik iletişim unsurlarının başarısını artırmaktadır.

Çin'in tüm unsurlarıyla birlikte ortaya koyduğu yumuşak güç uygulamaları, dış politika bağlamında Çin'in özellikle son 20 yıllık gelişim sürecine de ışık tutmaktadır. 2000'li yılların başında bölgesel güç olarak ifade edilmeye başlayan ve süper güç olma durumu gelecek açısından tartışılan Çin'in kadim devlet geleneğinin verdiği politik süreklilik sayesinde günümüzde süper güç olma durumu daha çok kabul edilir hale gelmiştir.

Devlet geleneğinin verdiği bu süreklilik doğrultusunda Çin 40 yıllık önce başlayan büyük dönüşümü 2000'li yıllar itibariyle birçok alanda karşılığını verir duruma gelmiştir. Bu sürekliliğin sağlanabilirliği ölçüsünde geliştirilen birçok politika, bu dönüşüm sürecinin çevresine işlenmiştir. Bu politikaların başında da dış politikanın öncelikleri arasında sayılabilecek yumuşak güç uygulamalarının geldiği görülmektedir. Çin'in bu yumuşak güç uygulamalarının Afrika örneği üzerinden değerlendirilmesinde gayet başarılı şekilde sürdürüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Bu başarının arkasında ise ideolojik ve tarihî

vurguların ön planda olduğu söylemler yer almakla birlikte, özünde pragmatist politikaların bulunduğu gör÷lmektedir.

Daha spesifik konularda yol gösterici olabileceği temennisiyle, bu çalışmada genel çerçevesi verilmeye çalışılan yumuşak güç politikaları ve uygulamalarının, şimdiden gelecekteki politik ve ekonomik kazanç perspektifiyle inşa edildiğini ifade etmek gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Agbebi, M., ve Virtanen, P. (2017). Dependency Theory – A Conceptual Lens to Understand China's Presence in Africa? *Forum for Development Studies*, 1-23.
- AidData. (2016). *Frequently Asked Questions*. AidData: http://china.aiddata.org/content/frequently_asked_questions adresinden 1 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- African Union. (2018). Peace and Security Council. African Union: <https://au.int/en/organs/psc> adresinden 20 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır.
- Akçadağ, E. (2012). *Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi*. <http://www.kamudiplomasisi.org/>: <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> adresinden 7 Ekim 2016 tarihinde alınmıştır.
- Akzeybek, R. (2016). Enerji Güvenliği Bağlamında Çin'in Afrika Politikası / Africa Policy of China in the Context of Energy Security. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, 11(8 Spring), 25-42.
- Al Jazeera. (2014, Nisan 22). *Ülke Profili: Sudan*. Al Jazeera: <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-sudan> adresinden 20 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır.
- Altundağ, P. (2012). Korecedeki Çince Kökenli Kelimelerin (Hanca) Yeri ve Korece Öğretimindeki Önemi. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*(156), 48-60.
- Alpay, Y. (2009). Çin Afrika'da Ne Yapıyor. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, (14), 3-18.
- Anshan, L. (2008). China's New Policy toward Africa. R. I. Rotberg içinde, *China into Africa : Trade, Aid, and Influence* (s. 21-49). Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Arı, T. (2001). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. İstanbul: ALFA Basım Yayım .
- Armitage, R. L., ve Nye, J. S. (2007). *A Smarter, More Secure America*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
- Arrighi, G. (2009). *Adam Smith Pekin'de*. İstanbul: Yordam Kitap.
- ASEAN. (2018). ASEAN. ASEAN: <http://asean.org/> adresinden 20 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır.
- Askouri, A. (2007). China's Investment in Sudan: Displacing Villages and Destroying Communities. F. Manji, ve S. Marks içinde, *African Perspectives on China in Africa* (s. 71-86). Oxford, UK: Fahamu Publications.
- Ayhan, İ. S. (2013). Yeni Küresel Güç Adayı ÇHC'nin BM Kapsamında Artan Barış Gücü Faaliyetleri. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 1(2), 1-10.

- Aykanat, Z., ve Yıldız, T. (2016). Karizmatik Liderlik ve Örgütsel Yenilikçilik İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(2), 198-228.
- Aydoğan, B. (2011). *Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Politika Dergisi.
- Ba, A. D. (2003). China and Asean: Renavigating Relations for a 21st-Century Asia. *Asian Survey*, 43(4), 622-647.
- Bax, P., Gongo, S., ve Dlamini, L. (2017, Ocak 25). *Chinese Billions Fail to Sway Taiwan's Last Two Allies in Africa*. Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-01-24/chinese-billions-fail-to-sway-taiwan-s-last-two-allies-in-africa> adresinden 20 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır.
- BBC. (2013, Mart 14). *Xi Jinping Named President of China*. BBC: <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-21766622> adresinden 3 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- BBC Türkçe. (2014, Mayıs 21). *Çin'le Malezya Arasında 'Panda Diplomasisi'*. BBC Türkçe: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/05/140521_panda adresinden 18 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- BBC Türkçe. (2016, Eylül 5). *Dev Pandalar 'Şimdilik Kurtuldu', Gorillerin Nesli Tehlikede*. BBC Türkçe: <http://www.bbc.com/turkce/haberler-37273111> adresinden 18 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Bijian, Z. (2005). China's "Peaceful Rise" to Great-Power Status. *Foreign Affairs*, 84(5), 18-24.
- Blaauw, E. (2013). *The Driving Forces Behind China's Foreign Policy - Has China Become More Assertive?* Netherlands: Rabobank Economic Research.
- Braudel, F. (2014). *Uygarlıkların Grameri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Brautigam, D. (2008). *China's African Aid: Transatlantic Challenges*. Washington: The German Marshall Fund of the United States.
- Brautigam, D. (2010). *China, Africa and the International Aid Architecture*. Tunis, Tunisia: Africain Development Bank Group.
- Brown, C., ve Ainley, K. (2007). *Uluslararası İlişkileri Anlamak*. İstanbul: Yayınodası Yayıncılık.
- Bruce-Lockhart, A. (2016, June 26). *Why is China Building a New Silk Road?* World Economic Forum: <https://www.weforum.org/agenda/2016/06/why-china-is-building-a-new-silk-road/> adresinden 13 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Caixin Online. (2014, Ekim 12). *One Belt, One Road*. Caixin Online: <http://english.caixin.com/2014-12-10/100761304.html> adresinden 20 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.

- Campbell, H. (2008). China in Africa: Challenging U.S. Global Hegemony. *The Word Quarterly*, 29(1), 89-105.
- Carr, E. H. (1962). *The Twenty Years Crises. 1919-1939. An Introduction to the Study of International Relations*. London: Macmillan.
- Castells, M. (2008). The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (616), 78-93.
- Caşın, M. H., ve Kiroğlu, C. (2006). Çin'in Yeni Küresel Ekonomi Politikğinde Oyuncak Sektöründen Havacılık ve Uzaya Sıçrayan Yükselişi. *Stratejik Öngörü*, (8), 94-108.
- CBSNEWS. (2009, January 13). *Clinton: Use "Smart Power" in Diplomacy*. CBSNEWS: <http://www.cbsnews.com/news/clinton-use-smart-power-in-diplomacy/> adresinden 23 Ekim 2016 tarihinde alınmıştır.
- CCTV. (2016, December 31). About CCTV.com. CCTV.com English: <http://english.cctv.com/2016/12/31/ARTIihUUF9RM0iXiqdPgFPUE161231.shtml> adresinden 24 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- CCTV Africa. (2012, Ocak 11). About CCTV Africa. CCTV Africa: <http://cctv.cntv.cn/lm/cctvafrica/index.shtml> adresinden 19 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Chan-Fishel, M. (2007). Environmental Impact: More of the Same? F. Manji, ve S. Marks içinde, *African Perspectives on China in Africa* (s. 139-152). Nairobi and Oxford: Fahamu.
- Chidaushe, M. (2007). China's Grand Re-entrance into Africa – Mirage or Oasis? F. Manji, ve S. Marks içinde, *African Perspectives on China in Africa*, (s. 107-118). Nairobi and Oxford: Fahamu.
- China Daily. (2010, Ağustos 13). *Zhou Enlai Announces Eight Principles of Foreign Aid*. China Daily: http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-08/13/content_11149131.htm adresinden 24 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- China Development Bank. (2017). *China-Africa Development Fund*. China Development Bank: <http://www.cdb.com.cn/English/ywgl/zhjryw/zffzjjyxgs/> adresinden 26 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Cho, Y. N., ve Jeong, J. H. (2008). China's Soft Power: Discussions, Resources, and Prospects. *Asian Survey*, 48(3), 453-472.
- Committee to Project Journalists. (2015, April 10). *10 Most Censored Countries*. Committee to Project Journalists: <https://cpj.org/2015/04/10-most-censored-countries.php> adresinden 28 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Confucius Institute. (2015). *Confucius Institute Annual Development Report*. Beijing: Confucius Institute Headquarters (Hanban).

- Copeland, D. (2010). The Seven Paradoxes of Public Diplomacy. A. Fisher, & S. Lucas içinde, *Trials of Engagement (Diplomatic Studies)*, (s. 183-200). Leiden: Martins Nijhoff.
- Corkin, L. J. (2014). China's Rising Soft Power: The Role of Rhetoric in Constructing China-Africa Relations. *The Revista Brasileira de Política Internacional (RBPI)*, 57(special edition), 49-72.
- Coyne, C. J., ve Williamson, C. R. (2015). Foreign Aid and the Culture of Contracting. *Eastern Economic Journal*(41), 102-125.
- CRI English. (2012, Eylül 20). *About China Raido International*. CRI English: <http://english.cri.cn/11114/2012/09/20/1261s723239.htm> adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- CRI Online Türkçe. (2008, Ekim 7). *Reform ve Dışa Açılmanın Kilometretaşları (1)*. CRI Online Türkçe: <http://turkish.cri.cn/281/2008/10/07/1s102375.htm> adresinden 27 Kasım 2016 tarihinde alınmıştır.
- CRI Online Türkçe. (2015, Eylül 29). *Çin, BM'nin Barış Koruma Harekâtlarını Destekliyor*. CRI Online Türkçe: <http://turkish.cri.cn/781/2015/09/29/1s171334.htm> adresinden 19 Aralık 2016 tarihinde alınmıştır.
- CRI Online Türkçe. (2017, Ocak 4). *CRI, 2016'da Neler Yaptı?* CRI Online Türkçe: <http://turkish.cri.cn/1781/2017/01/04/1s180546.htm> adresinden 28 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Cull, N. J. (2008). The Public Diplomacy of the Modern Olympic Games and China's Soft Power Strategy. M. E. Price, ve D. Dayan içinde, *Owning the Olympics: Narratives of the New China* (s. 117-144). Michigan: University of Michigan Press.
- Cull, N. J. (2009a). *Public Diplomacy: Lessons From The Past*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Cull, N. J. (2009b). Public Diplomacy Before Gullion: The Evolution of a Phrase. N. Snow, & P. M. Taylor içinde, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, (s. 19-23). London, New York: Routledge.
- Çankaya, E. (2015). *Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İletişim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çevik, B. S. (2014). *Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu*. Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayınları.
- Çınar, Y. (2013). Çin'in Güney Doğu Asya'da Bölgesel İşbirliğine Açık Hegemonya Girişiminin Temelleri. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 9(34), 1-26.
- d'Hooghe, I. (2005). Public Diplomacy in the People's Republic of China. J. Melissen içinde, *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, (s. 88-105). London: Palgrave Macmillan.
- Dahl, R. A. (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215.

- Deng, X., ve Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in the World. M. Li içinde, *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (s. 143-162). Plymouth, UK: Lexington Books.
- Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. M. Li içinde, *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, (s. 63-81). Plymouth, UK: Lexington Books.
- d'Hooghe, I. (2013, Ekim 24). *China's Public Diplomacy Shifts Focus: From Building Hardware to Improving Software*. China Policy Institute: <https://cpianalysis.org/2013/10/24/chinas-public-diplomacy-shifts-focus-from-building-hardware-to-improving-software/> adresinden 29 Kasım 2016 tarihinde alınmıştır.
- Ding, S. (2015). Engaging Diaspora via Charm Offensive and Indigenised Communication: An Analysis of China's Diaspora Engagement Policies in the Xi Era. *Politics*, 3-4(35), 230-244.
- Doob, L. W. (1968). Goebbels'in Propaganda İlkeleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 23(3), 337-366.
- Dünya Bülteni. (2015, Şubat 5). *Rusya, Çin ve Hindistan'dan Yeni İpek Yolu Projesi*. Dünya Bülteni: <http://www.dunyabulteni.net/haber/321552/rusya-cin-ve-hindistandan-yeni-ipek-yolu-projesi> adresinden 20 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Eadie, G. A., ve Grizzell, D. M. (1979). China's Foreign Aid, 1975-78. *The China Quarterly*, (29), 217-234.
- Ekşi, M. (2014). *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- FOCAC. (2006, Ocak 12). *China's African Policy*. FOCAC: <http://www.focac.org/eng/zt/zgdfzccwj/t230479.htm> adresinden 16 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- FOCAC. (2006, Kasım 16). *Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2007-2009)*. FOCAC: <http://www.focac.org/eng/ltada/dscbzjhy/DOC32009/t280369.htm> adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- FOCAC. (2017, Nisan 1). *FOCAC*. FOCAC: <http://www.focac.org/eng/> adresinden 1 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.
- Gertz, B. (2010, February 10). *Chinese See U.S. Debt as Weapon in Taiwan Dispute*. The Washington Times: <http://www.washingtontimes.com/news/2010/feb/10/chinese-see-us-debt-as-weapon/> adresinden 22 Ekim 2016 tarihinde alınmıştır.
- Gilligan, G. P. (2011, Ocak 1). *Effective Public Relations in China*. China Business Review: <http://www.chinabusinessreview.com/effective-public-relations-in-china/> adresinden 10 Aralık 2016 tarihinde alınmıştır.

- Glosny, M. A. (2006). Heading toward A Win–Win Future? Recent Developments in China’s Policy toward Southeast Asia. *Asian Security*, 2(1), 24-57.
- Gönlübol, M. (2000). *Uluslararası Politika*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Grassi, S. (2014). *Changing the Narrative: China’s Media Offensive in Africa*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Guschin, A. (2013, Aralık 19). *Beijing’s Public Diplomacy Challenge*. The Diplomat: <http://thediplomat.com/2013/12/beijings-public-diplomacy-challenge/> adresinden 26 Ekim 2016 tarihinde alınmıştır.
- Günek, A. (2011). Ortadoğu Basını Örneğinde Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Söylemi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Habiyaremye, A. (2012). Afrika’nın Doğal Kaynakları ve Sino-Amerikan Jeostrateji Rekabeti. *Ortadoğu Analiz*, 4(46), 39-51.
- Hanban. (2014). *Confucius Institute Headquarters: About Confucius Institutes*. Hanban: http://english.hanban.org/node_7716.htm adresinden 2 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Harman, C. (2009). *Halkların Dünya Tarihi*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Harris, S. (2014). *Çin Dış Politikası*. İstanbul: Matbuat Yayın Grubu.
- Hartig, F. (2014, March 5). *The Latest Round of China’s Panda Diplomacy: Winning Hearts in Belgium*. USC Center on Public Diplomacy: <http://uscpublicdiplomacy.org/blog/latest-round-china%E2%80%99s-panda-diplomacy-winning-hearts-belgium> adresinden 18 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Hayden, C. (2012). *The Rhetoric of Soft Power: Public Diplomacy in Global Contexts*. Plymouth, UK: Lexington Books.
- Holslag, J. (2011). China and The Coups: Coping With Political Instability in Africa. *African Affairs*, 110(440), 367–386.
- Hou, Z., Zhu, Y., ve Bromley, M. (2013). Understanding Public Relations in China: Multiple Logics and Identities. *Journal of Business and Technical Communication*, 27(3), 308-328.
- Huang, Y. (2004). *The SARS Epidemic and Its Aftermath in China: a Political Perspective*. The National Center for Biotechnology Information: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK92479/> adresinden 15 Aralık 2016 tarihinde alınmıştır.
- Hürriyet. (2007, Mayıs 14). *Çin Nijerya İçin Uydu Fırlattı*. Hürriyet: <http://www.hurriyet.com.tr/cin-nijerya-icin-uydu-firlatti-6512579> adresinden 15 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.

- IMF. (2016). *World Economic Outlook: Subdued Demand: Symptoms and Remedies*. Washington: International Monetary Fund.
- Internet Live Stats. (2016, Temmuz 1). *Internet Users by Country (2016)*. Internet Live Stats: <http://www.internetlivestats.com/internet-users-by-country/> adresinden 15 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- İşyar, Ö. G. (2013). *Karşılaştırmalı Dış Politikalar*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Jakobson, L., ve Knox, D. (2010). *New Foreign Policy Actors in China*. Stockholm: SIPRI.
- Jirik, J. (2016). CCTV News and Soft Power. *International Journal of Communication* (10), 3536-3553.
- Kalathil, S. (2011). *China's Soft Power in the Information Age: Think Again*. Washington: Institute for the Study of Diplomacy.
- Kalın, İ. (2010). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü: <http://www.kdk.gov.tr/sag/kamu-diplomasisine-bakis/20> adresinden 27 Eylül 2016 tarihinde alınmıştır.
- Karaca, R. K. (2003). *Dünyadaki Yeni Güç Çin, Tek Kutuptan Çift Kutuba*. İstanbul: IQ Yayınları.
- Karadağ, H. (2018). Birleşmiş Milletler Barış Operasyonları ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uluslararası Barış ve Güvenliğe Katkıları. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 55-74.
- Karataş, G. (2016, Şubat 5). *Çin Ligi'nde Rekor Transfer: 258 Milyon Euro!* Radikal: <http://www.radikal.com.tr/spor/cin-liginde-rekor-transfer-258-milyon-euro-1505461/> adresinden 20 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.
- Karluk, A. C. (2017). Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi ve Yumuşak Gücü. I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi (s. 302-311). Kosova: Gazi Üniversitesi.
- Karumbidza, J. B. (2007). Win-Win Economic Cooperation: Can China Save Zimbabwe's Economy? F. Manji, ve S. Marks içinde, *African Perspectives on China in Africa* (s. 87-105). Nairobi and Oxford: Fahamu.
- Keohane, R. O., ve Nye, J. S. (1977). *Power and Interdependence. World Politics in Transition*. Boston: Little Brown.
- Keyuan, Z. (2012). Building A 'Harmonious World': A Mission Impossible? *The Copenhagen Journal of Asian Studies*, 30(2), 74-99.
- Kiliptari, T. (2013, Ekim). China's Smart Rise. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 9(18), 77-102.
- Kissinger, H. (2012). *Diplomasi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kissinger, H. (2015). *Dünden Bugüne Yeni Çin*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Klare, M., ve Volman, D. (2006). America, China & the Scramble for Africa's Oil. *Review of African Political Economy*, 33(108), 297-309.
- Kuo, L. (2015, December 4). *China's Xi Jinping Pledges \$60 Billion to Help Africa Solve Its Problems Its Own Way*. Quartz Africa: <https://qz.com/565819/chinas-xi-jinping-pledges-60-billion-to-help-africa-solve-its-problems-its-own-way/> adresinden 3 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Kurlantzick, J. (2006). *China's Charm: Implications of Chinese Soft Power*. Washington: Policy Brief of Carnegie Endowment for International Peace.
- Kurlantzick, J. (2009). China's Soft Power in Africa. M. Li içinde, *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, (s. 165-183). Plymouth, UK: Lexington Books.
- Kurtuluş, B. (2014). 21. Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Lee, M. (2009). China's "Public Diplomacy": A Useful Smart Power. *Major Issue in Modern Taiwan and Comparison with South Korea*, (s. 1-21). Seoul, Korea: Korea University, Asiatic Research Institute.
- Leonard, M., Stead, C., ve Smewing, C. (2002). *Public Diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre.
- Li, M. (2009). Soft Power in Chinese Discourse: Popularity and Prospect. M. Li içinde, *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, (s. 21-43). Plymouth, UK: Lexington Books.
- Li, S. (2013, April 26). *Propagating China to the World: China's "Public Diplomacy Through Media" Strategy in The Age of Globalization*. Gnovis Journal: <http://www.gnovisjournal.org/2013/04/26/propagating-china-to-the-world-chinas-public-diplomacy-through-media-strategy-in-the-age-of-globalization/> adresinden 23 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Li, S., ve Rønning, H. (2013). Half-orchestrated, Half Freestyle: Soft Power and Reporting Africa in China. *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, 34(3), 102-124.
- Li, X., ve Worm, V. (2011). Building China's Soft Power for a Peaceful Rise. *Journal of Chinese Political Science*, 16(1), 69-89.
- Liu, C. N. (2016). Positioning China's Aid to Educational Development in Africa: Past, Present, and Post-2015. S. Yamada içinde, *Post-Education-Forall and Sustainable Development Paradigm: Structural Changes with Diversifying Actors and Norms*, (s. 269-299). Birleşik Krallık: Emerald Group Publishing Limited.
- Looy, J. v. (2006). *Africa and China: A Strategic Partnership?* Leiden, Netherlands: African Studies Centre Leiden.
- Lukes, S. (1974). *Power: A Radical View*. London: Macmillan.

- Luraghi, R. (2000). *Sömürgecilik Tarihi*. İstanbul: E Yayınları.
- Marks, S. (2007). Introduction. F. Manji, ve S. Marks içinde, *African Perspectives on China in Africa* (s. 1-14). Nairobi and Oxford: Fahamu.
- McClory, J. (2016). *The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power*. London: Portland.
- McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. Toronto, Kanada: University of Toronto Press.
- Melissen, J. (2005). The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. J. Melissen içinde, *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, (s. 3-27). London: Palgrave Macmillan.
- Mingjiang, L. (2008). China Debates Soft Power. *Chinese Journal of International Politics*, (2), 287–308.
- Mitter, R. (2012). *Modern Çin*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Morgenthau, H. (1948). *Politics, Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Norton, S. (2015). *China's Grand Strategy*. Sydney: The University of Sydney, China Studies Centre.
- Nossel, S. (2004). Smart Power. *Foreign Policy*, 83(2), 131-142.
- NPC. (2017, Ocak 31). *Constitution*. The National People's Congress of the People's Republic of China: http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/node_2824.htm adresinden 31 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Nye, J. S. (1990a). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books.
- Nye, J. S. (1990b). The Changing Nature of World Power. *Political Science Quarterly*, 2(105), 177-192.
- Nye, J. S. (1990c). Soft Power . *Foreign Policy*, (80), 153-171.
- Nye, J. S. (2003a). *The Paradox of American Power*. Oxford: Oxford University Press.
- Nye, J. S. (2003b). *Amerikan Gücünün Paradoksu*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power, The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs Books.
- Nye, J. S. (2005). *Yumuşak Güç*. Ankara: Elips Kitap.
- Nye, J. S. (2006). Soft Power and European-American Affairs. T. L. Ilgen içinde, *Hard Power, Soft Power and the Future of Transatlantic Relations* (s. 25-35). Hampshire: Ashgate Publishing.

- Nye, J. S. (2007). Notes For A Soft-Power Research Agenda. F. Berenskoetter, ve M. J. Williams içinde, *Power in World Politics*, (s. 162-172). Abington, Oxon: Routledge.
- Nye, J. S. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (616), 94-109.
- Nye, J. S. (2009, Temmuz 1). *Get Smart: Combining Hard and Soft Power*. Foreign Affairs: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart> adresinden 21 Ekim 2016 tarihinde alınmıştır.
- Nye, J. S. (2010, February 10). *The New Public Diplomacy*. www.project-syndicate.org: <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-new-public-diplomacy?barrier=true> adresinden 4 Ekim 2016 tarihinde alınmıştır.
- Obiorah, N. (2007). Who's Afraid of China in Africa? Towards an African Civil Society Perspective on China–Africa Relations. F. Manji, ve S. Marks içinde, *African Perspectives on China in Africa*, (s. 35-55). Nairobi and Oxford: Fahamu.
- Oktay, E. G. (2012). NATO'nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisi'nin Artan Rolü. *Uluslararası İlişkiler*, 9(34), 125-149.
- Oran, B. (1971). Birleşmiş Milletlerde Çin Sorunu: Dün ve Bugün. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 26(3), 19-35.
- Organski, A. F. (1968). *World Politics - 2nd Edition*. New York: Alfred Knopf.
- Osman, H. (2017, Ocak 26). *CFP: The Second China-Africa Film and Television Cooperation Forum- Audiovisual Records and China-Africa Relations*. Humanities and Social Sciences Online: <https://networks.h-net.org/node/73374/announcements/163175/cfp-second-china-africa-film-and-television-cooperation-forum> adresinden 13 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 113-144.
- Özpeynirci, E. (2014, Kasım 22). *Panda Ekonomisi*. Hürriyet: <http://www.hurriyet.com.tr/panda-ekonomisi-27626115> adresinden 18 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Pang, Z. (2008, September 4). *The Beijing Olympics and China's Soft Power*. Brookings: <https://www.brookings.edu/opinions/the-beijing-olympics-and-chinas-soft-power/> adresinden 20 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Park, C.-M., ve Shin, D. C. (2004). *Do Asian Values Deter Popular Support for Democracy? The Case of South Korea*. Taipei: Asian Barometer A Comparative Survey of Democracy, Governance and Development.
- Paruk, F. (2014, Kasım). Theories and Practice of “Soft Power”: Their Relevance for China (as a Rising Power) in its Relationship with African States. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Pretoria: Doctor of Literature and Philosophy in the Subject International Politics at the University of South Africa.

- Pekcan, C. (2017). Konfüçyüs Felsefesinin Dış Politikaya Etkisi Bağlamında 2003-2013 Yılları Arası Çin-ABD İlişkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(4), 1127-1155.
- Pew Research Center. (2016). *Global Indicators Database: Opinion of China*. Pew Research Center: <http://www.pewglobal.org/database/indicator/24/survey/17/> adresinden 26 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.
- PRC Ministry of Foreign Affairs. (2017, Şubat 15). *President Jiang Zemin's Visit to Six African Countries*. Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliaojiao_665539/3602_665543/3604_665547/t18035.shtml adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Project Atlas. (2016). *International Students in China*. Project Atlas: <http://www.iie.org/Services/Project-Atlas/China/International-Students-In-China#.WKb4RW-LS71> adresinden 10 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Qualter, T. H. (1980). Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1), 255-307.
- Ramo, J. C. (2004). *The Beijing Consensus*. London: The Foreign Policy Centre.
- Rawnsley, G. D. (2009). China Talks Back: Public Diplomacy and Soft Power for the Chinese Century. N. Snow, ve P. M. Taylor içinde, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, (s. 282-291). New York: Routledge.
- Reese, L. (2000). *Women as Cultural Emissaries: Consider Women as "Diplomat Brides"*. Women in World History Curriculum: <http://www.womeninworldhistory.com/essay-10-11.html> adresinden 25 Aralık 2016 tarihinde alınmıştır.
- Roberts, W. R. (2007). What is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future. *Mediterranean Quarterly*, 4(18), 36-52.
- Rønning, H. (2014). How much 'Soft Power' does China have in Africa? *China and Africa Media, Communications and Public Diplomacy*, (s. 1-43). Pekin: Chr. Michelsen Institute.
- Sağlam, Ç. (2012, Haziran 15). Soğuk Savaş Sonrası Türk-Rus İlişkilerinde Kamu Diplomasisinin Yeri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü.
- Sak, E. (2014). Kamu Diplomasisi ve Çin. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 2(1), 9-25.
- Sander, O. (2009a). *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sander, O. (2009b). *Siyasi Tarih: 1918 - 1994*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sandner, P. (2012, Ağustos 9). *ABD ile Çin'in Afrika Savaşı*. Mart 1, 2017 tarihinde DW: <http://www.dw.com/tr/abd-ile-%C3%A7inin-afrika-sava%C5%9F%C4%B1/a-16153415> adresinden alındı

- Semler, A., ve Strasser, F. (2014, Ocak 23). *How 'Ping Pong Diplomacy' Brought Nixon to China*. BBC: <http://www.bbc.com/news/magazine-25836922> adresinden 2 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Snow, E. (1968). *Red Star Over China (First Revised and Enlarged Edition)*. New York: Grove Press.
- Snow, N. (2009). Rethinking Public Diplomacy. P. M. Nancy Snow içinde, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, (s. 3-11). New York: Routledge.
- Sönmezoğlu, F. (2005). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Starr, D. (2009). Chinese Language Education in Europe: the Confucius Institutes. *European Journal of Education*, 44(1), 65-82.
- Sun, Y. (2014a). *Africa in China's Foreign Policy*. Washington: John L. Thornton China Center and the Africa Growth Initiative at Brookings.
- Sun, Y. (2014b, April 14). *Xi Jinping's Africa Policy: The First Year*. Brookings: <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2014/04/14/xi-jinpings-africa-policy-the-first-year/> adresinden 2 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Sutter, R. G. (2008). *China's Foreign Relations: Power and Policy Since The Cold War*. Plymouth, Britanya Krallığı: The Rowman and Littlefield Publishing Group.
- Suzuki, S. (2009). Chinese Soft Power, Insecurity Studies, Myopia and Fantasy. *Third World Quarterly*, 30(4), 779-793.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2017, Ocak 30). *Çin Halk Cumhuriyeti'nin Siyasi Görünümü*. T.C. Dışişleri Bakanlığı: <http://www.mfa.gov.tr/cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden 30 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Tamçelik, S., ve Akkaya, A. (2014). Küresel Bir Güç Olan Çin'in Afrika Kıtasına Yönelik Stratejik Algısı ve Angola Örneğindeki Uygulaması. S. Tamçelik içinde, *Küresel Politikada Yükselen Afrika* (s. 317-351). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tanilli, S. (2007). *Uygarlık Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Tanrısever, O. F. (2011). Güç. A. Eralp içinde, *Devlet ve Ötesi* (s. 53-71). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taylor, I. (2006). *China and Africa: Engagement and Compromise*. Oxford, England: Routledge.
- Tekin, T. (2010). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- The Economist. (2011, Nisan 28). *China and Confucius: Sage Move?* [economist.com: http://www.economist.com/node/18621549](http://www.economist.com/node/18621549) adresinden 23 Aralık 2016 tarihinde alınmıştır.

- The International Olympic Committee. (2008). *Beijing 2008 Torch Relay: Route Design and Details*. The International Olympic Committee: <https://www.olympic.org/beijing-2008-torch-relay> adresinden 20 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- The International Olympic Committee. (2017). *Beijing 2022*. The International Olympic Committee: <https://www.olympic.org/beijing-2022> adresinden 27 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- The Shanghai Cooperation Organisation. (2018). The Shanghai Cooperation Organisation. The Shanghai Cooperation Organisation: http://eng.sectsc.org/about_sco/ adresinden 20 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır.
- The State Council. (2011, Eylül 6). *China's Peaceful Development*. The State Council of The People's Republic of China: http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284646.htm adresinden 5 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- The State Council. (2014, Temmuz 10). *China's Foreign Aid (2014)*. The State Council of The People's Republic of China: http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm adresinden 30 Aralık 2016 tarihinde alınmıştır.
- The State Council. (2014, Ağustos 23). *National People's Congress*. The State Council of The People's Republic of China: http://english.gov.cn/archive/china_abc/2014/08/23/content_281474982987272.htm adresinden 30 Aralık 2016 tarihinde alınmıştır.
- Tiedeman, A. (2004). U.S. Public Diplomacy in Middle East. *Seminar on Geography, Foreign Policy and the World Order*, (s. 1-37).
- Tjønneland, E. N. (2006). *China in Africa: Implications for Norwegian Foreign and Development Policies*. Bergen, Norway: Chr. Michelsen Institute.
- TRT Haber. (2012, Nisan 11). *2013 Çin'de Türk Yılı*. TRT Haber: <http://www.trthaber.com/haber/dunya/2013-cinde-turk-yili-36391.html> adresinden 16 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Tuch, H. N. (1990). *Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*. New York: St. Martin's Press.
- Tuncer, H. (1991). *"Eski" ve "Yeni" Diplomasi*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. (2006, Eylül 26). kamu diplomasisi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58061bafd0b151.46843862 adresinden 18 Ekim 2016 tarihinde alınmıştır.
- Türker, N. (2013). Han Hanedanlığı Döneminde Hunlarla Yürütülen He Qin Politikası (Akrabalık İle Sağlanan Barış Politikası) ve Sonuçları. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Uchegara, K. E. (2009). China-Africa Relations in the 21st Century: Engagement, Compromise and Controversy. *Uluslararası İlişkiler*, 6(23), 95-111.
- UNCTAD. (2016). *Trade and Development Report, 2016*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.
- United Nations Department of Public Information. (2016). *UN Peacekeeping Operations Fact Sheet*. New York: The Peace and Security Section of The United Nations Department of Public Information.
- United Nations Peacekeeping. (2016). *Contributors to United Nations Peace Keeping Operations*. New York: United Nations Peacekeeping.
- United Nations Peacekeeping. (2016). *UN Mission's Summary Detailed by Country*. New York: United Nations Peacekeeping.
- United Nations Peacekeeping. (2017, Ocak). *Financing Peacekeeping*. United Nations Peacekeeping: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/financing.shtml> adresinden 28 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Üngör, Ç. (2009, Ekim). Çin ve Üçüncü Dünya. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (41), 27-38.
- Ünsal, Ü. (2013). Kamu Diplomasisi. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası - Cilt 3 (2001-2012)*, (s. 237). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vuving, A. L. (2009). How Soft Power Works. *Soft Power and Smart Power*, (s. 1-20). Toronto: American Political Science Association.
- Waltz, K. N. (1967, April). International Structure, National Force and the Balance of World Power. *Journal of International Affairs*, 2(21), 215-231.
- Wang, Y. (2013, October 24). *International Students in China Hit Record High*. Xinhuanet English: http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-10/25/c_132828238.htm adresinden 30 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Wasserman, H. (2013). China in Africa: The Implications for Journalism. *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, 34(3), 1-5.
- Wasserstrom, J. N. (2015). *21. Yüzyılda Çin: Çin Hakkında Bilmek İstedığınız Her Şey*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Weizhong, X. (2008). Sino-African Relations: New Transformations and Challenges. D.-G. Guerrero, ve F. Manji içinde, *China's New Role in Africa and the South: A Search for a New Perspective* (s. 67-77). Oxford, UK: Fahamu Books.
- Welch, D. (1999). Power of Persuasion. *History Today*, (49), 24-26.
- Wenping, H. (2013). New Actors in International Development: The Case of China in Africa. *A Trilateral Dialogue on the United States, Africa and China*, (s. 4-9). Pekin: Brookings Institution.

- Williamson, M. (2013). *Zhuang Zedong The Accidental Architect of 'Ping-Pong Diplomacy'*. Independent: <http://www.independent.co.uk/news/obituaries/zhuang-zedong-the-accidental-architect-of-ping-pong-diplomacy-8490805.html> adresinden 19 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Wilson, E. J. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (616), 110-124.
- Worden, R. L. (1983). China's Balancing Act: Cancun, the Third World, Latin America. *Asian Survey*, 23(5), 619-636.
- Wu, Y.-S. (2015, April 13). *Cultural Diplomacy through 'China's Year in South Africa'*. South African Institute of International Affairs: <http://www.saiia.org.za/opinion-analysis/cultural-diplomacy-through-chinas-year-in-south-africa> adresinden 16 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Xiaohong, W., ve Qingyuan, L. (2013). The Confucian Value of Harmony and its Influence on Chinese Social Interaction. *Cross-Cultural Communication*, 9(1), 60-66.
- Xing, Y. (2010). *China's Panda Diplomacy: the Power of Being Cute*. Faculty of the USC Graduate School University of Southern California, East Asian Area Studies. California: Faculty of the USC Graduate School University of Southern California.
- Xinhuanet. (2015, Mart 28). *Full Text: Vision and Actions on Jointly Building Belt and Road*. Xinhuanet: http://news.xinhuanet.com/english/china/2015-03/28/c_134105858.htm adresinden 15 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Xinhuanet. (2016, April 12). *China Sets up Pragmatic Plan for Football Development*. Xinhuanet English: http://news.xinhuanet.com/english/2016-04/12/c_135271553.htm adresinden 29 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Xinhuanet. (2017). *Brief Introduction to Xinhuanet*. Xinhuanet English: http://news.xinhuanet.com/english/special/2015-09/06/c_134594253.htm adresinden 25 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- Yardley, J. (2007, Mayıs 24). *Snubbed by U.S., China Finds New Space Partners*. The New York Times: <http://www.nytimes.com/2007/05/24/world/asia/24satellite.html> adresinden 18 Mart 2017 tarihinde alınmıştır.
- Yee, A. (2011, April 19). *China Makes Global Media Push, But Skeptics Abound*. Media Shift: <http://mediashift.org/2011/04/china-makes-global-media-push-but-skeptics-abound109/> adresinden 19 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Yılmaz, S. (2011). Yumuşak Güç ve Evrimi. *Turan Strateji Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 3(12), 31-36.
- Young, M. (2009). Choreographing the Image What China Wanted the World to See. *Public Diplomacy Magazine*, Winter, (1), 76-78.
- Yuan, J.-d. (2006). *China-ASEAN Relations: Perspectives, Prospects and Implications for U.S. Interests*. Carlisle, USA: U.S. Army War College, Strategic Studies Institute.

Yuan, Z., Guo, J., ve Zhu, H. (2016). Confucius Institutes and the Limitations of China's Global Cultural Network. *China Information*, 30(3), 334-356.

Zaharna, R. (2004). From Propaganda to Public Diplomacy In the Information Age. N. S. Kamalipour içinde, *War, Media, and Propaganda: A Global Perspective*, (s. 219-225). New York: Rowman & Littlefield.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Akzeybek, Ramazan
 Uyuğu : Türkiye Cumhuriyeti
 Doğum tarihi ve yeri : 14.04.1990, Alaşehir
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0554 6944577
 e-posta : ramazanakzeybek@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Yüksek lisans	Ortadoğu ve Afrika Çalışmaları/Gazi Üniversitesi	2018
Lisans	Uluslararası İlişkiler/Ankara Üniversitesi	2013
Lise	Ortaklar Anadolu Öğretmen Lisesi	2008

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2018- Devam Ediyor	Başbakanlık BYEGM	Basın ve Enformasyon Uzmanı
2015- 2018	Başbakanlık BYEGM	Basın ve Enformasyon Uzman Yardımcısı

Yabancı Dili

İngilizce

Yayınlar

Akzeybek, R. (2016). Enerji Güvenliği Bağlamında Çin'in Afrika Politikası / Africa Policy of China in the Context of Energy Security. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, 11(8 Spring), 25-42.

Hobiler

Kitap okuma, Seyahat, Tiyatro, Doğa yürüyüşü, Bisiklet

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

